

Προκλήσεις στην **παραγωγή**,
το **εμπόριο** και την **αυτάρκεια**
των γεωργικών προϊόντων
της χώρας

Επιμέλεια - Επίβλεψη:

Έλλην Τσιφόρου | Διευθύνουσα Σύμβουλος, GAIA ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ

Συντελεστές:

Κατερίνα Μπράτσου | Δ/νση Marketing & Επικοινωνίας, GAIA ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ

Δήμητρα Χουχορέλου | Δ/νση Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Έργων, GAIA ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει μέχρι σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μέσο ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

© Copyrights 2022, GAIA ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ A.E. 2022

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται

εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών

και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε η χορηγούσα αρχή μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για αυτές.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο 1. Οι προκλήσεις και η αυτάρκεια στη φυτική παραγωγή	8
1.1 Δημητριακά	8
1.2 Βαμβάκι	15
1.3 Πυρονόκαρπα και άλλα φρούτα	18
1.4 Εσπεριδοειδή	24
1.5 Κηπευτικά	27
1.6 Καρποδοτικά όσπρια	33
1.7 Κτηνοτροφικά ψυχανθή	35
1.8 Καρποί με κέλυφος	37
1.9 Ελαιοκομικά προϊόντα	40
1.10 Ελαιούχοι σπόροι	45
1.11 Φυτικά έλαια	48
1.12 Προϊόντα αμπελοκομίας, ζάχαρη	50
Κεφάλαιο 2. Οι προκλήσεις και η αυτάρκεια στη ζωική παραγωγή	55
2.1 Προϊόντα κρέατος	55
2.2 Γάλα, γαλακτοκομικά προϊόντα	59
2.3 Αυγά, μέλι	68
Κεφάλαιο 3. Σύνοψη προκλήσεων και αυτάρκειας	71
3.1 Φυτική παραγωγή	71
3.2 Ζωική παραγωγή	80
Κεφάλαιο 4. Εξελίξεις στα οικονομικά μεγέθη της ελληνικής γεωργίας	85
Πηγές	90
Παράρτημα	92
Κατάλογος Γραφημάτων	
Γράφημα 1. Έκταση και εγχώρια παραγωγή σιτηρών (2013-2022, χιλ. εκτάρια, χιλ. τόνοι)	8
Γράφημα 2. Εξέλιξη παγκόσμιων αποθεμάτων βαμβακιού και δείκτη τιμών Cotlook A (2016-2022)	16
Γράφημα 3. Ετήσια μεταβολή εξαγωγών νωπών ροδάκινων και νεκταρινών Ελλάδος (2012-2021)	19
Γράφημα 4. Μέσην τιμή ροδάκινων στην ΕΕ και στην Ελλάδα (Ιούνιος-Ιούλιος 2016-2022, ευρώ/100 κιλά)	20
Γράφημα 5. Έκταση και εγχώρια παραγωγή πορτοκαλιών (2012-2021, χιλ. εκτάρια, χιλ. τόνοι)	24
Γράφημα 6. Μέσην μηνιαία τιμή πορτοκαλιών στην ΕΕ και στην Ελλάδα (2021/22-2020/21, ευρώ/100 κιλά)	26
Γράφημα 7. Έκταση και εγχώρια παραγωγή πατάτας (2012-2021, χιλ. εκτάρια, χιλ. τόνοι)	30
Γράφημα 8. Μερίδια όγκου και αξίας εισαγωγών καρποδοτικών οσπρίων στην Ελλάδα (2020)	33
Γράφημα 9. Έκτασην καλλιέργειας ελαιώνων και εγχώρια παραγωγή ελαιόλαδου (2012-2021)	41
Γράφημα 10. Έκτασην καλλιέργειας πλίανθου και εγχώρια παραγωγή σπερμάτων (2013-2022)	45
Γράφημα 11. Έκτασην αμπελώνων και εγχώρια οινοποιήσιμη παραγωγή (2011-2020, χιλ. εκατόλιτρα)	51

Γράφημα 12.	Μερίδια εξωτερικού εμπορίου κρέατος κοτόπουλων Ελλάδος ανά κατηγορία (2020)	56
Γράφημα 13.	Μερίδια όγκου παραδόσεων αιγοπρόβειου γάλακτος στην ΕΕ (2020, χιλ. τόνοι)	61
Γράφημα 14.	Μέση μονιμιά τιμή παραγωγού στο αιγοπρόβειο γάλα (2022/21, ευρώ/100 κιλά)	63
Γράφημα 15.	Εξέλιξη μέσης τιμής παραγωγού στο αγελαδινό γάλα (2012-2021, ευρώ/100 κιλά)	66
Γράφημα 16.	Βαθμός αυτάρκειας δημητριακών (μ.ό. 2018-2020, %)	73
Γράφημα 17.	Βαθμός αυτάρκειας πυρονόκαρπων και άλλων φρούτων (μ.ό. 2018-2020, %)	74
Γράφημα 18.	Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων εσπεριδοειδών (μ.ό. 2018-2020, %)	74
Γράφημα 19.	Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων κηπευτικών (μ.ό. 2018-2020, %)	75
Γράφημα 20.	Βαθμός αυτάρκειας ξερών οσπρίων (μ.ό. 2018-2020, %)	76
Γράφημα 21.	Βαθμός αυτάρκειας καρπών με κέλυφος (μ.ό. 2018-2020, %)	77
Γράφημα 22.	Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων ελαιούχων σπόρων (μ.ό. 2018-2020, %)	78
Γράφημα 23.	Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων φυτικών ελαίων (μ.ό. 2018-2020, %)	79
Γράφημα 24.	Προϊόντα εγχώριας φυτικής παραγωγής με βαθμό αυτάρκειας < 100%	80
Γράφημα 25.	Αξία εγχώριας ζωικής παραγωγής και δαπάνη ζωοτροφών (εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές)	81
Γράφημα 26.	Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων προϊόντων κρέατος (μ.ό. 2018-2020, %)	81
Γράφημα 27.	Βαθμός αυτάρκειας γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων (μ.ό. 2018-2020, %)	82
Γράφημα 28.	Προϊόντα εγχώριας ζωικής παραγωγής με βαθμό αυτάρκειας < 100%	84
Γράφημα 29.	Μεταβολή εισοδήματος γεωργίας Ελλάδος και ΕΕ (δείκτης 2015=100)	87

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια δημητριακών (μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)	9
Πίνακας 2.	Έκταση και εγχώρια παραγωγή σιτηρών (2020-2022, χιλ. εκτάρια, χιλ. τόνοι)	11
Πίνακας 3.	Παραγωγή σιτηρών στην ΕΕ-27 (2017-2022, χιλ. τόνοι)	12
Πίνακας 4.	Έκταση και ισοζύγιο εκκοκκισμένου βαμβακιού Ελλάδος (2017/18-2021/22, χιλ. τόνοι)	15
Πίνακας 5.	Αξία και όγκος εξαγωγών εκκοκκισμένου βαμβακιού Ελλάδος (2018-2021)	16
Πίνακας 6.	Εξαγωγές εκκοκκισμένου βαμβακιού Ελλάδος στις 20 πρώτες χώρες προορισμού (2021)	17
Πίνακας 7.	Εξωτερικό εμπόριο νημάτων και υφασμάτων βαμβακιού Ελλάδος (2019-2021)	18
Πίνακας 8.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια πυρονόκαρπων φρούτων (μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)	19
Πίνακας 9.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια άλλων φρούτων (μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)	23
Πίνακας 10.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια πορτοκαλιών (μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)	25
Πίνακας 11.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια κηπευτικών (μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)	28
Πίνακας 12.	Εξωτερικό εμπόριο μεταποιημένων προϊόντων πατάτας στην Ελλάδα (2019-2021, τόνοι)	31
Πίνακας 13.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια ξερών οσπρίων (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)	34
Πίνακας 14.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια κτηνοτροφικών ψυχανθών (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)	36
Πίνακας 15.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια καρπών με κέλυφος (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)	38
Πίνακας 16.	Αξία και όγκος εξαγωγών εγχώριων ελαιοκομικών προϊόντων 2021-2020	40
Πίνακας 17.	Ελληνικές εξαγωγές ελαιόλαδου σε χώρες της εμπόλεμης ζώνης (2017-2021, τόνοι)	42
Πίνακας 18.	Παραγωγή ελαιόλαδου στην ΕΕ (2020-2022, χιλ. τόνοι)	43
Πίνακας 19.	Ελληνικές εξαγωγές επιτραπέζιας ελιάς σε χώρες της εμπόλεμης ζώνης (2017-2021, τόνοι)	44

Πίνακας 20.	Παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς στην ΕΕ (2020-2022, χιλ. τόνοι)	44
Πίνακας 21.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια ελαιούχων σπόρων (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)	46
Πίνακας 22.	Παραγωγή και κατανάλωση φυτικών ελαίων στην Ελλάδα (2020-2021, χιλ. τόνοι)	48
Πίνακας 23.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια φυτικών ελαίων (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)	49
Πίνακας 24.	Όγκος εγχώριας οινοποιίσμης παραγωγής ανά περίοδο και κατηγορία (χιλ. εκατόλιτρα)	51
Πίνακας 25.	Αξία και όγκος εγχώριων εξαγωγών κρασιού ανά περίοδο και κατηγορία (2019/20-2020/21)	52
Πίνακας 26.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια σταφυλιών και σταφίδας (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)	53
Πίνακας 27.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια κρέατος κοτόπουλων (2018-2020, τόνοι)	55
Πίνακας 28.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια αιγοπρόβειου κρέατος (2018-2020, τόνοι)	57
Πίνακας 29.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια χοιρινού κρέατος (2018-2020, τόνοι)	58
Πίνακας 30.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια βόειου κρέατος (2018-2020, τόνοι)	59
Πίνακας 31.	Εγχώρια παραγωγή γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων (2016-2020, χιλ. τόνοι)	60
Πίνακας 32.	Παραδόσεις εγχώριου αιγοπρόβειου γάλακτος και αυτάρκεια (2018-2020, τόνοι)	62
Πίνακας 33.	Εξωτερικό εμπόριο αιγοπρόβειου γάλακτος σε ισοδύναμο νωπού προϊόντος (τόνοι)	63
Πίνακας 34.	Παραγωγοί, παραδόσεις και εγχώριες τιμές παραγωγού στο αιγοπρόβειο γάλα (2022/21)	64
Πίνακας 35.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια τυροκομικών προϊόντων (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)	64
Πίνακας 36.	Παραδόσεις και αυτάρκεια αγελαδινού γάλακτος Ελλάδος (2018-2020, τόνοι)	65
Πίνακας 37.	Εισαγωγές αγελαδινού γάλακτος σε ισοδύναμο νωπού προϊόντος (2018-2021, τόνοι)	65
Πίνακας 38.	Παραγωγοί, παραδόσεις και εγχώριες τιμές παραγωγού στο αγελαδινό γάλα (2022/21)	66
Πίνακας 39.	Εγχώρια παραγωγή, κατανάλωση και αυτάρκεια γιασουρτιού (2018-2020, τόνοι)	67
Πίνακας 40.	Εγχώρια παραγωγή, κατανάλωση και αυτάρκεια βουτύρου (2018-2020, τόνοι)	68
Πίνακας 41.	Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια αυγών κατανάλωσης ορνίθων (2018-2020, τόνοι)	68
Πίνακας 42.	Παραγωγικά μεγέθη ελληνικής μελισσοκομίας (μέσοι όροι ανά τριετία)	69
Πίνακας 43.	Εγχώρια παραγωγή, κατανάλωση και αυτάρκεια μελιού (2018-2020, τόνοι)	70
Πίνακας 44.	Ευάλωτες εξαγωγές προϊόντων φυτικής παραγωγής (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)	71
Πίνακας 45.	Αξία εξωτερικού εμπορίου αγροτικών προϊόντων Ελλάδος (2019-2022, εκατ. ευρώ)	72
Πίνακας 46.	Αξία εγχώριας γεωργικής παραγωγής (εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές)	85
Πίνακας 47.	Αξία γεωργικών εισοροών Ελλάδος (2019-2021, εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές)	86
Πίνακας 48.	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και γεωργικό εισόδημα (εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές)	86
Πίνακας 49.	Μεταβολή οικονομικών μεγεθών γεωργίας Ελλάδος και ΕΕ (σταθερές τιμές 2015)	88
Πίνακας 50.	Προβλέψεις διεθνών τιμών ενέργειας και λιπασμάτων (τρέχουσες τιμές)	89

Εισαγωγή

Οι συνέπειες της πανδημίας στην αγορά των εμπορευμάτων και στη συνέχεια η αδυναμία της προσφοράς να ανταποκριθεί στην απότομη άνοδο της ζήτησης, συνέβαλαν στην έντονη αύξηση των τιμών τους και στην εκτίναξη των διεθνών τιμών στην ενέργεια, η οποία έγινε αισθητή στις γεωργικές αγορές με τις αυξήσεις του κόστους της ενέργειας και των λιπασμάτων και την επακόλουθη άνοδο των τιμών των γεωργικών προϊόντων. Ωστόσο, η εμπόλεμη σύρραξη στην Ουκρανία αποσταθεροποίησε περαιτέρω τις ήδη ευάλωτες γεωργικές αγορές, θέτοντας ζήτημα επισιτιστικής ασφάλειας σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Επιπλέον, η διαταραχή του εμπορίου εγείρει σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την παγκόσμια επισιτιστική ασφάλεια, λόγω των βραχυπρόθεσμων επιπτώσεων της εμπόλεμης σύρραξης και των μακροπρόθεσμων αβεβαιοτήτων που συνδέονται με αυτή, ενώ οι εμπορικές ροές σιτηρών και ελαιούχων σπόρων από τα λιμάνια του Εύξεινου Πόντου έχουν περιοριστεί σημαντικά. Όπως φαίνεται, ο πόλεμος στην Ουκρανία άλλαξε δραματικά τις προσδοκίες της αγοράς, επηρεάζοντας τις τιμές βασικών εμπορευμάτων και σημαντικών γεωργικών διατροφικών προϊόντων. Οι ανησυχίες σχετικά με την επισιτιστική ασφάλεια επικεντρώνονται στην αγορά σιτηρών, η παγκόσμια παραγωγή των οποίων απειλείται τόσο από τον κλυδωνισμό της προσφοράς, λόγω του μεγέθους του μεριδίου της Ουκρανίας και της Ρωσίας στις αγορές σιτηρών, όσο και από τον κλυδωνισμό σε σχέση με το κόστος των γεωργικών εισροών σε ότι αφορά την ενέργεια και τα λιπάσματα, λόγω της εκτίναξης των τιμών του φυσικού αερίου και του ισχυρού αντίκτυπού τους στις τιμές των λιπασμάτων που διπλασιάστηκαν στις αρχές του 2022.

Στην ΕΕ ο εφοδιασμός τροφίμων δεν φαίνεται να διακυβεύεται, μια και παραμένει σε μεγάλο βαθμό αυτάρκης σε βασικά γεωργικά προϊόντα, αποτελώντας σημαντικό εξαγωγέα σιταριού και κριθαριού, ενώ καλύπτει σε ικανοποιητικό βαθμό την κατανάλωση ορισμένων σημαντικών προϊόντων, όπως ο αραβόσιτος και η ζάχαρη. Η ΕΕ είναι επίσης σε μεγάλο βαθμό αυτάρκης στα περισσότερα προϊόντα ζωικής παραγωγής, συμπεριλαμβανομένων των γαλακτοκομικών και του κρέατος. Εντούτοις, ο πόλεμος στην Ουκρανία και η εκτόξευση των τιμών των βασικών προϊόντων σε παγκόσμιο επίπεδο αυξάνουν τις τιμές στις αγορές γεωργικών προϊόντων και εκθέτουν τα τρωτά σημεία των συστημάτων τροφίμων, κυρίως σε σχέση με την εξάρτησή τους από τις εισαγωγές ενέργειας, λιπασμάτων και ζωοτροφών. Η εξάρτηση αυτή αυξάνει το κόστος για τους παραγωγούς και επηρεάζει τις τιμές των τροφίμων, εγείροντας ανησυχίες όσον αφορά την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών και το εισόδημα των παραγωγών.

Σύμφωνα με την τελευταία βραχυπρόθεσμη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην αγορά των γεωργικών προϊόντων της ΕΕ (Οκτώβριος 2022), οι εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες που επικράτησαν το καλοκαίρι του 2022 έπληξαν τις καλλιέργειες πολλών χωρών με συνέπεια τη σημαντική μείωση της παραγωγής στα σιτηρά, σε ορισμένους ελαιούχους σπόρους, στα σταφύλια και στα ελαιοκομικά προϊόντα. Εντείνονται εξάλλου οι ανησυχίες στην αγορά ενέργειας, ιδίως στο φυσικό αέριο, η τιμή του οποίου έφθασε σε επίπεδο ρεκόρ το καλοκαίρι, με αποτέλεσμα την περαιτέρω επιβάρυνση του κόστους των παραγωγικών εισροών στην αλυσίδα τροφίμων της ΕΕ, αλλά και την ενίσχυση του πληθωρισμού. Στα τρόφιμα, ο πληθωρισμός ανήλθε τον Αύγουστο του 2022 σε 14% στην ΕΕ, ποσοστό που αποτελεί τον δεύτερο σημαντικότερο συντελεστή πληθωρισμού μετά την ενέργεια, με συνέπεια η άνοδος των τιμών σε βασικά ειδη διατροφής να περιορίσει περαιτέρω το εισόδημα των νοικοκυριών, συμβάλοντας στη μείωση της ζήτησης σε αρκετούς τομείς τροφίμων.

Στην Ελλάδα, η γεωργία θεωρείται αυτάρκης σε ορισμένα σημαντικά προϊόντα πρωτογενούς παραγωγής, όπως τα φρούτα, τα εσπεριδοειδή, τα κηπευτικά, τα ελαιοκομικά και τα αμπελοκομικά προϊό-

ντα, πραγματοποιώντας σημαντικές εξαγωγές σε νωπά και μεταποιημένα προϊόντα, με βελτίωση της εξαγωγικής επίδοσης και θετικό αντίκτυπο στο εμπορικό της ισοζύγιο στη διετία 2020-2021. Ωστόσο, το τελευταίο διάστημα, πέραν των δυσμενών επιπτώσεων των μέτρων της πανδημίας στη ζήτηση τροφίμων, αντιμετωπίζονται σοβαρά προβλήματα από την επίδραση δυσμενών καιρικών συνθηκών, κυρίως σε μόνιμες καλλιέργειες, με συνέπεια τον περιορισμό του όγκου και της αξίας της παραγωγής, ενώ στο πρώτο εξάμηνο του 2022 καταγράφονται αρνητικές εξελίξεις στο εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων της χώρας. Επιπλέον, σε ορισμένα προϊόντα αντιμετωπίζεται σημαντική εξάρτηση από εισαγωγές, όπως στα σιτηρά (μαλακό σιτάρι, αραβόσιτος, κριθάρι), στα όσπρια, σε φυτικά έλαια (πλιελαϊο, αραβοσιτέλαιο), σε ελαιούχους σπόρους και υποπροϊόντα τους (σόγια, σογιάλευρο) και στη ζάχαρη. Ιδιαίτερα σημαντική εξάλλου παραμένει η εξάρτηση από εισαγωγές σε ορισμένα προϊόντα ζωικής παραγωγής (βόειο και χοιρινό κρέας, αγελαδινό γάλα, βούτυρο), ενώ προβλήματα αντιμετωπίζονται στις εξαγωγές ορισμένων γεωργικών προϊόντων προς τις χώρες που εμπλέκονται στην εμπόλεμη σύρραξη, αλλά και σε άλλες που επηρεάζονται από αυτήν.

Στο κείμενο που ακολουθεί παρουσιάζονται οι εκτιμήσεις στην παραγωγή, το εξωτερικό εμπόριο και την αυτάρκεια των κυριότερων γεωργικών προϊόντων της χώρας, προκειμένου να αποτιμηθούν οι πρόσφατες προκλήσεις, να εκτιμηθούν οι επιπτώσεις τους στην κάλυψη των αναγκών και να εντοπιστούν τα προϊόντα που χαρακτηρίζονται ως ευάλωτα, λόγω του χαμηλού βαθμού αυτάρκειας και του περιορισμού των εξαγωγών, με σχολιασμό των εμπορικών συναλλαγών με τις κυριότερες χώρες και ειδικότερα με την Ουκρανία και τις χώρες που επηρεάζονται έμμεσα από την εμπόλεμη σύρραξη. Στο 1^ο Κεφάλαιο επισημαίνονται οι προκλήσεις στον όγκο παραγωγής και το εξωτερικό εμπόριο των κυριότερων προϊόντων φυτικής παραγωγής, ανά κατηγορία, με αναφορά σε 57 προϊόντα πρωτογενούς παραγωγής, ενώ εκτιμώνται οι επιπτώσεις και σε ορισμένα μεταποιημένα προϊόντα με σημαντική βαρύτητα στις εμπορικές συναλλαγές. Στο 2^ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται οι αντίστοιχες προκλήσεις στη ζωική παραγωγή, καλύπτοντας 13 προϊόντα, ενώ στο 3^ο Κεφάλαιο συνοψίζονται τα συμπεράσματα. Στο 4^ο Κεφάλαιο αναφέρονται οι πρόσφατες εξελίξεις στα βασικά οικονομικά μεγέθη της ελληνικής γεωργίας με συγκρίσεις ως προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, προκειμένου να αποτιμηθεί η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ενόψει των προκλήσεων που αντιμετωπίζει.

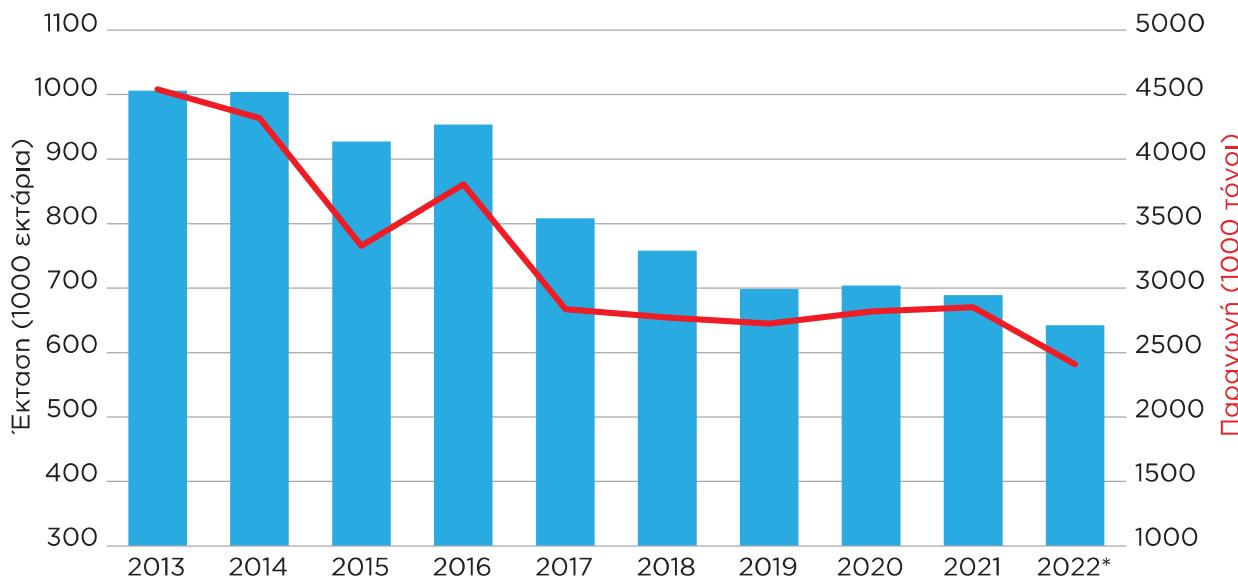
Η ανάλυση βασίζεται στην επεξεργασία στοιχείων όγκου παραγωγής, εξωτερικού εμπορίου και κατανάλωσης, αλλά και στον προσδιορισμό του βαθμού αυτάρκειας κάθε προϊόντος στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, όπως προκύπτουν από τους συγκεντρωτικούς πίνακες που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα. Παράλληλα, επικεντρώνεται σε κρίσιμες προκλήσεις που ήδη αντιμετωπίζει η εγχώρια παραγωγή, στις πρόσφατες εξελίξεις των εμπορικών συναλλαγών, σε προβλέψεις της παραγωγής και σε εκτιμήσεις των τιμών ορισμένων γεωργικών προϊόντων, ώστε να δοθεί μια συνοπτική εικόνα της τρέχουσας κατάστασης.

Κεφάλαιο 1. Οι προκλήσεις και η αυτάρκεια στη φυτική παραγωγή

1.1 Δημητριακά

Τα δημητριακά, παρά τη μείωση της έκτασης και της παραγωγής σιτηρών, εξακολουθούν να αποτελούν κατηγορία με σημαντική βαρύτητα στην εγχώρια φυτική παραγωγή. Σημειώνεται ότι στο διάστημα της δεκαετίας 2013-2022 η έκταση της καλλιέργειας σιτηρών περιορίστηκε, εκτιμώμενη το 2022 σε 642 χιλ. εκτάρια έναντι του 1 εκατ. εκταρίων του 2013 (-36%), με συνέπεια την πτώση της παραγωγής σε 2,4 εκατ. τόνους, έναντι των 4,5 εκατ. τόνων του 2013 (-47%). Στο διάστημα αυτό η παραγωγή αραβόσιτου μειώθηκε σε 1,1 εκατ. τόνους έναντι των 2,2 εκατ. τόνων του 2013 (-50%), ενώ έντονη ήταν επίσης η μείωση του όγκου στο σκληρό σιτάρι (-49%), στο μαλακό σιτάρι (-54%) και στη βρώμη (-37%). Εξαίρεση αποτέλεσε το κριθάρι που παρουσίασε σταθερότητα. Η πτώση αυτή συνδέεται, μεταξύ άλλων, με τις χαμηλές τιμές παραγωγού στην πενταετία 2015-2020, σε συνδυασμό με την επικράτηση δυσμενών καιρικών συνθηκών, ιδιαίτερα το 2015 και το 2017¹.

Γράφημα 1. Έκταση και εγχώρια παραγωγή σιτηρών (2013-2022, χιλ. εκτάρια, χιλ. τόνοι)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Crop production, 17.11.2022, (*) Εκτιμήσεις

Η καλλιέργεια **αραβόσιτου**, αν και καλύπτει μικρό μέρος της έκτασης σιτηρών (16%), παραμένει σημαντική, με θετική συμβολή στην απασχόληση (30.000 παραγωγοί) και στην παραγωγή, καλύπτοντας το μεγαλύτερο μέρος του όγκου των σιτηρών (μ.ό. 1.206 χιλ. τόνοι). Ωστόσο, η εξάρτηση από εισαγωγές παραμένει μεγάλη (703 χιλ. τόνοι), με κυριότερους προμηθευτές τη Βουλγαρία (56%) και τη Ρουμανία (18%). Μικρότερες ποσότητες αραβόσιτου προέρχονται από τη Μολδαβία (73.000 τόνοι), τη Ρωσία (31.000 τόνοι) και την Ουκρανία (17.000 τόνοι) που αθροιστικά, καλύπτουν το 17% των αναγκών, ενώ χαμηλός παραμένει ο βαθμός αυτάρκειας του προϊόντος (63%).

¹ Βλ. Τσιφόρος, I., "Εξελίξεις και προβλέψεις στην αγορά σιτηρών", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 18.6.2020

**Πίνακας 1. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια δημητριακών
(μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)**

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Αραβόσιτος	1206	703	5	1903
Σκληρό σιτάρι	751	94	281	563
Κριθάρι	370	78	4	443
Μαλακό σιτάρι	276	831	8	1098
Βρώμη	80	7	0	88
Ρύζι	142	31	125	47
				303,1

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Σημειώνεται ότι το 2021 η εγχώρια παραγωγή αραβόσιτου ανήλθε σε 1.323 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά αυξημένο ως προς το προηγούμενο έτος (+12%), ενώ μεγάλη άνοδο κατέγραψαν οι εισαγωγές από τη Ρωσία (135 χιλ. τόνοι), ενισχύοντας το μερίδιό της (25%). Ωστόσο, η παραγωγή του προϊόντος το 2022, σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat, Crop production, 17.11.2022), αναμένεται να παρουσιάσει σημαντική μείωση (-16%), ενώ εξακολουθεί να υπολείπεται από τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-11%).

Στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο μέρος της προσφοράς αραβόσιτου (90% και πλέον) χρησιμοποιείται ως ζωοτροφή και με αναμενόμενη έλλειψη στο προϊόν, κυρίως εξαιτίας του περιορισμού των ροών εξαγωγής από τη Ρωσία και την Ουκρανία, αλλά και λόγω της μειωμένης παραγωγής από σημαντικούς προμηθευτές, όπως η Ρουμανία και η Βουλγαρία. Να σημειωθεί ότι στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 οι εισαγωγές αραβόσιτου στη χώρα εκτιμώνται σε 429 χιλ. τόνους (στοιχεία Eurostat, EU trade, 15.11.2022), παρουσιάζοντας μικρή μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (+5%), με σημαντική άνοδο της μέσης τιμής εισαγωγής που ανήλθε σε 328 ευρώ/τόνο (+37%). Ωστόσο, αβεβαιότητα επικρατεί στην κάλυψη των αναγκών σε ετήσια βάση, μια και φαίνεται εξαιρετικά δύσκολο, αν όχι ανέφικτο, να καλυφθεί ο μέσος ετήσιος όγκος εισαγωγών (700 χιλ. τόνοι στην τριετία 2018-2020) στο τελευταίο τρίμηνο του 2022.

Η καλλιέργεια **σκληρού σίτου** καταλαμβάνει το 38% της έκτασης σιτηρών στην τριετία 2018-2020, συμβάλλει σημαντικά στην απασχόληση (27.000 παραγωγοί) και διατηρεί τον δυναμισμό της στις εξαγωγές. Η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 751 χιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση και ο βαθμός αυτάρκειας διατηρείται σε υψηλό επίπεδο στο διάστημα της αναφερόμενης τριετίας (133%). Οι εισαγωγές προέρχονται κυρίως από τη Βουλγαρία και τη Γαλλία, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της προσφοράς του προϊόντος χρησιμοποιείται για ανθρώπινη διατροφή, κυρίως για την παραγωγή ζυμαρικών και κατά ένα μικρότερο μέρος για άλευρα αρτοποιίας. Σημαντικές εξάλλου παραμένουν οι εξαγωγές του προϊόντος (μ.ό. 281 χιλ. τόνοι, αξίας 67 εκατ. ευρώ), που κατά το μεγαλύτερο μέρος τους απευθύνονται σε χώρες της ΕΕ, με την Ιταλία να αποτελεί την κυριότερη χώρα προορισμού (61%). Το 2021 οι εξαγωγές σκληρού σίτου (521 χιλ. τόνοι, αξίας 173 εκατ. ευρώ), ωθούμενες από την έντονη άνοδο των τιμών, παρουσίασαν μεγάλη αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος ως προς τον όγκο (+85%) και με υπερδιπλασιασμό της αξίας.

Τα αποθέματα ωστόσο μπδενίστηκαν και οι δυνατότητες αξιοποίησης του προϊόντος για την παρασκευή αλεύρων αρτοποιίας, ώστε να καλυφθεί ένα μέρος των αναγκών, εξαρτώνται σχεδόν απόλυτα από τη συγκομιδή του 2022. Σύμφωνα ωστόσο με πρόσφατες εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat,

Crop production, 17.11.2022), η εγχώρια παραγωγή σκληρού σίτου αναμένεται να περιοριστεί το 2022 σε 564 χιλ. τόνους παρουσιάζοντας μείωση ως προς το 2021 (-28%), ενώ εξακολουθεί να υπολείπεται σημαντικά από τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-25%). Από την άλλη πλευρά, όπως προκύπτει από στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής², η πολύ μεγάλη άνοδος των τιμών του προϊόντος στην ευρωπαϊκή αγορά (Ιταλία, Bologna: 523 ευρώ/τόνο τον Ιούνιο του 2022, έναντι των 293 ευρώ/τόνο τον Ιούνιο του 2021) αναμένεται να ενισχύσει περαιτέρω τις εισαγωγές σκληρού σίτου της χώρας, περιορίζοντας τον όγκο διάθεσής του στην εγχώρια αγορά.

Στο **κριθάρι**, η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 370 χιλ. τόνοι) καλύπτει μέρος των αναγκών (84%), ενώ οι εισαγωγές του προϊόντος προέρχονται κυρίως από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Μικρότερο μέρος προμηθεύεται από τη Μολδαβία και την Ουκρανία, που αθροιστικά καλύπτουν το 27% του όγκου εισαγωγών. Το μεγαλύτερο μέρος της προσφοράς του προϊόντος χρησιμοποιείται ως ζωοτροφή (75%), ενώ ζήτημα για την κτηνοτροφία αποτελεί η μεγάλη άνοδος των τιμών στο ζωοτροφικό κριθάρι, η τιμή του οποίου, σύμφωνα με εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ανήλθε τον Ιούλιο του 2022 σε 312 ευρώ/τόνο, παρουσιάζοντας έντονη άνοδο ως προς τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους (+62%). Το 2021 η παραγωγή κριθαριού περιορίστηκε ως προς το προηγούμενο έτος (-17%) και οι εισαγωγές υπερδιπλασιάστηκαν (106 χιλ. τόνοι), με συνέπεια τον περιορισμό του βαθμού αυτάρκειας (76%). Επιπλέον, το 2022 αναμένεται μείωση στην εγχώρια παραγωγή του προϊόντος, ενώ κρίσιμο ζήτημα αποτελεί ο εφοδιασμός της χώρας σε εισαγωγές κριθαριού. Σημειώνεται ότι στο διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 οι εισαγωγές της χώρας σε κριθάρι περιορίστηκαν σε 74 χιλ. τόνους, έναντι των 95,5 χιλ. τόνων στο αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους, παρουσιάζοντας σημαντική μείωση (-22%). Να σημειωθεί επίσης ότι η μέση τιμή εισαγωγής του προϊόντος στο εννεάμηνο του 2022 ανήλθε σε 327 ευρώ/τόνο, έναντι των 218 ευρώ/τόνο στο αντίστοιχο διάστημα του 2021, καταγράφοντας μεγάλη αύξηση (+50%).

Η παραγωγή **βρώμης**, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας καταναλώνεται ως ζωοτροφή (80%), παρουσιάζει ικανοποιητικό βαθμό αυτάρκειας στο διάστημα της αναφερόμενης τριετίας (92%). Το 2021 η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος περιορίστηκε σε 64 χιλ. τόνους, σημειώνοντας πτώση ως προς το προηγούμενο έτος, συνοδευόμενη από σημαντική άνοδο του όγκου εισαγωγών (+51%) με αποτέλεσμα τον περιορισμό του βαθμού αυτάρκειας (85%). Ωστόσο, το 2022 εκτιμάται ανάκαμψη στην παραγωγή του προϊόντος που αναμένεται να κυμανθεί σε 75 χιλ. τόνους.

Στο **μαλακό σιτάρι**, η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 276 χιλ. τόνοι) καλύπτει μικρό μέρος των αναγκών, ενώ μεγάλη παραμένει η εξάρτηση από εισαγωγές (831 χιλ. τόνοι ετησίως) με τον βαθμό αυτάρκειας του προϊόντος να παραμένει σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο (25%). Επιπλέον, εάν ληφθεί υπόψη ότι σημαντικό μέρος της προσφοράς μαλακού σίτου χρησιμοποιείται ως ζωοτροφή (40%) το έλλειμμα στην κάλυψη των αναγκών της χώρας σε μαλακό σιτάρι αρτοποιίας μεγεθύνεται. Το μεγαλύτερο μέρος του όγκου εισαγωγών του προϊόντος προέρχεται από τη Βουλγαρία και τη Ρωσία. Μικρότερες ποσότητες εισάγονται από τη Ρουμανία και τη Γαλλία και ακολουθούν κατά σειρά η Μολδαβία, η Ουγγαρία και η Ουκρανία. Στο σύνολό τους, οι εισαγωγές που προέρχονται από τη Ρωσία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία υπερβαίνουν, κατά μέσο όρο, το επίπεδο των 300 χιλ. τόνων ετησίως, αποτελώντας το 37% του όγκου εισαγωγών. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή μαλακού σίτου περιορίστηκε σε 278 χιλ. τόνους, παρουσιάζοντας μείωση ως προς το προηγούμενο έτος (-7,6%), ενώ σημαντική άνοδο παρουσίασαν οι εισαγωγές του προϊόντος που ανήλθαν σε 717 χιλ. τόνους (+8,4%), με κυριότερους προμηθευτές πέντε χώρες (Βουλγαρία, Ρωσία, Μολδαβία, Ουκρανία και Ρουμανία) που κάλυψαν το σύνολο σχεδόν

² Βλ. European Commission, DG-Agri, "EU Representative Market Prices for cereals", 18.8.2022

του όγκου εισαγωγών.

Η εγχώρια παραγωγή μαλακού σίτου αναμένεται το 2022 να κυμανθεί σε 275 χιλ. τόνους, παρουσιάζοντας οριακή μεταβολή ως προς το προηγούμενο έτος, ενώ μείωση αναμένεται στις ροές εισαγωγής του προϊόντος από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία λόγω της πτώσης της παραγωγής τους εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών. Ήδη, στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους καταγράφεται αισθητή μείωση των εισαγωγών μαλακού σίτου στην Ελλάδα που περιορίστηκαν σε 543 χιλ. τόνους (-10%), με σημαντική άνοδο της μέσης τιμής εισαγωγής που ανήλθε σε 374 ευρώ/τόνο, ιδιαίτερα αυξημένη ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (+58%). Είναι προφανές ότι ο εφοδιασμός της χώρας σε μαλακό σιτάρι, που αποτελεί πρώτη ύλη για την παρασκευή βασικών προϊόντων διατροφής (άλευρα αρτοποιίας, αρτοσκευάσματα), βρίσκεται σε κατάσταση έντονης αβεβαιότητας.

Οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις στην απόδοση της καλλιέργειας σιτηρών της χώρας δεν φαίνονται ευνοϊκές, μια και το 2022 αναμένεται μείωση της έκτασης και της παραγωγής ως προς το προηγούμενο έτος (-6,8% και -15,5% αντίστοιχα), ενώ σημαντική θεωρείται η πτώση της παραγωγής στο σκληρό σιτάρι (-28%) και στον αραβόσιτο (-16%). Μειωμένη εξάλλου παραμένει η εγχώρια παραγωγή σιτηρών το 2022 ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-14%).

Πίνακας 2. Έκταση και εγχώρια παραγωγή σιτηρών (2020-2022, χιλ. εκτάρια, χιλ. τόνοι)

	2022*		2021		2020		Μεταβολή όγκου (%)	
	Έκταση	Όγκος	Έκταση	Όγκος	Έκταση	Όγκος	2022/21	2022/5ετία
Αραβόσιτος	112	1.111	120	1.323	117	1.178	-16,0	-11,1
Σκληρό σιτάρι	218	564	267	780	263	794	-27,7	-24,9
Κριθάρι	128	321	113	332	137	399	-3,3	-9,7
Μαλακό σιτάρι	92	275	97	278	93	301	-0,9	-6,7
Βρώμη	66	75	64	72	68	78	4,8	-6,8
Λοιπά	25	64	28	66	27	69	-3,1	-7,0
Σύνολο	642	2.410	689	2.851	704	2.818	-15,5	-13,9

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Crop production, 17.11.2022, (*) Εκτιμήσεις

Οι δυσκολίες εφοδιασμού της εγχώριας αγοράς με μαλακό σιτάρι συνέβαλαν στη σημαντική άνοδο των εισαγωγών σε **άλευρα μαλακού σίτου**. Σημειώνεται ότι στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας σε άλευρα μαλακού σίτου ήταν πλεονασματικό, με τις εξαγωγές (μ.ό. 32 χιλ. τόνοι) να υπερτερούν των εισαγωγών (20 χιλ. τόνοι), το μεγαλύτερο μέρος των οποίων πρέρχονταν από τη Βουλγαρία (73%). Ωστόσο, στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2022 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (στοιχεία Eurostat, EU trade, 13.10.2022) καταγράφεται σημαντική άνοδος του όγκου εισαγωγών που ανήλθαν σε 15 χιλ. τόνους (+33%), με έντονη αύξηση της αξίας (+79%) λόγω της σημαντικής ανόδου της μέσης τιμής εισαγωγής που ανήλθε σε 502 ευρώ/τόνο. Από την άλλη πλευρά, ο όγκος εξαγωγών περιορίστηκε σε 15,2 χιλ. τόνους (-31%) με οριακή μεταβολή στην αξία, με αποτέλεσμα την ισοσκέλιση του εμπορικού ισοζυγίου του προϊόντος. Οι εξελίξεις αυτές, πέραν των επιπτώσεών τους στην αλευροβιομηχανία της χώρας, επιδρούν στην έντονη άνοδο των τιμών στα αρτοσκευάσματα επηρεάζοντας αρνητικά τη δραστηριότητα των πολυάριθμων μικρομεσαίων βιοτεχνικών επιχειρήσεων αρτοποιίας που ήδη αντιμετωπίζουν μειωμένη ζήτηση, η οποία, σε συνδυασμό με τη μεγάλη άνοδο του κόστους της ενέργειας, θέτει σε κρίση τη βιωσιμότητά τους³.

Στην ΕΕ οι προβλέψεις στην κατάσταση της αγοράς σιτηρών κατά την τρέχουσα εμπορική περίοδο (2022/2023) δεν φαίνονται ευνοϊκές εξαιτίας των εξαιρετικά δυσμενών καιρικών συνθηκών που επικράτησαν στο διάστημα Ιουλίου-Αυγούστου του 2022. Σύμφωνα με έκθεση του Κέντρου Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴, οι εξαιρετικά υψηλές θερμοκρασίες και η ξηρασία σε πολλές χώρες της ΕΕ από τον Ιούλιο και έπειτα συνέχισαν να μειώνουν σημαντικά την απόδοση στις θερινές καλλιέργειες με συνέπεια την πτώση της παραγωγής, κυρίως στον αραβόσιτο και τον ηλίανθο. Η Ισπανία, η Γαλλία, η κεντρική και βόρεια Ιταλία, η κεντρική Γερμανία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία, η Σλοβενία και η Κροατία ήταν από τις πιο σοβαρά πληγείσες περιοχές, ενώ η έλλειψη βροχοπτώσεων σε συνδυασμό με την κορύφωση των υψηλών θερμοκρασιών στις χώρες της Μπενελούξ, τη δυτική Γερμανία, τη δυτική Πολωνία, την ανατολική Σλοβακία και τη Βουλγαρία είχαν αρνητικές επιπτώσεις στην απόδοση. Ήδη, οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην παραγωγή σιτηρών αναθεωρήθηκαν, με σημαντικές μεταβολές σε σχέση με προηγούμενες.

Πίνακας 3. Παραγωγή σιτηρών στην ΕΕ-27 (2017-2022, χιλ. τόνοι)

	2022**	2021*	2020	2019	2018	2017	Μεταβολή (%)	2022/21	2022/5ετία
Μαλακό σιτάρι	127.043	130.133	118.907	132.156	115.751	128.306	-2,4	1,6	
Αραβόσιτος	55.509	72.741	67.407	70.416	69.309	65.049	-23,7	-19,5	
Κριθάρι	51.464	51.964	54.407	55.514	49.931	51.650	-1,0	-2,3	
Βρώμη	7.607	7.468	8.473	6.945	6.887	7.322	1,9	2,5	
Σκληρό σιτάρι	7.359	7.740	7.420	7.476	8.767	8.810	-4,9	-8,5	
Λοιπά σιτηρά	21.923	23.733	25.987	24.553	20.628	23.832	-7,6	-7,7	
Σύνολο	270.905	293.779	282.600	297.060	271.272	284.968	-7,8	-5,3	

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Cereals market situation, 30.9.2022), (**) Προβλέψεις, (*) Εκτιμήσεις

³ Βλ. Δελτίο Τύπου-Ανάρτηση Ομοσπονδίας Αρτοποιών Ελλάδος-ΟΑΕ, 24.10.2022 (www.oae.gr)

⁴ Joint Research Centre, "Yield outlook for summer crops further reduced", JRC MARS Bulletin, 22.8.2022

Όπως φαίνεται, η παραγωγή σιτηρών στην ΕΕ αναμένεται το 2022 να περιοριστεί σε 271 εκατ. τόνους, μέγεθος σημαντικά μειωμένο ως προς το προηγούμενο έτος (-7,8%), αλλά και σε σχέση με τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-5,3%). Σημαντική μείωση προβλέπεται στην παραγωγή αραβόσιτου (-23,7% και -19,5% αντίστοιχα) και μικρότερη στο σκληρό σιτάρι (-4,9% και -8,5%), ενώ κάμψη αναμένεται στο μαλακό σιτάρι και οριακή μεταβολή στο κριθάρι. Οι εισαγωγές αραβόσιτου στην ΕΕ την περίοδο 2022/23 εκτιμάται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁵ ότι θα κυμανθούν σε 22 εκατ. τόνους, αποτελώντας το 75% του συνολικού όγκου εισαγωγών σιτηρών, ενώ σημαντικό έλλειμμα προβλέπεται στα αποθέματα του προϊόντος στο τέλος της περιόδου (-3,5 εκατ. τόνοι). Λαμβάνοντας επίσης υπόψη ότι οι εξαγωγές αραβόσιτου από την Ουκρανία, που αποτελεί τον κυριότερο προμηθευτή της ΕΕ, προβλέπεται την περίοδο 2022/23, σύμφωνα με νεότερες εκτιμήσεις, να περιοριστούν ως προς την προηγούμενη σε 15,5 εκατ. τόνους (-43%)⁶, ενδέχεται να προκύψει ζήτημα επάρκειας του προϊόντος. Σύμφωνα εξάλλου με ανακοίνωση των ευρωπαϊκών οργανώσεων Copa-Cogeca⁷ η παραγωγή σιτηρών της ΕΕ αναμένεται το 2022 να περιοριστεί σε επίπεδο χαμηλότερο των προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (269 εκατ. τόνοι).

Σημειώνεται πάντως η αξιόλογη συμβολή της «Πρωτοβουλίας για τα σιτηρά της Μαύρης Θάλασσας» που υπογράφηκε από τα Ηνωμένα Έθνη, την Τουρκία, την Ουκρανία και τη Ρωσία στις 27 Ιουλίου του 2022, η οποία με τη συνεισφορά των «Διαδρομών Αλληλεγγύης», όπως ονομάστηκαν από την ΕΕ, μείωσαν την πίεση στις διεθνείς τιμές βασικών εμπορευμάτων, επιτρέποντας την επανέναρξη των ουκρανικών εξαγωγών σιτηρών εν μέσω του συνεχιζόμενου πολέμου. Το εμπόριο μέσω των διαδρομών αλληλεγγύης παραμένει σημαντικό, αν και χωρίς περαιτέρω επενδύσεις σε υποδομές, ενώ τα όρια ως προς τον όγκο πλησιάζουν να επιτευχθούν. Από τον Μάιο έως τα τέλη Σεπτεμβρίου του 2022, περίπου 12,5 εκατ. τόνοι σιτηρών, ελαιούχων σπόρων και άλλων προϊόντων μεταφέρθηκαν μέσω των διαδρομών αλληλεγγύης. Η πρωτοβουλία αυτή λήγει μετά από 120 ημέρες, αλλά προβλέπεται αυτόματη παράτασή της εκτός εάν κάποιο από τα μέρη αντιταχθεί. Ήδη, στις 17.11.2022 ανακοινώθηκε επίσημα η παράταση της συμφωνίας αυτής, αλλά εξακολουθεί να υπάρχει αβεβαιότητα και σημαντικό διάστημα αναμονής, μια και ο αριθμός των προς φόρτωση εμπορικών πλοίων παραμένει υψηλός.

Ζήτημα, ωστόσο, κάλυψης των αναγκών σε σιτηρά θα προκύψει και στην Ελλάδα, μια και αναμένεται πτώση της παραγωγής στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, που αποτελούν από κοινού τους σημαντικότερους προμηθευτές της χώρας σε αραβόσιτο (74% του όγκου), μαλακό σιτάρι (48%) και κριθάρι (53%). Ειδικότερα, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης Δημητριακών (Coceral, Crop forecast, 14.9.2022), στη Βουλγαρία το 2022 προβλέπεται σημαντική μείωση του όγκου παραγωγής στον αραβόσιτο (-29% ως προς το 2021), στο κριθάρι (-19%), αλλά και στο μαλακό σιτάρι (-16%). Μεγαλύτερη μείωση εξάλλου αναμένεται στη Ρουμανία στην παραγωγή αραβόσιτου (-38%) και σημαντική στο μαλακό σιτάρι (-19%) και στο κριθάρι (-13%).

Το **ρύζι** θεωρείται μεσογειακό προϊόν και η καλλιέργειά του στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναφέρεται σε οκτώ χώρες, με την Ιταλία, την Ισπανία και την Ελλάδα να συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής (85% το 2020). Στην Ελλάδα η παραγωγή αναποφλοίωτου ρυζιού κατατάσσει τη χώρα στην 3^η θέση (291 χιλ. τόνοι το 2020), μετά την Ιταλία (1,5 εκατ. τόνοι) και την Ισπανία (748 χιλ. τόνοι). Η καλλιέργεια του προϊόντος εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική γεωργική δραστηριότητα, με θετική συνεισφορά στην απασχόληση (4.750 παραγωγοί) και πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο επί σειρά ετών. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή, εκφραζόμενη σε ισοδύναμο λευκασμένου ρυζιού, παρουσίασε άνοδο εκτιμώμενη, κατά μέσο όρο, σε 142 χιλ. τόνους, μέγεθος που υπερκαλύπτει την κατανάλωση με εξαιρετικά υψηλό επίπεδο βαθμού αυτάρκειας (303%).

---

⁵ Βλ. European Commission, DG-Agri, "Cereals market situation", 27.10.2022

⁶ Βλ. USDA/FAS, "Grain: World markets and trade", 9.11.2022

⁷ Βλ. Copa-Cogeca Statement, "Harvests 2022 confirm a reduction of EU cereal productions", 9.9.2022

Ο όγκος των εισαγόμενων προϊόντων (αναποφλοίωτο ρύζι, αποφλοιωμένο, λευκασμένο ή μισολευκασμένο, θραύσματα ρυζιού) στην τριετία 2018-2020 εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 31 χιλ. τόνους, προερχόμενα κυρίως από ορισμένες Ασιατικές χώρες (Μιανμάρ, Πακιστάν, Καμπότζη, Ινδία) που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (51%), ενώ από πλευράς ΕΕ η Ιταλία και η Ισπανία αποτελούν τους κυριότερους προμηθευτές. Ανοδικά ωστόσο κινήθηκαν οι εξαγωγές στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, εκτιμώμενες, κατά μέσο όρο, σε 125 χιλ. τόνους, αξίας 61 εκατ. ευρώ, με το μεγαλύτερο μέρος να απευθύνεται στην Τουρκία (44% του όγκου) και δευτερευόντως στη Βουλγαρία και την Πολωνία, ενώ ελάχιστες ήταν οι εξαγωγές σε χώρες της Βαλτικής και μηδενικές προς τη Ρωσία και την Ουκρανία.

Το 2021 ο όγκος της εγχώριας παραγωγής ρυζιού, σε όρους ισοδύναμου λευκασμένου προϊόντος, ανήλθε σε 158 χιλ. τόνους παρουσιάζοντας μικρή αύξηση ως προς το προηγούμενο έτος (+2,7%), ενώ βελτίωση σημείωσαν οι εξαγωγές ως προς τον όγκο (+1,2%) και την αξία (+2,6%), με κυριότερες χώρες προορισμού τη Βουλγαρία, την Ισπανία, το Βέλγιο, την Πολωνία και την Ην. Βασίλειο, που αθροιστικά κάλυψαν το 58% του συνολικού όγκου. Αντίθετα, οι εξαγωγές προς την Τουρκία περιορίστηκαν σε ένα μικρό ποσοστό (6,4%). Οι προβλέψεις στην τρέχουσα εμπορική περίοδο δεν φαίνονται ευνοϊκές, μια και σύμφωνα με ορισμένες αρχικές εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat, Crop production, 17.11.2022) το 2022 αναμένεται μείωση της εγχώριας παραγωγής αναποφλοίωτου ρυζιού (-29%). Σύμφωνα εξάλλου με εκτιμήσεις της Eurostat (EU trade, 13.10.2022) στο οκτάμυνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2022 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους ο όγκος εξαγωγών του προϊόντος περιορίστηκε σε 89 χιλ. τόνους (-16%), αλλά με αισθητή άνοδο της αξίας (+17%) λόγω της αύξησης της μέσης τιμής εξαγωγής που ανήλθε σε 607 ευρώ/τόνο.

Η ΕΕ, όπως είναι γνωστό, παραμένει έντονα ελλειμματική στο ρύζι επί σειρά ετών. Ειδικότερα, στο διάστημα της εμπορικής περιόδου 2021/22 (Σεπτέμβριος 2021-Αύγουστος 2022), σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,⁸ η παραγωγή ρυζιού της ΕΕ, σε όρους ισοδύναμου λευκασμένου προϊόντος σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο περιορίστηκε σε 1.609 χιλ. τόνους (-4%). Ωστόσο, η αισθητή άνοδος της κατανάλωσης του προϊόντος στην αγορά της ΕΕ (+14%) καλύφθηκε εκ νέου με έντονη άνοδο των εισαγωγών που εκτιμώνται σε 1.520 χιλ. τόνους (+29%), κυρίως λόγω της μεγάλης αύξησης του όγκου εισαγόμενων προϊόντων από την Καμπότζη και τη Μιανμάρ (+97% στο εννεάμυνο Σεπτεμβρίου 2021-Μαΐου 2022). Σύμφωνα επίσης με νεότερες εκτιμήσεις (στοιχεία USDA/FAS, Grain: World markets and trade, 9.11.2022) η παραγωγή ρυζιού στην ΕΕ αναμένεται την περίοδο 2022/23 να περιοριστεί σε 1.348 χιλ. τόνους, μέγεθος σημαντικά μειωμένο ως προς την προηγούμενη (-21%), ενώ άνοδος προβλέπεται στις εισαγωγές (+4%) και μείωση στις εξαγωγές (-4,5%), με αποτέλεσμα τον περιορισμό του βαθμού αυτάρκειας του προϊόντος στην ΕΕ σε 39%, έναντι του 47% της προηγούμενης περιόδου.

Η μεγάλη εξάρτηση από εισαγωγές αποτελεί τη σημαντικότερη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο τομέας στην ΕΕ. Χαρακτηριστική εξάλλου είναι η επισήμανση των οργανώσεων παραγωγών του τομέα⁹, σύμφωνα με την οποία στο διάστημα της δεκαετίας 2011-2020 καταγράφεται μείωση του όγκου παραγωγής ρυζιού (-8%) παρά τη σημαντική άνοδο της κατανάλωσης (+16%), γεγονός που συνδέεται με την εκτόξευση των εισαγωγών (+68%) στο πλαίσιο της συμφωνίας της ΕΕ του 2001 (“Όλα εκτός από όπλα”) που αφορά το ευνοϊκό προτιμοσιακό καθεστώς με τις αναπτυσσόμενες και τις λιγότερο αναπτυγμένες Ασιατικές χώρες. Επιπλέον, σύμφωνα με τη μεσοπρόθεσμη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (EU Agricultural Outlook 2021-2031, December 2021) η τάση αυτή προβλέπεται να συνεχιστεί την επόμενη δεκαετία, μια και όπως αναφέρεται η μέση ετήσια παραγωγή ρυζιού στην ΕΕ αναμένεται να περιοριστεί (-0,5%), έναντι της αισθητής ανόδου των εισαγωγών (+1,9%).

⁸ Βλ. European Commission, “Rice market situation”, 1.6.2022

⁹ Βλ. Copa-Cogeca, “European farmers’ and cooperatives’ views on the future of the rice sector”, January 2022

1.2 Βαμβάκι

Η καλλιέργεια **βαμβακιού** αποτελεί σημαντική γεωργική δραστηριότητα της χώρας, εκτιμώμενη από την έκταση που καταλαμβάνει (2,6 εκατ. στρέμματα το 2021), από τη συμβολή στην απασχόληση (43.700 παραγωγοί) και την παραγωγή σημαντικού όγκου εκκοκκισμένου προϊόντος από πολυάριθμες μικρομεσαίες επιχειρήσεις (65 επιχειρήσεις εκκόκκισης), από την αξιοποίηση του βαμβακόσπορου για την παραγωγή διατροφικών προϊόντων (βαμβακέλαιο) και υπολειμμάτων που χρησιμοποιούνται ως ζωτροφή (βαμβακόπιτα), από την τροφοδοσία της εγχώριας νηματουργίας και κυρίως από τη μεγάλη συνεισφορά στο εμπορικό ισοζύγιο των γεωργικών προϊόντων της χώρας, με εξαγωγές εκκοκκισμένου βαμβακιού σημαντικού όγκου (382 χιλ. τόνοι το 2021) και αξίας που υπερέβη το ύψος των 682 εκατ. ευρώ.

Η Ελλάδα πηγείται στην έκταση και την παραγωγή σύσπορου βαμβακιού της ΕΕ (262 χιλ. εκτάρια την περίοδο 2021/22, με όγκο 850 χιλ. τόνων) και σε μεγάλη απόσταση από τη δεύτερη στη σειρά Ισπανία (57 χιλ. εκτάρια, με όγκο 180 χιλ. τόνων)¹⁰. Ωστόσο, την περίοδο 2021/22 εκτιμάται μείωση της καλλιέργειας από την προηγούμενη (-5,1%) και περιορισμός της εγχώριας παραγωγής εκκοκκισμένου προϊόντος που μειώθηκε σε 294 χιλ. τόνους (-3,6%), κυρίως εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών (πλημμύρες, καύσωνες). Οι εισαγωγές εκκοκκισμένου βαμβακιού παραμένουν πολύ περιορισμένες και οι εξαγωγές μειώθηκαν σε 320 χιλ. τόνους (-10%), ενώ η κατανάλωση δεν παρουσιάσει μεταβολή, εκτιμώμενη σε 15 χιλ. τόνους.

Πίνακας 4. Έκταση και ισοζύγιο εκκοκκισμένου βαμβακιού Ελλάδος (2017/18-2021/22, χιλ. τόνοι)

	2021/22	2020/21	2019/20	2018/19	2017/18	Μεταβολή (%)	
						2021/20	2020/19
Έκταση (χιλ. εκτάρια)	262	276	260	245	230	-5,1	6,2
Αποθέματα αρχής	44,0	104,3	22,2	19,4	7,2	-57,8	369,6
Παραγωγή	293,9	304,8	320,1	307,0	266,1	-3,6	-4,8
Εισαγωγές	7,0	5,0	5,0	5,0	6,5	39,1	0,0
Προσφορά	344,9	414,1	347,3	331,4	279,8	-16,7	19,2
Εξαγωγές	319,8	354,9	289,6	278,7	234,3	-9,9	22,6
Χρήση	15,2	15,2	19,6	19,6	20,7	0,0	-22,2
Απώλειες	0,0	0,0	10,9	10,9	5,4	0,0	0,0
Κατανάλωση	15,2	15,2	30,5	30,5	26,1	0,0	-50,0
Αποθέματα τέλους	9,8	44,0	27,2	22,2	19,4	-77,7	61,6

Πηγή: USDA/FAS, *Cotton and Products Annual in Greece, April 2019-2022 (1 Metric Ton = 4953 bales 480 lb.)*

¹⁰ Βλ. European Commission, DG-Agri, "Market statistics in the cotton sector", CDG, 27.6.2022

Σε ετήσια βάση οι ελληνικές εξαγωγές εκκοκκισμένου βαμβακιού το 2020 παρουσίασαν πτώση της αξίας και του όγκου εξαγωγών ως προς το 2019 (-25% και -20% αντίστοιχα), αλλά και μείωση της μέσης τιμής εξαγωγής (-6,6%), συνοδευόμενη με σχεδόν ανάλογη μείωση της μέσης τιμής παραγωγού στο σύσπορο βαμβάκι (-6,8%). Εντούτοις, τα παγκόσμια αποθέματα του προϊόντος το 2020 μειώθηκαν σημαντικά ως προς το προηγούμενο έτος με αισθητή άνοδο του δείκτη Cotlook A που εκφράζει το επίπεδο των τιμών προσφοράς του προϊόντος στη διεθνή αγορά. Η θετική αυτή εξέλιξη δεν φαίνεται να συμβαδίζει με την πτώση της εγχώριας μέσης τιμής εξαγωγής και τη μείωση των τιμών παραγωγού, προερχόμενη πιθανά από αστοχίες στην εξαγωγική δραστηριότητα, μια και η συγκομιδή του προϊόντος παρουσίαζε καλά ποιοτικά χαρακτηριστικά.

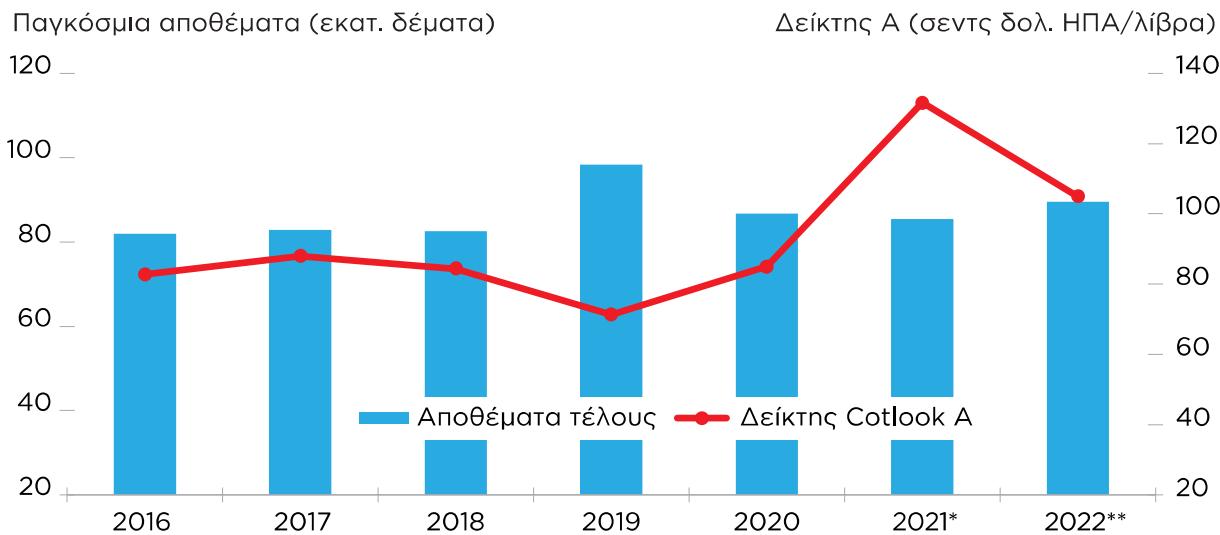
Πίνακας 5. Αξία και όγκος εξαγωγών εκκοκκισμένου βαμβακιού Ελλάδος (2018-2021)

	2021	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)		
					2021/20	2020/19	2019/18
Αξία (1000 €)	682.149	394.653	526.034	338.670	72,8	-25,0	55,3
Όγκος (τόνοι)	381.990	289.319	360.361	214.684	32,0	-19,7	67,9
Μέση τιμή (€/κιλό)	1,79	1,36	1,46	1,58	30,9	-6,6	-7,5

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Access2Markets, 12.8.2022)

Το 2021 η εγχώρια παραγωγή εκκοκκισμένου βαμβακιού περιορίστηκε σε 294 χιλ. τόνους (-3,6% ως προς το 2020), αλλά οι εξαγωγές παρουσίασαν μεγάλη άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος σε όρους αξίας (+73%) και όγκου (+32%). Στη μεγάλη αυτή άνοδο σημαντική ήταν η συμβολή της αύξησης της μέσης τιμής εξαγωγής που ανήλθε σε 1,79 ευρώ/κιλό (+31%), συνδεόμενη με τη μείωση των παγκόσμιων αποθεμάτων και τη βελτίωση της ζήτησης¹¹, ενώ έντονη άνοδο παρουσίασε η τιμή του δείκτη Cotlook A, που ανήλθε σε 132 σεντς δολ. ΗΠΑ/λίβρα, με πρόβλεψη να παρουσιάσει πτώση το 2022, εκτιμώμενη σε 105 σεντς δολ. ΗΠΑ/λίβρα.

Γράφημα 2. Εξέλιξη παγκόσμιων αποθεμάτων βαμβακιού και δείκτη τιμών Cotlook A (2016-2022)

Πηγή: USDA, ERS, "Cotton and wool outlook" 13.12.2022, (*) Εκτιμήσεις, (**) Προβλέψεις

¹¹ Βλ. Τσιφόρος, Ι., "Η μείωση των αποθεμάτων και η βελτίωση της ζήτησης διατηρούν ψηλά τις τιμές στο βαμβάκι", Άρθρο στην εφημερίδα "ΑγροΕκφραστ", 23.10.2021

Φυσικά, θέμα αυτάρκειας δεν τίθεται στο εκκοκκισμένο βαμβάκι μια και στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 ο όγκος της παραγωγής παραμένει πολλαπλάσιος της κατανάλωσης. Στις εξαγωγές, το μεγαλύτερο μέρος του όγκου του προϊόντος απευθύνεται στην Τουρκία (57% το 2021) και ακολουθούν κατά σειρά την Αίγυπτο, τη Μπαγκλαντές, την Ινδονησία και το Πακιστάν, πέντε χώρες που καλύπτουν αθροιστικά το 90% του συνολικού όγκου. Καλύτερες αγορές από άποψη υψηλότερης μέσος τιμής εξαγωγής ήταν την Ινδία, τη Μαρόκο και την Ολλανδία, ενώ σημαντικά χαμηλότερες ήταν οι τιμές εξαγωγής στο Βιετνάμ και στην Κίνα. Οι εξαγωγές στις ευάλωτες αγορές (Ουκρανία, Λευκορωσία, Ρωσία, χώρες Βαλτικής) παραμένουν μηδενικές.

Πίνακας 6. Εξαγωγές εκκοκκισμένου βαμβακιού Ελλάδος στις 20 πρώτες χώρες προορισμού (2021)

Χώρες προορισμού	Αξία	Όγκος	Μέση τιμή	Χώρες προορισμού	Αξία	Όγκος	Μέση τιμή
	(1.000 €)	(τόνοι)	(€/κιλό)		(1.000 €)	(τόνοι)	(€/κιλό)
Τουρκία	399.034	217.238	1,84	Βιετνάμ	5.830	3.831	1,52
Αίγυπτος	125.739	74.523	1,69	Ιταλία	5.092	2.562	1,99
Ινδονησία	32.431	18.317	1,77	Κίνα	2.199	1.422	1,55
Μπαγκλαντές	31.473	19.037	1,65	Βουλγαρία	1.683	914	1,84
Πακιστάν	23.148	13.172	1,76	Ολλανδία	1.512	748	2,02
Ιαπωνία	12.656	7.370	1,72	Γαλλία	1.344	943	1,42
Γερμανία	12.460	7.111	1,75	Πορτογαλία	1.294	641	2,02
Ινδία	8.512	4.092	2,08	Σερβία	1.280	715	1,79
Αλγερία	7.524	4.354	1,73	Β. Ερζεγοβίνη	849	476	1,78
Τυνησία	6.418	3.507	1,83	Μαρόκο	842	415	2,03
				Λοιπές	830	600	1,38
Σύνολο εξαγωγών					682.149	381.990	1,79

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Access2Markets, 12.8.2022)

Οι προοπτικές στη διεθνή αγορά του προϊόντος κατά την τρέχουσα εμπορική περίοδο (Αύγουστος 2022-Ιούλιος 2023) δεν φαίνονται ενθαρρυντικές. Η παγκόσμια παραγωγή εκκοκκισμένου βαμβακιού προβλέπεται την περίοδο 2022/23 να κυμανθεί σε 25,35 εκατ. τόνους, παρουσιάζοντας οριακά θετικά μεταβολή ως προς την προηγούμενη (+0,6%), παρά τη σημαντική μείωσή της στις ΗΠΑ (-20%) λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών¹². Μικρή αύξηση αναμένεται στις παγκόσμιες εισαγωγές που προβλέπεται να κυμανθούν σε 9,4 εκατ. τόνους (+0,8%) κυρίως εξαιτίας της αύξησής τους στο Πακιστάν (+11%) και σε μικρότερο βαθμό στην Κίνα και στο Βιετνάμ, ενώ αντίθετα πτώση προβλέπεται στην Τουρκία (-15%). Βελτίωση εκτιμάται στις παγκόσμιες εξαγωγές (+1%), αλλά στην Ελλάδα αναμένεται αισθητή μείωση (-14%). Να σημειωθεί επίσης η κάμψη στην παγκόσμια κατανάλωση του προϊόντος που αναμένεται να κυμανθεί σε 25 εκατ. τόνους (-2%), αλλά και η άνοδος στα παγκόσμια αποθέματα (+1,9%).

Προς το παρόν πάντως, οι ελληνικές εξαγωγές εκκοκκισμένου βαμβακιού παρουσιάζουν θετική εξέλιξη. Ήδη, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat, EU trade, 13.10.2022), στο οκτάμυνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2022 η αξία εξαγωγών του προϊόντος ανήλθε σε 318,7 εκατ. ευρώ με όγκο

¹² Βλ. USDA/FAS, "Cotton World Market and Trade", 9.11.2022

128,6 χιλ. τόνων, μεγέθη που αναλογούν σε ιδιαίτερα αυξημένη μέση τιμή εξαγωγής (2,48 ευρώ/κιλό), πολύ μεγαλύτερη από εκείνη στο αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (1,52 ευρώ/κιλό). Πέραν όμως των εξελίξεων αυτών, ο τομέας αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, κυρίως εξαιτίας της μεγάλης αύξησης του κόστους παραγωγής ως συνέπεια της εκτόξευσης των τιμών στα λιπάσματα και την ενέργεια. Η ανάγκη περιορισμού του συνεχώς αυξανόμενου κόστους των εισροών στην καλλιέργεια φαίνεται ότι αποτελεί κρίσιμη προτεραιότητα για τον τομέα, που ωστόσο μπορεί να αντιμετωπιστεί, όπως δείχνουν οι καλές πρακτικές ευφυούς γεωργίας που έχουν ήδη υιοθετήσει ορισμένες επιχειρήσεις εκκόκκισης, με εξαιρετικά επιτυχή αποτελέσματα.

Παρά τις καλές επιδόσεις στην εγχώρια παραγωγή βαμβακιού στο διάστημα των τελευταίων ετών, η νηματουργία, αλλά και ο κλάδος των βαμβακερών υφασμάτων της χώρας συνεχίζουν να εξαρτώνται σημαντικά από εισαγωγές. Στα **νήματα βαμβακιού** οι ελληνικές εξαγωγές αυξήθηκαν αισθητά το 2021 ως προς το προηγούμενο έτος (5 χιλ. τόνοι, αξίας 23 εκατ. ευρώ) απευθυνόμενες κυρίως στη Γερμανία, την Ιταλία και τη Βουλγαρία. Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος, που ήταν θετικό το 2019, κατέστη αρνητικό το 2021 μια και οι εισαγωγές (8 χιλ. τόνοι, αξίας 34 εκατ. ευρώ) αυξήθηκαν ταχύτερα των εξαγωγών, με κυριότερο προμηθευτή την Τουρκία που εξακολουθεί να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (65%). Αρνητικό εξάλλου παραμένει το εμπορικό ισοζύγιο στα **βαμβακερά υφάσματα** το 2021, παρά τη σημαντική βελτίωση των εξαγωγών ως προς τον όγκο (+24%) και την αξία (+12%).

Πίνακας 7. Εξωτερικό εμπόριο νημάτων και υφασμάτων βαμβακιού Ελλάδος (2019-2021)

	2021		2020		2019		Μεταβολή 2021/20	
	Αξία (1000 €)	Όγκος (τόνοι)	Αξία (1000 €)	Όγκος (τόνοι)	Αξία (1000 €)	Όγκος (τόνοι)	Αξίας (%)	Όγκου
Νήματα								
Εισαγωγές	34.168	8.147	20.591	5.997	22.619	6.364	65,9	35,9
Εξαγωγές	23.120	4.997	20.608	4.859	27.845	7.108	12,2	2,8
Υφάσματα								
Εισαγωγές	21.913	3.473	19.890	3.027	23.369	3.994	10,2	14,7
Εξαγωγές	6.567	1.407	5.856	1.137	7.203	1.720	12,1	23,7

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Access2Markets, 12.8.2022). Κωδικοί Στατ. Ονοματολογίας νημάτων: HS 5204, 5205, 5207 και υφασμάτων: HS 5208, 5209

Να σημειωθεί πάντως το ενδιαφέρον που παρουσιάζει το καινοτόμο πρόγραμμα ιχνηλασιμότητας που εφαρμόζεται τελευταία με τη συνεργασία παραγωγών, εκκοκκιστηρίων και κλωστορίων στη Θράκη, το οποίο αναδεικνύει, μεταξύ άλλων πλεονεκτημάτων, την ταυτότητα και την ποιότητα του ελληνικού βαμβακιού μέχρι το τελικό προϊόν (βαμβακερά υφάσματα).

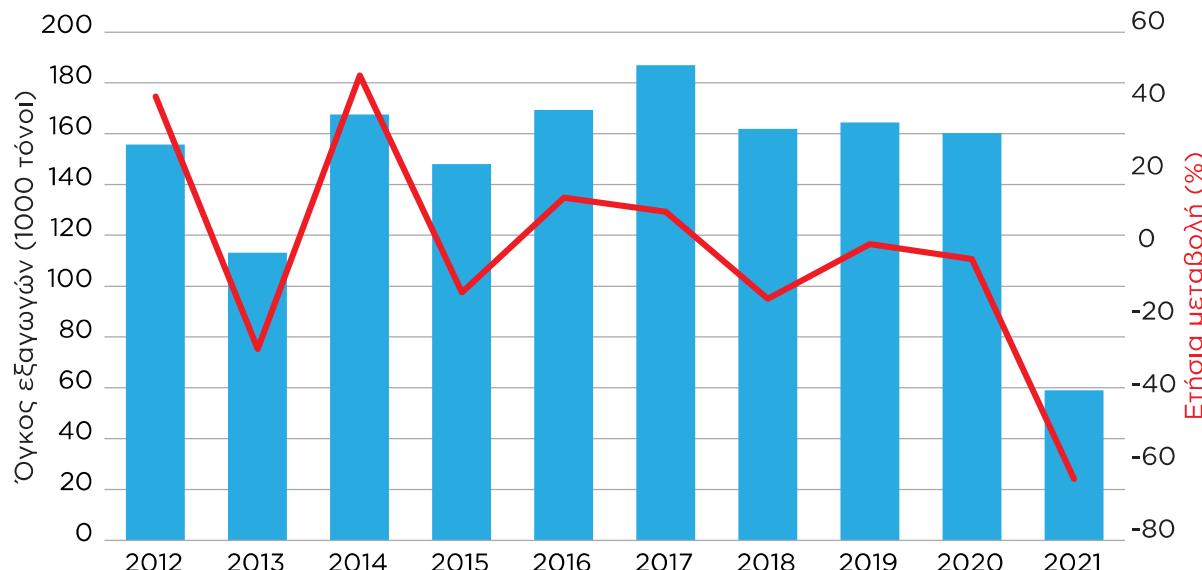
1.3 Πυρηνόκαρπα και άλλα φρούτα

Η καλλιέργεια **ροδάκινων και νεκταρινιών** καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης και της εγχώριας παραγωγής πυρηνόκαρπων φρούτων και αποτελεί σημαντική γεωργική δραστηριότητα με επώνυμα και ποιοτικά προϊόντα (Ροδάκινα Νάουσας ΠΟΠ). Απασχολεί περισσότερους από 22.000 παραγωγούς, παράγει σημαντικό όγκο προϊόντων και συνεισφέρει στις εξαγωγές γεωργικών προϊόντων με συνολική αξία νωπών και μεταποιημένων προϊόντων που εκτιμάται το 2020 σε 380 εκατ. ευρώ περί-

που. Ωστόσο, ο τομέας αντιμετωπίζει κρίσιμες προκλήσεις στο επίπεδο του παραγωγικού δυναμικού, κυρίως λόγω των έντονων και συχνά απότομων διακυμάνσεων της παραγωγής εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών.

Σημαντικές επίσης προκλήσεις αντιμετωπίζονται στον εξαγωγικό προσανατολισμό του τομέα, ιδιαίτερα μετά τις επιπτώσεις του ρωσικού εμπάργκο στα νωπά προϊόντα, από τον Αύγουστο του 2014 και έπειτα, αλλά και λόγω της όξυνσης του ανταγωνισμού στα μεταποιημένα προϊόντα εξαιτίας του εμπορικού προστατευτισμού των ΗΠΑ, που επέβαλαν, από τον Οκτώβριο του 2019 μέχρι τον Μάρτιο του 2021 τη σημαντική άνοδο των εισαγωγικών δασμών (+25%) στην εγχώρια κονσέρβα ροδάκινου, το πλέον δυναμικό εξαγωγικό προϊόν του τομέα. Οι επιπτώσεις των προκλήσεων αυτών, και ιδιαίτερα οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες, επέδρασαν στον όγκο εξαγωγών νωπών προϊόντων το 2013, το 2015, το 2018 και κυρίως το 2021 κατά το οποίο περιορίστηκαν σε 59 χιλ. τόνους, μέγεθος έντονα μειωμένο ως προς το προηγούμενο έτος (-63%).

Γράφημα 3. Ετήσια μεταβολή εξαγωγών νωπών ροδάκινων και νεκταρινών Ελλάδος (2012-2021)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Access2Markets, 15.2.2022)

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή νωπών ροδάκινων και νεκταρινών (μ.ό. 929 χιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση και η αυτάρκεια παραμένει σε υψηλό επίπεδο (121%).

Πίνακας 8. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια πυρπνόκαρπων φρούτων (μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Ροδάκινα και νεκταρίνια	929	2	162	768
Βερίκοκα	118	0	23	95
Κεράσια	89	0	23	66
Δαμάσκηνα	24	1	7	17

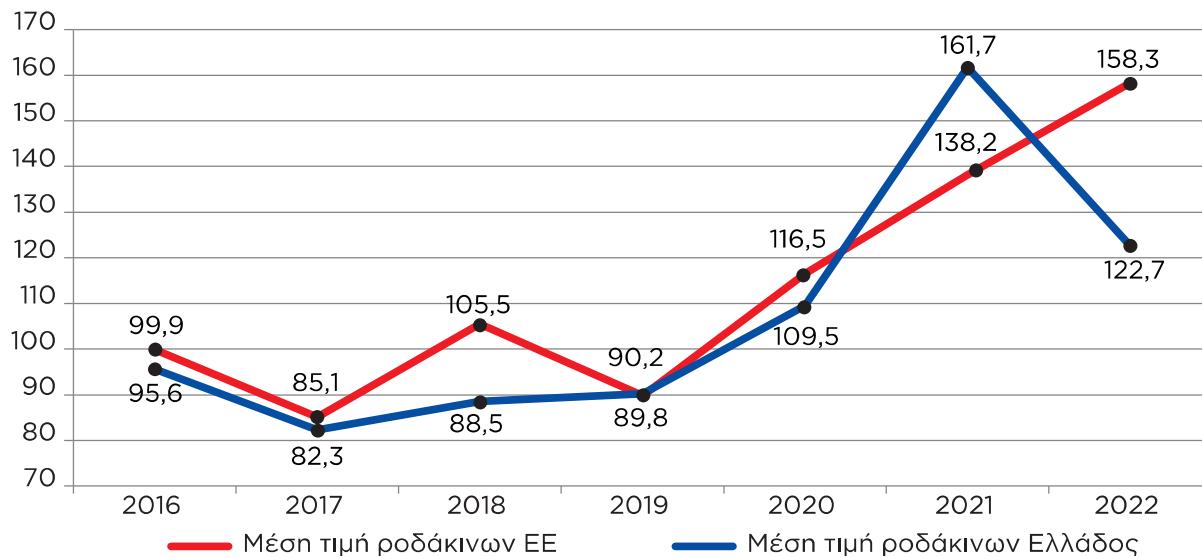
Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Οι εξαγωγές κυμάνθηκαν σε 162 χιλ. τόνους, με κυριότερο προορισμό τη Ρουμανία, την Ουκρανία (25.640 τόνοι, με ποσοστό 16%), τη Βουλγαρία και τη Γερμανία. Μικρότερες ποσότητες εξάγονται σε ορισμένες χώρες που επηρεάζονται από την εμπόλεμη σύρραξη, όπως η Λευκορωσία και η Μολδαβία, αλλά και οι χώρες της Βαλτικής (Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία) μια και οι εξαγωγές προς αυτές διέρχονται από τη Λευκορωσία. Στο σύνολό τους, οι εξαγωγές που διακυβεύονται με προορισμό την Ουκρανία και τις επηρεαζόμενες χώρες εκτιμώνται σε 32.700 τόνους, μέγεθος που αποτελεί το 20% του συνολικού όγκου εξαγωγών.

Το 2021 οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες περιόρισαν δραστικά την εγχώρια παραγωγή νωπών ροδάκινων και νεκταρινών ως προς το προηγούμενο έτος (-34%) με συνέπεια την έντονη άνοδο των τιμών. Στα ροδάκινα ειδικότερα, η εγχώρια μέση τιμή παραγωγού (έξω από το συσκευαστήριο) στο διάστημα Ιουνίου-Ιουλίου 2022 ανήλθε σε 161,7 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας έντονη αύξηση ως προς το 2021 (+48%). Ωστόσο, το 2022 η εγχώρια παραγωγή ανέκαμψε από το χαμηλό επίπεδο του προηγούμενου έτους (+46%) και η ζήτηση στην ευρωπαϊκή αγορά βελτιώθηκε, κυρίως εξαιτίας της μείωσης της παραγωγής της Ισπανίας λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών (-30%), σε συνδυασμό με την άνοδο της κατανάλωσης στην αγορά της ΕΕ (+9%)¹³. Ήδη, στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2022, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat, EU trade, 13.10.2022), οι ελληνικές εξαγωγές ανήλθαν σε 110 χιλ. τόνους, αξίας 85 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας διπλασιασμό ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (+108% και +92% αντίστοιχα).

Εντούτοις, στην Ελλάδα η μέση τιμή παραγωγού στα ροδάκινα, παρά τις εξαιρετικά ευνοϊκές συνθήκες της αγοράς, περιορίστηκε τον Ιούλιο του 2022 σε 122,7 ευρώ/100 κιλά, καταγράφοντας απότομη πτώση ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (-24%), σε αντίθεση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (μέσος όρος των 4 σημαντικότερων παραγωγικών χωρών της ΕΕ) που ανήλθε σε 158,3 ευρώ/100 κιλά, σημειώνοντας αισθητή αύξηση.

Γράφημα 4. Μέση τιμή ροδάκινων στην ΕΕ και στην Ελλάδα (Ιούνιος-Ιούλιος 2016-2022, ευρώ/100 κιλά)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, July 2022, Dashboard Peaches, 4.8.2022)

Ανεξάρτητα πάντως της απόκλισης των τιμών, η αύξηση της μέσης τιμής παραγωγού στα ροδάκινα στην ΕΕ (+14,6%) θεωρείται περιορισμένη και αδυνατεί, αντικειμενικά, να καλύψει τη μεγάλη αύξηση του κόστους παραγωγής στην καλλιέργεια, λόγω της εκτίναξης των τιμών ορισμένων εισροών (ενέρ-

¹³ Βλ. USDA/FAS, "European Union, Stone Fruit Annual", 23.8.2022

γεια, λιπάσματα), αλλά και λόγω της ανόδου και άλλων σημαντικών λειτουργικών δαπανών (αμοιβές εργασίας, κόστος συσκευασίας, μεταφορά προϊόντων).

Σημαντικό μέρος της παραγωγής νωπών προϊόντων αποτελούν τα **συμπύρνα ροδάκινα** και νεκταρίνια που οδηγούνται στη μεταποίηση (μ.ό. 422 κιλ. τόνοι ετησίως) για την παρασκευή κονσερβών, οι εξαγωγές των οποίων στην τριετία 2018-2020 ανήλθαν σε 272 κιλ. τόνους, αξίας 245 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι η Ελλάδα εξακολουθεί να πηγείται στις εξαγωγές κομπόστας ροδάκινων ως προς τον όγκο και την αξία σε παγκόσμιο επίπεδο¹⁴, με δεύτερη στη σειρά την Κίνα και τρίτη την Ισπανία, ενώ την περίοδο 2021/22 συνεχίζει να αποτελεί το δεύτερο σημαντικότερο προμηθευτή των ΗΠΑ μετά την Κίνα, καλύπτοντας το 31% των αναγκών¹⁵.

Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται στην ΕΕ, κυρίως σε πέντε χώρες (Γερμανία, Πολωνία, Γαλλία, Ιταλία και Ολλανδία), ενώ από τις τρίτες χώρες ξεχωρίζουν οι εξαγωγές προς το Ην. Βασίλειο, την Ταϊλάνδη, τις ΗΠΑ, το Περού, τον Καναδά, το Μεξικό και άλλες χώρες. Η εμπόλεμη σύρραξη δεν φαίνεται να επηρεάζει τον όγκο εξαγωγών, μια και οι ποσότητες που εξάγονται στη Ρωσία και την Ουκρανία παραμένουν περιορισμένες (3.200 τόνοι), ενώ μικρότερος όγκος κατευθύνονται στις χώρες της Βαλτικής. Το 2021, ο όγκος εξαγωγών κονσέρβας ροδάκινων και νεκταρινών παρουσίασε πτώση ως προς το προηγούμενο έτος (-13%), αλλά με βελτίωση της αξίας που ανήλθε σε 279 εκατ. ευρώ (+1,4%). Στη θετική αυτή εξέλιξη σημαντική ήταν η συμβολή της μέσης τιμής διάθεσης των προϊόντων αυτών στην αγορά των ΗΠΑ την περίοδο 2021/22 (33,72 δολ. ΗΠΑ ανά χαρτοκιβώτιο) που παρουσίασε σημαντική αύξηση από την αντίστοιχη της προηγούμενης (+12%)¹⁶.

Η καλλιέργεια **βερίκοκων** απασχολεί σημαντικό αριθμό παραγωγών (12.000 παραγωγοί) με αξιόλογη παραγωγή και θετικό εμπορικό ισοζύγιο επί σειρά ετών. Η εγχώρια παραγωγή νωπών προϊόντων (μ.ό. 118 κιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση και ο βαθμός αυτάρκειας παραμένει υψηλός (124%). Οι εξαγωγές εκτιμώνται σε 23 κιλ. τόνους, αξίας 18,6 εκατ. ευρώ και κατά το μεγαλύτερο μέρος τους απευθύνονται στην ΕΕ, κυρίως προς τη Βουλγαρία, τη Γερμανία και τη Ρουμανία, ενώ προς τρίτες χώρες το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών απευθύνεται στην Ουκρανία (1.400 τόνοι). Ωστόσο, οι εξαγωγές προς την Ουκρανία, συμπεριλαμβάνοντας και ορισμένες μικρότερες ποσότητες που απευθύνονται στις χώρες της Βαλτικής, εκτιμώνται σε 2.220 τόνους, αντιπροσωπεύοντας το 10% του συνολικού όγκου εξαγωγών.

Το 2021 ο όγκος της εγχώριας παραγωγής νωπών βερίκοκων μειώθηκε σημαντικά ως προς το προηγούμενο έτος (-39%), ενώ έντονη ήταν και η μείωση των εξαγωγών που περιορίστηκαν σε 15 κιλ. τόνους (-30%). Περιορισμός εξάλλου κατέγραψαν οι εξαγωγές προς την Ουκρανία, τις χώρες της Βαλτικής, τη Λευκορωσία και τη Μολδαβία, εκτιμώμενες συνολικά σε 1.240 τόνους, μέγεθος που αντιπροσωπεύει το 8% του συνολικού όγκου. Άνοδος ωστόσο αναμένεται το 2022, μια και στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2022 οι εξαγωγές ανήλθαν σε 20,7 κιλ. τόνους, αξίας 20,6 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αισθητή αύξηση ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (+42% και +32% αντίστοιχα).

Σημαντικές επίσης θεωρούνται οι εξαγωγές μεταποιημένων προϊόντων βερίκοκων (μ.ό. 25,2 κιλ. τόνοι, αξίας 23,8 εκατ. ευρώ), με κυριότερο προορισμό τη Γαλλία (40%) και τη Γερμανία (28%). Περιορισμένες όμως παραμένουν οι εξαγωγές προς τρίτες χώρες, απευθυνόμενες κυρίως στο Ην. Βασίλειο (1.189 τόνοι), ενώ πολύ μικρού όγκου ήταν οι εξαγωγές προς την Ουκρανία. Το 2021 οι εξαγωγές μεταποιημένων προϊόντων βερίκοκων περιορίστηκαν σημαντικά ως προς τον όγκο (-25%), αλλά με μικρότερο ρυθμό ως προς την αξία (-10%) λόγω της αύξησης της μέσης τιμής εξαγωγής (+19%). Άνοδο ωστόσο παρουσίασε η αξία εξαγωγής των προϊόντων στο διάστημα Ιανουαρίου-Αυ-

¹⁴ Βλ. “2021 Industry Report: Canned peaches”, March 2021 (www.cdn.tridge)

¹⁵ Βλ. California Canning Peach Association - CCPA, Statistics, 15.8.2022 (www.calpeach.com)

¹⁶ Βλ. California Canning Peach Association - CCPA, “Peach Fuzz”, Volume 52, No 5, 15.8.2022

γούστου 2022 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (+20%), παρά τη μείωση του όγκου (-7%), με αισθητή αύξηση της μέσης τιμής εξαγωγής (+30%).

Στα **κεράσια**, η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 89 χιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση και ο βαθμός αυτάρκειας του προϊόντος παραμένει υψηλός (135%). Οι εξαγωγές εκτιμώνται σε 23 χιλ. τόνους, απευθυνόμενες κατά το μεγαλύτερο μέρος τους στη Γερμανία, την Ιταλία και την Ολλανδία. Ωστόσο, σημαντικές παραμένουν οι εξαγωγές σε χώρες της Βαλτικής (3.950 τόνοι) και πολύ μικρότερες προς τη Λευκορωσία, την Ουκρανία και τη Μολδαβία (527 τόνοι αθροιστικά). Στο σύνολό τους όμως οι εξαγωγές προς τις χώρες αυτές αντιπροσωπεύουν το 19% του συνολικού όγκου εξαγωγών. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή κερασιών παρουσίασε πτώση ως προς το προηγούμενο έτος, εκτιμώμενη σε 87 χιλ. τόνους (-14%), ενώ πτώση κατέγραψαν οι εξαγωγές σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος ως προς τον όγκο (-15%) και μεγαλύτερη ως προς την αξία (-29%) ως συνέπεια της μείωσης της μέσης τιμής εξαγωγής. Μείωση εξάλλου παρουσίασαν οι εξαγωγές προς τις αναφερόμενες ευάλωτες αγορές και με μικρότερη αναλογία όγκου ως προς τον μέσο όρο της τριετίας. Να σημειωθεί επίσης ότι η πορεία των εξαγωγών στα νωπά κεράσια επιδεινώθηκε το 2022, μια και στο οκτάμυνο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2022 οι εξαγωγές περιορίστηκαν σε 23,4 χιλ. τόνους, αξίας 47,2 εκατ. ευρώ, μεγέθη μειωμένα ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (-10,6% και -2,3% αντίστοιχα).

Στα **δαμάσκηνα**, η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 24 χιλ. τόνοι ετησίως) υπερκαλύπτει την κατανάλωση και ο βαθμός αυτάρκειας διατηρείται υψηλός (140%). Οι περισσότερες εξαγωγές απευθύνονται στην Αίγυπτο (51%), ενώ μικρότερες ποσότητες εξάγονται σε αρκετές χώρες της ΕΕ (Βουλγαρία, Γερμανία, Ρουμανία, Ιταλία, Κύπρος) και ένα μικρότερο μέρος στην Ουκρανία και στις χώρες της Βαλτικής. Το 2021 η παραγωγή του προϊόντος παρέμεινε στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με το προηγούμενο έτος, αλλά οι εξαγωγές μειώθηκαν σημαντικά ως προς τον όγκο και την αξία.

Η καλλιέργεια **μήλων** στην Ελλάδα θεωρείται σημαντική γεωργική δραστηριότητα, περιλαμβάνοντας επώνυμα και ποιοτικά προϊόντα (Μήλα Ζαγοράς Πηλίου ΠΟΠ, Φιρίκι Πηλίου ΠΟΠ, Μήλα Ντελίσιους Πιλαφά Τριπόλεως ΠΟΠ, Μήλα Καστοριάς ΠΓΕ) με θετική συνεισφορά στην απασχόληση (10.000 παραγωγοί) και στις εξαγωγές. Η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 286 χιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση και ο βαθμός αυτάρκειας παραμένει υψηλός (126%). Οι εξαγωγές εκτιμώνται, κατά μέσο όρο, σε 79 χιλ. τόνους, απευθυνόμενες κατά το μεγαλύτερο μέρος τους στην Αίγυπτο (61%), και δευτερευόντως στη Βουλγαρία και σε ορισμένες άλλες χώρες, κυρίως στην Ιορδανία, την Κύπρο και τη Σαουδική Αραβία. Σημαντικές ωστόσο παραμένουν οι εισαγωγές (μ.ό. 20 χιλ. τόνοι), προερχόμενες κυρίως από τη Βόρεια Μακεδονία, την Αλβανία και την Πολωνία, ενώ πολύ περιορισμένες είναι οι εμπορικές συναλλαγές με την Ουκρανία.

Το 2021 η εγχώρια παραγωγή μήλων παρουσίασε πτώση ως προς το προηγούμενο έτος λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, εκτιμώμενη σε 246 χιλ. τόνους (-12%)¹⁷, ενώ έντονη άνοδο σημείωσαν οι εισαγωγές (+47%) με διπλασιασμό του όγκου από τη Βόρεια Μακεδονία (18 χιλ. τόνοι), το μερίδιο της οποίας διευρύνθηκε, καλύπτοντας το 59% της συνολικής ποσότητας. Να σημειωθεί ωστόσο, ότι τα εισαγόμενα προϊόντα από τη Βόρεια Μακεδονία (και την Αλβανία), διατίθενται στην εγχώρια αγορά συνήθως χωρίς έλεγχο ανίχνευσης υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων και με ιδιαίτερα χαμηλή μέση τιμή εισαγωγής, που παραμένει πέντε φορές μικρότερη από την εγχώρια μέση τιμή εξαγωγής. Πρόκειται για μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας επί σειρά ετών¹⁸, ενώ ζήτημα εξακολουθεί να αποτελεί η έλλειψη εποχικών εργατών για τη συγκομιδή του προϊόντος.

¹⁶ Βλ. California Canning Peach Association - CCPA, "Peach Fuzz", Volume 52, No 5, 15.8.2022

¹⁷ Βλ. World Apple and Pear Association-WAPA, "Press release", 4.8.2022

¹⁸ Βλ. Τσιφόρος, Ι., "Άνοδο καταγράφει η αγορά μήλων σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 11.1.2022

**Πίνακας 9. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια άλλων φρούτων
(μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)**

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Μήλα	286	20	79	227
Ακτινίδια	286	2	158	131
Αχλάδια	66	4	7	63

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Οι προβλέψεις στην παραγωγή μήλων το 2022 στην ΕΕ θεωρούνται θετικές, με τον όγκο να παρουσιάζει οριακά θετική μεταβολή ως προς το προηγούμενο έτος, αλλά αντιμετωπίζονται σημαντικές προκλήσεις λόγω της μεγάλης ανόδου του κόστους παραγωγής, των δυσμενών καιρικών συνθηκών και των δυσκολιών εύρεσης εποχικών εργατών. Προβληματίζουν επίσης τα υψηλά αποθέματα του προϊόντος που παρουσιάζουν σημαντική άνοδο τον Ιούλιο του 2022 (+16,5%). Στην Ελλάδα, η παραγωγή μήλων προβλέπεται το 2022 να αυξηθεί από το χαμηλό επίπεδο του προηγούμενου έτους, ανερχόμενη σε 294 χιλ. τόνους (+20%), ενώ αντίθετα σημαντική μείωση αναμένεται στην Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ουγγαρία και την Κροατία λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών (στοιχεία World Apple and Pear Association-WAPA, 4.8.2022).

Να σημειωθεί όμως ότι η μέση εγχώρια τιμή παραγωγού μήλων (έξω από το συσκευαστήριο) σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁹, από 98,7 ευρώ/100 κιλά το Σεπτέμβριο του 2021, περιορίστηκε το Σεπτέμβριο του 2022 σε 87,54 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας αισθητή μείωση (-11%), παρά τη μεγάλη άνοδο του κόστους παραγωγής λόγω της εκτίναξης των τιμών των εισροών (ενέργεια, λιπάσματα, μεταφορές), ενώ η έντονη άνοδος των τιμών στην ενέργεια αύξησε σε μεγάλο βαθμό τη δαπάνη συντήρησης των προϊόντων. Επιπλέον, προβληματισμός επικρατεί ως προς την πορεία των εξαγωγών της χώρας. Ήδη, στο οκτάμυντο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2022, ο όγκος εξαγωγών νωπών μήλων περιορίστηκε σε 38,3 χιλ. τόνους, αξίας 14,4 εκατ. ευρώ, μεγέθη σημαντικά μειωμένα ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (-20% και -41% αντίστοιχα).

Η καλλιέργεια **ακτινίδιων** απασχολεί σημαντικό αριθμό παραγωγών (9.400 παραγωγοί), περιλαμβάνει επώνυμα προϊόντα (Ακτινίδιο Σπερχειού ΠΟΠ, Ακτινίδια Πιερίας ΠΓΕ) και παρουσιάζει δυναμισμό και εξωστρέφεια στη διάρκεια των τελευταίων ετών. Σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο κυμαίνεται ο βαθμός αυτάρκειας του προϊόντος (219%), με την εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 286 χιλ. τόνοι ετησίως) να παραμένει υπερδιπλάσια της κατανάλωσης. Η παραγωγή του προϊόντος παρουσίασε σημαντική άνοδο στη διάρκεια των τελευταίων ετών και η Ελλάδα εξακολουθεί να παραμένει δεύτερη στη σειρά παραγωγός χώρα ακτινίδιών στην ΕΕ, μετά την Ιταλία, ενώ σύμφωνα με στοιχεία του FAO²⁰ το 2020 καταλαμβάνει την 4^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη, μετά την Κίνα (2.230 χιλ. τόνοι), τη Νέα Ζηλανδία (625 χιλ. τόνοι) και την Ιταλία (521 χιλ. τόνοι).

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, οι εξαγωγές ακτινίδιών (μ.ό. 158 χιλ. τόνοι), κατά το μεγαλύτερο μέρος τους απευθύνονται στην ΕΕ, κυρίως σε πέντε Κράτη Μέλη (Ιταλία, Ισπανία, Γερμανία, Πολωνία και Ρουμανία) που αθροιστικά καλύπτουν το 71% του συνολικού όγκου. Μεταξύ των τρίτων χωρών ξεχωρίζουν οι εξαγωγές ακτινίδιών προς το Ην. Βασίλειο, την Αίγυπτο και τη Σαουδική Αραβία (συνολικά 15.600 τόνοι). Μικρότερες ποσότητες κατευθύνονται προς την Ουκρανία (7.400 τόνοι), τις χώρες της Βαλτικής (4.270 τόνοι), τη Μολδαβία και τη Λευκορωσία (1.450 τόνοι). Στο σύνολό τους πάντως, οι εξαγωγές που διακυβεύονται εκτιμώνται σε 13.120 τόνους, μέγεθος που αποτελεί το 8% του όγκου εξαγωγών. Σημειώνεται ότι το 2021 η εγχώρια παραγωγή και οι εξαγωγές ακτινίδιών παρουσίασαν μικρή αύξηση ως προς το προηγούμενο έτος (+2% και +3% αντίστοιχα), χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις στον εξαγωγικό πρ-

¹⁹ European Commission, DG-Agri, "Dashboard Apples", 18.10.2022

²⁰ Βλ. www.fao.org/faostat/en

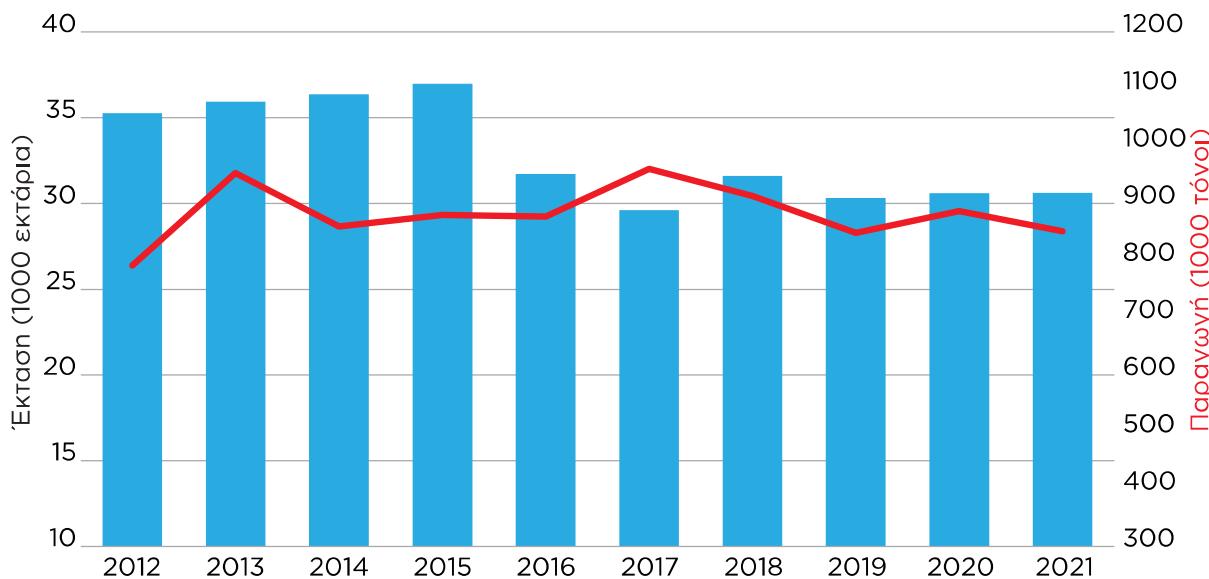
σανατολισμό. Μεγαλύτερη ήταν η άνοδος των εξαγωγών στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022, ανερχόμενες σε 108 χιλ. τόνους, αξίας 135,4 εκατ. ευρώ, μεγέθη αυξημένα ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (+32,4% και +37,8% αντίστοιχα). Ωστόσο, η μέση τιμή εξαγωγής παρέμεινε καθηλωμένη στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με την αντίστοιχη του προηγούμενου έτους, γεγονός που προβληματίζει έντονα τους παραγωγούς του προϊόντος λόγω της μεγάλης ανόδου του κόστους παραγωγής.

Αυτάρκης παραμένει η χώρα και στα **αχλάδια** (105%) με τις εξαγωγές (μ.ό. 7 χιλ. τόνοι) να απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία, την Αλβανία και την Ιορδανία, ενώ πολύ περιορισμένες παραμένουν οι συναλλαγές με την Ουκρανία και τις χώρες της Βαλτικής. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή αχλαδιών παρουσίασε πτώση ως προς το προηγούμενο έτος λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, εκτιμώμενη σε 67 χιλ. τόνους (-16%). Το έλλειμμα στην εγχώρια αγορά καλύφθηκε με σημαντική αύξηση του όγκου εισαγωγών (+58%), προερχόμενες κυρίως από την Αργεντινή (33%) και δευτερευόντως από την Ιταλία, ενώ οι εξαγωγές κυμάνθηκαν στο ίδιο σχεδόν επίπεδο. Οι προβλέψεις για το 2022 εκτιμούν σημαντική άνοδο της εγχώριας παραγωγής που αναμένεται να ανέλθει σε 101 χιλ. τόνους (+51%). Θετικές εξάλλου θεωρούνται οι προοπτικές στην ΕΕ, η παραγωγή αχλαδιών της οποίας θα αυξηθεί αισθητά από το χαμηλό επίπεδο του προηγούμενου έτους, ανερχόμενη σε 2 εκατ. τόνους (+20%), κυρίως λόγω της συμβολής της Ιταλίας και της Γαλλίας που προβλέπεται να διπλασιάσουν τον όγκο παραγωγής τους.

1.4 Εσπεριδοειδή

Η καλλιέργεια **πορτοκαλιών** καλύπτει το μεγαλύτερο της έκτασης και της παραγωγής εσπεριδοειδών, με σημαντική συμβολή στην απασχόληση (31.000 παραγωγοί) και στις εξαγωγές, με όγκο 300 χιλ. τόνων στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, αξίας 138 εκατ. ευρώ. Η εγχώρια παραγωγή παρουσιάζει σταθερότητα, αν και στο διάστημα των τελευταίων ετών καταγράφεται περιορισμός του όγκου κυρίως εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών. Ωστόσο, η Ελλάδα παραμένει στην 3^η θέση μεταξύ των παραγωγικών χωρών πορτοκαλιών της ΕΕ, με όγκο 887 χιλ. τόνων την περίοδο 2020/21, αλλά με σημαντική απόσταση από την Ισπανία (3,5 εκατ. τόνοι) και την Ιταλία (1,8 εκατ. τόνοι).

**Γράφημα 5. Έκταση και εγχώρια παραγωγή πορτοκαλιών
(2012-2021, χιλ. εκτάρια, χιλ. τόνοι)**

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Short-term Outlook Summer 2022, July 2022

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή πορτοκαλιών (μ.ό. 902 χιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση και ο βαθμός αυτάρκειας παραμένει σε υψηλό επίπεδο (149%). Οι εξαγωγές νωπών προϊόντων στο διάστημα της αναφερόμενης τριετίας εκτιμώνται κατά μέσο όρο, σε 300 χιλ. τόνους, απευθυνόμενες σε πέντε κυρίως χώρες (Ρουμανία, Γερμανία, Βουλγαρία, Σερβία και Πολωνία) που απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (54%). Μικρές όμως ποσότητες απευθύνθηκαν στην Ουκρανία (1.360 τόνοι), τις χώρες της Βαλτικής (1.150 τόνοι) και σε ορισμένες άλλες ευάλωτες αγορές όπως η Λευκορωσία και η Μολδαβία (462 τόνοι) που στο σύνολό τους αντιπροσωπεύουν μόλις το 1% του συνολικού όγκου εξαγωγών.

Πίνακας 10. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια πορτοκαλιών (μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)

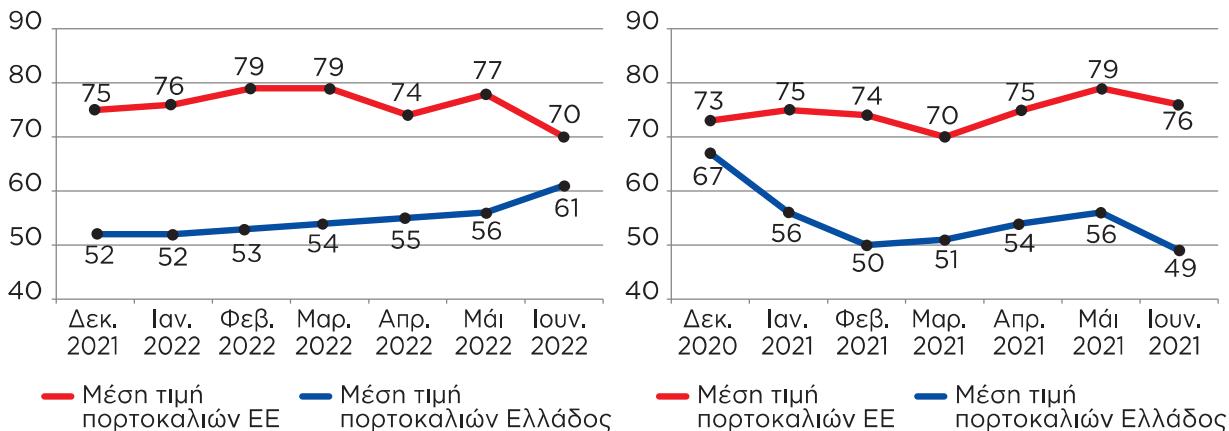
Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Πορτοκάλια	902	5	300	607
Μανταρίνια	174	2	98	78
Λεμόνια	86	23	16	93

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Να σημειωθεί ωστόσο, ότι σημαντικό μέρος των εξαγωγών (69 χιλ. τόνοι) απευθύνεται σε ορισμένες Βαλκανικές χώρες (Βουλγαρία, Βόρεια Μακεδονία, Αλβανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Κόσοβο) σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές, πολύ μικρότερες από την εγχώρια μέση τιμή εξαγωγής, η οποία εξακολουθεί να υπολείπεται σημαντικά της αντίστοιχης στην Ιταλία (-98%) και στην Ισπανία (-55%). Η επικράτηση δυσμενών καιρικών συνθηκών το 2021 είχε ως συνέπεια τη μείωση της εγχώριας παραγωγής πορτοκαλιών που περιορίστηκε σε 851 χιλ. τόνους, παρουσιάζοντας, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Short-term Outlook, Summer 2022, 7.7.2022), μείωση ως προς το προηγούμενο έτος (-4%). Ωστόσο, σύμφωνα με νεότερες εκτιμήσεις (στοιχεία Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2.11.2022), η μείωση της εγχώριας παραγωγής πορτοκαλιών ήταν μεγαλύτερη, εκτιμώμενη σε 818 χιλ. τόνους (-8%). Σημειώνεται πάντως ότι ο όγκος εξαγωγής πορτοκαλιών παρουσίασε μικρή αύξηση ως προς το προηγούμενο έτος (+1,9%), αλλά με μείωση της αξίας που περιορίστηκε σε 156 εκατ. ευρώ (-4,7%), χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις στον εξαγωγικό προσανατολισμό, ενώ οι εξαγωγές προς την Ουκρανία και τις άλλες ευάλωτες αγορές παρέμειναν περιορισμένες.

Γενικότερα πάντως την περίοδο 2021/22 η κατανάλωση νωπών πορτοκαλιών στην αγορά της ΕΕ φαίνεται να περιορίζεται σε σχέση με την προηγούμενη, με τις τιμές παραγωγού, παρά τη μεγάλη άνοδο του κόστους παραγωγής, να παραμένουν καθηλωμένες στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με εκείνες της προηγούμενης περιόδου. Ειδικότερα, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στο διάστημα της περιόδου 2021/2022 (Δεκέμβριος 2021-Ιούνιος 2022) η μέση τιμή παραγωγού νωπών πορτοκαλιών στην ΕΕ εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 76 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας μικρή βελτίωση ως προς το αντίστοιχο διάστημα της προηγούμενης περιόδου. Στην Ελλάδα ωστόσο, η αντίστοιχη μέση τιμή παραγωγού (μ.ό. 55 ευρώ/100 κιλά) εξακολουθεί να αποκλίνει από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, παραμένοντας σημαντικά χαμηλότερη (-28%).

Γράφημα 6. Μέση μνιαία τιμή πορτοκαλιών στην ΕΕ και στην Ελλάδα (2021/22-2020/21, ευρώ/100 κιλά)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, Citrus Dashboard, 18.8.2022)

Πέραν όμως των χαμηλών τιμών παραγωγού, που προφανώς αδυνατούν να καλύψουν τη μεγάλη άνοδο του κόστους παραγωγής στην καλλιέργεια λόγω της εκτίναξης των τιμών στις εισροές (ενέργεια, λιπάσματα), οι προβλέψεις στις εξαγωγές νωπών πορτοκαλιών της χώρας στη διάρκεια του 2022 δεν φαίνονται θετικές. Ήδη, στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2022, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat, EU trade, 13.10.2022), ο όγκος εξαγωγών περιορίστηκε σε 178 χιλ. τόνους, αξίας 86 εκατ. ευρώ, μεγέθθη σημαντικά μειωμένα ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (-28% και -25% αντίστοιχα).

Ένα μέρος της εγχώριας παραγωγής πορτοκαλιών (μ.ό. 140 χιλ. τόνοι στην τριετία 2018-2020) οδηγείται στη μεταποίηση για την παρασκευή **χυμών πορτοκαλιού**, το εμπορικό ισοζύγιο των οποίων παραμένει θετικό, με τις εξαγωγές (24 χιλ. τόνοι, αξίας 25 εκατ. ευρώ) να υπερτερούν των εισαγωγών. Το μεγαλύτερο μέρος των εξαγόμενων προϊόντων αφορά σε συμπυκνωμένους χυμούς (12.700 τόνοι), με κυριότερο προορισμό πέντε χώρες (Ρουμανία, Κίνα, Hv. Βασίλειο, Βουλγαρία και Αλγερία) που καλύπτουν το 66% του όγκου της κατηγορίας, ενώ σχεδόν μηδενικές παραμένουν οι εξαγωγές προς την Ουκρανία, τη Ρωσία και τις χώρες της Βαλτικής. Μικρότερος είναι ο όγκος εξαγωγών των μη-συμπυκνωμένων χυμών (9.580 τόνοι), οι οποίες απευθύνονται σε πέντε κυρίως χώρες (Πολωνία, Γερμανία, Ολλανδία, Γαλλία και Κύπρο), με πολύ περιορισμένες τις εξαγωγές προς τις χώρες της Βαλτικής και την Ουκρανία (μόλις 140 τόνοι). Τέλος, μια μικρή ποσότητα αφορά σε εξαγωγές κατεψυγμένων χυμών (1.700 τόνοι) με κυριότερο προορισμό την Ολλανδία, τη Σαουδική Αραβία, την Ουγγαρία και την Κύπρο.

Το 2021, ο συνολικός όγκος εξαγωγών χυμού πορτοκαλιών περιορίστηκε σε σχέση με το προηγούμενο έτος (-9%), χωρίς ωστόσο σημαντικές μεταβολές στον προορισμό τους. Σημειώνεται πάντως ότι η ΕΕ παραμένει καθαρά ελλειμματική στον χυμό πορτοκαλιού με πρόβλεψη σημαντικής μείωσης της παραγωγής του προϊόντος την περίοδο 2021/22 ως προς την προηγούμενη (-14%) με συνέπεια την ενίσχυση των εισαγωγών προερχόμενων κυρίως από τη Βραζιλία που εξακολουθεί να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (90%).

Στα **μανταρίνια**, η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 174 χιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση και ο βαθμός αυτάρκειας βρίσκεται σε πολύ υψηλό επίπεδο (223%). Οι εξαγωγές μανταρινών παρουσίασαν ανοδική πορεία στο διάστημα των τελευταίων ετών, ανερχόμενες την τριετία 2018-2020 σε 98 χιλ. τόνους, αξίας 48,5 εκατ. ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών απευθύνεται σε πέντε κυρίως χώρες (Ρουμανία, Βουλγαρία, Γερμανία, Πολωνία και Βόρεια Μακεδονία) που καλύπτουν το 67% του συνολικού όγκου. Αξιόλογες ωστόσο ήταν οι εξαγωγές προς την Ουκρανία (10.370 τόνοι), ενώ εάν ληφθούν υπόψη οι ποσότητες προς τις χώρες της Βαλτικής (2.570 τόνοι) και τη Λευκορωσία (350

τόνοι), οι εξαγωγές που διακυβεύονται εκτιμώνται σε 13.300 τόνους, αποτελώντας το 14% του συνολικού όγκου εξαγωγών. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή μανταρινιών περιορίστηκε ως προς το προηγούμενο έτος σε 145 χιλ. τόνους (-16%) λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, ενώ ο όγκος εξαγωγών ενισχύθηκε (+12%), αλλά με πτώση της αξίας (-17%) και με μεγέθυνση του όγκου προς την Ουκρανία, τις χώρες της Βαλτικής και τη Λευκορωσία, που ανήλθαν συνολικά σε 14.250 τόνους.

Στα **λεμόνια**, η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 86 χιλ. τόνοι ετησίως) υπολείπεται της κατανάλωσης, αλλά ο βαθμός αυτάρκειας θεωρείται ικανοποιητικός (92%). Οι εξαγωγές (μ.ό. 16 χιλ. τόνοι) απευθύνονται σε πέντε κυρίως χώρες (Βουλγαρία, Ρουμανία, Αλβανία, Σερβία και Βόρεια Μακεδονία) καλύπτοντας το μεγαλύτερο μέρος (73%), ενώ ελάχιστες ήταν οι εξαγωγές προς την Ουκρανία, τη Λευκορωσία και τις χώρες της Βαλτικής. Ωστόσο, το εμπορικό ίσοζύγιο του προϊόντος παραμένει ελλειμματικό, με σημαντικές εισαγωγές (μ.ό. 23 χιλ. τόνοι), προερχόμενες κυρίως από την Αργεντινή (48%), ενώ μικρότερες ποσότητες εισάγονται από την Ολλανδία, την Τουρκία και τη Νότια Αφρική. Το 2021 οι εξαγωγές λεμονιών ενισχύθηκαν ως προς το προηγούμενο έτος με ρυθμό ταχύτερο των εισαγωγών με συνέπεια τη βελτίωση του εμπορικού ίσοζυγίου του προϊόντος, χωρίς σημαντικές μεταβολές στον προορισμό τους.

Γενικότερα πάντως οι χαμηλές τιμές εξαγωγής εσπεριδοειδών σε ορισμένους προορισμούς αποτελούν σοβαρό μειονέκτημα της εξαγωγικής δραστηριότητας του τομέα. Κοινό χαρακτηριστικό αποτελούν οι πολύ φθηνές εξαγωγές σε ορισμένες Βαλκανικές χώρες (Βουλγαρία, Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία) που απορροφούν σημαντικό μέρος των εξαγόμενων εσπεριδοειδών της χώρας (90.000 τόνοι το 2020), με τιμές που υπολείπονται της μέσης τιμής παραγωγού. Θεωρείται συνεπώς αναγκαία η ενδυνάμωση της εγχώριας εξαγωγικής δραστηριότητας στα εσπεριδοειδή προκειμένου να βελτιωθούν οι τιμές εξαγωγής και να διευρυνθεί η πρόσβαση των προϊόντων σε απαιτητικές ευρωπαϊκές και διεθνείς αγορές, ζήτημα που αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας επί σειρά ετών.

Στην ΕΕ, οι προοπτικές στην αγορά εσπεριδοειδών δεν φαίνονται ευνοϊκές. Η παραγωγή νωπών πορτοκαλιών αναμένεται την περίοδο 2021/22 να περιοριστεί ως προς την προηγούμενη σε 6,1 εκατ. τόνους (-6%) κυρίως εξαιτίας της μικρότερης παραγωγής στην Ισπανία, την Ιταλία και την Ελλάδα, με μικρή βελτίωση της μέσης τιμής παραγωγού και με κάμψη στην κατανάλωση (-3,5%) λόγω της ανόδου των τιμών στη λιανική αγορά. Μειωμένη επίσης εκτιμάται η παραγωγή μανταρινιών που αναμένεται να κυμανθεί σε 3,16 εκατ. τόνους (-2,3%) λόγω του περιορισμού της παραγωγής στην Ισπανία και την Ελλάδα, ενώ η κατανάλωση προβλέπεται να παρουσιάσει οριακή μεταβολή. Άνοδος όμως αναμένεται στις εισαγωγές μανταρινιών (+6%) προερχόμενες κυρίως από τη Νότια Αφρική και το Μαρόκο που παραμένουν οι σημαντικότεροι προμηθευτές. Στα νωπά λεμόνια η παραγωγή της ΕΕ αναμένεται την περίοδο 2021/22 να περιοριστεί σε 1,57 εκατ. τόνους (-8,7%) λόγω της μείωσης της παραγωγής στην Ισπανία και σε μικρότερο βαθμό στην Ιταλία, με συνέπεια την αύξηση των εισαγωγών (+6%), προερχόμενων κυρίως από τη Νότια Αφρική, την Τουρκία, την Αργεντινή και τη Βραζιλία, ενώ αρνητική μεταβολή προβλέπεται στην κατανάλωση (-1,7%).

1.5 Κηπευτικά

Η **επιτραπέζια ντομάτα** αποτελεί, από άποψη όγκου, το κυριότερο προϊόν των κηπευτικών, με αξιόλογη συμβολή στην απασχόληση (5.600 παραγωγοί), η παραγωγή της οποίας προέρχεται κυρίως από τις υπό κάλυψη καλλιέργειες (65%). Στη διάρκεια των τελευταίων ετών η εγχώρια παραγωγή παρουσίασε σταθερότητα, με εξαίρεση το 2019 κατά το οποίο σημειώθηκε απότομη πτώση (-13%), κυρίως εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή επιτραπέζιας ντομάτας (μ.ό. 511 χιλ. τόνοι) καλύπτει πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 103%).

Πίνακας 11. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια κηπευτικών (μ.ό. 2018-2020, χιλ. τόνοι)

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Ντομάτες επιτραπέζιες	511	20	37	495
Καρπούζια	469	2	192	278
Πατάτες	462	192	44	610
Πιπεριές	155	7	19	143
Αγγούρια, αγγουράκια	155	1	40	115
Κρεμμύδια ξερά	121	1	0,5	122
Σπανάκι	76	3	2	77
Λάχανα	75	2	3	74
Φράουλες	73	1	43	31
Πεπόνια	69	1	6	64
Μαρούλια	52	2	1	54

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Το εμπορικό ίσοζύγιο του προϊόντος παραμένει θετικό ως προς τον όγκο (μ.ό. 37 χιλ. τόνοι, αξίας 11,5 εκατ. ευρώ), αλλά αρνητικό ως προς την αξία (εισαγωγές, μ.ό., 16 εκατ. ευρώ). Οι εξαγωγές επιτραπέζιας ντομάτας απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία (82%) και δευτερευόντως στη Ρουμανία, τη Σερβία και την Κύπρο. Στην Ουκρανία δεν εξάγονται προϊόντα, ενώ περιορισμένες παραμένουν οι εξαγωγές σε χώρες της Βαλτικής (4.600 τόνοι). Σημαντικές ωστόσο είναι οι εισαγωγές (20 χιλ. τόνοι), προερχόμενες κυρίως από την Αλβανία, την Πολωνία και τη Σερβία. Επισημαίνεται όμως ότι η εξαγωγική δραστηριότητα στις επιτραπέζιες ντομάτες υστερεί σε αξία λόγω της πολύ χαμηλής μέσης τιμής εξαγωγής (31 ευρώ/100 κιλά), που παραμένει 2,5 φορές μικρότερη της αντίστοιχης στα εισαγόμενα προϊόντα (79 ευρώ/100 κιλά). Η απόκλιση αυτή συνδέεται στενά με τις φθηνές εξαγωγές του προϊόντος προς ορισμένες χώρες, ιδιαίτερα προς τη Βουλγαρία (21 ευρώ/100 κιλά).

Το 2021 η εγχώρια παραγωγή επιτραπέζιας ντομάτας ανήλθε σε 582 χιλ. τόνους, παρουσιάζοντας αύξηση ως προς το προηγούμενο έτος (+8,6%), ενώ έντονη ήταν η άνοδος του όγκου εισαγωγών (+44%), με κυριότερο προμηθευτή την Τουρκία που κάλυψε το 35% του συνολικού όγκου. Μικρότερη ήταν η άνοδος του όγκου των ελληνικών εξαγωγών (+6,7%), χωρίς σημαντική βελτίωση της μέσης τιμής εξαγωγής. Ωστόσο, στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2022 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021 η αξία εξαγωγών του προϊόντος αυξήθηκε αισθητά (+14%) παρά τη μείωση του όγκου (-23%), με σημαντική άνοδο της μέσης τιμής εξαγωγής (+46%).

Πέραν όμως των φθηνών εξαγωγών, κρίσιμο ζήτημα εξακολούθει να αποτελεί το χαμηλό επίπεδο της εγχώριας μέσης τιμής παραγωγού σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, σε συνδυασμό με τη μικρή βελτίωσή τους στη διάρκεια της τρέχουσας περιόδου, με συνέπεια να περιορίζεται η δυνατότητα αντιμετώπισης της μεγάλης ανόδου του κόστους παραγωγής της καλλιέργειας στη διάρκεια της διετίας 2021-2022. Ενδεικτικά, στο διάστημα Ιανουαρίου-Μαΐου 2022 η μέση εγχώρια τιμή παραγωγού στα ντοματίνια (cherry tomatoes) ανήλθε, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²¹, σε 199 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας μικρή αύξηση ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (+5%). Ωστόσο, η αντίστοιχη μέση τιμή στην ΕΕ ήταν σε πολύ υψηλότερο επίπεδο (272 ευρώ/100 κιλά) και η αύξηση ήταν μεγαλύτερη (+26%).

²¹ Βλ. European Commission, DG-Agri, "The tomato market in the EU-Prices for fresh products", 29.6.2022

Ανάλογες αποκλίσεις εξάλλου σημειώνονται και σε άλλες μικρόκαρπες ποικιλίες (vine tomatoes), όπου η εγχώρια μέση τιμή (146 ευρώ/100 κιλά) υπολείπεται σημαντικά του ευρωπαϊκού μέσου όρου (162 ευρώ/100 κιλά) που παρουσίασε πολύ μεγαλύτερη άνοδο στο ίδιο συγκρινόμενο διάστημα (+60%).

Οι προβλέψεις στην ευρωπαϊκή αγορά επιτραπέζιας ντομάτας κατά τη διάρκεια του 2022 δεν φαίνονται ευνοϊκές, κυρίως εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών (καύσωνες, ξηρασία) στις περισσότερες παραγωγικές χώρες. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Short-term Outlook, Summer 2022) η παραγωγή του προϊόντος στην ΕΕ προβλέπεται το 2022 να περιοριστεί ως προς το προηγούμενο έτος σε 6,2 εκατ. τόνους (-2,9%), ενώ μείωση αναμένεται στην κατανάλωση (-1,7%), πιώση στις εξαγωγές (-12%) και αισθητή άνοδος στις εισαγωγές (+3,5%). Κρίσιμη εξάλλου πρόκληση αποτελεί η εκρηκτική άνοδος των τιμών στο φυσικό αέριο με συνέπεια τη μεγάλη αύξηση του κόστους παραγωγής στις καλλιέργειες θερμοκηπίου.

Σημαντική θεωρείται η εγχώρια παραγωγή **Βιομηχανικής ντομάτας**, που αποτελεί μεσογειακό προϊόν, από τη μεταποίηση του οποίου παρασκευάζονται πολυάριθμα διατροφικά προϊόντα με θετικό εμπορικό ισοζύγιο επί σειρά ετών. Στην Ελλάδα, η παραγωγή βιομηχανικής ντομάτας περιορίστηκε στο διάστημα των τελευταίων ετών, εκτιμώμενη το 2020 σε 372 κιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά μειωμένο σε σχέση με τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-9%), θέτοντας τη χώρα στην 4^η θέση μεταξύ των παραγωγικών χωρών της ΕΕ, σε απόσταση από την Ιταλία (5,7 εκατ. τόνοι), την Ισπανία (2,5 εκατ. τόνοι) και την Πορτογαλία (1,2 εκατ. τόνοι) που διατήρησαν και βελτίωσαν την παραγωγή του προϊόντος. Ωστόσο, οι ελληνικές εξαγωγές στα κυριότερα μεταποιημένα προϊόντα βιομηχανικής ντομάτας (αποφλοιωμένες ντομάτες, πολτός ντομάτας, σάλτσες και χυμοί ντομάτας) παραμένουν σημαντικές, με όγκο 85 κιλ. τόνων το 2020, αξίας 61 εκατ. ευρώ²².

Το μεγαλύτερο μέρος των προϊόντων αυτών απευθύνεται κυρίως στο Ην. Βασίλειο (31%) και σε αρκετά Κράτη Μέλη της ΕΕ (Βέλγιο, Σουηδία, Πολωνία, Αυστρία, Ολλανδία, Γερμανία κ.ά.), ενώ πολύ μικρές ήταν οι εξαγόμενες ποσότητες προς τη Ρωσία, τις χώρες της Βαλτικής και την Ουκρανία (μόλις 850 τόνοι). Το 2021 η παραγωγή βιομηχανικής ντομάτας περιορίστηκε σε 313 κιλ. τόνους, ενώ οι εξαγωγές στα αναφερόμενα προϊόντα ενισχύθηκαν (101 κιλ. τόνοι), παρουσιάζοντας σημαντική άνοδο ως προς το 2020 (+18,5%), σε αντίθεση με τις εισαγωγές που περιορίστηκαν στους 17 κιλ. τόνους (-20%). Χαμηλές εξάλλου ήταν οι ποσότητες που απευθύνθηκαν στις χώρες της εμπόλεμης ζώνης και της Βαλτικής (1.050 τόνοι).

Σταθερή παρέμεινε η εγχώρια παραγωγή **αγγουριών** στη διάρκεια των τελευταίων ετών, με σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα και θετικό εμπορικό ισοζύγιο. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 155 κιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 134%), με μέσο όρο όγκου εξαγωγών εκτιμώμενο σε 40 κιλ. τόνους, αξίας 29 εκατ. ευρώ. Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία (37%) και σε ορισμένες χώρες της ΕΕ (Γερμανία, Ρουμανία, Πολωνία και Τσεχία) που απορροφούν το 45% του όγκου. Σε σχέση με τις τρίτες χώρες ξεχωρίζουν οι εξαγωγές προς το Ην. Βασίλειο (1.400 τόνοι) ενώ πολύ περιορισμένες παραμένουν οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βαλτικής. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή αγγουριών κυμάνθηκε στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με το προηγούμενο έτος, αλλά οι εξαγωγές κατέγραψαν σημαντική άνοδο ανερχόμενες σε 51 κιλ. τόνους περίπου (+26%), αξίας 47 εκατ. ευρώ (+64%), με σχετικά μικρές μεταβολές στις κυριότερες χώρες προορισμού. Θετικά εξάλλου εξελίχθηκαν οι εξαγωγές του προϊόντος στη διάρκεια του 2022. Ήδη, στο οκτάμυντο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2022, σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021, καταγράφεται άνοδος του όγκου και της αξίας εξαγωγών (+6% και +11% αντίστοιχα).

Η καλλιέργεια **καρπουζιών** αντιμετώπισε σημαντικά προβλήματα στο διάστημα των τελευταίων ετών. Η παραγωγή του προϊόντος κινήθηκε ανοδικά μέχρι το 2018, αλλά το 2019 κατέγραψε απότομη πτώση λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών (-45%), ενώ το 2020 η ανάκαμψη της παραγωγής συνέπεσε με τις δυσμενείς επιπτώσεις της πανδημίας στη ζήτηση των προϊόντων, με συνέπεια την καθίζηση των τιμών παραγωγού και την κρίση στην αγορά του προϊόντος. Ωστόσο, οι εξαγωγές ενισχύθηκαν το

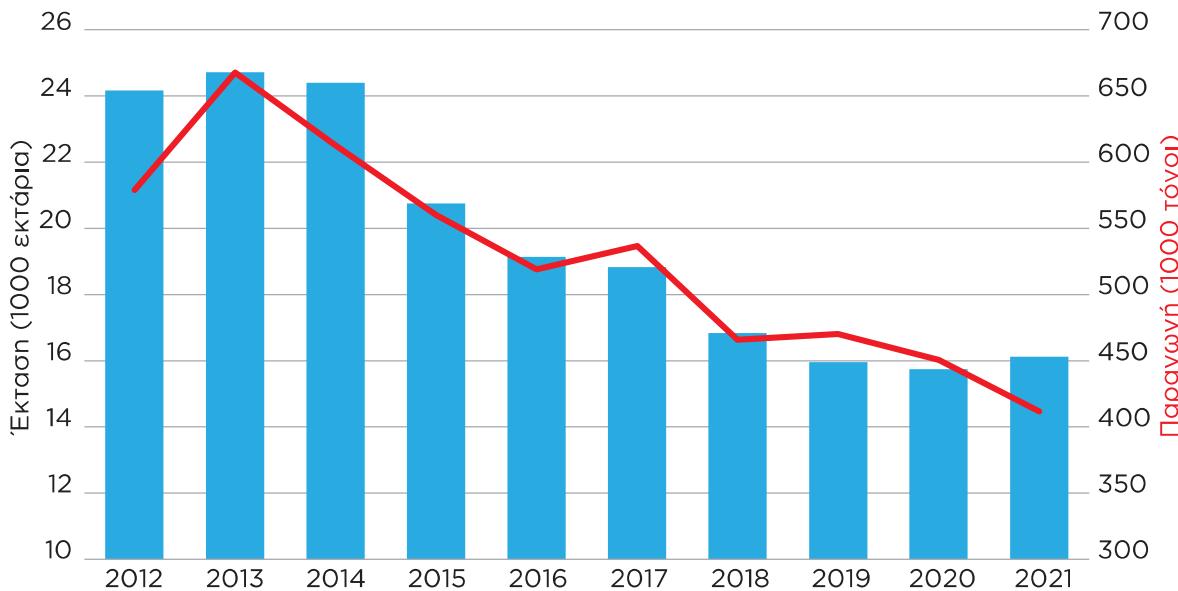
²² Βλ. "Αντιμέτωπα με μειωμένη εγχώρια ζήτηση και χαμηλές τιμές εξαγωγής τα κηπευτικά το 2020", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 25.6.2021

2020, με όγκο που υπερέβη το επίπεδο των 205.000 τόνων, θέτοντας την Ελλάδα στην 6^η θέση της παγκόσμιας εξαγωγής καρπουζιών μετά την Ισπανία, το Μεξικό, την Ιταλία, το Μαρόκο και τις ΗΠΑ (στοιχεία Eurostat - Comext, Μάιος 2021). Στο διάστημα πάντως της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή καρπουζιών (μ.ό. 469 χιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 168%) και το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παραμένει θετικό, με μέσο όρο όγκου εξαγωγών της τάξεως των 192 χιλ. τόνων, αξίας 55 εκατ. ευρώ.

Το μεγαλύτερο μέρος των εξαγόμενων προϊόντων απευθύνεται κυρίως στην αγορά της ΕΕ, ιδιαίτερα σε πέντε χώρες (Γερμανία, Ιταλία, Πολωνία, Ρουμανία και Βουλγαρία) που κάλυψαν το 61%. Μικρότερες ποσότητες εξάγονται σε ορισμένες τρίτες χώρες (κυρίως στο Ην. Βασίλειο και τη Βόρεια Μακεδονία), ενώ περιορισμένες ήταν οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βαλτικής και την Ουκρανία (5.000 τόνοι). Το 2021 η εγχώρια παραγωγή καρπουζιών περιορίστηκε σε 352 χιλ. τόνους (-18% ως προς το 2020) λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, ενώ οι εξαγωγές παρουσίασαν οριακή μεταβολή εκτιμώμενες σε 208 χιλ. τόνους, με ενίσχυση του όγκου προς τις χώρες της Βαλτικής και την Ουκρανία (+21%). Ωστόσο το 2022 η αξία εξαγωγών καρπουζιών ενισχύθηκε, ανερχόμενη στο οκτάμυντο Iανουαρίου-Αυγούστου του 2022 σε 71 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (+23%), με άνοδο της μέσης τιμής εξαγωγής (+36%), παρά τη μείωση του όγκου.

Η καλλιέργεια **πατάτας** αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις στο διάστημα των τελευταίων ετών, κυρίως εξαιτίας της συνεχούς μείωσης της έκτασης και της παραγωγής, των διαθρωτικών αδυναμιών του τομέα με τον μεγάλο αριθμό εκμεταλλεύσεων μικρού μεγέθους, τη μειωμένη ζήτηση από τις συνέπειες της πανδημίας, το αυξανόμενο κόστος παραγωγής, αλλά και τη μεγάλη εξάρτηση από εισαγωγές σε νωπά και μεταποιημένα προϊόντα. Σημειώνεται ότι το 2021 η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος περιορίστηκε σε 411 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά μειωμένο ως προς το 2020 (-8,7%) και πολύ περισσότερο από τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-17%).

Γράφημα 7. Έκταση και εγχώρια παραγωγή πατάτας (2012-2021, χιλ. εκτάρια, χιλ. τόνοι)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, crop production, 2.9.2022

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή πατάτας (μ.ό. 462 χιλ. τόνοι) καλύπτει μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 76%), ενώ το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παραμένει ελλειμματικό, με όγκο εισαγωγών (192 χιλ. τόνοι) πολλαπλάσιο των εξαγωγών (44 χιλ. τόνοι). Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται κυρίως από την Αίγυπτο (49%) και δευτερευόντως από τη Γαλλία, την Κύπρο, την

Ολλανδία και τη Γερμανία. Από την άλλη πλευρά, οι εξαγωγές απευθύνονται κυρίως στην Πολωνία και τη Ρουμανία, ενώ περιορισμένες παραμένουν οι εξαγωγές προς την Ουκρανία και τις χώρες της Βαλτικής.

Πέραν όμως των νωπών προϊόντων, έντονα ελλειμματικό παραμένει το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας στα κυριότερα μεταποιημένα προϊόντα πατάτας, οι εισαγωγές των οπίων (77,6 χιλ. τόνοι στην τριετία 2019/21) παραμένουν πολλαπλάσιες των εξαγωγών (3,4 χιλ. τόνοι), με συνέπεια το έλλειμμα στο εμπορικό τους ισοζύγιο να υπερβαίνει το επίπεδο των 74.000 τόνων.

Πίνακας 12. Εξωτερικό εμπόριο μεταποιημένων προϊόντων πατάτας στην Ελλάδα (2019-2021, τόνοι)

	2021	2020	2019	Μέσος όρος
Εισαγωγές	84.286	64.953	83.530	77.590
Παρασκευασμένα και κατεψυγμένα	76.619	58.588	75.535	70.247
Παρασκευασμένα, μη κατεψυγμένα	3.776	2.248	2.999	3.008
Άλευρα, σιμιγδάλι και σκόνη	2.237	2.205	2.488	2.310
Νιφάδες, κόκκοι και πέλετς	1.654	1.912	2.508	2.025
Εξαγωγές	3.971	2.826	3.332	3.376
Παρασκευασμένα, μη κατεψυγμένα	2.911	2.505	2.613	2.676
Παρασκευασμένα και κατεψυγμένα	462	189	100	250
Νιφάδες, κόκκοι και πέλετς	331	49	73	151
Άλευρα, σιμιγδάλι και σκόνη	267	83	546	299
Έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου	(-) 80.315	(-) 62.127	(-) 80.198	(-) 74.213

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Access2Markets, 15.2.2022)

Είναι προφανές ότι η επιχειρηματική δραστηριότητα της χώρας στην αξιοποίηση της πατάτας για την παρασκευή και το εμπόριο μεταποιημένων προϊόντων εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, από εισαγωγές, αποτελώντας μια από τις κρισιμότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας επί σειρά ετών.

Η καλλιέργεια **πιπεριάς**, παρουσιάζει σταθερότητα παραγωγής κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών και εξακολουθεί να συμβάλλει σημαντικά στην απασχόληση (12.500 παραγωγοί). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 155 χιλ. τόνοι ετησίως) καλύπτει την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 109%), ενώ θετικό παραμένει το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος, με μέσο όρο όγκου εξαγωγών εκτιμώμενο σε 19 χιλ. τόνους, αξίας 26 εκατ. ευρώ. Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στην αγορά της ΕΕ, ιδιαίτερα σε πέντε χώρες (Βουλγαρία, Ρουμανία, Αυστρία, Κύπρο και Σλοβακία) που απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (77%), ενώ αμελητέες θεωρούνται οι εξαγωγές προς την Ουκρανία και τις χώρες της Βαλτικής. Σημαντικός ωστόσο θεωρείται ο ανταγωνισμός από ορισμένες τρίτες χώρες (Βόρεια Μακεδονία, Τουρκία) που προμηθεύουν την εγχώρια αγορά με φθηνά προϊόντα, με τιμές που υπολείπονται σημαντικά της μέσης τιμής εισαγωγής. Το 2021 η παραγωγή του προϊόντος βελτιώθηκε ως προς το προηγούμενο έτος και οι εισαγωγές περιορίστηκαν (-9%), ενώ οριακή ήταν η μεταβολή στις εξαγωγές, χωρίς σημαντικές αλλαγές στους κυριότερους προορισμούς.

Στην καλλιέργεια **κρεμμυδιών**, το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής αποτελούν τα ξερά κρεμμύδια (81% στην τριετία 2018-2020), ο όγκος των οποίων εκτιμάται το 2020 σε 115 χιλ. τόνους, παρουσιάζοντας μείωση ως προς το 2019 (-6%), μέγεθος σημαντικά μικρότερο και από τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-31%). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή του

προϊόντος (μ.ό. 121 χιλ. τόνοι) καλύπτει την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 99,3%), με περιορισμένες εμπορικές συναλλαγές. Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος είναι αρνητικό μια και οι εισαγωγές (μ.ό. 1.326 τόνοι), προερχόμενες κυρίως από την Ινδία, τη Γαλλία, την Ολλανδία και την Ισπανία, υπερτερούν των εξαγωγών (515 τόνοι). Το 2021 η παραγωγή περιορίστηκε σε 75 χιλ. τόνους (-31% ως προς το 2020), κυρίως εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών, ενώ βελτίωση παρουσίασαν οι εξαγωγές (697 τόνοι) με κυριότερο προορισμό τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία. Μειωμένη εξάλλου αναμένεται η συνολική παραγωγή κρεμμυδιών στη διάρκεια του 2022, αλλά με βελτίωση των τιμών που περιόρισαν κάπως τις απώλειες των παραγωγών από το αυξημένο κόστος συγκομιδής, συντήρησης και μεταφοράς των προϊόντων.

Στο **σπανάκι**, η παραγωγή αυξήθηκε στη διάρκεια των τελευταίων ετών, αλλά το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παραμένει αρνητικό ως προς τον όγκο. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 76 χιλ. τόνοι) καλύπτει σε σημαντικό βαθμό την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 98%) με μέσο όρο όγκου εισαγωγών εκτιμώμενο σε 3 χιλ. τόνους και με σχετικά μικρότερες εξαγωγές (2 χιλ. τόνοι). Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται κυρίως από την Τουρκία και το Βέλγιο, ενώ οι εξαγωγές απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία, τον Καναδά και τις ΗΠΑ. Με τις χώρες της εμπόλεμης ζώνης και της Βαλτικής οι εμπορικές συναλλαγές του προϊόντος ήταν μηδενικές. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή βελτιώθηκε (+2%), με σημαντική άνοδο στον όγκο εξαγωγών ως προς το προηγούμενο έτος (+48%) και με ρυθμό υψηλότερο των εισαγωγών. Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παρέμεινε ελλειμματικό.

Στα **λάχανα**, η παραγωγή παρουσιάζει πτώση στη διάρκεια των τελευταίων ετών, εκτιμώμενη το 2020 σε 69 χιλ. τόνους, μέγεθος σημαντικά μειωμένο ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-22%). Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος, σε όρους όγκου, παραμένει θετικό. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 75 χιλ. τόνοι) καλύπτει πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 102%) με μέσο όρο όγκου εξαγωγών εκτιμώμενο σε 3 χιλ. τόνους και με σχετικά μικρότερες εισαγωγές. Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, ενώ πολύ μικρές ήταν οι ποσότητες προς την Ουκρανία και τις χώρες της Βαλτικής. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή αυξήθηκε (+5,6%) και οι εξαγωγές λάχανων παρουσίασαν έντονη άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος (+51%), χωρίς σημαντικές μεταβολές στις κυριότερες χώρες προορισμού.

Η παραγωγή **μαρουλιών** εκτιμάται το 2020 σε 51 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά μειωμένο ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-17%). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 52 χιλ. τόνοι) καλύπτει ικανοποιητικά την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 97%). Ωστόσο, οι εισαγωγές ήταν διπλάσιες των εξαγωγών, προερχόμενες κυρίως από την Αίγυπτο, την Ισπανία και την Ολλανδία, ενώ τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία και δευτερευόντως στη Ρουμανία. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή μαρουλιών παρουσίασε οριακή μεταβολή ως προς το προηγούμενο έτος, ενώ το εξωτερικό εμπόριο του προϊόντος παρέμεινε αρνητικό με τις εισαγωγές (2.067 τόνοι) να παραμένουν υπερδιπλάσιες των εξαγωγών (904 τόνοι).

Η καλλιέργεια **φράουλας** αναπτύχθηκε δυναμικά στη διάρκεια των τελευταίων ετών, με σημαντική άνοδο της παραγωγής, προερχόμενη, σχεδόν στο σύνολό της, από τις υπό κάλυψη καλλιέργειες. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος (μ.ό. 73 χιλ. τόνοι) υπερκαλύπτει την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 237%), με μέσο όρο εξαγωγών εκτιμώμενο σε 43 χιλ. τόνους, αξίας 72 εκατ. ευρώ. Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στη Γερμανία, την Εσθονία, τη Ρουμανία και τη Λετονία, ενώ μικρότερες ποσότητες εξάγονται σε άλλες χώρες (Βουλγαρία, Πολωνία, Λιθουανία, Σαουδική Αραβία).

Σημαντικό μέρος των εξαγωγών φράουλας απευθύνονται σε ευάλωτες αγορές, με τις εξαγωγές προς τις χώρες της Βαλτικής, τη Λευκορωσία και την Ουκρανία να εκτιμώνται, κατά μέσο όρο, σε 14.610 τόνους, μέγεθος που αποτελεί το 34% του συνολικού όγκου εξαγωγών. Το 2021 η παραγωγή φράουλας αυξήθηκε αισθητά ως προς το προηγούμενο έτος (+8,7%) και οι εξαγωγές κατέγραψαν περαιτέρω άνοδο, ανερχόμενες σε 66.700 τόνους, σημαντικά αυξημένες ως προς το προηγούμενο έτος (+21%), ενώ άνοδο κατέγραψαν οι εξαγωγές προς τις χώρες της εμπόλεμης ζώνης και της Βαλτικής (11.200

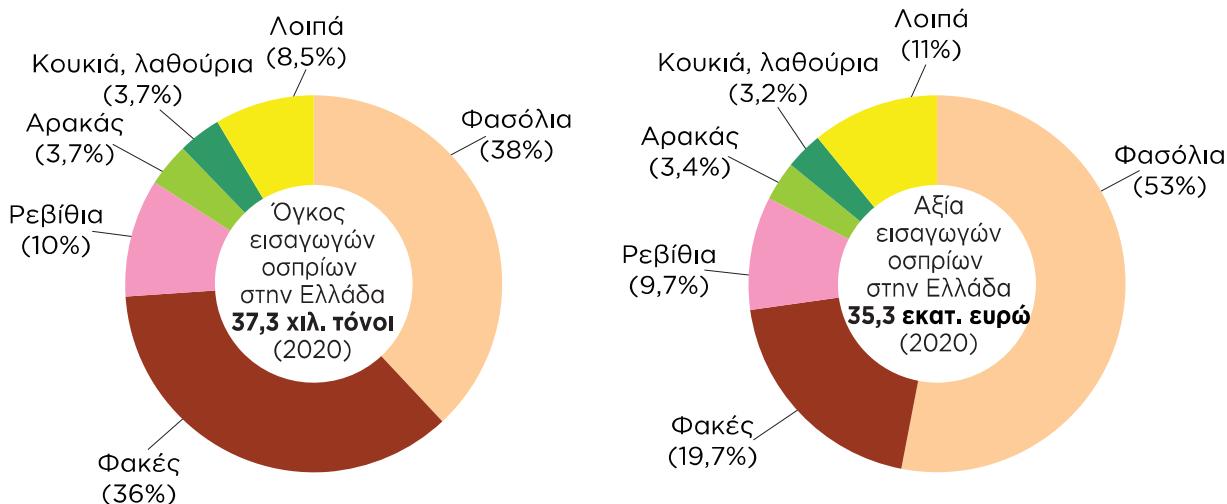
τόνοι) που κάλυψαν σημαντικό μέρος του όγκου (17%). Σημειώνεται ότι στο πρώτο εξάμηνο του 2022 οι εξαγωγές φράουλας ανήλθαν σε 72 χιλ. τόνους, αξίας 117 εκατ. ευρώ, μεγέθη αυξημένα σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (+9% και +8% αντίστοιχα), αλλά με σχεδόν παρόμοια μέση τιμής εξαγωγής.

Η καλλιέργεια **πεπονιών** παρουσιάζει πτώση στη διάρκεια των τελευταίων ετών, εκτιμώμενη το 2020 σε 65 χιλ. τόνους, μέγεθος σημαντικά μειωμένο ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-20%). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος (μ.ό. 69 χιλ. τόνοι) καλύπτει πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 108%), με μέσο όρο όγκου εξαγωγών εκτιμώμενο σε 6 χιλ. τόνους. Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία και δευτερευόντως στη Ρουμανία, ενώ αμεληπτέες θεωρούνται οι εξαγωγές προς τις χώρες της εμπόλεμης ζώνης και της Βαλτικής. Σημειώνεται ότι το 2021 η εγχώρια παραγωγή πεπονιών αυξήθηκε ως προς το προηγούμενο έτος, Ωστόσο, πτώση παρουσίασε ο όγκος εξαγωγών (-8%). Γενικότερα πάντως, η αγορά του προϊόντος αντιμετωπίζει μειωμένη ζήτηση, χαμηλές τιμές παραγωγού και σημαντική άνοδο στο κόστος παραγωγής.

1.6 Καρποδοτικά όσπρια

Η καλλιέργεια οσπρίων, όπως όλων των πρωτεΐνούχων ψυχανθών, αποκτά ξεχωριστή σημασία γιατί συνεισφέρει στην αειφορία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με τον εμπλουτισμό του εδάφους με άζωτο, περιορίζοντας την εξάρτηση από αζωτούχα λιπάσματα. Επιπλέον, ιδιαίτερη σημασία αποκτά η υψηλή διατροφική τους αξία, που έχει αναγνωριστεί διεθνώς (ΟΗΕ, FAO) καθώς είναι πλούσια σε πολλές βιταμίνες και ανόργανα στοιχεία (κάλιο, ασβέστιο, μαγνήσιο, σίδηρο) συμβάλλοντας στην πρόληψη διαφόρων ασθενειών. Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας στα ξερά όσπρια, σημαντικό μέρος των οποίων χρησιμοποιείται για ανθρώπινη διατροφή, παραμένει ελλειμματικό επί σειρά ετών μια και η εγχώρια αγορά κατακλύζεται από φθηνά εισαγόμενα προϊόντα, προερχόμενα κυρίως από τρίτες χώρες. Σημειώνεται ότι το 2020 οι εισαγωγές ξερών οσπρίων ανήλθαν σε 37,3 χιλ. τόνους, αξίας 35,3 εκατ. ευρώ²³.

Γράφημα 8. Μερίδια όγκου και αξίας εισαγωγών ξερών οσπρίων στην Ελλάδα (2020)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Access2Markets, 14.9.2021), Κωδικός Στατιστικής Ονοματολογίας: HS 0713

²³ Βλ. Τσιφόρος, Ι., "Ανοδικά κινείται η αγορά πρωτεΐνούχων προϊόντων και οσπρίων στην ΕΕ", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαίθρος Χώρα", 26.11.2021

Η καλλιέργεια **ρεβίθιών** περιορίστηκε στο διάστημα των τελευταίων ετών. Το 2020 η έκταση εκτιμάται σε 121 χιλ. στρέμματα και η παραγωγή σε 13.900 τόνους, μεγέθη μειωμένα σε σύγκριση με τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-6,4% και -2,4% αντίστοιχα), ενώ μείωση καταγράφεται και στον αριθμό των παραγωγών (-28% στην τριετία 2018-2020). Η εγχώρια παραγωγή (μ.ό. 14,5 χιλ. τόνοι) καλύπτει μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 79,5%), αλλά οι εισαγωγές ήταν σημαντικές και πολλαπλάσιες των εξαγωγών με συνέπεια το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος να παραμένει ιδιαίτερα ελλειμματικό ως προς τον όγκο και την αξία. Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται κυρίως από το Μεξικό (75%) και σε μικρότερες ποσότητες από τις ΗΠΑ και την Αυστραλία. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή ρεβίθιών αυξήθηκε σημαντικά (+65% ως προς το 2020), αλλά η κατάσταση στις εισαγωγές δεν μεταβλήθηκε, με το Μεξικό να εξακολουθεί να κυριαρχεί στα εισαγόμενα προϊόντα, ενώ περιορισμένες παρέμειναν οι εξαγωγές, παρά τη σημαντική άνοδό τους ως προς το προηγούμενο έτος, με κυριότερο προορισμό την Ιταλία.

Πίνακας 13. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια ξερών οσπρίων (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Ρεβίθια	14.522	4.089	334	18.277 79,5
Φασόλια	12.614	12.049	785	23.878 52,8
Φακές	10.018	11.552	1.172	20.398 49,1
Κουκιά, λαθούρια	9.957	1.164	105	11.016 90,4
Αρακάς	2.434	949	142	3.241 75,1

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Η καλλιέργεια **φασολιών** περιλαμβάνει, όπως είναι γνωστό, σειρά επώνυμων ποιοτικών προϊόντων με γεωγραφικές ενδείξεις (ΠΓΕ), όπως τα Φασόλια Κάτω Νευροκοπίου Δράμας, Πρεσπών Φλώρινας και Καστοριάς. Το 2020 η καλλιέργεια ανέκαμψε σε σχέση με το προηγούμενο έτος ως προς την έκταση (67,3 χιλ. στρέμματα) και την παραγωγή (13,6 χιλ. τόνοι), αλλά με μεγέθη που υπολείπονται αισθητά του μέσου όρου της προηγούμενης πενταετίας (-13% και -7% αντίστοιχα). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή στα ξερά φασόλια κυμάνθηκε, κατά μέσο όρο, σε 12,6 χιλ. τόνους, καλύπτοντας μικρό μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 53%). Αντίθετα, οι εισαγωγές κυμάνθηκαν σε υψηλό επίπεδο (12 χιλ. τόνοι) καλύπτοντας το 50% των αναγκών, ενώ περιορισμένες ήταν ο όγκος εξαγωγών και ιδιαίτερα ελλειμματικό το εμπορικό ισοζύγιο ως προς τον όγκο και την αξία. Το μεγαλύτερο μέρος των εισαγόμενων προϊόντων προέρχεται από τον Καναδά (60%) και την Κίνα (20%) και δευτερευόντως από την Αργεντινή, το Κιργιστάν και την Τουρκία, ενώ οι εξαγωγές απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία και την Κύπρο. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή φασολιών μειώθηκε (-11% ως προς το 2020), ενώ πτώση παρουσίασαν και οι εισαγωγές που περιορίστηκαν σε 11.730 τόνους (-17%) με διατήρηση των μεριδίων του Καναδά και της Κίνας. Σημαντική μείωση επίσης κατέγραψε ο όγκος εξαγωγών (-19%), χωρίς μεταβολές στους κυριότερους προορισμούς.

Σχετική σταθερότητα παρουσίασε η εγχώρια παραγωγή **φακής** στο διάστημα των τελευταίων ετών, ανερχόμενη το 2020 σε 10,2 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά αυξημένο ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (+9%). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 10 χιλ. τόνους, με σημαντικό όγκο εισαγωγών (11,5 χιλ. τόνοι), περιορισμένες εξαγωγές (1,2 χιλ. τόνοι) και χαμηλό βαθμό αυτάρκειας (49%). Οι εισαγωγές προέρχονται κυρίως από τον Καναδά (64%) και τις ΗΠΑ (32%), ενώ οι εξαγωγές απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία, την Κύπρο, την Αλβανία και την Ιταλία. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή φακής παρουσίασε αισθητή άνοδο (+15% ως προς το 2020), αλλά το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παρέμεινε αρνητικό μια και οι εισαγωγές διατηρήθηκαν σε υψηλό επίπεδο (11,6 χιλ. τόνοι) με τον

Καναδά και τις ΗΠΑ να εξακολουθούν να αποτελούν τους κυριότερους προμηθευτές. Μείωση εξάλλου σημείωσαν οι εξαγωγές (-14%), χωρίς σημαντικές μεταβολές στους κυριότερους προορισμούς.

Στα **κουκιά** και τα **λαθούρια**, η έκταση και η παραγωγή το 2020 σημείωσαν απότομη πτώση ως προς το προηγούμενο έτος, λόγω εξαιρετικά δυσμενών καιρικών συνθηκών (-32% και -63% αντίστοιχα). Στο διάστημα πάντως της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 10 χιλ. τόνους. Οι εισαγωγές ανήλθαν σε 1.160 τόνους, ο όγκος εξαγωγών ήταν πολύ μικρός και ο βαθμός αυτάρκειας του προϊόντος θεωρείται ικανοποιητικός (90%). Το 2021 η εγχώρια παραγωγή παρουσίασε σημαντική άνοδο ως προς το 2020 με μείωση των εισαγωγών που εκτιμώνται σε 800 τόνους, με την Τουρκία να εξακολουθεί να αποτελεί τον κυριότερο προμηθευτή, ενώ στο ίδιο χαμηλό επίπεδο κυμάνθηκαν οι εξαγωγές. Σημαντική επίσης θεωρείται η καλλιέργεια **φάβας** που περιλαμβάνει δύο επώνυμα και ποιοτικά προϊόντα, τη Φάβα Σαντορίνης (ΠΟΠ) και τη Φάβα Φενεού Κορινθίας (ΠΓΕ). Η παραγωγή φάβας παρουσίασε διακυμάνσεις στο διάστημα των τελευταίων ετών λόγω καιρικών συνθηκών, εκτιμώμενη στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, κατά μέσο όρο, σε 1.800 τόνους. Ωστόσο, σχετική σταθερότητα καταγράφει η φάβα Σαντορίνης που εξακολουθεί να καλύπτει σημαντικό μέρος της εγχώριας παραγωγής (46% το 2020), ενώ το 2021 εκτιμάται βελτίωση στην έκταση και την παραγωγή της καλλιέργειας.

Στην καλλιέργεια **αρακά** η έκταση και η παραγωγή κινήθηκαν ανοδικά στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, με την εγχώρια παραγωγή να εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 2.430 τόνους. Οι εμπορικές συναλλαγές παραμένουν περιορισμένες, με τις εισαγωγές να υπερτερούν των εξαγωγών και με περιορισμένο τον βαθμό αυτάρκειας του προϊόντος (75%). Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται κυρίως από τη Γερμανία και την Ουκρανία. Μικρότερες ποσότητες προμηθεύονται από άλλες χώρες (Ουγγαρία, Ην. Βασίλειο, Καναδάς), ενώ το σύνολο σχεδόν των εξαγωγών είχαν ως προορισμό τη Βουλγαρία. Ωστόσο, το 2021 οι εισαγωγές κατέγραψαν υπερτριπλασιασμό ως προς το προηγούμενο έτος, ο όγκος των οποίων ανήλθε σε 5 χιλ. τόνους, με κυριότερους προμηθευτές τη Γερμανία και σε μικρότερο βαθμό τη Βουλγαρία και την Ουκρανία. Άνοδο εξάλλου σημείωσαν και οι εξαγωγές, αλλά το μέγεθος τους (340 τόνοι) εξακολουθεί να βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση από τον όγκο εισαγωγών, με συνέπεια το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος να παραμένει ελλειμματικό ως προς τον όγκο και την αξία.

1.7 Κτηνοτροφικά ψυχανθή

Η καλλιέργεια κτηνοτροφικών ψυχανθών αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την κάλυψη των αναγκών της χώρας σε ζωοτροφές, λόγω της υψηλής θρεπτικής αξίας των σπερμάτων τους που αποδίδεται στη σημαντική περιεκτικότητά τους σε πρωτεΐνες, ανόργανα άλατα ασβεστίου, φωσφόρου και σε βιταμίνες, συστατικά απαραίτητα για τα σιτηρέσια των ζώων. Επιπλέον, πέραν της ικανότητάς τους να δεσμεύουν το άζωτο και να το αξιοποιούν για την ανάπτυξή τους χωρίς προσθήκη αζωτούχων λιπασμάτων, μετά τη συγκομιδή τους αφίνουν στο έδαφος σημαντικές ποσότητες αζώτου που εφαρμόζονται σε συστήματα αμειψισποράς, συνεισφέροντας στην αειφορική χρήση των εκμεταλλεύσεων. Μεταξύ των καλλιεργούμενων καρποδοτικών ψυχανθών που χρησιμοποιούνται ως ζωοτροφή σημαντικές θεωρούνται οι καλλιέργειες βίκου, λούπινων και μπιζελιών στις οποίες η χώρα παραμένει αυτάρκης.

Η καλλιέργεια **βίκου** αναπτύχθηκε δυναμικά στη διάρκεια των τελευταίων ετών με σημαντική άνοδο της έκτασης και της παραγωγής σπερμάτων. Το 2020 η έκταση της καλλιέργειας ανήλθε σε 671 χιλ. στρέμματα και η παραγωγή του προϊόντος σε 85 χιλ. τόνους, μεγέθη σημαντικά αυξημένα ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (+42% και +47% αντίστοιχα). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, η εγχώρια παραγωγή βίκου εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 77 χιλ. τόνους, καλύπτοντας το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 98%), ενώ περιορισμένες παραμένουν οι εμπορικές συναλλαγές. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή σπερμάτων βίκου παρουσίασε

οριακή μεταβολή, ενώ οι εισαγωγές διατηρήθηκαν στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με το προηγούμενο έτος και με μικρή μεταβολή στις εξαγωγές.

Πίνακας 14. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια κτηνοτροφικών ψυχανθών (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Βίκος	77.456	2.430	707	79.178
Λούπινα	20.716	3	209	20.540
Μπιζέλια	19.271	28	3	19.296

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Σημαντική ανάπτυξη παρουσίασε και η καλλιέργεια λούπινων, η έκταση της οποίας εκτιμάται το 2020 σε 134 χιλ. στρέμματα με παραγωγή σπερμάτων 21,3 χιλ. τόνων, μεγέθη σημαντικά αυξημένα ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (+24% και +63% αντίστοιχα). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος εκτιμάται σε 20,7 χιλ. τόνους, καλύπτοντας πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 101%). Ωστόσο, το 2021 καταγράφεται μείωση της έκτασης και της παραγωγής ως προς το προηγούμενο έτος (-13% και -27% αντίστοιχα) λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, με άνοδο των εισαγωγών που ανήλθαν σε 1.784 τόνους, προερχόμενες κυρίως από την Πολωνία, ενώ άνοδο σημειώσαν και οι εξαγωγές (892 τόνοι) με κυριότερο προορισμό τη Δανία. Οι προβλέψεις στην έκταση και την παραγωγή της καλλιέργειας το 2022, σύμφωνα με ορισμένες αρχικές εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat, Crop production, 17.11.2022), δεν φαίνονται ευνοϊκές, με την έκταση να περιορίζεται ως προς το προηγούμενο έτος στα 105 χιλ. στρέμματα (-9%) και την παραγωγή σε 12,5 χιλ. τόνους (-19%).

Κύριο πάντως χαρακτηριστικό των σπερμάτων λούπινου είναι η υψηλή περιεκτικότητά τους σε πρωτεΐνες, κυμαινόμενη από 34-42%, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις²⁴. Η αναλογία αυτή δεν διαφέρει ουσιαστικά από την αντίστοιχη των σπερμάτων σόγιας (39-44%) και η καλλιέργεια του προϊόντος μπορεί, εφόσον αναπτυχθεί -κυρίως σε ορισμένες περιοχές της Κεντρικής Μακεδονίας όπου παρουσιάζει καλές αποδόσεις-, να αποτελέσει εναλλακτική διέξοδο για την κάλυψη μέρους των αναγκών σε πρώτες ύλες ζωοτροφών που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από εισαγωγές σόγιας και σογιάλευρου. Να σημειωθεί ότι το 2021 οι εισαγωγές σπερμάτων σόγιας στη χώρα ανήλθαν σε 961 χιλ. τόνους, αξίας 476 εκατ. ευρώ, ενώ μεγάλη πόση την άνοδος και στο σογιάλευρο με όγκο 481 χιλ. τόνων, αξίας 202 εκατ. ευρώ. Πέραν όμως του μεγέθους, ανησυχητική παραμένει η έντονη άνοδος των τιμών των προϊόντων αυτών στη διεθνή αγορά, με συνέπεια την περαιτέρω επιβάρυνση του κόστους των ζωοτροφών και των προϊόντων ζωικής παραγωγής. Καθίσταται συνεπώς σαφές ότι η ανάπτυξη της καλλιέργειας λούπινων, αλλά και άλλων εγχώριων πρωτεϊνούχων ψυχανθών συνιστά κρίσιμο ζήτημα για τη βιωσιμότητα του κλάδου της κτηνοτροφίας, στο σύνολό του.

Σχετική σταθερότητα παρουσιάζει στη διάρκεια των τελευταίων ετών η έκταση και η παραγωγή μπιζέλιων που χρησιμοποιούνται ως ζωοτροφή, εκτιμώμενη το 2020 σε 126 χιλ. στρέμματα με όγκο σπερμάτων 18,3 χιλ. τόνων, μεγέθη που δεν διαφοροποιούνται σημαντικά από τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (+3% και -4% αντίστοιχα). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή κτηνοτροφικών μπιζέλιων εκτιμάται σε 19,3 χιλ. τόνους, καλύπτοντας το σύνολο των αναγκών (βαθμός αυτάρκειας 100%). Το 2021 η έκταση της καλλιέργειας αυξήθηκε σημαντικά (+46% ως προς το 2020) με άνοδο της παραγωγής σπερμάτων (+55%) ενώ πολύ περιορισμένες παρέμειναν οι εμπορικές συναλλαγές.

²⁴ Βλ. Κοτσάμπαση, Β. κ.ά., "Η χρήση των σπερμάτων των εγχώριων κτηνοτροφικών ψυχανθών στη διατροφή των παραγωγικών ζώων", Άρθρο στο τριμηνιαίο περιοδικό «ΔΗΜΗΤΡΑ», τεύχος 16, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2016

Σημαντική επίσης θεωρείται η καλλιέργεια ορισμένων χορτοδοτικών κτηνοτροφικών ψυχανθών που συγκομίζονται σε χλωρή κατάσταση, μεταξύ των οποίων η **μπδική** (τριφύλλι) καταλαμβάνει εξέχουσα θέσην. Η έκταση της καλλιέργειας εκτιμάται το 2020 σε 256 χιλ. στέμματα, με συγκομιδή 135 χιλ. τόνων, μεγέθη που δεν μεταβλήθηκαν σημαντικά ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας. Το 2021, η καλλιέργεια μπδικής συρρικνώθηκε λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, αλλά το 2022, σύμφωνα με ορισμένες αρχικές εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat, Leguminous plants harvested green, 31.10.2022) προβλέπεται ανάκαμψη στην έκταση (238 χιλ. στρέμματα) και την παραγωγή (90 χιλ. τόνοι). Σημειώνεται ότι η καλλιέργεια του προϊόντος αντιμετωπίζει αυξημένο κόστος παραγωγής κυρίως εξαιτίας της μεγάλης ανόδου των τιμών στα λιπάσματα και την ενέργεια, ενώ ανταγωνιστικές θεωρούνται ορισμένες άλλες καλλιέργειες (βαμβάκι, σιτηρά) που παραμένουν ελκυστικότερες λόγω της μεγάλης ανόδου των τιμών των προϊόντων τους στο διάστημα της τελευταίας διετίας.

Γενικότερα πάντως, η καλλιέργεια κτηνοτροφικών ψυχανθών αντιμετωπίζει και άλλες προκλήσεις, συνδεόμενες κυρίως με την περιορισμένη χρήση πιστοποιημένων σπόρων και την απουσία ισχυρών κινήτρων για την αξιοποίησή τους, με την άμεση εξάρτηση της απόδοσης από τις βροχοπτώσεις της άνοιξης μια και η καλλιέργειά τους αναπτύσσεται κυρίως σε ξερικές εκμεταλλεύσεις, αλλά και λόγω της δυσμενέστερης σχέσης μεταξύ κόστους παραγωγής και προσόδου σε σύγκριση με άλλες ανταγωνιστικές καλλιέργειες²⁵. Εντούτοις, θετική συμβολή στην ανάπτυξή τους μπορεί να προκύψει από την υιοθέτηση ορισμένων επιλογών στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ σε σχέση με τη συνδεδεμένη εισοδηματική στήριξη στους παραγωγούς πρωτεϊνούχων καλλιεργειών, που επιτρέπουν στα Κράτη Μέλη τη διάθεση επιπλέον 2% στο 13% των πόρων του εθνικού φακέλου του 1^{ου} Πυλώνα. Παράλληλα, με δεδομένη την υστέρηση του τομέα στην οργάνωση της παραγωγής, θα ήταν ιδιαίτερα θετική η υιοθέτηση της επιλογής που παρέχει η νέα ΚΑΠ στα Κράτη Μέλη με την αξιοποίηση της δυνατότητας χρησιμοποίησης έως 3% των πόρων του εθνικού τους φακέλου για άμεσες ενισχύσεις, ώστε να δημιουργηθούν ισχυρές οργανώσεις παραγωγών στον τομέα με σκοπό την υλοποίηση στοχευμένων επιχειρησιακών προγραμμάτων. Ωστόσο, η χώρα μας επέλεξε να μην κάνει χρήση αυτής της δυνατότητας στο πλαίσιο του εθνικού στρατηγικού της σχεδίου για την ΚΑΠ.

1.8 Καρποί με κέλυφος

Η καλλιέργεια καρπών με κέλυφος αναπτύχθηκε σημαντικά στην Ελλάδα στο διάστημα των τελευταίων ετών. Στα κυριότερα προϊόντα (καρύδια, κάστανα, αμύγδαλα, φιστίκι κελυφωτό, φιστίκι αράπικο, φουντούκια) η έκταση ανήλθε το 2020 σε 616 χιλ. στρέμματα με παραγωγή 123 χιλ. τόνων, μεγέθη σημαντικά αυξημένα σε σχέση με τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (+46% και +20% αντίστοιχα).

Η καλλιέργεια **καρυδιών** καλύπτει το 2020 έκταση 200.000 στρεμμάτων περίπου και η εγχώρια παραγωγή ανήλθε σε 37 χιλ. τόνους, σημειώνοντας άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος (+20%). Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παραμένει αρνητικό ως προς τον όγκο και την αξία. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, η εγχώρια παραγωγή εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 33,5 χιλ. τόνους εποισώς, καλύπτοντας σε ικανοποιητικό βαθμό την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 90%). Οι εισαγωγές αφορούν κυρίως προϊόντα χωρίς κέλυφος, εκτιμώμενες συνολικά σε 4,2 χιλ. τόνους, με κυριότερο προμηθευτή την Ουκρανία (80%), ενώ περιορισμένες ήταν οι εξαγωγές, απευθυνόμενες κυρίως στην Ιταλία, την Κύπρο και την Αλβανία. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος, ευνοούμενη από τη βελτίωση της ζήτησης, παρουσίασε μεγάλη αύξηση (+74 % ως προς το 2020). Παράλληλα όμως καταγράφεται αισθητή άνοδος του όγκου εισαγωγών στα καρύδια χωρίς κέλυφος (+25%) το μεγαλύτερο μέρος των οποίων καλύφθηκε και πάλι από την Ουκρανία (2.000 τόνοι), ενώ στο ίδιο σχεδόν επίπεδο κυμάνθηκε ο όγκος εξαγωγών.

²⁵ Βλ. Βλαχοστέργιος, Δ., "Κτηνοτροφικά ψυχανθών. Προβλήματα και προοπτικές ανάπτυξης της καλλιέργειας", Άρθρο στο τριμηνιαίο περιοδικό «ΔΗΜΗΤΡΑ», τεύχος 9, Ιανουάριος-Μάρτιος 2015

**Πίνακας 15. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια καρπών με κέλυφος
(μ.ό. 2018-2020, τόνοι)**

	Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Καρύδια	33.549	4.280	723	37.106	90,4
Κάστανα	32.448	450	4.048	28.850	112,5
Αμύγδαλα	29.050	8.222	1.701	35.571	81,7
Φιστίκι κελυφωτό	8.743	760	1.446	8.057	108,5
Φιστίκι αράπικο	6.651	13.284	972	18.964	35,1
Φουντούκια	1.043	1.609	160	2.493	41,9

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Περίπου 100.000 στρέμματα καλύπτει η καλλιέργεια **κάστανων** που αναπτύσσεται κυρίως σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές δασών και δασικών εκτάσεων της χώρας, αποτελώντας σημαντική πηγή εισοδήματος για τους παραδασόβιους πληθυσμούς. Μετά την πτώση του 2019, η παραγωγή νωπών κάστανων ανέκαμψε το 2020 (+19%) και το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παρέμεινε πλεονασματικό με σημαντική άνοδο του όγκου εξαγωγών (+19%). Η εγχώρια παραγωγή εκτιμάται στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 σε 32,4 χιλ. τόνους, υπερκαλύπτοντας την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 112%), με μέσο όρο όγκου εξαγωγών που υπερβαίνει τους 4 χιλ. τόνους. Τα νωπά προϊόντα με κέλυφος καλύπτουν το σύνολο σχεδόν του όγκου εξαγωγών (94%), με κυριότερο προορισμό την Ιταλία που παραδοσιακά απορροφά το μεγαλύτερο μέρος (63%).

Το 2021 η παραγωγή νωπών κάστανων περιορίστηκε σε 33 χιλ. τόνους παρουσιάζοντας κάμψη ως προς το προηγούμενο έτος (-3%), αλλά ο όγκος εξαγωγών, περιλαμβάνοντας και τα προϊόντα χωρίς κέλυφος, ανήλθε σε 4,3 χιλ. τόνους (+13%), αξίας 13,2 εκατ. ευρώ (+30%), με άνοδο της μέσης τιμής εξαγωγής (+15%). Ωστόσο, οι προοπτικές της καλλιέργειας, σε βραχυπρόθεσμο, τουλάχιστον, επίπεδο δεν φαίνονται ευνοϊκές κυρίως εξαιτίας ορισμένων προσβολών στα κάστανα από μύκητες (φαιά σήψη κάστανου) που υποβάθμισαν την ποιότητα των προϊόντων στη διάρκεια του 2022 σε αρκετές περιοχές της χώρας.

Η καλλιέργεια **αμύγδαλων** καλύπτει έκταση 237.000 στρεμμάτων το 2020, μέγεθος σημαντικά αυξημένο ως προς το προηγούμενο έτος (+57%), ενώ σχεδόν ανάλογη ήταν και η άνοδος της παραγωγής (+54%). Εντούτοις, το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παραμένει αρνητικό ως προς τον όγκο και την αξία. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή εκτιμάται σε 29 χιλ. τόνους, καλύπτοντας μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 82%), με μέσο όρο όγκου εισαγωγών ανερχόμενο σε 8 χιλ. τόνους, μέγεθος σημαντικά υψηλότερο των εξαγωγών. Το σύνολο σχεδόν των εισαγόμενων προϊόντων αφορά τα αμύγδαλα χωρίς κέλυφος (97%), προερχόμενα κυρίως από τις ΗΠΑ που παραδοσιακά καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (63%) και σε απόσταση από τη δεύτερη στη σειρά Ισπανία (24%). Από την άλλη πλευρά, οι εξαγωγές παραμένουν περιορισμένες, απευθυνόμενες κυρίως σε Βαλκανικές χώρες (Βουλγαρία, Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία, Σερβία). Το 2021 η παραγωγή του προϊόντος περιορίστηκε ως προς το προηγούμενο έτος (-19%), ενώ άνοδος καταγράφεται στον όγκο εισαγωγών (+24%), με τις ΗΠΑ να εξακολουθούν να διατηρούν σε υψηλό επίπεδο το μερίδιό τους. Εντονότερη εξάλλου ήταν η άνοδος των εξαγωγών στα αμύγδαλα χωρίς κέλυφος (2.477 τόνοι), μέγεθος ιδιαίτερα αυξημένο ως προς το προηγούμενο έτος (+49%). Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο των προϊόντων εξακολουθεί να παραμένει ελλειμματικό.

Μικρότερη έκταση καλύπτει η καλλιέργεια **κελυφωτό φιστικιού** (51 χιλ. στρέμματα το 2020) που αναπτύχθηκε σημαντικά στη διάρκεια των τελευταίων ετών, περιλαμβάνοντας ορισμένα ευρύτερα γνωστά προϊόντα ΠΟΠ (Φιστίκι Αιγίνης, Κελυφωτό Φιστίκι Φθιώτιδας, Φιστίκι Μεγάρων), ενώ πλεονασματικό παραμένει το εμπορικό ισοζύγιο των προϊόντων. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή εκτιμάται σε 8,7 χιλ. τόνους, μέγεθος που υπερκαλύπτει την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 108%), με σχετικά μικρό όγκο εξαγωγών (1.446 τόνοι) που ωστόσο παραμένει σχεδόν δι-

πλάσιος των εισαγωγών. Τα φιστίκια με κέλυφος καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου εξαγωγών (84%), απευθυνόμενα κυρίως στην Ιταλία, την Ισπανία και την Κύπρο και σε μικρότερες ποσότητες σε ορισμένες Βαλκανικές χώρες (Βουλγαρία, Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία), ενώ οι εισαγωγές προέρχονται κυρίως από το Ιράν. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή φιστικιών με κέλυφος ανήλθε σε 10,3 χιλ. τόνους, σημειώνοντας μικρή αύξηση ως προς το προηγούμενο έτος (+2%), ενώ ο όγκος εξαγωγών, περιλαμβάνοντας και τα φιστίκια χωρίς κέλυφος, ανήλθε σε 1.600 τόνους (+19%), αξίας 12 εκατ. ευρώ (+32%), χωρίς σημαντικές μεταβολές στους κυριότερους προορισμούς.

Η καλλιέργεια αραχίδας, αν και καλύπτει μικρή έκταση (17 χιλ. στρέμματα το 2020), παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη στη διάρκεια των τελευταίων ετών με την απασχόληση ενός μικρού αλλά συνεχώς αυξανόμενου αριθμού καλλιεργητών (690 παραγωγοί). Ο καρπός της αραχίδας είναι ευρύτερα γνωστός ως **αράπικο φιστίκι**, με την αξιοποίηση του οποίου παρασκευάζονται εδώδιμα προϊόντα (ξηροί καρποί, αραχιδέλαιο ή φιστικέλαιο, φιστικοβούτυρο, άλευρα κ.ά.) και ζωτροφές από την έκθλιψη των σπόρων (αραχιδόπιτα). Στην Ελλάδα, η κατανάλωση του προϊόντος περιορίστηκε το 2020 λόγω της μείωσης της ζήτησης ως συνέπεια των μέτρων της πανδημίας, ενώ μεγάλη παραμένει η εξάρτηση από εισαγωγές που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών. Η εγχώρια παραγωγή αράπικου φιστικιού στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 6,6 χιλ. τόνους ετησίως, με σημαντικό όγκο εισαγωγών (13,3 χιλ. τόνοι), περιορισμένες εξαγωγές και πολύ χαμηλό βαθμό αυτάρκειας (35%). Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται κυρίως από την Αργεντινή (64%) και την Κίνα (22%), ενώ οι εξαγωγές, απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Κύπρο. Το 2021 η παραγωγή του προϊόντος παρουσίασε πτώση ως προς το προηγούμενο έτος (-33%), αλλά η ζήτηση σημείωσε έντονη και απότομη άνοδο με πολλαπλασιασμό των εισαγωγών, ο όγκος των οποίων υπερέβη το επίπεδο των 58 χιλ. τόνων, αξίας 80 εκατ. ευρώ, με την Αργεντινή και τη Κίνα να καλύπτουν το 84% του όγκου. Σημαντική όμως ήταν και η άνοδος των εξαγωγών, που ανήλθαν σε 5,7 χιλ. τόνους, καταγράφοντας τριπλασιασμό ως προς το προηγούμενο έτος.

Στα **φουντούκια**, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις παραμένουν μικρές (6 χιλ. στρέμματα το 2020) και με περιορισμένο όγκο παραγωγής. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 1.000 τόνους, καλύπτοντας μικρό μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 42%) που εξαρτάται σημαντικά από εισαγωγές. Οι εισαγωγές αφορούν προϊόντα χωρίς κέλυφος, προέρχομενα κυρίως από την Τουρκία που παραδοσιακά αποτελεί τον κυριότερο προμηθευτή. Το 2021 ο όγκος εισαγωγών ενισχύθηκε σημαντικά ως προς το προηγούμενο έτος (+32%), με το μερίδιο της Τουρκίας να διατηρείται σε υψηλό επίπεδο (91%).

Γενικότερα πάντως, οι καρποί με κέλυφος αποτελούν προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας, καθώς είναι πλούσιοι σε πρωτεΐνες, φυτικές ίνες, καλά (ακόρεστα) λιπαρά, βιταμίνες και ιχνοστοιχεία και η ζήτησή τους στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά διατηρείται υψηλή. Χαρακτηριστικές είναι ορισμένες εκτιμήσεις²⁶, σύμφωνα με τις οποίες η παγκόσμια κατανάλωση αμύγδαλων με κέλυφος προβλέπεται την περίοδο 2022/23 να κυμανθεί σε 1.585 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά αυξημένο ως προς την προηγούμενη (+6,7%), ενώ σημαντική θεωρείται η άνοδος της παγκόσμιας κατανάλωσης στα καρύδια με κέλυφος, που εκτιμάται σε 2.564 χιλ. τόνους (+14%). Αντίθετα, μείωση αναμένεται στην παγκόσμια κατανάλωση φιστικιών με κέλυφος με όγκο 781 χιλ. τόνων την περίοδο 2022/23 (-11,5%) που αποδίδεται στην έντονη μείωση της παραγωγής στο Ιράν (-29%) και στην Τουρκία (-65%), δύο χώρες που καλύπτουν από κοινού σημαντικό μέρος της παγκόσμιας παραγωγής του προϊόντος (45% την περίοδο 2020/21).

Σημειώνεται επιπλέον ότι η ΕΕ παραμένει καθαρά ελλειμματική στους καρπούς με κέλυφος με εισαγωγές που ανήλθαν το 2020 σε 742 χιλ. τόνους, αξίας 4,5 δισ. ευρώ περίπου, με κυριότερους προμηθευτές τις ΗΠΑ, την Τουρκία, τη Χιλή και το Ιράν²⁷. Την περίοδο 2022/23 η παραγωγή αμύγδαλων με κέλυφος στην ΕΕ αναμένεται να περιοριστεί σε 105 χιλ. τόνους (-24%) λόγω της πτώσης της στην Ισπανία και την Ιταλία εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών, με μείωση της κατανάλωσης που αναμένεται

²⁶ Βλ. USDA, FAS, Tree Nuts: World Markets and Trade, 27.10.2022

²⁷ Βλ. Τσιφόρος, Ι., "Μεγεθύνεται η αγορά νωπών και ξηρών καρπών στην Ελλάδα και την ΕΕ", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 19.11.2021

να κυμανθεί σε 394 χιλ. τόνους (-4%). Στα καρύδια με κέλυφος η παραγωγή της ΕΕ προβλέπεται να κυμανθεί στο ίδιο επίπεδο με την προηγούμενη (146 χιλ. τόνοι), με οριακή μεταβολή στην κατανάλωση (454 χιλ. τόνοι). Χαμηλή εξάλλου παραμένει η παραγωγή στα φιστίκια με κέλυφος που εκτιμάται την περίοδο 2021/22 σε 19,7 χιλ. τόνους (+11,5%) με οριακή μεταβολή στην κατανάλωση (136 χιλ. τόνοι), το μεγαλύτερο μέρος της οποίας θα εξακολουθήσει να καλύπτεται από εισαγωγές (120 χιλ. τόνοι).

1.9 Ελαιοκομικά προϊόντα

Η καλλιέργεια της ελιάς για την παραγωγή ελαιοκομικών προϊόντων αποτελεί βασικό τομέα της ελληνικής γεωργίας, εκτιμώμενη από το εύρος της εξάπλωσης και τη μεγάλη έκταση που καταλαμβάνει, από τη συμβολή στην απασχόληση για τη συγκομιδή του ελαιόκαρπου (354 χιλ. παραγωγοί), από την παραγωγή σημαντικού όγκου προϊόντων από πολυάριθμες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αλλά και από τη θετική συνεισφορά στο εμπορικό ισοζύγιο των γεωργικών προϊόντων της χώρας, με εξαγωγές σημαντικής αξίας, οι οποίες σε καλές περιόδους συγκομιδής υπερβαίνουν το ύψος του 1 δισ. ευρώ²⁸.

Το 2021 η αξία εξαγωγών των ελαιοκομικών προϊόντων της χώρας υπερέβη το ύψος του 1,16 δισ. ευρώ, σημειώνοντας άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος (+9,7%), παρά τη μείωση του όγκου στις περισσότερες επιμέρους κατηγορίες. Στο εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο ο όγκος περιορίστηκε (-7%), αλλά η αξία εξαγωγών ανήλθε σε 488 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αισθητή άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος (+15,4%) λόγω της σημαντικής αύξησης της μέσης τιμής εξαγωγής που ανήλθε σε 3,8 ευρώ/κιλό (+24%). Σημαντικά επίσης ενισχύθηκε η αξία εξαγωγών στο μειονεκτικό ελαιόλαδο, στα άλλα ελαιόλαδα και στο πυρονέλαιο. Αντίθετα, στο παρθένο ελαιόλαδο καταγράφεται πτώση στην αξία και στον όγκο (-22% και -52% αντίστοιχα).

Στις παρασκευασμένες ελιές, η άνοδος της αξίας εξαγωγών ήταν μικρότερη (+5%) λόγω της μείωσης της μέσης τιμής εξαγωγής σε 2,2 ευρώ/κιλό (-9%). Ωστόσο, το προϊόν αυτό εξακολουθεί το 2021 να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής αξίας εξαγωγών των ελαιοκομικών προϊόντων της χώρας με αξία εξαγωγών που πλησιάζει το ύψος των 500 εκατ. ευρώ και όγκο που υπερβαίνει το επίπεδο των 222 χιλ. τόνων.

Πίνακας 16. Αξία και όγκος εξαγωγών εγχώριων ελαιοκομικών προϊόντων 2021-2020

	2021		2020		Μεταβολή 2021/20	
	Αξία (1000 €)	Όγκος (τόνοι)	Αξία (1000 €)	Όγκος (τόνοι)	Αξίας (%)	Όγκου
Εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο	488.314	129.799	423.267	139.732	15,4	-7,1
Παρθένο ελαιόλαδο	8.812	2.520	11.325	5.307	-22,2	-52,5
Ελαιόλαδο μειονεκτικό	41.529	15.909	35.682	20.084	16,4	-20,8
Άλλα ελαιόλαδα	34.568	10.805	22.222	9.374	55,6	15,3
Πυρονέλαιο	35.338	28.741	32.029	40.477	10,3	-29,0
Ελιές νωπές	7.964	5.414	11.034	5.908	-27,8	-8,4
Ελιές διατηρημένες σε ξίδι	50.250	16.775	51.777	16.246	-2,9	3,3
Ελιές παρασκευασμένες	499.136	222.653	475.180	193.313	5,0	15,2
Σύνολο	1.165.911	432.616	1.062.516	430.441	9,7	0,5

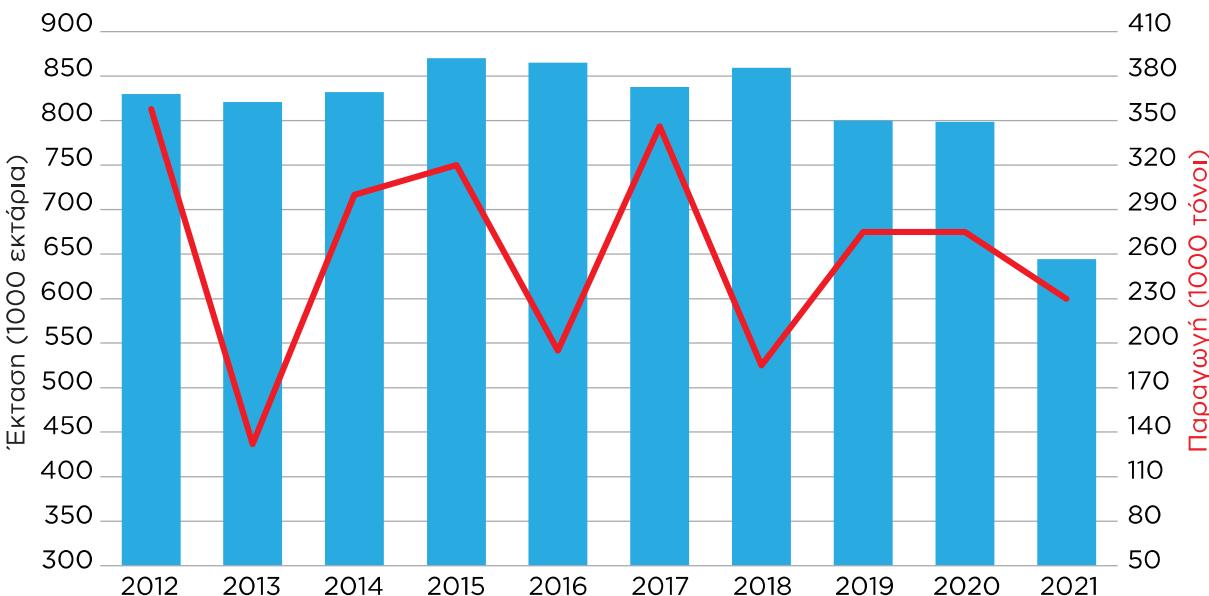
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Access2Markets, 12.8.2022)

²⁸ Βλ. “Εσπασαν το φράγμα του 1 δισ. ευρώ οι εξαγωγές ελαιοκομικών προϊόντων το 2020”, Άρθρο στην εφημερίδα “Υπαι-θρος Χώρα”, 14.5.2021

Στη διάρκεια των τελευταίων ετών η καλλιέργεια ελαιώνων για την παραγωγή **ελαιόλαδου** δοκιμάστηκε από φυσικές καταστροφές και από την αυξημένη ένταση και συχνότητα δυσμενών καιρικών συνθηκών (παγετοί, καύσωνες, ξηρασία) με συνέπεια την απότομη πτώση της παραγωγής του προϊόντος, ιδιαίτερα από τις πυρκαγιές του 2013 (-63%), αλλά και από τις εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες του 2016 και του 2018 (-39% και -47% αντίστοιχα). Να σημειωθεί όμως ότι παρόμοια ακραία φυσικά φαινόμενα πλήττουν την παραγωγή και άλλων σημαντικών παραγωγικών χωρών ελαιόλαδου στην ΕΕ. Χαρακτηριστικές ήταν οι επιπτώσεις στην Ιταλία (2014, 2016 και 2018) με πτώση της παραγωγής κυμανόμενη από 50-60%, αλλά και στην Ισπανία (2012, 2014 και 2016) με πτώση από 25-50%.

Σημαντικές επίσης ήταν οι επιπτώσεις από τις πυρκαγιές και τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες που επικράτησαν στην Ελλάδα το 2021, οι οποίες, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, Market situation in the olive oil and table olives sectors, 28.7.2022), περιορίσαν την έκταση της καλλιέργειας των ελαιώνων και τον όγκο παραγωγής ελαιόλαδου σε 227 χιλ. τόνους, μέγεθος σημαντικά μειωμένο ως προς το 2020 (-17%), αλλά και σε σχέση με τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-11%).

Γράφημα 9. Έκταση καλλιέργειας ελαιώνων και εγχώρια παραγωγή ελαιόλαδου (2012-2021)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Short-term outlook, Spring 2022, 15.3.2022)

Ωστόσο, παρά την αστάθεια, η Ελλάδα, με βάση τον μέσο όρο παραγωγής ελαιόλαδου στο διάστημα της πενταετίας 2017-2021 (255 χιλ. τόνοι) παραμένει στην 3^η θέση μεταξύ των παραγωγικών χωρών της ΕΕ, μετά την Ισπανία (1.391 χιλ. τόνοι) και την Ιταλία (296 χιλ. τόνοι), διατηρώντας τη θέση αυτή και σε παγκόσμιο επίπεδο. Πέραν όμως της σημασίας του μεγέθους, συγκριτικό πλεονέκτημα αποτελεί το γεγονός ότι η Ελλάδα κατέχει παγκοσμίως τη μεγαλύτερη αναλογία στο ποιοτικά υπέρτερο εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο, με ποσοστό της τάξεως του 80% της συνολικής παραγωγής, όταν η αντίστοιχη αναλογία στην Ιταλία και στην Ισπανία κυμαίνεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα (65% και 30% αντίστοιχα). Παραμένει όμως η πρόκληση της περιορισμένης τυποποιίσης του προϊόντος, μια και το 2020 το 62% του όγκου εξαγωγών εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου της χώρας αφορούσε σε μη τυποποιημένα προϊόντα, με συνέπεια την απώλεια σημαντικού ύψους προστιθέμενης αξίας από τις

φθηνές εξαγωγές των προϊόντων αυτών, κυρίως προς την Ιταλία.

Επιπλέον, η Ελλάδα έχει κατοχυρώσει 32 επώνυμα, τοπικά και ποιοτικά προϊόντα ελαιόλαδου με ονομασίες γεωγραφικής ένδειξης, ο μεγαλύτερος αριθμός των οποίων (20 περιπτώσεις) αφορά προϊόντα ΠΟΠ. Εντούτοις, η κατοχύρωση αυτή δεν αρκεί, από μόνη της, για να αποδώσει προστιθέμενη αξία στην τοπική οικονομία από την αξιοποίηση των ποιοτικών αυτών προϊόντων εάν δεν συνοδεύεται από ικανό μέγεθος διάθεσης στην αγορά με όρους πιστοποίησης, τυποποίησης και επώνυμης συσκευασίας ώστε να αναγνωρίζεται και να ενισχύεται η ταυτότητά τους, γεγονός που εξακολουθεί να αποτελεί μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας.

Φυσικά, θέμα αυτάρκειας δεν τίθεται στο ελαιόλαδο μια και η εγχώρια παραγωγή στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, εκτιμάται, κατά μέσο όρο σε 245 χιλ. τόνους, μέγεθος πολύ μεγαλύτερο της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 248%), με σημαντικό μέσο όγκο εξαγωγών (148 χιλ. τόνοι), αξίας 478 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται επίσης ότι οι ποσότητες ελαιόλαδου που κατευθύνθηκαν σε χώρες που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την εμπόλεμη σύρραξη, όπως η Λευκορωσία, η Ρωσία, η Ουκρανία, οι χώρες της Βαλτικής και η Μολδαβία, παραμένουν περιορισμένες. Στο σύνολό τους οι ελληνικές εξαγωγές ελαιόλαδου προς τις αναφερόμενες χώρες αντιπροσωπεύουν στο διάστημα της πενταετίας 2017-2021 όγκο 7.360 τόνων, μέγεθος που αποτελεί περίπου το 5% του μέσου όγκου των ελληνικών εξαγωγών. Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος του όγκου των εξαγόμενων προϊόντων ελαιόλαδου στις αναφερόμενες ευάλωτές αγορές απορρόφησε η Λευκορωσία (μ.ό. 5.618 τόνοι) και ακολουθούν με απόσταση η Ρωσία (1.067 τόνοι) και οι υπόλοιπες χώρες.

Πίνακας 17. Ελληνικές εξαγωγές ελαιόλαδου σε χώρες της εμπόλεμης ζώνης (2017-2021, τόνοι)

	2021	2020	2019	2018	2017	Μέσος όρος	
	Όγκος	(%)					
Λευκορωσία	6.695	4.684	7.557	5.334	3.818	5.618	76,3
Ρωσία	1.262	1.218	909	1.091	853	1.067	14,5
Ουκρανία	689	604	435	258	212	440	6,0
Λιθουανία	206	137	110	80	76	122	1,7
Εσθονία	85	53	51	47	82	64	0,9
Λετονία	40	45	18	14	11	26	0,3
Μολδαβία	35	42	26	15	4	24	0,3
Σύνολο	9.012	6.783	9.106	6.839	5.056	7.359	100

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Access2Markets, 26.4.2022)

Στην ΕΕ η παραγωγή ελαιόλαδου την περίοδο 2021/22, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Dashboard Olive oil, 28.11.2022), προβλέπεται να ανέλθει σε 2.272 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά αυξημένο ως προς την προηγούμενη (+11%) κυρίως λόγω της σημαντικής ανόδου στην Πορτογαλία (+106%), στην Ιταλία (+20%) και σε μικρότερο βαθμό στην Ισπανία (+7%). Κάμψη εκτιμάται στις εισαγωγές που αναμένεται να κυμανθούν σε 151 χιλ. τόνους (-10%), ενώ βελτίωση σημειώθηκε στις εξαγωγές (+1,7%) και στην κατανάλωση του προϊόντος που αναμένεται να κυμανθεί σε 1.551 χιλ. τόνους (+5%).

Ωστόσο, την περίοδο 2022/23, σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Market situation in the olive oil sector, 25.11.2022), η παραγωγή ελαιόλαδου στην ΕΕ, λόγω των εξαιρετικά δυσμενών καιρικών συνθηκών που επικράτησαν στους ελαιώνες σημαντικών παραγωγικών

χωρών της ΕΕ στο διάστημα Ιουλίου-Αυγούστου του 2022, αναμένεται να περιοριστεί σε 1,5 εκατ. τόνους, μέγεθος έντονα μειωμένο ως προς την προηγούμενη (-34%) με αποτέλεσμα την πτώση της κατανάλωσης (-4%) και των αποθεμάτων του προϊόντος στο τέλος της περιόδου που προβλέπεται να περιοριστούν σε 375 χιλ. τόνους (-44%).

Πίνακας 18. Παραγωγή ελαιόλαδου στην ΕΕ (2020-2022, χιλ. τόνοι)

	2022/23**	2021/22*	2020/21	Μεταβολή (%)	
				2022/21	2021/20
Ισπανία	780	1.491	1.389	-47,7	7,3
Ελλάδα	350	232	275	50,9	-15,6
Ιταλία	235	329	273	-28,6	20,5
Πορτογαλία	125	206	100	-39,3	106,0
Λοιπές χώρες	15	14	14	7,1	0,0
ΕΕ-27	1.505	2.272	2.051	-33,8	10,8

Πηγή: European Commission, Market situation in the olive oil sector, 25.11.2022, (**) Προβλέψεις, (*) Εκτιμήσεις

Η πτώση αυτή θα προέλθει κυρίως από την έντονη μείωση της παραγωγής στην Ισπανία (-48%), την Ιταλία (-29%) και την Πορτογαλία (-39%), ενώ αντίθετα έντονη άνοδος προβλέπεται στην Ελλάδα (+51%). Σε κάθε περίπτωση πάντως οι εξελίξεις αυτές αναμένεται να συμβάλλουν στην περαιτέρω άνοδο των τιμών παραγωγού του προϊόντος. Ενδεικτικά, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι τιμές παραγωγού στο εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο ανήλθαν τον Νοέμβριο του 2022 σε 5,68 ευρώ/κιλό στην Ιταλία (+33% από τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενο έτους), σε 4,75 ευρώ/κιλό στην Ισπανία (+50%) και σε 4,21 ευρώ/κιλό στην Ελλάδα (+27%).

Έντονες επίσης ήταν οι επιπτώσεις των δυσμενών καιρικών συνθηκών στην εγχώρια παραγωγή **επιτραπέζιας ελιάς**, ο όγκος της οποίας περιορίστηκε το 2021 σε 175 χιλ. τόνους, καταγράφοντας σημαντική μείωση ως προς το προηγούμενο έτος (-24%). Στο διάστημα πάντως της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 217 χιλ. τόνους, μέγεθος πολλαπλάσιο της κατανάλωσης, με μέσο όρο όγκου εξαγωγών σε νωπά, διατηρημένα και παρασκευασμένα προϊόντα της τάξεως των 208 χιλ. τόνων, αξίας 522 εκατ. ευρώ. Τα εξαγόμενα προϊόντα επιτραπέζιας ελιάς απευθύνονται κυρίως στις ΗΠΑ, την Ιταλία, τη Γερμανία και σε πολυάριθμες άλλες χώρες. Ειδικότερα, οι εξαγωγές παρασκευασμένων προϊόντων επιτραπέζιας ελιάς προορίζονται κυρίως στις ΗΠΑ (20% του όγκου), τη Γερμανία (10%), την Ιταλία (9,7%) και σε μικρότερες ποσότητες στη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, την Ολλανδία, το Βέλγιο και άλλες χώρες. Επιπλέον, η εγχώρια μέση τιμή εξαγωγής των προϊόντων αυτών παραμένει σημαντικά αυξημένη από την αντίστοιχη της Ισπανίας (+53%), επιβεβαιώνοντας τον δυναμισμό και την εξωστρέφεια που έχουν αποκτήσει τα ελληνικά προϊόντα επιτραπέζιας ελιάς στην ευρωπαϊκή και τη διεθνή αγορά. Οι εξαγωγές επιτραπέζιας ελιάς που κατευθύνθηκαν σε χώρες της εμπόλεμης ζώνης εκτιμώνται στο διάστημα της πενταετίας 2017-2021 σε 3.583 τόνους, μέγεθος που δεν εμπνέει ανησυχία μια και αποτελεί το 2% περίπου του μέσου όγκου εξαγωγών της χώρας.

Πίνακας 19. Ελληνικές εξαγωγές επιτραπέζιας ελιάς σε χώρες της εμπόλεμης ζώνης (2017-2021, τόνοι)

	2021	2020	2019	2018	2017	Μέσος όρος	
						Όγκος	(%)
Ρωσία	2.767	1.862	1.675	1.745	1.092	1.828	51,0
Μολδαβία	896	667	727	751	708	750	20,9
Ουκρανία	667	528	431	413	384	485	13,5
Λιθουανία	346	259	258	270	159	258	7,2
Εσθονία	245	263	199	381	27	223	6,2
Λετονία	53	62	38	28	16	39	1,1
Σύνολο	4.974	3.641	3.328	3.588	2.386	3.583	100,0

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Access2Markets, 26.4.2022)

Στην ΕΕ η παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς την περίοδο 2021/22, σύμφωνα με νεότερες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναμένεται να κυμανθεί σε 928 χιλ. τόνους, μέγεθος αυξημένο ως προς την προηγούμενη (+8%), κυρίως λόγω της σημαντικής αύξησης του όγκου στην Ισπανία (+21%). Ωστόσο, την περίοδο 2022/23 οι εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες που επικράτησαν το καλοκαίρι του 2022, αναμένεται να πλήξουν την παραγωγή επιτραπέζιων ελιών, ιδιαίτερα στην Ισπανία (-32%), την Ιταλία (-25%), τη Γαλλία (-42%) και την Πορτογαλία, ενώ αντίθετα έντονη άνοδος αναμένεται στην Ελλάδα, η παραγωγή της οποίας, αν και πρόωρη, προβλέπεται να κυμανθεί σε 315 χιλ. τόνους (+80%).

Πίνακας 20. Παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς στην ΕΕ (2020-2022, χιλ. τόνοι)

	2022/23**	2021/22*	2020/21	Μεταβολή (%)	
				2022/21	2021/20
Ισπανία	450	660	546	-31,8	20,9
Ελλάδα	315	175	230	80,0	-23,9
Λοιπές χώρες	91	93	105	-2,2	-11,4
ΕΕ-27	856	928	881	-7,8	5,3

Πηγή: European Commission, Market situation, table olives sector, 25.11.2022, (***) Προβλέψεις,
(*) Εκτιμήσεις

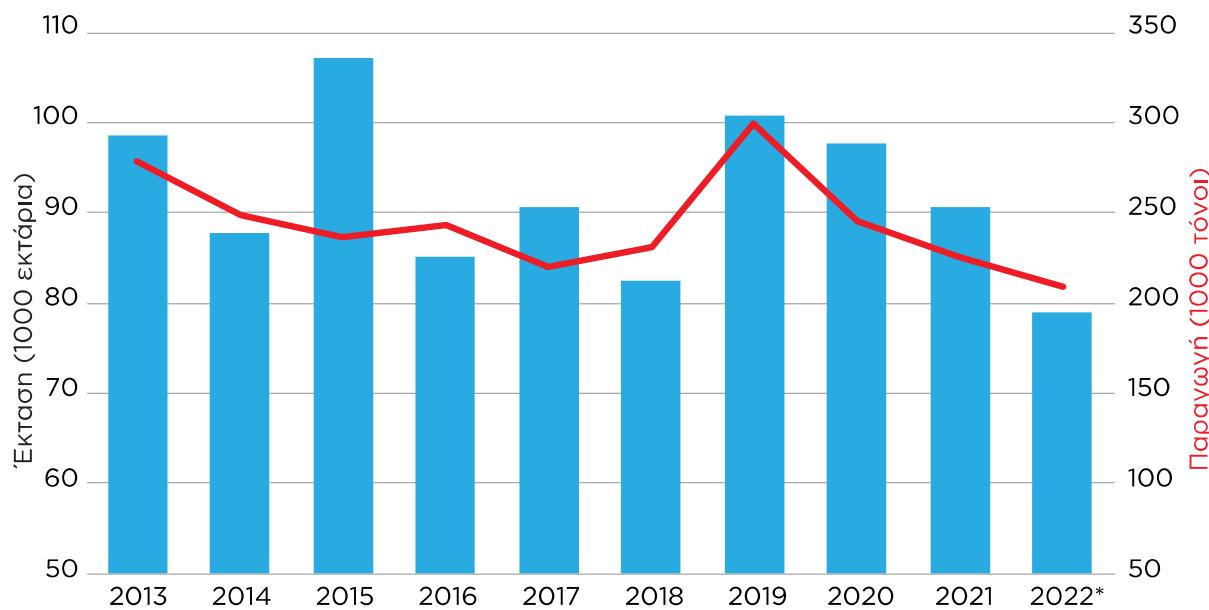
Γενικότερα πάντως επικρατεί προβληματισμός στο επίπεδο των παραγωγών της ΕΕ, κυρίως εξαιτίας της μεγάλης ανόδου του κόστους των εισροών στην καλλιέργεια ελαιώνων (ενέργεια, λιπάσματα, άρδευση, αμοιβές εργασίας), αλλά και λόγω των επιπτώσεων στην υγεία των ελαιοδεντρών από τις εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες που επικράτησαν κατά την καλοκαιρινή περίοδο του 2022. Σημειώνεται επίσης ότι η παραγωγή ελαιολαδού σε τρίτες χώρες θα κυμανθεί την περίοδο 2022/23 στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με την προηγούμενη (1,1 εκατ. τόνοι), ενώ δυσμενής θεωρείται η εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία στην ΕΕ εκτιμάται σημαντική άνοδος εισαγωγών ελαιολαδού από τρίτες χώρες, που προβλέπεται να ανέλθουν σε 200 χιλ. τόνους (+32%).

1.10 Ελαιούχοι σπόροι

Η έκταση της καλλιέργειας των κυριότερων ελαιούχων σπόρων της χώρας (ηλίανθος, ελαιοκράμβη, σόγια) εκτιμάται το 2020 σε 1,3 εκατ. στρέμματα περίπου με όγκο σπερμάτων 320 χιλ. τόνων, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων οδηγείται στην έκθλιψη για την παραγωγή βιοντίζελ και ένα μικρότερο στα σπορελαιουργεία για την παρασκευή φυτικών ελαίων, συνδυάζοντας παράλληλα την αξιοποίηση ορισμένων υποπροϊόντων (πίτες υπολειμμάτων, άλευρα) που κυρίως χρησιμοποιούνται ως ζωτικοφόρη.

Ο **ηλίανθος** εξακολουθεί να αποτελεί το σημαντικότερο προϊόν ελαιούχων σπόρων στην Ελλάδα από άποψη καλλιεργούμενης έκτασης (91 χιλ. εκτάρια στην πενταετία 2016-2021) και όγκου παραγωγής (248 χιλ. τόνοι), το μεγαλύτερο μέρος των οποίων (85%) χρησιμοποιείται στην παρασκευή βιοντίζελ. Η παραγωγή σπερμάτων ηλίανθου παρουσίασε διακυμάνσεις στο διάστημα των τελευταίων ετών. Κορυφώθηκε το 2019, ευνοούμενη από τις καλές καιρικές συνθήκες και από την άνοδο της ζήτησης των προϊόντων ανερχόμενη σε 299 χιλ. τόνους, αλλά μειώθηκε σημαντικά στην επόμενη τριετία.

Γράφημα 10. Έκταση καλλιέργειας ηλίανθου και εγχώρια παραγωγή σπερμάτων (2013-2022)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat (Oilseeds area and production, 31.10.2022), (*) Εκτίμηση

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή σπερμάτων ηλίανθου εκτιμάται σε 258 χιλ. τόνους, καλύπτοντας το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης (Βαθμός αυτάρκειας 94%). Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παραμένει ελλειμματικό με όγκο εισαγωγών υπερδιπλάσιο των εξαγωγών.

**Πίνακας 21. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια ελαιούχων σπόρων
(μ.ό. 2018-2020, τόνοι)**

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Ηλίανθος	258.227	32.273	15.209	275.291
Ελαιοκράμβη	47.578	3.696	2.033	49.241
Σόγια	16.433	304.384	2.044	318.773
Βαμβακόσπορος	475.000	846	220.329	255.517
				185,9

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Οι εισαγωγές προέρχονται κυρίως από τη Βουλγαρία (42% του όγκου) και ακολουθούν η Μολδαβία και η Ρωσία, με ιδιαίτερα χαμηλές τιμές, ενώ μικρότερες ποσότητες εισέρχονται από την Κίνα και τις ΗΠΑ. Από την άλλη πλευρά, κυριότεροι προορισμοί στα εξαγόμενα προϊόντα ήταν η Βουλγαρία και η Ιταλία, καλύπτοντας το σύνολο σχεδόν του όγκου. Το 2021 καταγράφεται περιορισμός στην εγχώρια παραγωγή (-9%) και στον όγκο συναλλαγών του προϊόντος και στις δύο πλευρές του, αλλά με σημαντική άνοδο των τιμών. Κυριότεροι προμηθευτές ήταν η Βουλγαρία, η Κίνα και οι ΗΠΑ, καλύπτοντας το 87% του όγκου εισαγωγών, ενώ στις εξαγωγές η Βουλγαρία και η Ιταλία αποτελούσαν τους κυριότερους προορισμούς.

Το 2022, σύμφωνα με ορισμένες αρχικές εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat Crop production, 17.11.2022) η εγχώρια παραγωγή σπερμάτων ηλίανθου περιορίστηκε ως προς το προηγούμενο έτος (-7%), εκτιμώμενη σε 210 χιλ. τόνους. Κάμψη εξάλλου αναμένεται στην παραγωγή του προϊόντος στην ΕΕ την περίοδο 2022/23 σε σύγκριση με την προηγούμενη (-4,3%), κυρίως εξαιτίας του περιορισμού των αποδόσεων λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών στη Ρουμανία, την Ουγγαρία, τη Βουλγαρία και την Ιταλία. Επιπλέον, μείωση αναμένεται στις εισαγωγές από τρίτες χώρες λόγω του εμπορικού προστατευτισμού εκ μέρους της Αργεντινής και της Σερβίας. Αρνητικά επίσης επιδρούν οι δυσκολίες κάλυψης των αναγκών από την Ουκρανία, που αποτελούσε μέχρι το 2021 τον 3^ο σημαντικότερο προμηθευτή σπερμάτων ηλίανθου στην ΕΕ με 57 εκατ. τόνους, μια και στη χώρα αυτή την περίοδο 2022/23 αναμένεται σημαντική μείωση της παραγωγής (-40%). Πάντως, οι υψηλές τιμές εξαγωγής του προϊόντος στην ευρωπαϊκή αγορά αποκλιμακώθηκαν στο διάστημα των τελευταίων μηνών του 2022. Ενδεικτικά, σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, Dashboard oilseeds, 19.9.2022), η μέση τιμή εξαγωγής του προϊόντος (EU Bordeaux) περιορίστηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2022 σε 693 ευρώ/τόνο (-6% ως προς τον Σεπτέμβριο του 2021), αν και σε επίσημα βάση εξακολουθεί να παραμένει υψηλότερη (+27%).

Μικρότερο έκτασης καταλαμβάνει η εγχώρια καλλιέργεια **ελαιοκράμβης** (21,3 χιλ. εκτάρια στην τριετία 2018-2020) με περιορισμένο όγκο σπερμάτων (47 χιλ. τόνοι), το μεγαλύτερο μέρος των οποίων (78%), σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2018-2021), οδηγείται στην έκθλιψη για την παρασκευή βιοντίζελ. Η εγχώρια παραγωγή καλύπτει σημαντικό μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 97%), ενώ περιορισμένες παραμένουν οι εμπορικές συναλλαγές του προϊόντος στην αναφερόμενη τριετία και με ακόμα μικρότερες ποσότητες το 2021. Σημειώνεται όμως ότι η καλλιέργεια ελαιοκράμβης ευνοείται περισσότερο από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στις βορειότερες περιοχές της ΕΕ, η οποία παράγει σημαντικό όγκο σπερμάτων ελαιοκράμβης (17,2 εκατ. τόνοι την περίοδο 2021/22) που αποτελούν την κυριότερη πρώτη ύλη για την παραγωγή κραμβέλαιου που αξιοποιείται στην παρασκευή βιοντίζελ και υποπροϊόντων που χρησιμοποιούνται ως ζωτροφή.

Ωστόσο, επικρατεί προβληματισμός σε σχέση με τις προοπτικές της καλλιέργειας, μια και από τη μια πλευρά αντιμετωπίζεται περιορισμός των αποδόσεων λόγω της απαγόρευσης της χρήσης ορισμένων εντομοκτόνων (νεονικοτινοειδή), αλλά από την άλλη θεωρείται αναγκαία η περαιτέρω ανάπτυξη της προκειμένου να μετριαστούν οι επιπτώσεις από τον περιορισμό των εισαγωγών σπερμάτων

ελαιοκράμβης στην ΕΕ, σημαντικό μέρος των οποίων (34% του όγκου το 2021) προέρχονταν από την Ουκρανία. Σημειώνεται πάντως ότι η παραγωγή σπερμάτων ελαιοκράμβης στην ΕΕ αναμένεται την περίοδο 2022/23 να αυξηθεί αισθητά ως προς την προηγούμενη (+11%).

Η καλλιέργεια **σόγιας** παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη στην Ελλάδα με πολύ μικρό όγκο παραγωγής σπερμάτων (μ.ό. 16 χιλ. τόνοι ετησίως), το μεγαλύτερο μέρος των οποίων, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2018-2020), οδηγείται στην έκθλιψη για την παρασκευή βιοντίζελ (90%), καθιστώντας τη χώρα σχεδόν απόλυτα εξαρτημένη από εισαγωγές (βαθμός αυτάρκειας 5%). Στην τριετία 2018-2020 οι εισαγωγές σπερμάτων σόγιας εκτιμώνται σε 304 χιλ. τόνους, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων αποτελεί πρώτη ύλη για την παρασκευή συμπυκνωμένων ζωοτροφών, ενώ ένα μικρότερο μέρος οδηγείται στην έκθλιψη για την παραγωγή σογιέλαιου και σογιάλευρου που χρησιμοποιείται κυρίως ως ζωοτροφή. Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται κυρίως από την Ουκρανία (41% του όγκου) και δευτερευόντως από τη Βραζιλία (18%) και τις ΗΠΑ (12%). Ωστόσο, το 2021 η έκταση και η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος περιορίστηκαν δραστικά, ενώ καταγράφεται πολλαπλασιασμός των εισαγωγών σπερμάτων σόγιας που ανήλθαν σε 961 χιλ. τόνους, αξίας 476 εκατ. ευρώ, με ενίσχυση του μεριδίου της Βραζιλίας και των ΗΠΑ και μικρότερη συμμετοχή εκ μέρους της Ουκρανίας.

Επιπλέον, σημαντική ήταν η άνοδος της μέσης εισαγωγικής τιμής του προϊόντος το 2021 σε σχέση με το 2020 (495 ευρώ/τόνο, +40%), ενώ αισθητή ήταν η άνοδος των τιμών στη διεθνή αγορά, μέχρι και τον Μάιο 2022. Χαρακτηριστική είναι η εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία οι εξαγωγές σόγιας προέλευσης Βραζιλίας ανήλθαν στις αρχές Αυγούστου του 2022 σε 595 ευρώ/τόνο, παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (+30%). Παράλληλα, έντονη ήταν η άνοδος των εισαγωγών της χώρας στο **σογιάλευρο**, που αποτελεί σημαντική πρώτη ύλη ζωοτροφών για τη κάλυψη των αναγκών, ιδιαίτερα στην πτηνοτροφία και τη χοιροτροφία. Το 2021 οι εισαγωγές σογιάλευρου ανήλθαν σε 481 χιλ. τόνους, αξίας 202 εκατ. ευρώ, μεγέθη αυξημένα σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος ως προς τον όγκο και την αξία (+15% και +41% αντίστοιχα) λόγω της σημαντικής ανόδου της μέσης τιμής εισαγωγής του προϊόντος με κυριότερο προμηθευτή την Αργεντινή που κάλυψε σχεδόν το σύνολο του όγκου (95%). Ωστόσο, η ανοδική πορεία των τιμών του προϊόντος συνεχίστηκε κατά τη διάρκεια του 2022. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι τιμές εξαγωγής σογιάλευρου Αργεντινής (fob, Ur-River) ανήλθαν στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2022 σε 474 ευρώ/τόνο, μεγεθος αυξημένο ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (+36%).

Σύμφωνα εξάλλου με την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank, Commodity Monthly Prices, 9.9.2022), η τιμή εξαγωγής σόγιας (USA, cif Rotterdam), αν και αποκλιμακώθηκε από τον Μάιο του 2022 και έπειτα, ανήλθε τον Αύγουστο του 2022 σε 671 δολ. ΗΠΑ/τόνο (+15% από τον Αύγουστο του 2021) και παραμένει αυξημένη από τον μέσο όρο του 2021 (+15%). Στο σογιάλευρο επίσης, η μέση τιμή εξαγωγής (Brazil, cif Rotterdam) ανήλθε τον Αύγουστο του 2022 σε 535 δολ. ΗΠΑ/τόνο (+14% από τον Αύγουστο του 2021) και παραμένει αυξημένη από τον μέσο όρο του 2021 (+11%). Οι εξελίξεις αυτές, σε συνδυασμό με τη μεγάλη άνοδο των τιμών και σε άλλες σημαντικές πρώτες ύλες ζωοτροφών (αραβόσιτος, σιτάρι, κριθάρι) συνέβαλαν στην εκτίναξη του κόστους εκτροφής στην Ελλάδα, αλλά και στη μεγάλη άνοδο του κόστους παραγωγής και των τιμών σειράς προϊόντων ζωικής παραγωγής (κρέας, γαλακτοκομικά, τυροκομικά προϊόντα) με συνέπεια τον περιορισμό της κατανάλωσης των νοικοκυρών, θέτοντας σε κρίση τον κλάδο της κτηνοτροφίας της χώρας, στο σύνολό του.

Πέραν όμως των αναφερόμενων προϊόντων διαθέσιμα είναι και ορισμένα άλλα είδη ελαιούχων σπόρων, όπως τα σπέρματα βαμβακιού, αραβόσιτου, αραχίδας, λιναριού, σουσαμιού, καρυδιών κ.ά. Μεταξύ αυτών, από άποψη προσφοράς, ξεχωρίζει ο **βαμβακόσπορος**, η εγχώρια παραγωγή του οποίου εκτιμάται την τριετία 2018-2020 σε 475 χιλ. τόνους, υπερκαλύπτοντας την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 186%). Σημαντικό μέρος των σπερμάτων βαμβακιού εξάγεται (220 χιλ. τόνοι) με κυριότερες χώρες προορισμού την Ιταλία (46% του όγκου) και δευτερευόντως τη Σαουδική Αραβία και την Ισπανία, ενώ μικρότερες ποσότητες απευθύνονται και σε άλλες χώρες, όπως τα Ην. Αραβικά Εμιράτα, η Ιαπωνία και η Κύπρος. Μέρος των σπερμάτων του προϊόντος οδηγείται στα σπορελαιουργεία για την

παραγωγή βαμβακέλαιου που χρησιμοποιείται κυρίως ως εδώδιμο προϊόν, ενώ ένα μικρότερο μέρος αξιοποιείται στην παρασκευή βιοντίζελ. Το 2021, οι εξαγωγές βαμβακόσπορου περιορίστηκαν σε 188 χιλ. τόνους, σημαντικά μειωμένες ως προς το 2020 (-31%), αλλά με έντονη άνοδο της μέσος τιμής εξαγωγής, ανερχόμενη σε 320 ευρώ/τόνο (+45%). Ωστόσο, στον εξαγωγικό προσανατολισμό δεν παρατηρούνται μεταβολές, με την Ιταλία και τη Σαουδική Αραβία να εξακολουθούν να αποτελούν τις κυριότερες χώρες προορισμού.

1.11 Φυτικά έλαια

Η παραγωγή των κυριότερων φυτικών ελαίων στην Ελλάδα περιορίστηκε το 2021 σε 397 χιλ. τόνους, παρουσιάζοντας πτώση ως προς το προηγούμενο έτος (-17%), κυρίως εξαιτίας της σημαντικής μείωσης στο ελαιόλαδο και το ηλιέλαιο. Μείωση επίσης σημειώθηκε στην κατανάλωση που περιορίστηκε σε 405 χιλ. τόνους (-13%) λόγω της μεγάλης ανόδου των τιμών, ιδιαίτερα αισθητή στο ηλιέλαιο και σε μικρότερο βαθμό στα άλλα έλαια. Αντίθετα, έντονη άνοδος καταγράφεται στην κατανάλωση φοινικέλαιου ως συνέπεια της ανόδου στον όγκο και στην αξία των εισαγωγών.

Πίνακας 22. Παραγωγή και κατανάλωση φυτικών ελαίων στην Ελλάδα (2020-2021, χιλ. τόνοι)

	Παραγωγή			Κατανάλωση		
	2021	2020	Μεταβολή (%)	2021	2020	Μεταβολή (%)
Ελαιόλαδο	227	275	-17,5	110	112	-1,8
Ηλιέλαιο	82	96	-14,6	92	162	-43,2
Σογιέλαιο	41	54	-24,1	48	54	-11,1
Βαμβακέλαιο	42	49	-14,3	42	49	-14,3
Αραβοσιτέλαιο	5	5	0,0	10	19	-47,4
Φοινικέλαιο	-	-	-	103	71	45,1
Σύνολο	397	479	-17,1	405	467	-13,3

Πηγή: Ομοσπονδία Φυτικών Ελαίων EE-Fediol, 1.9.2022 και USDA/FAS, April 2022 για το βαμβακέλαιο

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή **ηλιέλαιου** εκτιμάται σε 80 χιλ. τόνους, καλύπτοντας μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 57%). Το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος είναι ελλειμματικό, με τις εισαγωγές να παραμένουν πολλαπλάσιες των εξαγωγών. Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται κυρίως από τη Βουλγαρία (57%) και την Ουκρανία (18%), ενώ μικρότερες ποσότητες προμηθεύονται από την Ιταλία, τη Ρουμανία και τη Μολδαβία. Συνολικά, οι εισαγωγές από την Ουκρανία (11.270 τόνοι) και τη Μολδαβία (1.380 τόνοι) αντιπροσωπεύουν στο διάστημα της αναφερόμενης τριετίας το 20% του όγκου εισαγωγών.

**Πίνακας 23. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια φυτικών ελαίων
(μ.ό. 2018-2020, τόνοι)**

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Ηλιέλαιο	80.333	62.701	2.083	140.951
Σογιέλαιο	55.333	8.881	12.389	51.826
Βαμβακέλαιο	49.333	335	631	49.037
Αραβοσιτέλαιο	5.000	17.804	416	22.388
Φοινικέλαιο	-	97.266	13.298	83.969

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Ωστόσο, το 2021 οι εισαγωγές ηλιέλαιου στην Ελλάδα περιορίστηκαν σε 31.600 τόνους, μέγεθος σημαντικά μειωμένο ως προς το προηγούμενο έτος (-42%), με κυριότερους προμηθευτές τη Βουλγαρία (54% του όγκου), την Ουκρανία (19%) και τη Ρουμανία (17%), ενώ η μέση τιμή εισαγωγής του προϊόντος ανήλθε σε 1.190 ευρώ/τόνο, ιδιαίτερα αυξημένη από την αντίστοιχη του 2020 (+57%). Από την άλλη πλευρά, έντονη ήταν η ανοδος των ελληνικών εξαγωγών ηλιέλαιου, ωθούμενη από την αύξηση των τιμών, με όγκο 21.230 τόνων, μέγεθος πολλαπλάσιο του προηγούμενου έτους (2.460 τόνοι).

Γενικότερα πάντως, η κατάσταση στην αγορά ηλιέλαιου χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα λόγω της εμπόλεμης σύρραξης, μια και η Ρωσία με την Ουκρανία την περίοδο 2021/22 αντιπροσώπευαν από κοινού το 70% των παγκόσμιων εξαγωγών του προϊόντος²⁹. Στην αγορά της ΕΕ ειδικότερα, η Ουκρανία αποτελούσε τον κυριότερο προμηθευτή ηλιέλαιου με εισαγωγές το 2021 της τάξεως του 1,3 εκατ. τόνων, καλύπτοντας το 90% του συνολικού όγκου. Ωστόσο, η παραγωγή ηλιέλαιου στην ΕΕ αναμένεται την περίοδο 2022/23 να κυμανθεί στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με την προηγούμενη, ενώ πτώση προβλέπεται στις εξαγωγές της Ουκρανίας (-19%). Οι δυσκολίες αντιμετώπισης του ελλείμματος, αλλά και άλλοι παράγοντες (δηλώσεις επιβολής κυρώσεων, περιορισμοί εξαγωγών από παραγωγικές χώρες, διαταραχές στην εφοδιαστική αλυσίδα κ.ά.) συνέβαλαν στην έντονη ανοδο των τιμών του προϊόντος στη διάρκεια του 2022. Σύμφωνα πάντως με την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank, Commodity Monthly Prices, 9.9.2022), η τιμή εξαγωγής ηλιέλαιου (fob, Rotterdam) αποκλιμακώθηκε από τον Μάρτιο του 2022 και έπειτα, ανερχόμενη τον Αύγουστο του 2022 σε 1.496 δολ. ΗΠΑ/τόνο (+10% ως προς τον Αύγουστο του 2021), ενώ παραμένει αυξημένη σε σχέση με τη μέση τιμή του 2021 (+6%).

Η εγχώρια παραγωγή **σογιέλαιου** στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, προερχόμενη σχεδόν στο σύνολό της από εισαγωγές σπερμάτων σόγιας, εκτιμάται σε 55,3 χιλ. τόνους, υπερκαλύπτοντας την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 107%). Το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος ήταν θετικό με τις εξαγωγές να υπερτερούν των εισαγωγών. Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στην Αλγερία (31% του όγκου), στην Κύπρο (17%) και στην Αίγυπτο (12%), ενώ οι εισαγωγές προέρχονται κυρίως από τη Σερβία (76%) και δευτερεύοντας από την Ιταλία. Ωστόσο, το 2021, παρά τη μεγάλη άνοδο των τιμών, καταγράφεται έντονη άνοδος των εισαγωγών σογιέλαιου που ανήλθαν σε 13.450 τόνους, μέγεθος ιδιαίτερα αυξημένο ως προς το προηγούμενο έτος (+50%), με τη Σερβία και την Ιταλία να εξακολουθούν να αποτελούν τους κυριότερους προμηθευτές. Αντίθετα, οι εξαγωγές περιορίστηκαν σε 6.770 τόνους (-26%) με αποτέλεσμα το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος να καταστεί ελλειμματικό ως προς τον όγκο και την αξία. Σύμφωνα επίσης με την Παγκόσμια Τράπεζα η τιμή του προϊόντος (ex-works, Dutch Mills) παραμένει υψηλή, ανερχόμενη τον Αύγουστο του 2022 σε 1.599 δολ. ΗΠΑ/τόνο, αυξημένη ως προς τον αντίστοιχο μήνα του 2021 (+11,5%), αλλά και από τη μέση τιμή του προηγούμενου έτους (+15%).

²⁹ Bλ. USDA, FAS, "Oilseeds: World Markets and Trade", 12.9.2022

Στο **βαμβακέλαιο**, η Ελλάδα καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής του προϊόντος στην ΕΕ που χρησιμοποιείται κυρίως ως τρόφιμο (80%), ενώ το υπόλοιπο αξιοποιείται στην παρασκευή βιοντίζελ³⁰. Η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος εκτιμάται στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 σε 49 χιλ. τόνους, καλύπτοντας πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 101%) με περιορισμένες εμπορικές συναλλαγές. Το 2021 η παραγωγή βαμβακέλαιου περιορίστηκε σε 41 χιλ. τόνους, μέγεθος μειωμένο σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (-16%), αλλά με βελτίωση των συναλλαγών, ιδιαίτερα με τη Βουλγαρία που αποτελεί τον κυριότερο εμπορικό εταίρο. Στο **αραβοσιτέλαιο** η εγχώρια παραγωγή βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο (5 χιλ. τόνοι στην τριετία 2018-2020) με το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών να καλύπτεται από εισαγωγές (βαθμός αυτάρκειας 22%), ο όγκος των οποίων εκτιμάται σε 17.800 τόνους με κυριότερους προμηθευτές την Ουγγαρία (46%) και την Ιταλία (43%). Το 2021 οι εισαγωγές αραβοσιτέλαιου περιορίστηκαν σε 13.600 τόνους με μείωση του όγκου ως προς το προηγούμενο έτος (-8%), αλλά με σημαντική άνοδο της μέσης τιμής εισαγωγής (+44%).

Το **φοινικέλαιο** εξακολουθεί να αποτελεί το πιο διαδεδομένο φυτικό έλαιο στον κόσμο. Στην Ελλάδα, οι εισαγωγές του προϊόντος εκτιμώνται την τριετία 2018-2020 σε 97 χιλ. τόνους, αξίας 59 εκατ. ευρώ, προερχόμενες κυρίως από την Ινδονησία (89%) και δευτερευόντως από τη Μαλαισία. Το μεγαλύτερο μέρος του όγκου εισαγωγών (91%) αφορά εξευγενισμένο φοινικέλαιο και κλάσματά του (77.350 τόνοι το 2020) που χρησιμοποιούνται κυρίως στην παρασκευή τροφίμων για χρήση στη μαγειρική, την αρτοποιία, τη ζαχαροπλαστική και σε άλλους συναφείς τομείς. Μικρότερες παραμένουν οι εξαγωγές (13 χιλ. τόνοι την τριετία 2018-2020), απευθυνόμενες κυρίως στη Βουλγαρία και στη Ρουμανία. Ωστόσο, το 2021 καταγράφεται μεγάλο άνοδος των εισαγωγών φοινικέλαιου σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ο όγκος των οποίων ανήλθε σε 131 χιλ. τόνους (+54%) με αξία που υπερέβη το επίπεδο των 121 εκατ. ευρώ λόγω της σημαντικής ανόδου της μέσης τιμής εισαγωγής (+42%). Έντονη εξάλλου ήταν η άνοδος των εξαγωγών του προϊόντος ως προς τον όγκο και ιδιαίτερα ως προς την αξία το μέγεθος της οποίας διπλασιάστηκε.

Κύριο πάντως χαρακτηριστικό στην αγορά του φοινικέλαιου ήταν η έντονη άνοδος των τιμών του που ωστόσο φαίνεται να αποκλιμακώνονται από τον Μάιο του 2022 και έπειτα. Ενδεικτική είναι η εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία η μέση τιμή εξαγωγής φοινικέλαιου (fob, Ινδονησία,) περιορίστηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2022 σε 855 ευρώ/τόνο, παρουσιάζοντας πτώση ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (-16%).

1.12 Προϊόντα αμπελοκομίας, ζάχαρη

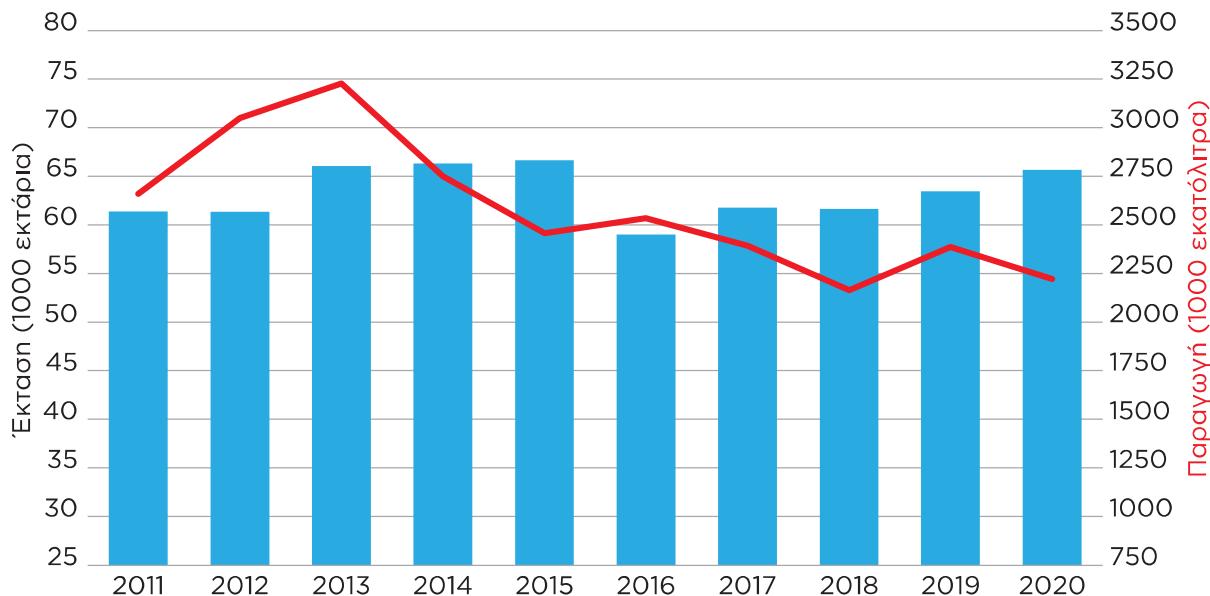
Η αμπελοκαλλιέργεια αποτελεί γεωργική δραστηριότητα ιδιαίτερης σημασίας στην Ελλάδα, εκτιμώντας τη σημαντική έκταση που καλύπτει (1 εκατ. στρέμματα το 2020), την απασχόληση μεγάλου αριθμού καλλιεργητών (380 χιλ. παραγωγοί) και την παραγωγή σημαντικού όγκου σταφυλιών (816 χιλ. τόνοι) που αξιοποιούνται από πολυάριθμες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, με θετική συμβολή στις εξαγωγές των κυριότερων προϊόντων (επιτραπέζια σταφύλια, κρασί, σταφίδα), η αξία των οποίων το 2020 υπερέβη το ύψος των 206 εκατ. ευρώ.

Η καλλιέργεια αμπελώνων για την παραγωγή **κρασιού** εξακολουθεί να καλύπτει σημαντικό μέρος της έκτασης (65,6 χιλ. εκτάρια το 2020), αλλά η παραγωγή κρασιού παρουσίασε μείωση στη διάρκεια της δεκαετίας 2011-2020, ιδιαίτερα από το 2013 και έπειτα, με εξαίρεση την ανάκαμψη του 2019. Την περίοδο 2020/21 η οινοποιίσιμη παραγωγή περιορίστηκε σε 2.221 χιλ. εκατόλιτρα, μέγεθος μειωμένο ως προς την προηγούμενη (-6,9%), αλλά και από τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-5%).

³⁰ Βλ. USDA/FAS, "European Union, Oilseeds and Product Annual, Gain Report, 21.4.2022

Προκλήσεις στην παραγωγή, το εμπόριο και την αυτάρκεια των γεωργικών προϊόντων της χώρας

Γράφημα 11. Έκταση αμπελώνων και εγχώρια οινοποιήσιμη παραγωγή (2011-2020, χιλ. εκατόλιτρα)

Πηγές: Eurostat (area of grapes for wines, 5.5.2022), Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Short-term Outlook, Spring 2022)

Πέραν όμως των μεταβολών αυτών, ζήτημα αποτελεί η χαμηλή αναλογία κρασιών με γεωγραφικές ενδείξεις (ΠΟΠ, ΠΓΕ) που εξακολουθούν να καλύπτουν μικρό μέρος στο σύνολο της οινοποιήσιμης παραγωγής (26% την περίοδο 2020/21), παρά το γεγονός ότι τα οινοστάφυλα των ποιοτικών αυτών κρασιών καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργούμενης έκτασης της χώρας (53%). Σημειώνεται επιπλέον ότι το μερίδιο παραγωγής των ΠΟΠ και ΠΓΕ κρασιών της χώρας, απέχει σημαντικά από τον μέσο όρο στην ΕΕ (73%), αλλά και από τον αντίστοιχο άλλων παραγωγικών χωρών όπως η Πορτογαλία (91%), η Ιταλία (76%), η Γαλλία (56%) και η Ισπανία (48%), θέτοντας τον τομέα σε μειονεκτική θέση έναντι των ανταγωνιστών του.

Πίνακας 24. Όγκος εγχώριας οινοποιήσιμης παραγωγής ανά περίοδο και κατηγορία (χιλ. εκατόλιτρα)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21		Μεταβολή (%)
				Όγκος	Ποσοστό (%)	2020/19
ΠΟΠ	237	201	163	187	8,4	14,7
ΠΓΕ	457	393	380	387	17,4	1,8
Ποικιλιακοί	112	131	176	180	8,1	2,3
Άλλοι οίνοι	1.587	1.440	1.667	1.467	66,1	-12,0
Σύνολο	2.393	2.165	2.386	2.221	100	-6,9

Πηγή: European Commission (DG-Agri, Vinified production, online data, 18.5.2022)

Στο διάστημα της εμπορικής περιόδου 2020/21 η εγχώρια κατανάλωση κρασιού υπέστη καθίζηση λόγω των επιπτώσεων των μέτρων της πανδημίας μια και ο κλάδος HORECA (εστίαση, ξενοδοχεία και συναφείς επιχειρήσεις) καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της αγοράς (60%) με συνέπεια τον περιορισμό

της δραστηριότητας των οινοποιητικών επιχειρήσεων, οι πωλήσεις των οποίων κατέγραψαν σημαντική πτώση³¹. Ωστόσο, παρά το δύσκολο περιβάλλον, οι εξαγωγές κρασιού της χώρας παρουσίασαν σημαντική άνοδο, ανερχόμενες την περίοδο 2020/21 σε 69.320 εκατόλιτρα, μέγεθος ιδιαίτερα αυξημένο σε σύγκριση με την προηγούμενη ως προς τον όγκο (+50%) και την αξία (+41%), ενώ μεγάλη ήταν η άνοδος του όγκου εξαγωγών στα ΠΟΠ και ΠΓΕ κρασιά (+57% και +46% αντίστοιχα).

Η Ελλάδα διαθέτει σημαντικό αριθμό οίνων με Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (34 οριθμητημένες ζώνες ΠΟΠ), αλλά το μερίδιο εξαγωγών στα ΠΟΠ κρασιά εξακολουθεί να παραμένει περιορισμένο (18.400 εκατόλιτρα την περίοδο 2020/21), αποτελώντας το 26% του συνολικού όγκου. Η αναλογία αυτή απέχει σημαντικά από τον μέσο όρο στην ΕΕ-27 (54%), αλλά και από την αντίστοιχη άλλων παραγωγικών χωρών με ανταγωνιστικά προϊόντα, όπως η Ιταλία (63%), η Γαλλία (61%), η Ισπανία (41%) και η Πορτογαλία (32%). Σημειώνεται επιπλέον ότι η μέση τιμή εξαγωγής ΠΟΠ προϊόντα (6,1 ευρώ/λίτρο) παραμένει σημαντικά υψηλότερη από την αντίστοιχη των ποικιλιακών και των άλλων οίνων και είναι προφανές ότι η ενίσχυση της οινοποιήσιμης παραγωγής και των εξαγωγών τους αποτελεί πρόκληση κρίσιμης σημασίας για τη μεγέθυνση της αξίας των εξαγωγών, αλλά και για τη βελτίωση του εισοδήματος των αμπελουργών.

Πίνακας 25. Αξία και όγκος εγχώριων εξαγωγών κρασιού ανά περίοδο και κατηγορία (2019/20-2020/21)

	2020/21			2019/20			Μεταβολή (%)	
	Αξία	Όγκος	Μ. τιμή	Αξία	Όγκος	Μ. τιμή	2020/21-2019/20	
	(1000 €)	(100 lt)	(€/lt)	(1000 €)	(100 lt)	(€/lt)	Αξίας	Όγκου
ΠΓΕ	14.008	28.882	4,9	10.229	19.811	5,2	36,9	45,8
ΠΟΠ	11.142	18.401	6,1	7.591	11.732	6,5	46,8	56,8
Ποικιλιακοί	2.087	9.003	2,3	860	2.883	3,0	142,7	212,3
Άλλοι οίνοι	4.352	13.033	3,3	3.753	11.850	3,2	16,0	10,0
Σύνολο	31.589	69.319	4,6	22.433	46.276	4,8	40,8	49,8

Πηγή: European Commission (DG-Agri, Vinified production, online data, 18.5.2022)

Στο διάστημα της τριετούς περιόδου αναφοράς (2018/19-2020/21) η εγχώρια παραγωγή κρασιού, εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 2.314 χιλ. εκατόλιτρα, καλύπτοντας πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 102%). Σε ετήσια βάση, ο όγκος εξαγωγών κρασιού της χώρας, εξαιρουμένου του γλεύκους, εκτιμάται στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, κατά μέσο όρο, σε 28.580 τόνους, αξίας 77 εκατ. ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος του όγκου των εξαγόμενων προϊόντων απευθύνεται στην Γερμανία (47%) και δευτερευόντως στην Γαλλία, τις ΗΠΑ, την Κύπρο και τον Καναδά και ακολουθούν κατά σειρά το Ην. Βασίλειο, η Ολλανδία, το Βέλγιο, η Ιταλία, η Αυστρία και άλλες χώρες. Οι εξαγωγές στις χώρες που επηρεάζονται από την εμπόλεμη σύρραξη, όπως η Ρωσία, η Ουκρανία, η Λευκορωσία και οι χώρες της Βαλτικής, παραμένουν περιορισμένες, καλύπτοντας αθροιστικά μικρό μέρος του όγκου (2%).

Από την άλλη πλευρά, οι εισαγωγές κρασιού στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 εκτιμώνται, κατά μέσο όρο, σε 13.800 τόνους, προερχόμενες κυρίως από την Ιταλία (58%) και δευτερευόντως από την Ισπανία, τη Γαλλία, τη Γερμανία και τη Βόρεια Μακεδονία. Ωστόσο, τα προϊόντα που εισάγονται από ορισμένες χώρες διατίθενται στην εγχώρια αγορά σε χαμηλές τιμές που υπολείπονται σημαντικά της μέσης εισαγωγικής τιμής (2,71 ευρώ/κιλό), με πλέον χαρακτηριστικές τις περιπτώσεις της Βόρειας Μακεδονίας (0,35 ευρώ/κιλό), της Ισπανίας (1,18 ευρώ/κιλό) και της Ιταλίας (1,64 ευρώ/κιλό). Επισημαίνεται ότι οι εισαγωγές κρασιών σε χαμηλές τιμές, σε συνδυασμό με την αποφυγή τήρησης (και

³¹ Βλ. Τσιφόρος, Ι., "Εξελίξεις και προβλέψεις στην παραγωγή και την αγορά κρασιού", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 16.10.2020

ελέγχου) των υποχρεωτικών ενδείξεων προέλευσης και σήμανσης με τις οποίες διοχετεύονται στην εγχώρια αγορά τα φθηνά αυτά προϊόντα, ιδιαίτερα στη μαζική εστίαση, αποτελεί μια από τις σημαντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας επί σειρά ετών.

Οι εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σημειώνουν βελτίωση της εγχώριας οινοποιίσμης παραγωγής την περίοδο 2021/22, ανερχόμενη σε 2.469 χιλ. εκατόλιτρα, μέγεθος αισθητά αυξημένο ως προς την προηγούμενη (+8,1%). Ωστόσο, σε ετήσια βάση, το 2021 ο όγκος εξαγωγών κρασιού περιορίστηκε ως προς το προηγούμενο έτος σε 25.520 τόνους (-10,7%), αλλά με αύξηση της αξίας σε 82,7 εκατ. ευρώ λόγω της ενίσχυσης της μέσης τιμής εξαγωγής (+20%). Στα εξαγόμενα προϊόντα δεν παρατηρούνται σημαντικές μεταβολές, με τη Γερμανία, τις ΗΠΑ, την Κύπρο, το Ην. Βασίλειο και την Καναδά να καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (76%), ενώ σε χαμηλό επίπεδο κυμάνθηκαν οι εξαγωγές προς τις ευάλωτες αγορές, με τη Ρωσία, την Ουκρανία και τις χώρες της Βαλτικής να απορροφούν μικρό μέρος του όγκου (3,4%). Σημαντική όμως ήταν η άνοδος των εισαγωγών που ανήλθαν σε 16.570 τόνους (+20%) και με μεγαλύτερη αύξηση της αξίας (+39%), χωρίς μεταβολές ως προς τις κυριότερες χώρες προέλευσης.

Οι προβλέψεις στην εγχώρια οινοποιίσμην παραγωγή δεν φαίνονται ευνοϊκές, μια και σύμφωνα με προσωρινές εκτιμήσεις του Διεθνούς Οργανισμού Αμπέλου και Οίνου³², το 2022 η παραγωγή αναμένεται να περιοριστεί σε 1,7 εκατ. εκατόλιτρα (-29% ως προς το 2021) λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών. Προς το παρόν πάντως οι ελληνικές εξαγωγές κρασιού φαίνεται να ενισχύονται. Ήδη, στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2022, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Eurostat (EU trade, 13.10.2022), σημειώνεται αισθητή άνοδος σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021 ως προς τον όγκο (+16%) και κυρίως ως προς την αξία (+24%).

Στην ΕΕ την περίοδο 2021/22 καταγράφεται σημαντική μείωση στην οινοποιίσμην παραγωγή κρασιού ως προς την προηγούμενη, κυμαινόμενη σε 158 εκατ. εκατόλιτρα (-7%) κυρίως εξαιτίας της μειωμένης απόδοσης, αλλά και λόγω του αυξανόμενου κόστους στην ενέργεια, τη μεταφορά και τη συσκευασία των προϊόντων. Σημαντική πτώση της παραγωγής αναφέρεται στη Γαλλία (-19%) και στην Ισπανία (-14%), παρά την αύξησή της στην Ιταλία (+3%), η οποία εξακολουθεί να αποτελεί τη μεγαλύτερη οινοπαραγωγό χώρα της ΕΕ³³. Κάμψη ωστόσο αναμένεται στις εξαγωγές της ΕΕ προς τρίτες χώρες που προβλέπεται να κυμανθούν σε 31,6 εκατ. εκατόλιτρα (-1,6%), ενώ αισθητή μείωση προβλέπεται στις εισαγωγές κρασιού στην ΕΕ που αναμένεται να κυμανθούν σε 6,9 εκατ. εκατόλιτρα (-8,2%). Την περίοδο 2022/23 η οινοποιίσμην παραγωγή κρασιού της ΕΕ προβλέπεται να παρουσιάσει κάμψη σε σχέση με την προηγούμενη, εκτιμώμενη σε 157 εκατ. εκατόλιτρα (-1%), κυρίως λόγω της σημαντικής μείωσής της στην Ισπανία (-16%) και σε ορισμένες άλλες παραγωγικές χώρες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η Ελλάδα, η παραγωγή της οποίας προβλέπεται να περιοριστεί σε 1.716 χιλ. εκατόλιτρα (-30%).

Η έκταση της καλλιέργειας αμπελώνων για την παραγωγή **επιτραπέζιων σταφυλιών** καλύπτει μικρότερο μέγεθος (15,6 χιλ. εκτάρια το 2020) και η Ελλάδα με παραγωγή 273 χιλ. τόνων το 2020, βρίσκεται, μετά την Ιταλία και την Ισπανία, στην 3^η θέση μεταξύ των παραγωγικών χωρών της ΕΕ, πραγματοποιώντας σημαντικές εξαγωγές (68 χιλ. τόνοι), αξίας 92,6 εκατ. ευρώ. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή επιτραπέζιων σταφυλιών εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 280 χιλ. τόνους, υπερκαλύπτοντας την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 130%).

Πίνακας 26. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια σταφυλιών και σταφίδας (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
Επιτραπέζια σταφύλια	279.920	1.432	66.587	214.765
Σταφίδες	21.267	5.672	17.855	9.084

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

³² International Organisation of Vine and Wine-OIV, "World Wine Production Outlook 2022", 31.10.2022

³³ ΒΔ. European Commission, DG-Agri, "Wine market situation, CDG-Wine", 10.11.2022

Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στη Γερμανία (36% του όγκου) και δευτερευόντως στο Ην. Βασίλειο, τη Ρουμανία, την Ολλανδία, τη Βουλγαρία και την Πολωνία, ενώ ακολουθεί σειρά χωρών με μικρότερες ποσότητες (Σουηδία, Κύπρος, Τσεχία, Αλβανία, Δανία, Αυστρία). Πολύ περιορισμένες ήταν οι εξαγωγές προς την Ουκρανία και τις χώρες της Βαλτικής, ενώ οι εισαγωγές παραμένουν σε χαμηλό επίπεδο, προερχόμενες κυρίως από την Ολλανδία, την Ιταλία, και τη Χιλή. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή επιτραπέζιων σταφυλιών παρουσίασε οριακή μεταβολή ως προς το προηγούμενο έτος, ενώ ο όγκος εξαγωγών επιτραπέζιων σταφυλιών περιορίστηκε σε 54,7 χιλ. τόνους (-18%), κυρίως εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών που επηρέασαν την ποιότητα των προϊόντων. Μείωση επίσης παρουσίασαν και οι εισαγωγές (-15%) προερχόμενες κυρίως από την Ολλανδία, την Ιταλία και την Ισπανία, ενώ περιορισμένες ήταν οι εξαγωγές προς την Ουκρανία και τις χώρες της Βαλτικής. Να σημειωθεί επίσης ότι στο οκτάμυντο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2022 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους οι εξαγωγές επιτραπέζιων σταφυλιών παρουσίασαν σημαντική μείωση ως προς τον όγκο (-39%) και την αξία (-35%).

Η καλλιέργεια αμπελώνων για την παραγωγή **σταφίδας** καλύπτει μικρή έκταση (23 χιλ. εκτάρια το 2020), αλλά απασχολεί αξιόλογο αριθμό καλλιεργητών (24 χιλ. παραγωγοί) για την παραγωγή επώνυμων και ποιοτικών προϊόντων (Κορινθιακή Σταφίδα Βοστίτσα ΠΟΠ, Σταφίδα Ζακύνθου ΠΟΠ, Σταφίδα Ηλείας ΠΓΕ, Σταφίδα Σουλτανίνας Κρήτης ΠΓΕ) το μεγαλύτερο μέρος των οποίων εξάγεται (86% του όγκου, αξίας 43 εκατ. ευρώ το 2020), με ευρύτατη αποδοχή στην ευρωπαϊκή και τη διεθνή αγορά λόγω της υψηλής διατροφικής τους αξίας. Η εγχώρια παραγωγή, αποτελούμενη κυρίως από την Κορινθιακή (μαύρη) σταφίδα που καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (90%), παρουσίασε διακυμάνσεις στη διάρκεια των τελευταίων ετών, κυρίως εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών. Την περίοδο 2020/21 η παραγωγή του προϊόντος περιορίστηκε, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις³⁴, σε 20,8 χιλ. τόνους, μέγεθος σημαντικά μειωμένο ως προς την προηγούμενη (-17%) και με μείωση της ζήτησης λόγω των μέτρων της πανδημίας, με συνέπεια τη διόγκωση των αποθεμάτων και την κατάρρευση των τιμών παραγωγού, προκαλώντας κρίση στην αγορά του προϊόντος.

Στο διάστημα πάντως της περιόδου 2018-2020, η εγχώρια παραγωγή σταφίδας εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 21,3 χιλ. τόνους υπερκαλύπτοντας την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 234%). Οι εξαγωγές (17,8 χιλ. τόνοι) απευθύνονται κυρίως στο Ην. Βασίλειο που παραδοσιακά αποτελεί τη μεγαλύτερη αγορά του προϊόντος (38,6% του όγκου) και ακολουθούν η Ολλανδία, η Αυστραλία, η Γερμανία και η Τουρκία. Μικρότερες ποσότητες προορίζονται σε μια σειρά άλλων χωρών (Ινδία, Γαλλία, Νέα Ζηλανδία, Κύπρος, ΗΠΑ, Καναδάς, Ινδονησία κ.ά.), ενώ μηδαμινές παραμένουν οι εξαγωγές στις ευάλωτες αγορές. Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται κυρίως από την Κίνα, την Τουρκία και το Πακιστάν που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (84%). Το 2021 οι εξαγωγές σταφίδας περιορίστηκαν ως προς τον όγκο (-11%) και την αξία (-25%), ενώ στο οκτάμυντο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2022 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021 καταγράφεται αύξηση του όγκου εξαγωγών (+29%), αλλά με μείωση της αξίας (-4%) λόγω της πτώσης της μέσης τιμής εξαγωγής.

Η καλλιέργεια τεύτλων για την παραγωγή **ζάχαρης** περιορίστηκε δραστικά στο διάστημα των τελευταίων ετών. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις³⁵, η έκταση της καλλιέργειας από 9,3 χιλ. εκτάρια την περίοδο 2012/13 περιορίστηκε την περίοδο 2019/20 σε μόλις 1,6 χιλ. εκτάρια με πολύ μικρή παραγωγή ζάχαρης (9,7 χιλ. τόνοι), η οποία την περίοδο 2020/21 μηδενίστηκε λόγω της διακοπής της λειτουργίας των εργοστασίων της Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή ζάχαρης εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 6 χιλ. τόνους με το σύνολο σχεδόν των αναγκών να καλύπτεται από εισαγωγές (βαθμός αυτάρκειας 2%). Οι εισαγωγές εκτιμώνται, κατά μέσο όρο, σε 332 χιλ. τόνους, αξίας 125 εκατ. ευρώ, προερχόμενες κυρίως από τη Γερμανία (31% του όγκου), τη Γαλλία (14%), το Βέλγιο (13%), τον Μαυρίκιο (12%) και το Ην. Βασίλειο και ακολουθεί σειρά χωρών με μικρότερες ποσότητες (Βουλγαρία, Δανία, Ιταλία, Πολωνία κ.ά.). Οι εξαγωγές (μ.ό. 24 χιλ. τόνοι) προέρχονται από την επεξεργασία εισαγόμενης ακατέργαστης ζάχαρης, απευθυνόμενες κυρίως στη Βουλγαρία και την Κύπρο, ενώ μηδαμινές παραμένουν οι εμπορικές συναλλαγές με τις ευάλωτες αγορές (Ουκρανία, Ρωσία, χώρες Βαλτικής). Το 2021 οι εισαγωγές ζάχαρης σε σχέση με το 2020 περιορίστηκαν σε 314 χιλ. τόνους (-7%), αλλά με άνοδο της αξίας (138 εκατ. ευρώ) λόγω της αύξησης της μέσης τιμής εισαγωγής.

³⁴ Βλ. INC, International Nut and Dried Food Council, "Statistical Yearbook 2021/22", 2022 (www.nutfruit.org)

³⁵ Βλ. European Association of Sugar Markets-CEFS, "Statistics 2021/22", 24.2.2022 (www.cefs.org)

Κεφάλαιο 2. Οι προκλήσεις και η αυτάρκεια στη ζωική παραγωγή

2.1 Προϊόντα κρέατος

Η κρεοπαραγωγός πτηνοτροφία αποτελεί δυναμικό τομέα της κτηνοτροφίας της χώρας, με ικανοποιητικό βαθμό οργάνωσης, αυξημένο επίπεδο καθετοποίησης στις παραγωγικές μονάδες και υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, μια και το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής καλύπτεται από ένα μικρό αριθμό επιχειρήσεων. Η εγχώρια παραγωγή **κρέατος κοτόπουλων** ανήλθε το 2020 σε 236.520 τόνους, παρουσιάζοντας άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος (+3,9%) σε συνέχεια εκείνης του 2018. Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο του τομέα παραμένει ελλειμματικό, με τις εισαγωγές, παρά τη σημαντική μείωσή τους το 2020, να εξακολουθούν να υπερισχύουν των εξαγωγών.

Πίνακας 27. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια κρέατος κοτόπουλων (2018-2020, τόνοι)

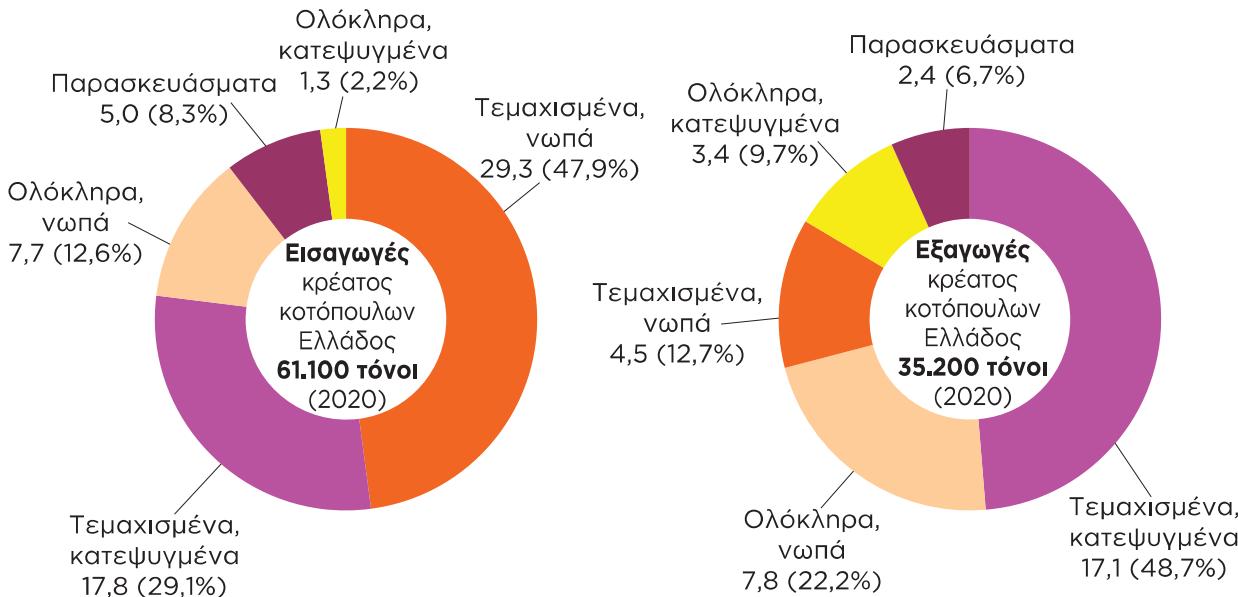
	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραγωγή (σφάγια)	236.520	227.560	217.410	3,9	4,7
Εισαγωγές	61.093	73.003	73.931	-16,3	-1,3
Εξαγωγές	35.210	35.930	34.783	-2,0	3,3
Κατανάλωση	262.403	264.633	256.558	-0,8	3,1
Αυτάρκεια (%)	90,1	86,0	84,7	4,8	1,5

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή κρέατος κοτόπουλων εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 227 χιλ. τόνους, καλύπτοντας το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 87%). Οι εισαγωγές (μ.ό. 69,3 χιλ. τόνοι, αξίας 115 εκατ. ευρώ) προέρχονται κυρίως από τη Βουλγαρία (38%), την Ολλανδία (19%), την Ιταλία (14%) και σε μικρότερες ποσότητες από τη Γερμανία, το Βέλγιο, τη Ρουμανία, την Πολωνία και πολλές άλλες χώρες. Ειδικότερα, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις³⁶, το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών αφορά τεμαχισμένα προϊόντα, κυρίως νωπά και κατεψυγμένα (77% του όγκου το 2020), σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές, προερχόμενα κυρίως από τη Βουλγαρία.

³⁶ Βλ. Τσιφόρος, Ι., "Σταθερή παραμένει η παγκόσμια αγορά κρέατος κοτόπουλων", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαι-θρος Χώρα ", 17.3.2022

Γράφημα 12. Μερίδια εξωτερικού εμπορίου κρέατος κοτόπουλων Ελλάδος ανά κατηγορία (2020)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Access2Markets, 13.5.2022), Κωδικοί Στατ. Ονοματολογίας HS: 020711-14, 160232

Οι εξαγωγές (μ.ό. 35,2 χιλ. τόνοι, αξίας 39 εκατ. ευρώ) κατά το μεγαλύτερο μέρος τους αφορούν τεμαχισμένα προϊόντα, κυρίως κατεψυγμένα και νωπά (61% του όγκου το 2020), ενώ μικρότερη αναλογία αντιστοιχεί στα ολόκληρα κοτόπουλα. Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία, την Αλβανία, την Ιταλία, τη Βόρεια Μακεδονία και την Κύπρο, αλλά με ιδιαίτερα χαμηλές τιμές στις Βαλκανικές χώρες που απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (60%). Οι εμπορικές συναλλαγές με τις ευάλωτες αγορές (Ουκρανία, Ρωσία, χώρες Βαλτικής) παραμένουν μηδαμινές. Το 2021 η εγχώρια παραγωγή κρέατος κοτόπουλων παρουσίασε οριακή μεταβολή ως προς το προηγούμενο έτος με σημαντική ενίσχυση των εξαγωγών ως προς τον όγκο και την αξία (+26% και +32% αντίστοιχα), ενώ άνοδο κατέγραψαν και οι εισαγωγές αλλά με μικρότερους ρυθμούς (+13% και +30% αντίστοιχα), με αποτέλεσμα τη βελτίωση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο και του βαθμού αυτάρκειας.

Όπως φαίνεται η εγχώρια παραγωγή εξακολουθεί να αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό από φθηνά εισαγόμενα προϊόντα, ενώ ζήτημα αποτελούν και οι φθηνές εξαγωγές σε Βαλκανικές χώρες που συνεχίζουν να απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου, καθιστώντας προφανή την ανάγκη προσαρμογής του εξαγωγικού προσανατολισμού σε καλύτερες αγορές προκειμένου να ενισχυθεί η αξία εξαγωγών. Πέραν όμως των προκλήσεων αυτών, η εγχώρια κατανάλωση παρέμεινε το 2021 σε επίπεδο χαμηλότερο εκείνης του 2019, επηρεαζόμενη από τις επιπτώσεις των μέτρων της πανδημίας, μια και ο κλάδος HORECA (εστίαση, ξενοδοχεία και συναφείς επιχειρήσεις) καλύπτει περίπου το 1/3 της αγοράς.

Κρισιμότερο παντως θεωρείται το ζήτημα της μεγάλης αύξησης του κόστους παραγωγής στις πτυντροφικές επιχειρήσεις, κυρίως εξαιτίας της έντονης ανόδου του κόστους των ζωοτροφών λόγω της μεγάλης εξάρτησης του τομέα από ορισμένες εισαγόμενες πρώτες ύλες (σόγια, σογιάλευρο), οι τιμές των οποίων, όπως αναφέρθηκε προηγούμενα, συνέχισαν την άνοδό τους κατά τη διάρκεια του 2022. Ωστόσο, οι τιμές των κοτόπουλων στην εγχώρια αγορά βελτιώθηκαν, ανερχόμενες τον Αύγουστο του 2022, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, Monthly market prices for broilers, September 2022), σε 270 ευρώ/100 κιλά βάρους σφαγίων, παρουσιάζοντας αύξηση ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (+31%).

Σε σχέση πάντως με τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές, σύμφωνα με νεότερες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, EU Market situation for poultry, 25.8.2022), η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος προβλέπεται το 2022 να υπερβεί το επίπεδο των 282 χιλ. τόνων (+10% ως προς το 2021), παρουσιάζοντας την υψηλότερη αύξηση μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Σημαντική άνοδος εξάλλου καταγράφεται στις εξαγωγές κρέατος κοτόπουλων, η αξία των οποίων στο οκτάμηνο Iανουαρίου Αυγούστου του 2022 (στοιχεία Eurostat, EU trade, 13.10.2022) σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους ανήλθε σε 47 εκατ. ευρώ (+88%) με όγκο 30,4 χιλ. τόνων (+12%) και ιδιαίτερα αυξημένη μέση τιμή εξαγωγής (+68%).

Η εγχώρια παραγωγή **αιγοπρόβειου κρέατος** παρουσίασε μείωση το 2020, εκτιμώμενη σε 66,7 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά μειωμένο ως προς το προηγούμενο έτος (-7,8%) αλλά και από τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-9,5%). Η μείωση ήταν εντονότερη στο αίγειο κρέας (-16% το 2020) και μικρότερη στο πρόβειο (-4,5%), συνδεόμενη με τον περιορισμό της κατανάλωσης λόγω των μέτρων της πανδημίας. Ωστόσο η Ελλάδα, μετά την Ισπανία εξακολουθεί να παραμένει η 2^η μεγαλύτερη παραγωγός χώρα αιγοπρόβειου κρέατος στην ΕΕ, διατηρώντας την 1^η θέση στην παραγωγή αίγειου κρέατος.

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή αιγοπρόβειου κρέατος εκτιμάται, κατά μέσο όρο σε 70 χιλ. τόνους, καλύπτοντας πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 102%) με θετικό εμπορικό ισοζύγιο ως προς τον όγκο και την αξία. Οι εξαγωγές (μ.ό. 6,9 χιλ. τόνοι, αξίας 38 εκατ. ευρώ) κατά το μεγαλύτερο μέρος τους αφορούν ολόκληρα και μισά νωπά σφάγια (80% του όγκου), με κυριότερες χώρες προορισμού την Ιταλία και την Ισπανία και με μικρότερες ποσότητες προς άλλες χώρες (Κύπρος, Πορτογαλία, Γερμανία) που απορροφούν αθροιστικά το 87% του συνολικού όγκου. Οι εισαγωγές (μ.ό. 5,7 χιλ. τόνοι, αξίας 25 εκατ. ευρώ) αφορούν κυρίως ολόκληρα και μισά νωπά σφάγια προβάτων, με κυριότερο προμηθευτή τη Ρουμανία (42% του όγκου) και τεμαχισμένα και κατεψυγμένα προϊόντα προβάτων με κυριότερο προμηθευτή τη Νέα Ζηλανδία (33%).

Πίνακας 28. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια αιγοπρόβειου κρέατος (2018-2020, τόνοι)

	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραγωγή (σφάγια)	66.680	72.330	70.100	-7,8	3,2
- Πρόβειο κρέας	49.100	51.410	50.540	-4,5	1,7
- Αίγειο κρέας	17.580	20.920	19.560	-16,0	7,0
Εισαγωγές	6.805	6.012	4.447	13,2	35,2
Εξαγωγές	6.742	7.051	6.858	-4,4	2,8
Κατανάλωση	66.743	71.291	67.689	-6,4	5,3
Αυτάρκεια (%)	99,9	101,5	103,6	-1,5	-2,0

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Το 2021 η εγχώρια παραγωγή αιγοπρόβειου κρέατος παρουσίασε μικρή αύξηση ως προς το προηγούμενο έτος, ανερχόμενη σε 69 χιλ. τόνους (+3,6%). Η κατάσταση στην ευρωπαϊκή αγορά του προϊόντος βελτιώθηκε το 2021 με συνέπεια τη σημαντική άνοδο των εξαγωγών που ανήλθαν σε 9,5 χιλ. τόνους (+38%), αξίας 65 εκατ. ευρώ (+60%), με αύξηση της μέσης τιμής εξαγωγής (+21%). Αντίθετα, περιορισμός καταγράφεται στον όγκο εισαγωγών (-16%), ενώ μηδενικές παραμένουν οι εμπορικές συναλλαγές με τις ευάλωτες αγορές. Ανοδικά εξάλλου κινούνται οι εξαγωγές αιγοπρόβειου κρέατος στη διάρκεια του 2022. Ήδη, στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2022 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (στοιχεία Eurostat, EU trade, 13.10.2022) η αξία εξαγωγών ανήλθε σε 30,8 εκατ.

ευρώ (+15%), με όγκο 5,5 χιλ. τόνων (+10%), αλλά με μικρή βελτίωση της μέσης τιμής εξαγωγής (+4%).

Γενικότερα όμως, η ζήτηση αιγοπρόβειου κρέατος στην εγχώρια αγορά περιορίστηκε στο διάστημα των τελευταίων ετών με μείωση της κατανάλωσης (-5,5% το 2021), ενώ εξαιρετικά χαμηλός παραμένει ο βαθμός οργάνωσης της παραγωγής και με χαμηλές τιμές στα ελαφριά αρνιά (βάρους σφαγίων μικρότερου των 13 κιλών). Να σημειωθεί επίσης ότι η εγχώρια μέση τιμή παραγωγού στα ελαφριά αρνιά, που αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των σφαγίων, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, Monthly lamb prices in the EU, October 2022), ανήλθε τον Σεπτέμβριο του 2022 σε 708,6 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας μικρή αύξηση ως προς τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους (+9,3%) σε σύγκριση με τη μεγάλη άνοδο του κόστους εκτροφής. Όπως φαίνεται, η έντονη άνοδος του κόστους των ζωτροφών κατά τη διάρκεια του 2022, προερχόμενη από τη μεγάλη άνοδο των τιμών ορισμένων πρώτων υλών (αραβόσιτος, σιτάρι, κριθάρι, βρώμη) αποτελεί την πλέον κρίσιμη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο τομέας, ο οποίος βρίσκεται σε διαρκή και εντεινόμενη κρίση.

Η εγχώρια παραγωγή **χοιρινού κρέατος** συρρικνώθηκε στο διάστημα των τελευταίων ετών, εκτιμώμενη το 2020 σε 76 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά μειωμένο ως προς το 2019 (-6,2%) και ακόμα περισσότερο σε σχέση με τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-12,5%). Η πτώση αυτή συνδέεται στενά με τον περιορισμό της κατανάλωσης του προϊόντος, ιδιαίτερα κατά το 2020 (-11%) λόγω των μέτρων της πανδημίας, ενώ μείωση καταγράφεται στις εμπορικές συναλλαγές κυρίως στον όγκο εισαγωγών (-13% το 2020) και σε μικρότερο βαθμό στις εξαγωγές (-4,5%).

Πίνακας 29. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια χοιρινού κρέατος (2018-2020, τόνοι)

	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραγωγή (σφάγια)	76.040	81.030	81.830	-6,2	-1,0
Εισαγωγές	168.248	193.490	202.217	-13,0	-4,3
Εξαγωγές	4.470	4.680	5.407	-4,5	-13,4
Κατανάλωση	239.818	269.840	278.640	-11,1	-3,2
Αυτάρκεια (%)	31,7	30,0	29,4	5,6	2,3

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή χοιρινού κρέατος εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 79,6 χιλ. τόνους, καλύπτοντας μικρό μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 30%). Οι εισαγωγές (μ.ό. 188 χιλ. τόνοι, αξίας 449 εκατ. ευρώ) εξακολουθούν να καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών, προερχόμενες, σχεδόν στο σύνολό τους, από χώρες της ΕΕ. Μεταξύ των κυριότερων προμηθευτών ξεχωρίζουν οι εισαγωγές από την Ολλανδία (46% του όγκου), τη Γερμανία, τη Γαλλία και την Ισπανία και ακολουθεί σειρά χωρών με μικρότερες ποσότητες (Δανία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ιταλία). Οι εξαγωγές απευθύνονται κυρίως στη Βουλγαρία (49% του όγκου), την Κύπρο και τη Ρουμανία και με μικρότερες ποσότητες σε ορισμένες άλλες χώρες (Αλβανία, Ολλανδία, Ην. Βασίλειο). Μηδαμινές ωστόσο παραμένουν οι εμπορικές συναλλαγές με τις ευάλωτες αγορές.

Το 2021 η εγχώρια παραγωγή χοιρινού κρέατος περιορίστηκε ως προς το προηγούμενο έτος σε 70,3 χιλ. τόνους (-7,5%), ενώ άνοδο κατέγραψε ο όγκος εισαγωγών (184 χιλ. τόνοι), αλλά με περιορισμό της αξίας (395 εκατ. ευρώ) λόγω της μείωσης της μέσης τιμής εισαγωγής (-11%), χωρίς ωστόσο σημαντικές μεταβολές ως προς τις κυριότερες χώρες προέλευσης. Οι εξαγωγές περιορίστηκαν σημαντικά το 2021 ως προς το προηγούμενο έτος σε 3,9 χιλ. τόνους (-17%), με μικρή αύξηση της αξίας (10,7 εκατ. ευρώ) λόγω της ανόδου της μέσης τιμής εξαγωγής (+23%). Κρίσιμο ζήτημα για τις επιχειρήσεις του τομέα παραμένει η έντονη άνοδος του κόστους των ζωτροφών λόγω της μεγάλης εξάρτησης από εισαγόμενες πρώτες ύλες (κυρίως σόγιας και σογιάλευρου), οι τιμές των οποίων συνέχισαν να αυ-

ξάνονται κατά τη διάρκεια του 2022. Σημειώνεται πάντως η άνοδος της τιμής του εγχώριου χοιρινού κρέατος, ανερχόμενη τον Αύγουστο του 2022, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, Pigmeat CMO Committee, 22.9.2022), σε 246 ευρώ/100 κιλά βάρους σφαγίων (μέσος όρος κλάσεων S και E) που παραμένει σημαντικά υψηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (201 ευρώ/100 κιλά βάρους σφαγίων), παρουσιάζοντας σημαντική άνοδο σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (+42%).

Η εγχώρια παραγωγή **βόειου κρέατος** περιορίστηκε στο διάστημα των τελευταίων ετών, εκτιμώμενη το 2020 σε 34,7 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά μειωμένο ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (-15%). Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η παραγωγή σφαγίων εκτιμάται, κατά μέσο όρο σε 35,9 χιλ. τόνους, καλύπτοντας πολύ μικρό μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 24%). Οι εισαγωγές στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 (μ.ό. 115,3 χιλ. τόνοι, αξίας 468 εκατ. ευρώ) κατά το μεγαλύτερο μέρος τους αφορούν σε νωπά σφάγια (90% του όγκου). Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται, σχεδόν στο σύνολό τους, από χώρες της ΕΕ, μεταξύ των οποίων κυριαρχεί η Γαλλία (38%) και ακολουθούν με μικρότερα μερίδια η Ολλανδία, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πολωνία, πέντε χώρες που καλύπτουν το 86% του συνολικού όγκου. Οι εξαγωγές παραμένουν πολύ περιορισμένες (μόλις 670 τόνοι), απευθυνόμενες κυρίως στην Κύπρο, τη Βόρεια Μακεδονία και τη Βουλγαρία, ενώ μηδαμινές ήταν οι εμπορικές συναλλαγές με τις χώρες της εμπόλεμης ζώνης.

Πίνακας 30. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια βόειου κρέατος (2018-2020, τόνοι)

	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραγωγή (σφάγια)	34.730	33.460	39.630	3,8	-15,6
Εισαγωγές	112.767	116.299	116.890	-3,0	-0,5
Εξαγωγές	799	592	628	35,0	-5,7
Κατανάλωση	146.698	149.167	155.892	-1,7	-4,3
Αυτάρκεια (%)	23,7	22,4	25,4	5,5	-11,8

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Το 2021 η εγχώρια παραγωγή βόειου κρέατος παρουσίασε περαιτέρω μείωση ως προς το προηγούμενο έτος (-5%), με θετική μεταβολή στον όγκο εισαγωγών (113,5 χιλ. τόνοι, αξίας 465 εκατ. ευρώ), ενώ παρά την άνοδο των εξαγωγών (1.153 τόνοι, αξίας 5,2 εκατ. ευρώ) ο βαθμός αυτάρκειας επιδεινώθηκε (22,7%). Σημειώνεται επίσης η τάση μείωσης της κατανάλωσης του προϊόντος στην εγχώρια αγορά στη διάρκεια των τελευταίων ετών, ενώ οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην παραγωγή και την κατανάλωση βόειου κρέατος στην ΕΕ δεν φαίνονται θετικές το 2022 σε σχέση με το προηγούμενο έτος (-0,5% και -0,2% αντίστοιχα).

2.2 Γάλα, γαλακτοκομικά προϊόντα

Η εγχώρια παραγωγή γάλακτος αυξήθηκε στο διάστημα της πενταετίας 2016-2020 (+4,9%) λόγω της σημαντικής ανόδου του όγκου στο πρόβειο γάλα (+12,8%) και σε μικρότερο βαθμό στο αίγειο (+2,4%). Αντίθετα, κάμψη σημειώθηκε στο αγελαδινό γάλα (-3,2%) κυρίως εξαιτίας του περιορισμού στο γάλα κατανάλωσης και ειδικότερα στο πλήρες παστεριωμένο αγελαδινό γάλα (-2,7%) που αποτελεί το κυριότερο, από άποψη όγκου, προϊόν. Το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής γάλακτος εξακολουθεί να παραδίδεται στα γαλακτοκομεία και το υπόλοιπο παραμένει στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις προκειμένου να χρησιμοποιηθεί στην παρασκευή τυροκομικών και άλλων γαλακτοκομικών προϊόντων, στην τοπική κατανάλωση, ή για να διατεθεί απευθείας στην αγορά. Καταγράφεται, ωστόσο, τάση περιορισμού του γάλακτος που παραμένει στις εκμεταλλεύσεις έναντι του όγκου των παραδόσεων που

παρουσίασαν αύξηση στο διάστημα της αναφερόμενης πενταετίας, κυρίως στο πρόβειο και το αίγειο γάλα (+12,8% και +10% αντίστοιχα) και σε μικρότερο βαθμό στο αγελαδινό (+8,5%). Σημαντική επίσης ήταν ο άνοδος του όγκου στο οξινισμένο γάλα που προορίζεται για την παρασκευή γιαουρτιών και άλλων συναφών προϊόντων (+34%).

Πίνακας 31. Εγχώρια παραγωγή γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων (2016-2020, χιλ. τόνοι)

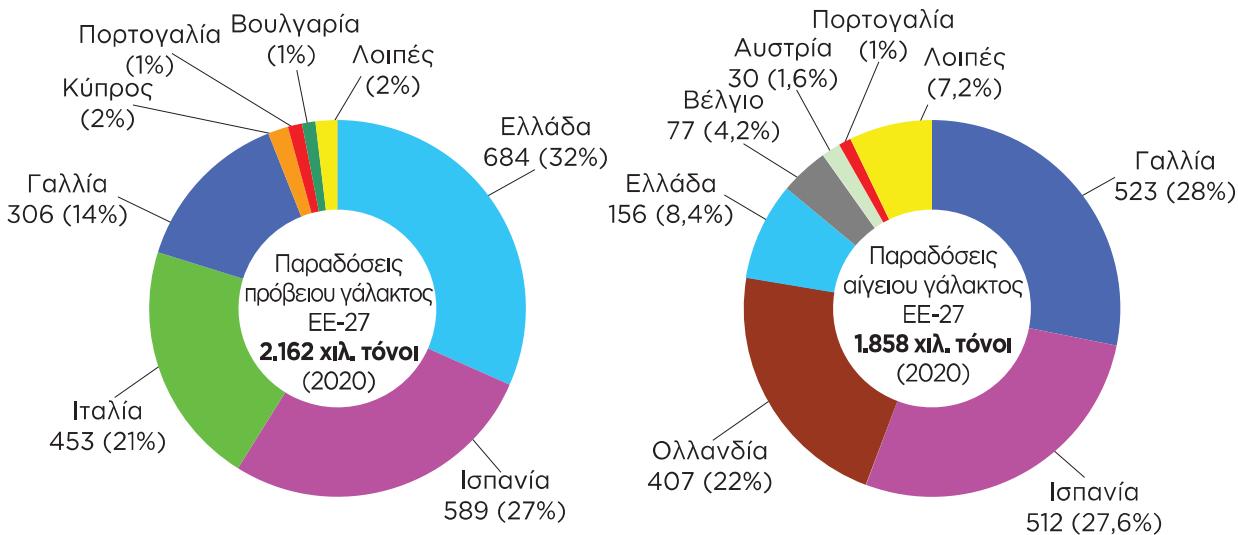
	2020	2019	2018	2017	2016	Μεταβολή 2020/16 (%)
Παραγωγή γάλακτος	1.990	1.959	1.845	1.807	1.897	4,9
-Αγελαδινό	683	659	655	670	706	-3,2
-Πρόβειο	945	944	852	806	838	12,8
-Αίγειο	361	356	338	331	353	2,4
Παραδόσεις σε γαλακτοκομεία	1.493	1.420	1.446	1.403	1.350	10,6
-Αγελαδινό γάλα	653	633	621	603	602	8,5
-Πρόβειο γάλα	684	643	673	651	606	12,8
-Αίγειο γάλα	156	144	153	150	142	10,1
Παραγωγή νωπών προϊόντων	811	835	784	756	771	5,3
Γάλα κατανάλωσης	402	428	421	411	414	-2,7
-Πλήρες, παστεριωμένο	175	187	184	179	180	-2,7
-Αποβούτυρωμένο	137	146	143	140	141	-2,7
-Ακατέργαστο	90	96	95	92	93	-2,7
Γάλα γεωργικών εκμεταλλεύσεων	87	94	68	69	93	-6,4
-Κατανάλωσης	58	63	45	46	62	-6,4
-Απευθείας διάθεσης	29	31	23	23	31	-6,4
Κρέμα γάλακτος κατανάλωσης	15	13	12	13	13	13,8
Οξινισμένο γάλα (για γιαούρτι κ.ά.)	226	215	197	180	169	34,2
Ροφήματα με βάση το γάλα	50	53	54	54	53	-6,3
Λοιπά νωπά προϊόντα	31	32	32	30	29	6,3
Παραγωγή μεταποιημένων προϊόντων	491	472	451	431	436	12,5
Συμπυκνωμένο γάλα	1	6	18	10	7	-86,4
Τυρί βιομηχανίας	228	207	219	219	204	12,0
-Αιγοπρόβειου γάλακτος	205	187	199	195	183	11,6
-Αγελαδινού γάλακτος	24	21	21	24	21	15,0
Τυρί γεωργικών εκμεταλλεύσεων	70	77	56	57	79	-11,3
Επεξεργασμένο τυρί	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	40,0
Γιαούρτι	155	141	130	118	110	41,2
Βούτυρο γεωργικών εκμεταλλεύσεων	0,3	0,4	0,3	0,3	0,4	-10,8
Βούτυρο	2,6	2,3	2,1	1,5	1,3	98,5
Άλλα προϊόντα εκμεταλλεύσεων	34	38	26	26	35	-3,2

Πηγή: Eurostat, Milk and dairy products obtained (apro_mk_pobta, apro_mk_farm, apro_mk_col, 2.6.2022)

Στα μεταποιημένα προϊόντα ξεχωρίζει η σημαντική άνοδος του όγκου παραγωγής στο γιαούρτι (+41%), ωθούμενη από τη μεγάλη αύξηση των εξαγωγών στο στραγγιστό γιαούρτι από αγελαδινό γάλα. Άνοδο επίσης σημειώνουν τα τυροκομικά προϊόντα (+12%) το μεγαλύτερο μέρος των οποίων (90%) αφορά τα τυριά από αιγοπρόβειο γάλα (+11,6%), εξέλιξη που κυρίως συνδέεται με την αύξηση των εξαγωγών της φέτας. Στο βούτυρο η παραγωγή διπλασιάστηκε στην αναφέρομενη πενταετία, αλλά εξακολουθεί να παραμένει σε χαμηλό επίπεδο. Αντίθετα, σημαντική πτώση παρουσιάζει η παραγωγή συμπυκνωμένου γάλακτος.

Η Ελλάδα εξακολουθεί να ηγείται στην παραγωγή **πρόβειου γάλακτος** μεταξύ των χωρών της ΕΕ, ενώ σύμφωνα με στοιχεία του FAO το 2020 βρίσκεται στην 3^η θέση σε παγκόσμιο επίπεδο (945 χιλ. τόνοι), μετά την Κίνα (1.212 χιλ. τόνοι) και την Τουρκία (1.207 χιλ. τόνοι)³⁷. Το μεγαλύτερο μέρος του παραγόμενου πρόβειου γάλακτος (μ.ό. 74% στην πενταετία 2016-2020) παραδίδεται στα γαλακτοκομεία με κύριο σκοπό την τυροκόμηση, ιδίως για την παραγωγή φέτας. Σημειώνεται ότι το μερίδιο της Ελλάδος στην ΕΕ με βάση τον όγκο των παραδόσεων πρόβειου γάλακτος διατηρείται στο υψηλότερο επίπεδο το 2020 (32%), με δεύτερη στη σειρά την Ισπανία και τρίτη την Ιταλία. Ωστόσο, στο **αίγειο γάλα** ο όγκος των παραδόσεων εξακολουθεί να αποτελεί μικρό μέρος, θέτοντας τη χώρα στην 4^η θέση, με χαμηλό ποσοστό (8,4%) και σε απόσταση από τη Γαλλία, την Ισπανία και την Ολλανδία.

Γράφημα 13. Μερίδια όγκου παραδόσεων αιγοπρόβειου γάλακτος στην ΕΕ (2020, χιλ. τόνοι)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Milk Market Observatory, November 2021)

Η απόκλιση αυτή αποτελεί σημαντική πρόκληση για τη γαλακτοπαραγωγό αιγοπροβατοτροφία της χώρας, συνδεόμενη στενά με την πολύ χαμηλότερη μέση τιμή παραγωγού στο αίγειο γάλα που υπολείπεται σημαντικά εκείνης του πρόβειου (-35% το 2020), κυρίως εξαιτίας της δεσμευτικής αναλογίας πρόβειου/αίγειου γάλακτος που απαιτείται για την παρασκευή φέτας (70/30), η οποία εξακολουθεί να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του όγκου των παραγόμενων ΠΟΠ τυριών της χώρας (90%). Ωστόσο, η χώρα, πέραν της φέτας, διαθέτει πολυάριθμα εξαιρετικής ποιότητας τυροκομικά προϊόντα με βάση το αιγοπρόβειο κυρίως γάλα (21 επιπλέον προϊόντα ΠΟΠ), μεταξύ των οποίων το κατσικίσιο τυρί διακρίνεται για την άνοδο της ζήτησής του στην ευρωπαϊκή και τη διεθνή αγορά ως αποτέλεσμα της αναγνώρισης της υψηλής διατροφικής του αξίας.

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η Γαλλία, η οποία προκειμένου να αντιμετωπίσει την αύξηση της ζήτησης κατσικίσιου τυριού εισάγει σημαντικό μέρος των αναγκών της σε νωπό αίγειο γάλα κυρίως από την Ισπανία και την Ολλανδία. Επίσης, η Ολλανδία αυξάνει συνεχώς τον όγκο παραδόσεων αίγειου

³⁷ Βλ. www.fao.org/faostat/en/#data

γάλακτος που ανήλθε το 2020 σε 407 χιλ. τόνους, μέγεθος σημαντικά αυξημένο ως προς τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας (+29%). Η άνοδος αυτή συνδέεται με τη μεγέθυνση του ζωικού κεφαλαίου για την επίτευξη υψηλής ετήσιας παραγωγικότητας (μέσον απόδοση 798 κιλά/Θηλυκό), επηρεαζόμενη ευνοϊκά από την ανάπτυξη επενδύσεων, συγχωνεύσεων και εξαγορών προκειμένου να αντιμετωπιστεί η αυξημένη ζήτηση αίγειου γάλακτος, αλλά και από την άνοδο των εξαγωγών της Ολλανδίας προς την Ασία σε συμπυκνωμένα προϊόντα για την παρασκευή γάλακτος βρεφικής πλικίας από κατσικίσιο γάλα. Οι αναφερόμενες περιπτώσεις αναδεικνύουν τη δυναμική που μπορεί αποκτήσει το αίγειο γάλα στην Ελλάδα, όπου μόνο το 43% της παραγωγής του προϊόντος παραδίδεται στη μεταποίηση.

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 ο όγκος των παραδόσεων αιγοπρόβειου γάλακτος εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 819 χιλ. τόνους καλύπτοντας πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 100%). Οι εισαγωγές, εκφραζόμενες σε ισοδύναμο νωπού προϊόντος, ήταν περιορισμένες (μ.ό. 2,6 χιλ. τόνοι) προερχόμενες στο σύνολό τους από χώρες της ΕΕ. Μεγαλύτερος ωστόσο ήταν ο όγκος των εξαγωγών (μ.ό. 5,5 χιλ. τόνοι), ενώ μηδενικές ήταν οι συναλλαγές με τις χώρες της εμπόλεμης ζώνης.

Πίνακας 32. Παραδόσεις εγχώριου αιγοπρόβειου γάλακτος και αυτάρκεια (2018-2020, τόνοι)

	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραδόσεις στα γαλακτοκομεία	845.668	786.570	825.400	7,5	-4,7
-Πρόβειο γάλα	688.062	643.030	672.900	7,0	-4,4
-Αίγειο γάλα	157.606	143.540	152.500	9,8	-5,9
Εισαγωγές					
(ισοδύναμο νωπού προϊόντος)	1.515	3.723	2.700	-59,3	37,9
-Νωπό πρόβειο γάλα ΕΕ	752	3.667	2.377	-79,5	54,3
-Μπασκί πρόβειου γάλακτος ΕΕ	763	56	324	1271,2	-82,8
-Νωπό αίγειο γάλα ΕΕ	0	2.055	21	..	..
-Μπασκί αίγειου γάλακτος ΕΕ	0	0	191	..	..
Εξαγωγές	3.837	6.807	5.940	-43,6	14,6
-Νωπό πρόβειο γάλα ΕΕ	2.413	2.811	2.940	-14,2	-4,4
-Νωπό αίγειο γάλα ΕΕ	1.424	3.996	3.000	-64,4	33,2
Κατανάλωση	843.346	783.486	822.160	7,6	-4,7
Αυτάρκεια	100,3	100,4	100,4		

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ από τον Σύνδεσμο Ελληνικής Κτηνοτροφίας-ΣΕΚ, 16.6.2022

Το 2021 ο όγκος των παραδόσεων αιγοπρόβειου γάλακτος, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 17.8.2022), ανήλθε σε 874,2 χιλ. τόνους παρουσιάζοντας άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος (+3,4%). Οι εισαγωγές, σε όρους ισοδύναμου νωπού προϊόντος, αυξήθηκαν το 2021 σε 3.818 τόνους παρουσιάζοντας σημαντική άνοδο (+152%) κυρίως λόγω των εισαγωγών συμπυκνωμένου κατσικίσιου γάλακτος (1.953 τόνοι), αλλά και της αύξησής τους στο πρόβειο (+71%). Πρόκειται βέβαια για μικρές ποσότητες που αντιπροσωπεύουν πολύ μικρή αναλογία σε σχέση με τον όγκο των παραδόσεων. Ωστόσο, η στροφή σε εισαγωγές συμπυκνωμένου κατσικίσιου γάλακτος αντί της αξιοποίησης του εγχώριου νωπού προϊόντος, μικρό μέρος του οποίου οδηγείται στη μεταποίηση, δεν αποτελεί θετική εξέλιξη για τις προσπτικές του τομέα. Σημαντική επίσης ήταν η άνοδος των εξαγωγών που ανήλθαν σε 6,4 χιλ. τόνους (+67%) κυρίως λόγω της μεγάλης αύξησής τους στο πρόβειο γάλα (+147%).

Προκλήσεις στην παραγωγή, το εμπόριο και την αυτάρκεια των γεωργικών προϊόντων της χώρας

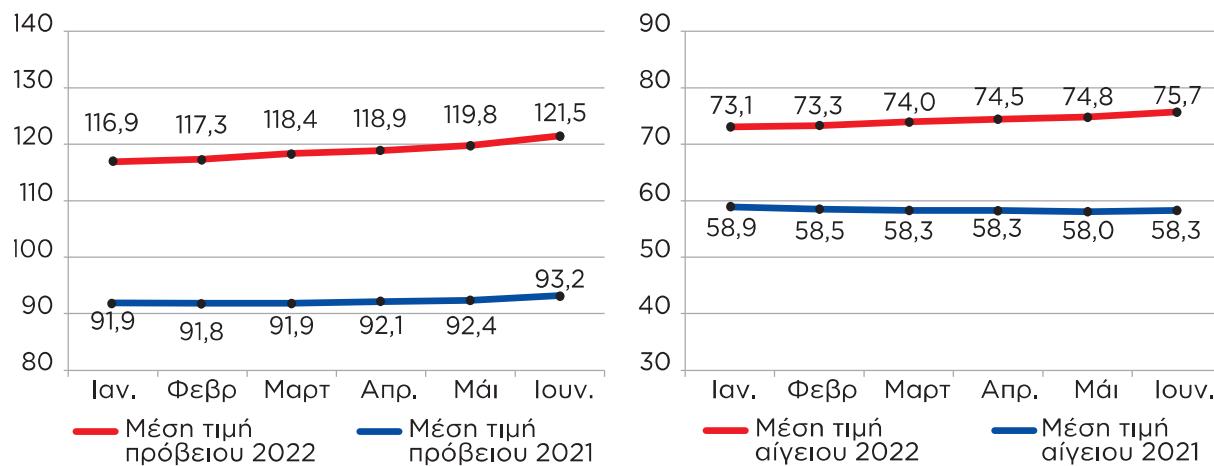
Πίνακας 33. Εξωτερικό εμπόριο αιγοπρόβειου γάλακτος σε ισοδύναμο νωπού προϊόντος (τόνοι)

	2021	2020	2019	Μεταβολή (%)	
				2021/20	2020/19
Εισαγωγές	3.818	1.515	3.723	152,0	-59,3
Νωπό πρόβειο γάλα ΕΕ	1.284	752	3.667	70,7	-79,5
Μπασκί πρόβειου γάλακτος ΕΕ	540	763	56	-29,2	1.262,5
Νωπό αίγειο γάλα ΕΕ	0	0	2.055	..	..
Μπασκί αίγειου γάλακτος ΕΕ	41	0	0	..	..
Συμπυκνωμένο αίγειο γάλα ΕΕ	1.953	0	0	..	..
Εξαγωγές	6.401	3.837	6.807	66,8	-43,6
Νωπό πρόβειο γάλα ΕΕ	5.950	2.413	2.811	146,6	-14,2
Νωπό αίγειο γάλα ΕΕ	451	1.424	3.996	-68,3	-64,4

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ από τον Σύνδεσμο Ελληνικής Κτηνοτροφίας-ΣΕΚ, 16.6.2022

Στο πεδίο των τιμών το 2021 σημειώνεται αύξηση της μέσης τιμής παραγωγού σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, κυρίως στο πρόβειο γάλα (99,7 ευρώ/100 κιλά, +15%), με αποτέλεσμα τη βελτίωση του όγκου των παραδόσεων ως προς το προηγούμενο έτος (στοιχεία ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 18.4.2022). Σύμφωνα εξάλλου με νεότερες εκτιμήσεις, η μέση τιμή παραγωγού στο πρόβειο γάλα, ενισχύθηκε περαιτέρω στο πρώτο εξάμηνο του 2022, ανερχόμενη τον Ιούνιο του 2022 σε 121,5 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας αύξηση ως προς τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους (+24%). Επίσης, στο αίγειο γάλα η μέση τιμή παραγωγού ανήλθε τον Ιούνιο του 2022 σε 75,7 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας αύξηση ως προς τον αντίστοιχο μήνα του 2021 (+30%).

Γράφημα 14. Μέση μηνιαία τιμή παραγωγού στο αιγοπρόβειο γάλα (2022/21, ευρώ/100 κιλά)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 27.8.2022

Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι αυξήσεις αυτές αδυνατούν να καλύψουν τη μεγάλη άνοδο του κόστους εκτροφής λόγω της εκτίναξης των τιμών των ζωατροφών, αποθαρρύνοντας τη συλλογή του προϊόντος από τους κτηνοτρόφους. Ήδη, στο πρώτο εξάμηνο του 2022 καταγράφεται σημαντική μείωση του αριθμού των παραγωγών και του όγκου των παραδόσεων, ίδιαίτερα στο αίγειο γάλα, ενώ η κατάσταση αυτή αναμένεται να επιδεινωθεί στη συνέχεια.

Πίνακας 34. Παραγωγοί, παραδόσεις και εγχώριες τιμές παραγωγού στο αιγοπρόβειο γάλα (2022/21)

	Πρόβειο γάλα			Αίγειο γάλα		
	Παραγωγοί (πληθυσμού)	Παραδόσεις (τόνοι)	Μέση τιμή (/100 κιλά)	Παραγωγοί (πληθυσμού)	Παραδόσεις (τόνοι)	Μέση τιμή (/100 κιλά)
1 ^ο εξάμηνο 2021	31.742	527.784	76,90	10.887	120.380	58,39
1 ^ο εξάμηνο 2022	30.407	524.092	118,74	8.412	115.190	74,20
Μεταβολή (%)	(-) 4,2	(-) 0,7	(+) 54,4	(-) 22,7	(-) 4,3	(+) 27,1

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 16.9.2022

Η φέτα αποτελεί το δημοφιλέστερο παραδοσιακό τυρί ΠΟΠ με συνεχή άνοδο της εγχώριας παραγωγής και των εξαγωγών ως προς τον όγκο και την αξία. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή του προϊόντος εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 122 χιλ. τόνους με εξαγωγές της τάξεως των 74 χιλ. τόνων, αξίας 395 εκατ. ευρώ, υπερκαλύπτοντας την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 252%). Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στη Γερμανία (36% του όγκου), το Ην. Βασίλειο (15%) και την Ιταλία (12%) και ακολουθεί μια ομάδα επτά κατά σειρά χωρών με μικρότερες ποσότητες (Σουηδία, Γαλλία, Αυστρία, ΗΠΑ, Ολλανδία, Αυστραλία και Βέλγιο), με ελάχιστες εξαγωγές προς την Ουκρανία (μόλις 15 τόνοι) και τις χώρες της Βαλτικής (22 τόνοι).

**Πίνακας 35. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια τυροκομικών προϊόντων
(μ.ό. 2018-2020, τόνοι)**

	Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
	Φέτα	83	73.862	48.531	252,0
Κεφαλογραβιέρα, κασέρι	6.077	2.062	1.120	7.019	88,3
Κεφαλοτύρι	3.067	3.446	477	6.036	50,8

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Η κεφαλογραβιέρα και το κασέρι αποτελούν ΠΟΠ προϊόντα από αιγοπρόβειο γάλα με παραγωγή, κατά μέσο όρο 6 χιλ. τόνων, καλύπτοντας μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 88%), αλλά με αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο μια και οι εισαγωγές, προερχόμενες κυρίως από τη Βουλγαρία και την Ιταλία, υπερτερούν των εξαγωγών. Μικρότερος εξάλλου παραμένει ο όγκος παραγωγής στο κεφαλοτύρι (μ.ό. 3 χιλ. τόνοι) που καλύπτει μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 51%) με εισαγόμενα προϊόντα προερχόμενα κυρίως από τη Δανία και τη Βουλγαρία.

Σημειώνεται ότι το 2021 η εγχώρια παραγωγή φέτας ανήλθε σε 134 χιλ. τόνους με αισθητή αύξηση ως προς το προηγούμενο έτος (+5%), αλλά και με άνοδο των εξαγωγών που ανήλθαν σε 83.640 τόνους, αξίας 464,4 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση ως προς τον όγκο (+3,5%) και μεγαλύτερη ως προς την αξία (+10%) λόγω βελτίωσης της μέσης τιμής εξαγωγής (+6%), χωρίς σημαντικές μεταβολές στους κυριότερους προορισμούς. Στο πρώτο εξάμηνο του 2022 η αξία εξαγωγών φέτας ανήλθε σε 301,8 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας σημαντική άνοδο ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (+21%). Η αύξηση ωστόσο αυτή ήταν συνέπεια της ανόδου της μέσης τιμής εξαγωγής που ανήλθε σε 6,7 ευρώ/κιλό, ιδιαίτερα αυξημένη σε σχέση με εκείνη του 2021 (+24%). Αντίθετα, ο όγκος εξαγωγής φέτας στο πρώτο εξάμηνο του 2022 περιορίστηκε σε 45.094 τόνους, μέγεθος μειωμένο ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (-2,3%), εξέλιξη που συνδέεται στενά με τη μείωση του όγκου των παραδόσεων αιγοπρόβειου γάλακτος στη διάρκεια του 2022, που όπως φαίνεται ήδη επιδρά περιοριστικά στην εξαγωγική δραστηριότητα του προϊόντος.

Στο αγελαδινό γάλα, ο όγκος των παραδόσεων στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 636 χιλ. τόνους, καλύπτοντας μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 63%) μια και σημαντικό μέρος των αναγκών καλύπτεται από εισαγωγές, εκτιμώμενες, σε όρους ισοδύναμου νωπού

προϊόντος, κατά μέσο όρο, σε 372 χιλ. τόνους. Οι εισαγωγές αφορούν κυρίως συμπυκνωμένα προϊόντα γάλακτος και σε μικρότερο βαθμό νωπό γάλα, προερχόμενα σχεδόν στο σύνολό τους από χώρες της ΕΕ. Πολύ περιορισμένες παραμένουν οι εξαγωγές νωπών προϊόντων, ενώ αμελητέες θεωρούνται οι εμπορικές συναλλαγές με τις χώρες της εμπόλεμης ζώνης.

Πίνακας 36. Παραδόσεις και αυτάρκεια αγελαδινού γάλακτος Ελλάδος (2018-2020, τόνοι)

	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραδόσεις στα γαλακτοκομεία	652.878	632.970	620.900	3,1	1,9
Εισαγωγές (Ισοδύναμο νωπού προϊόντος)	380.557	347.697	386.565	9,5	-10,1
Εξαγωγές (νωπά προϊόντα)	454	25	150	1.716,0	-83,3
Κατανάλωση (Ισοδύναμο νωπού προϊόντος)	1.032.981	980.642	1.007.315	5,3	-2,6
Αυτάρκεια	63,2	64,5	61,6	-2,1	4,7

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 17.8.2022) οι παραδόσεις αγελαδινού γάλακτος αυξήθηκαν το 2021 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος ανερχόμενες σε 668,3 χιλ. τόνους (+2,4%). Ωστόσο, με εντονότερο ρυθμό αυξήθηκαν οι εισαγωγές του προϊόντος, ο όγκος των οποίων σε όρους ισοδύναμου νωπού προϊόντος ανήλθε σε 412 χιλ. τόνους σημειώνοντας άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος (+8%). Η αύξηση αυτή προήλθε κυρίως από την άνοδο του όγκου στο συμπυκνωμένο άπαχο γάλα με συνέπεια την κάμψη της αυτάρκειας του προϊόντος (62%).

Πίνακας 37. Εισαγωγές αγελαδινού γάλακτος σε ισοδύναμο νωπού προϊόντος (2018-2021, τόνοι)

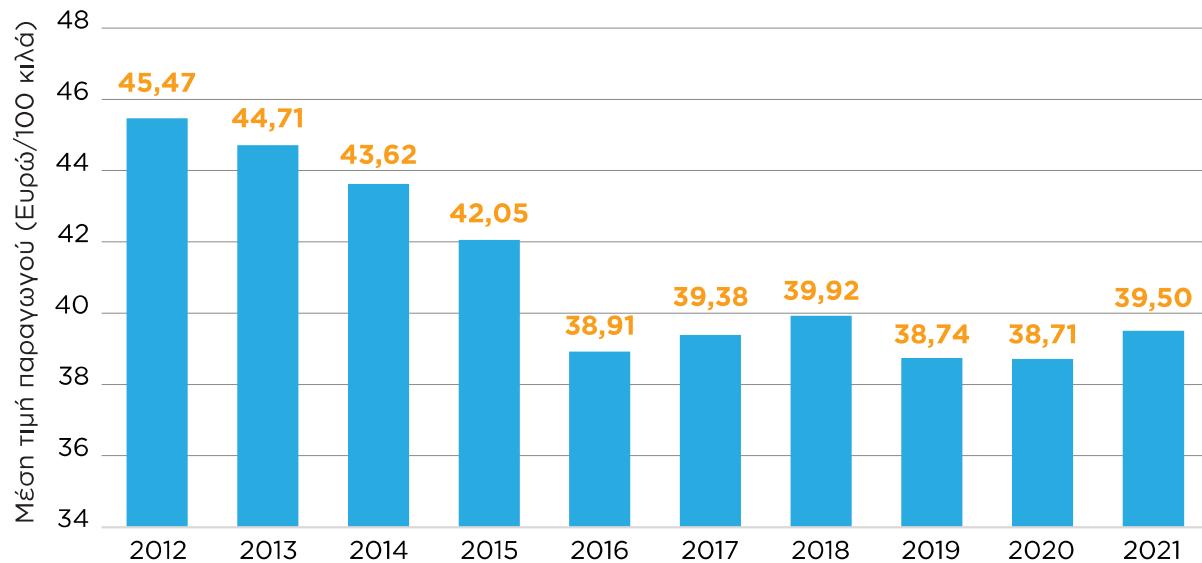
	2021	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
					2021/20	2020/19
Νωπό γάλα ΕΕ	27.684	24.245	24.364	26.950	14,2	-0,5
Γάλα υψηλής παστερίωσης	125	0	0	10		
Γάλα αποβοτυρωμένο ΕΕ	0	439	934	3.179		-53,0
Συμπυκνωμένο γάλα ΕΕ	22.706	27.767	26.139	16.796	-18,2	6,2
Συμπυκνωμένο άπαχο γάλα ΕΕ	283.785	252.130	224.759	261.612	12,6	12,2
Μπασκί αγελαδινό ΕΕ	61.185	61.337	59.784	67.287	-0,2	2,6
Μπασκί αγελαδινό Light ΕΕ	16.784	14.638	11.717	10.731	14,7	24,9
Σύνολο	412.268	380.557	347.697	386.565	8,3	9,5

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ από τον Σύνδεσμο Ελληνικής Κτηνοτροφίας-ΣΕΚ, 16.6.2022

Ανοδικά επίσης κινήθηκε η μέση τιμή παραγωγού που ανήλθε το 2021 σε 39,5 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας βελτίωση ως προς το προηγούμενο έτος (+2%). Να σημειωθεί ωστόσο ότι οι τιμές παραγωγού στο αγελαδινό γάλα κατέγραφαν πτωτική πορεία επί σειρά ετών, ενώ το 2021 η μέση τιμή παραγωγού ήταν σημαντικά μικρότερη εκείνης στις αρχές της δεκαετίας (-13%), σε αντίθεση με τον μέσο όρο στην ΕΕ-27 που στο ίδιο διάστημα παρουσίασε αισθητή άνοδο (+14%)³⁸. Η εξέλιξη αυτή εξηγεί, ως ένα βαθμό, τη μεγάλη μείωση των παραγωγών αγελαδινού γάλακτος της χώρας, ο αριθμός των οποίων από 3.749 το 2012 περιορίστηκε το 2021 σε 2.125 παραγωγούς (-43%).

³⁸ Βλ. European Commission, DG-Agri, "Historical EU price serie of raw cow's milk in Euro/100 kg", last update 2.6.2022

**Γράφημα 15. Εξέλιξη μέσος τιμής παραγωγού στο αγελαδινό γάλα
(2012-2021, ευρώ/100 κιλά)**

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 18.4.2022

Επισημαίνεται πάντως ότι στη γαλακτοπαραγωγό αγελαδοτροφία της χώρας καταγράφονται στο διάστημα των τελευταίων ετών βελτιώσεις στο μέγεθος των αγελαδοτροφικών εκμεταλλεύσεων που επέτρεψαν τη συλλογή μεγαλύτερης ποσότητας αγελαδινού γάλακτος από ένα μικρότερο αριθμό παραγωγών, με σημαντική αύξηση των αποδόσεων του προϊόντος λόγω των γενετικών βελτιώσεων και των βελτιώσεων στα σιτηρέσια διατροφής των ζώων, οι οποίες, σε συνδυασμό με την εφαρμογή σύγχρονης τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία, συνέβαλαν στη βελτίωση της διαχείρισης των παραδόσεων και στον περιορισμό των απωλειών στην παραγωγή.

Στο πρώτο εξάμηνο του 2022 η εγχώρια μέση τιμή παραγωγού στο αγελαδινό γάλα αυξήθηκε, ανερχόμενη τον Ιούνιο του 2022 σε 51,2 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2021 (+31,5%).

Πίνακας 38. Παραγωγοί, παραδόσεις και εγχώριες τιμές παραγωγού στο αγελαδινό γάλα (2022/21)

	Παραγωγοί			Παραδόσεις			Μέση τιμή παραγωγού		
	2022	2021	2022/21	2022	2021	2022/21	2022	2021	2022/21
	(πλήθος)	(%)		(τόνοι)	(%)		(€/100 κιλά)	(%)	
Ιανουάριος	2.030	2.166	-6,3	56.185	57.439	-2,2	43,8	38,8	12,8
Φεβρουάριος	2.008	2.171	-7,5	52.684	53.017	-0,6	45,0	38,9	15,7
Μάρτιος	2.001	2.166	-7,6	58.287	60.039	-2,9	46,2	38,8	19,2
Απρίλιος	1.979	2.151	-8,0	56.342	58.717	-4,0	47,3	38,8	22,1
Μάιος	1.964	2.158	-9,0	57.167	60.649	-5,7	48,9	38,7	26,5
Ιούνιος	1.958	2.147	-8,8	52.425	56.645	-7,4	51,2	38,9	31,5
1^ο εξάμηνο	1.990	2.160	-7,9	333.090	346.506	-3,9	47,1	38,8	21,3

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 16.9.2022

Ωστόσο, η αύξηση αυτή αδυνατεί να καλύψει τη μεγάλη αύξηση του κόστους εκτροφής στη γαλακτοπαραγωγό αγελαδοτροφία λόγω της εκρηκτικής ανόδου των τιμών των ζωοτροφών με συνέπεια τη συνεχή αποχώρωση των κτηνοτρόφων από την παραγωγική διαδικασία. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 16.9.2022) στο πρώτο εξάμηνο του 2022 το πλήθος των παραγωγών του προϊόντος περιορίστηκε σε 1.990 κτηνοτρόφους, παρουσιάζοντας σημαντική μείωση ως προς το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (-8%). Επίσης, ο όγκος των παραδόσεων στο αγελαδινό γάλα περιορίστηκε στο πρώτο εξάμηνο του 2022 σε 333 χιλ. τόνους, μέγεθος αισθητά μειωμένο ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (-4%). Πέραν αυτών όμως, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία IRI Hellas, Ιούνιος 2022), η άνοδος των τιμών στη λιανική αγορά νωπού αγελαδινού γάλακτος έχει ήδη περιορίσει σημαντικά την κατανάλωση, με συνέπεια τη μείωση των πωλήσεων του προϊόντος στο διάστημα Ιανουαρίου-Μαΐου του 2022 σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2021 (-7,4%). Οι ανησυχητικές αυτές εξελίξεις στο επίπεδο της παραγωγής και της κατανάλωσης είναι προφανές ότι οδηγούν σε κρίση τη γαλακτοπαραγωγό αγελαδοτροφία της χώρας, στο σύνολό της.

Ανάλογες πάντως εξελίξεις σημειώνονται στην αγορά γαλακτοκομικών προϊόντων της ΕΕ, όπου οι παραδόσεις αγελαδινού γάλακτος περιορίστηκαν, παρά τη σημαντική άνοδο των τιμών, ενώ ισχυρή πίεση δέχονται οι παραγωγοί από το αυξανόμενο κόστος των εισροών. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, Milk market situation, September 2022) η μέση τιμή παραγωγού αγελαδινού γάλακτος στην ΕΕ ανήλθε του Ιούλιο του 2022 σε 51 ευρώ/100 κιλά, παρουσιάζοντας σημαντική άνοδο ως προς τον αντίστοιχο μήνα του 2021 (+43%). Εντούτοις, ο όγκος των παραδόσεων του προϊόντος περιορίστηκε στο πρώτο εξάμηνο του 2022 (-0,5%) λόγω της αισθητής μείωσής του στα περισσότερα Κράτη Μέλη, με εξαίρεση σε εννέα μόνο περιπτώσεις που παρουσίασαν βελτίωση (η Ελλάδα δεν συμπεριλαμβάνεται σε αυτές). Επιπλέον, στο ίδιο συγκρινόμενο διάστημα καταγράφεται μείωση της παραγωγής στο σύνολο σχεδόν των γαλακτοκομικών προϊόντων της ΕΕ (βούτυρο, αποκορυφωμένο γάλα σε σκόνη, πλήρες γάλα σε σκόνη, συμπυκνωμένο γάλα, γάλα κατανάλωσης, τυροκομικά προϊόντα) με εξαίρεση την κρέμα γάλακτος που σημείωσε θετική μεταβολή.

Η εγχώρια παραγωγή **γιαούρτιού** παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη στη διάρκεια των τελευταίων ετών, ωθούμενη από την άνοδο των εξαγωγών, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων αποτελείται από στραγγιστό γιαούρτι αγελαδινού γάλακτος (70%), ενώ μικρότερο μέρος αφορά το λεγόμενο παραδοσιακό γιαούρτι. Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 η εγχώρια παραγωγή γιαούρτιού εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 142 χιλ. τόνους, υπερκαλύπτοντας την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 230%), με σημαντική άνοδο του όγκου εξαγωγών (μ.ό. 90 χιλ. τόνοι).

Πίνακας 39. Εγχώρια παραγωγή, κατανάλωση και αυτάρκεια γιαούρτιού (2018-2020)

	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραγωγή	154.640	141.200	130.400	9,5	8,3
Εισαγωγές	6.445	9.547	13.624	-32,5	-29,9
Εξαγωγές	103.989	90.956	75.284	14,3	20,8
Κατανάλωση	57.096	59.791	68.740	-4,5	-13,0
Αυτάρκεια (%)	270,8	236,2	189,7	9,5	8,3

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Τα εξαγόμενα προϊόντα απευθύνονται κυρίως στην Ιταλία (μ.ό. 38% του όγκου) και το Ην. Βασίλειο (27%). Ακολουθεί μια ομάδα εννέα κατά σειρά χωρών (Αυστρία, Γερμανία, Δανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Κύπρος, Βουλγαρία, Σουηδία και Βέλγιο) που καλύπτουν αθροιστικά το 24% του όγκου εξαγωγών, ενώ ελάχιστες παραμένουν οι εξαγωγές προς την Ουκρανία (136 τόνοι) και τις χώρες της Βαλτικής (μόλις 10 τόνοι). Το 2021 η εγχώρια παραγωγή γιαούρτιού αυξήθηκε αισθητά ως προς το προηγούμενο έτος με όγκο 168 χιλ. τόνων (+9%) και με σημαντική άνοδο των εξαγωγών που ανήλθαν σε 118 χιλ. τόνους (+14%), αξίας 230 εκατ. ευρώ (+13%). Επισημαίνεται εξάλλου ότι μεταξύ των παραγωγικών χωρών της ΕΕ η Ελλάδα εξακολουθεί το 2021 να διατηρεί την 3^η θέση στις εξαγωγές του προϊόντος σε όρους όγκου και αξίας, μετά τη Γερμανία και τη Γαλλία.

Η εγχώρια παραγωγή **βουτύρου** αυξήθηκε στη διάρκεια της πενταετίας 2016-2020, εκτιμώμενη την τριετία

2018-2020, κατά μέσο όρο, σε 2,3 χιλ. τόνους, αποτελώντας πολύ μικρό μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 23%) μια και το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών καλύπτεται από εισαγωγές (μ.ό. 8,1 χιλ. τόνοι, αξίας 34 εκατ. ευρώ). Σημειώνεται επίσης η αισθητή μείωση της κατανάλωσης του προϊόντος το 2020 κυρίως εξαιτίας των δυσμενών συνεπειών της πανδημίας.

Πίνακας 40. Εγχώρια παραγωγή, κατανάλωση και αυτάρκεια βουτύρου (2018-2020, τόνοι)

	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραγωγή	2.580	2.290	2.100	12,7	9,0
Εισαγωγές	7.871	8.693	7.738	-9,5	12,3
Εξαγωγές	326	252	297	29,4	-15,2
Κατανάλωση	10.125	10.731	9.541	-5,6	12,5
Αυτάρκεια (%)	25,5	21,3	22,0		

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Ωστόσο, η κατανάλωση βουτύρου βελτιώθηκε το 2021 με περαιτέρω άνοδο των εισαγωγών που ανήλθαν σε 8,2 χιλ. τόνους, ενώ η παραγωγή του προϊόντος περιορίστηκε σε 2,51 χιλ. τόνους παρουσιάζοντας κάμψη ως προς το προηγούμενο έτος.

2.3 Αυγά, μέλι

Η αυγοπαραγωγός πτηνοτροφία αποτελεί αναπτυγμένο τομέα του κτηνοτροφικού κλάδου της χώρας μια και η παραγωγή αυγών κατανάλωσης ορνίθων στο μεγαλύτερο ποσοστό της (80% στην τριετία 2018-2020) προέρχεται από συστηματικές μονάδες εκτροφής. Η συνολική εγχώρια παραγωγή αυγών με κέλυφος, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Μάρτιος 2022), περιορίστηκε σημαντικά το 2020 ως προς το προηγούμενο έτος, εκτιμώμενη σε 114,3 χιλ. τόνους (-8,5%), κυρίως εξαιτίας των επιπτώσεων των μέτρων της πανδημίας στον κλάδο HORECA (εστίαση, ξενοδοχεία και συναφείς επιχειρήσεις).

Τα **αυγά κατανάλωσης** ορνίθων εξακολουθούν να αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής εγχώριας παραγωγής (86%), αλλά η παραγωγή τους μειώθηκε στο διάστημα της τριετίας 2018-2020, εκτιμώμενη, κατά μέσο όρο, σε 80,5 χιλ. τόνους, καλύπτοντας ωστόσο το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 93%). Επιπλέον, το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παραμένει ελλειμματικό, με τις εισαγωγές (μ.ό. 6,2 χιλ. τόνοι) να υπερισχύουν των εξαγωγών που παρά τη βελτίωσή τους παραμένουν πολύ περιορισμένες (354 τόνοι). Τα εισαγόμενα προϊόντα προέρχονται κυρίως από τη Βουλγαρία που καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (63%) και ακολουθούν με μικρότερες ποσότητες η Πολωνία, η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία. Οι εξαγωγές απευθύνονται κυρίως στην Κύπρο, ενώ μηδαμινές θεωρούνται οι εμπορικές συναλλαγές με τις χώρες της εμπόλεμης ζώνης.

Πίνακας 41. Εγχώρια παραγωγή και αυτάρκεια αυγών κατανάλωσης ορνίθων (2018-2020, τόνοι)

	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραγωγή	79.160	80.347	82.186	-1,5	-2,2
Εισαγωγές	6.320	6.533	5.748	-3,3	13,7
Εξαγωγές	468	378	217	23,8	74,2
Κατανάλωση	85.012	86.502	87.717	-1,7	-1,4
Αυτάρκεια (%)	93,1	92,9	93,7		

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Να σημειωθεί ότι τα εισαγόμενα αυγά, προερχόμενα κυρίως από τη Βουλγαρία, την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία διατίθενται στην εγχώρια αγορά με πολύ χαμπλές τιμές που υπολείπονται σημαντικά της εγχώριας μέσης τιμής εξαγωγής (-53%), αποτελώντας μια επιπλέον πρόκληση στον τομέα, πέραν εκείνης της μεγάλης ανόδου των τιμών των ζωοτροφών. Εκτός όμως των αυγών με κέλυφος, συναλλαγές πραγματοποιούνται και σε άλλα προϊόντα, όπως οι κρόκοι αυγών και τα συναφή βρασμένα, αποξεραμένα ή διατηρημένα προϊόντα, στα οποία το εμπορικό ισοζύγιο παραμένει επίσης ελλειμματικό. Στην κατηγορία αυτή οι εισαγωγές στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 εκτιμώνται, κατά μέσο όρο, σε 2 χιλ. τόνους, ενώ μικρότερες παραμένουν οι εξαγωγές (852 τόνοι), με αποτέλεσμα τη διεύρυνση του συνολικού ελλειμματος στο εμπορικό ισοζύγιο του τομέα ως προς τον όγκο (-7,7 χιλ. τόνοι) και την αξία (-7 εκατ. ευρώ).

Το 2021 η εγχώρια παραγωγή αυγών κατανάλωσης ορνίθων παρουσίασε μικρή αύξηση σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (+1,6%), με πτώση των εισαγωγών (-14%) μεγαλύτερη εκείνης των εξαγωγών (-10%) με αποτέλεσμα τη βελτίωση του βαθμού αυτάρκειας (94%). Σημειώνεται ότι στην ΕΕ το 2021 καταγράφεται οριακή μεταβολή του όγκου παραγωγής στα αυγά κατανάλωσης (+0,6%) με σημαντική άνοδο των εξαγωγών (+14%) ως προς το προηγούμενο έτος (στοιχεία Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Eggs market situation, 25.8.2022), ενώ πτώση σημείωσαν οι εισαγωγές από τρίτες χώρες, με την Ουκρανία να αποτελεί τον κυριότερο προμηθευτή (33,2% του όγκου το 2021).

Ωστόσο, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-Agri, Monthly market prices for eggs in the EU, August 2022) οι τιμές των αυγών κατανάλωσης στις μονάδες συσκευασίας της ΕΕ (ex-factory, κλάση A), ανήλθαν τον Αύγουστο του 2022 σε 184 ευρώ/100 κιλά, μέγεθος σημαντικά αυξημένο ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (+50%). Στην Ελλάδα όμως η άνοδος των τιμών ήταν μικρότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου στο ίδιο συγκρινόμενο διάστημα (+31%). Το 2022 οι προοπτικές στην παραγωγή αυγών κατανάλωσης στην ΕΕ δεν φαίνονται ευνοϊκές μια και προβλέπεται μείωση της παραγωγής (-2,5%), ενώ στην Ελλάδα αναμένεται η μεγαλύτερη πτώση μεταξύ όλων των Κρατών Μελών (-10,9%).

Η μελισσοκομία αποτελεί δραστηριότητα ιδιαίτερης σημασίας γιατί συνεισφέρει στην απασχόληση σημαντικού αριθμού μελισσοκόμων, παράγει προϊόντα υψηλής θρηπτικής αξίας από πολυάριθμες μελισσοκομικές επιχειρήσεις και εξυπηρετεί κρίσιμες ανάγκες επικονίασης για τη γεωργία. Το **μέλι** αποτελεί το κύριο προϊόν της μελισσοκομίας, αλλά οικονομικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και άλλα προϊόντα όπως ο βασιλικός πολτός, η γύρη, η πρόπολη, το κερί των μελισσών κ.ά. Η παραγωγή μελιού επηρεάζεται σημαντικά από τις κλιματικές συνθήκες που επικρατούν και επιδρούν στη διάρκεια και την απόδοση ανθοφορίας των μελισσοκομικών φυτών και συναρτάται, μεταξύ άλλων, με το πλήθος των κυψελών, αλλά και με τον αριθμό των μελισσοκόμων, που αυξήθηκε σημαντικά στο διάστημα των τελευταίων ετών. Η μέση ετήσια παραγωγή μελιού παρουσίασε άνοδο στο διάστημα της τριετίας 2017-2019, ανερχόμενη, κατά μέσο όρο, σε 22,3 χιλ. τόνους, μέγεθος αυξημένο ως προς την προηγούμενη (+9%), με σημαντική βελτίωση της μέσης απόδοσης ανά κυψέλη.

Πίνακας 42. Παραγγικά μεγέθη ελληνικής μελισσοκομίας (μέσοι όροι ανά τριετία)

	2011-2013	2014-2016	2017-2019	Μεταβολή (%)
				2017/19-2014/16
Πλήθος μελισσοκόμων	19.932	21.031	24.582	16,9
Πλήθος κυψελών (σε χιλ.)	1.502	1.584	1.360	-14,1
Παραγωγή μελιού (τόνοι)	14.929	20.419	22.272	9,1
Μέση απόδοση (κιλά/κυψέλη)	9,9	12,9	16,4	27,0

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ για την παραγωγή, Ευρωπαϊκή Επιτροπή (CDG, Honey market presentations, 2015-2022)

Το 2020 η παραγωγή μελιού μειώθηκε ως προς το προηγούμενο έτος κυρίως λόγω του περιορισμού της ζήτησης ως συνέπεια των μέτρων της πανδημίας, αλλά και εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών, όπως συνέβη στις περισσότερες παραγωγικές χώρες της ΕΕ. Στο διάστημα πάντως της τριετίας 2018-2020 η

εγχώρια παραγωγή μελιού εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 21,7 χιλ. τόνους, καλύπτοντας μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 83%). Το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παραμένει θετικό ως προς την αξία, αλλά ελλειμματικό ως προς την ποσότητα, μια και οι εισαγωγές, σε όρους όγκου, υπερτερούν των εξαγωγών. Τα εισαγόμενα προϊόντα (μ.ό. 8,3 χιλ. τόνοι) προέρχονται κυρίως από τη Βουλγαρία (72% του όγκου) και ακολουθούν με μικρότερες ποσότητες η Πολωνία, η Κίνα και η Ισπανία. Οι εξαγωγές απευθύνονται κυρίως στη Γερμανία (26% του όγκου) και δευτερευόντως στης ΗΠΑ, στη Γαλλία, την Κύπρο και την Ιταλία. Μικρότερες ποσότητες εξάγονται σε ορισμένες χώρες, όπως το Ην. Βασίλειο, ο Καναδάς και η Ολλανδία, ενώ μηδαμινές παραμένουν οι συναλλαγές με τις χώρες της εμπόλεμης ζώνης.

Πίνακας 43. Εγχώρια παραγωγή, κατανάλωση και αυτάρκεια μελιού (2018-2020, τόνοι)

	2020	2019	2018	Μεταβολή (%)	
				2020/19	2019/18
Παραγωγή	20.300	22.590	22.288	-10,1	1,4
Εισαγωγές	8.596	8.576	7.617	0,2	12,6
Εξαγωγές	4.888	3.232	3.696	51,2	-12,6
Κατανάλωση	24.008	27.934	26.209	-14,1	6,6
Αυτάρκεια (%)	84,6	80,9	85,0		

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Το 2021 οι εξαγωγές μελιού της χώρας παρουσίασαν σημαντική άνοδο ως προς το 2020, ανερχόμενες σε 6,3 χιλ. τόνους (+27%), αξίας 25,8 εκατ. ευρώ (+37%). Κύριο ωστόσο χαρακτηριστικό των εμπορικών συναλλαγών στο μέλι εξακολουθούν να αποτελούν οι πολύ φθηνές εισαγωγές από ορισμένες χώρες. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η Βουλγαρία, από την οποία η Ελλάδα εισάγει προϊόντα μελιού με πολύ χαμηλές τιμές (μ.ό. 1,78 ευρώ/κιλό στην τριετία 2018-2020) πολύ μικρότερες από την εγχώρια μέση τιμή εξαγωγής (4,03 ευρώ/κιλό), από την οποία υπολείπονται σημαντικά (-56%). Χαμηλότερες εξάλλου παραμένουν οι τιμές εισαγωγής από την Κίνα, από την οποία εισάγονται στην τριετία 2018-2020, κατά μέσο όρο, 422 τόνοι μελιού ετησίως, με μέση τιμή (1,32 ευρώ/κιλό) τρεις φορές μικρότερη της εγχώριας μέσης τιμής εξαγωγής. Προφανώς, πρόκειται για προϊόντα αμφιβόλου ποιότητας, ειδικά τα προερχόμενα από την Κίνα, τα οποία κατά το μεγαλύτερο μέρος τους αποτελούνται από σιρόπι ζάχαρης (70%) και κατά το υπόλοιπο από μέλι³⁹. Ωστόσο, τα προϊόντα αυτά διοχετεύονται στην εγχώρια αγορά με συνέπεια ο αθέμιτος αυτός ανταγωνισμός να πλήττει τους μελισσοκόμους και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις τυποποιίσης του προϊόντος επί σειρά ετών.

Το 2022 η εγχώρια παραγωγή μελιού, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία Copa-Cogeca, Presentation of the honey market situation, 9.11.2022) περιορίστηκε σημαντικά ως προς το προηγούμενο έτος. Ωστόσο η ζήτηση του προϊόντος παρέμεινε υψηλή ενισχύοντας τις εξαγωγές. Ήδη, στο οκτάμυντο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2022, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία Eurostat, EU trade, 13.10.2022), καταγράφεται άνοδος των ελληνικών εξαγωγών μελιού που ανήλθαν σε 4.427 τόνους, αξίας 19,4 εκατ. ευρώ, μεγέθη αυξημένα σε σχέση με το προηγούμενο έτος ως προς τον όγκο (+9%) και κυρίως ως προς την αξία (+21%) λόγω της ανόδου της μέσης τιμής εξαγωγής του προϊόντος που ανήλθε σε 4,4 ευρώ/κιλό (+10%).

Γενικότερα πάντως, το ζήτημα των φθηνών εισαγωγών εξακολουθεί να αποτελεί τη σημαντικότερη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο μελισσοκομικός τομέας στην ΕΕ, η οποία παραμένει ελλειμματική στο μέλι, με σημαντικές εισαγωγές από τρίτες χώρες (173 χιλ. τόνοι το 2021, έναντι εξαγωγών 25 χιλ. τόνων) προερχόμενες κυρίως από την Ουκρανία (31% του όγκου) και την Κίνα (28%), σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές (1,9 ευρώ/κιλό και 1,4 ευρώ/κιλό αντίστοιχα) σε σύγκριση με τη μέση τιμή εξαγωγής (5,8 ευρώ/κιλό). Να σημειωθεί ότι στην ΕΕ ο παραγωγή μελιού μειώθηκε σημαντικά στη διάρκεια των τελευταίων ετών και όπως επισημαίνουν οι ευρωπαϊκές οργανώσεις των αγροτών και των συνεταιρισμών (Copa-Cogeca), τα αίτια της κρίσης αυτής, πέραν των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και άλλων παραγόντων, συνδέονται στενά με τον αθέμιτο ανταγωνισμό των φθηνών εισαγωγών «μελιού» από τρίτες χώρες, μια και το κόστος παραγωγής στην ΕΕ (μ.ό. 3,9 ευρώ/κιλό) παραμένει σημαντικά υψηλότερο από τις τιμές των εισαγόμενων αυτών προϊόντων, με συνέπεια να απειλείται η οικονομική βιωσιμότητα του τομέα.

³⁹ Bλ. Copa-Cogeca, "Position paper on the European honey market", Brussels, February 2020

Κεφάλαιο 3. Σύνοψη προκλήσεων και αυτάρκειας

3.1 Φυτική παραγωγή

Σημαντικές προκλήσεις αντιμετώπισαν οι καλλιέργειες της χώρας στο διάστημα των τελευταίων ετών. Κοινό χαρακτηριστικό αποτέλεσαν οι επιπτώσεις των δυσμενών καιρικών συνθηκών (παγετοί, καύσωνες, ξηρασία, πυρκαγιές) που έπληξαν σημαντικούς τομείς, κυρίως στις μόνιμες καλλιέργειες που αντιπροσωπεύουν σημαντικό μέρος του όγκου και της αξίας της φυτικής παραγωγής (φρούτα, ελαιοκομικά προϊόντα, προϊόντα αμπελοκομίας κ.ά.), σε συνδυασμό με τις σημαντικές επιπτώσεις των μέτρων της πανδημίας στη ζήτηση των προϊόντων.

Ένα επόμενο κοινό χαρακτηριστικό των προκλήσεων στη φυτική παραγωγή ήταν ο περιορισμός του όγκου των εξαγωγών σε αγορές χωρών που παραμένουν ευάλωτες λόγω της εμπόλεμης σύρραξης, αλλά και σε γειτονικές που επηρεάζονται έμμεσα από αυτή (Ρωσία, Ουκρανία, Λευκορωσία, Μολδαβία, χώρες της Βαλτικής) με αρνητικές επιπτώσεις σε μια σειρά προϊόντων (πυρονόκαρπα φρούτα, κονσέρβες βερίκοκων, ακτινίδια, μανταρίνια, κηπευτικά).

Πίνακας 44. Ευάλωτες εξαγωγές προϊόντων φυτικής παραγωγής (μ.ό. 2018-2020, τόνοι)

Σύνολο εξαγωγών	Ευάλωτες εξαγωγές			Σύνολο εξαγωγών	Ευάλωτες εξαγωγές		
	Όγκος (τόνοι)	Όγκος (τόνοι)	Ποσοστό (%)		Όγκος (τόνοι)	Όγκος (τόνοι)	Ποσοστό (%)
Πυρονόκαρπα φρούτα							
Ροδάκινα, νεκταρίνια	162.044	32.700	20,2	Ακτινίδια	158.053	13.120	8,3
Βερίκοκα	22.917	2.220	9,7	Μανταρίνια	97.724	13.296	13,6
Κονσέρβες βερίκοκων							
	25.180	3.780	15,0	Κηπευτικά			
Κεράσια	23.102	4.477	19,4	Ντομάτες επιτραπέζιες	36.510	4.600	12,6
Δαμάσκηνα	7.360	436	6,0	Φράουλες	43.298	14.613	33,7

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Access2Markets, 12.8.2022)

Επιπλέον, σε όρους αξίας, οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων της χώρας παρουσίασαν στο πρώτο εξάμηνο του 2022 ρυθμό υπερδιπλάσιο των εξαγωγών με συνέπεια το εμπορικό ισοζύγιο του τομέα να καταγράψει έλλειμμα (-165,6 εκατ. ευρώ) έναντι πλεονάσματος στο αντίστοιχο διάστημα του πρηγούμενου έτους (+373,2 εκατ. ευρώ). Σύμφωνα εξάλλου με νεότερες εκτιμήσεις (στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ, Εμπορευματικές συναλλαγές Ελλάδος, 7.11.2022) το έλλειμμα διευρύνθηκε περαιτέρω στο διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 (-560,8 εκατ. ευρώ).

**Πίνακας 45. Αξία εξωτερικού εμπορίου αγροτικών προϊόντων Ελλάδος
(2019-2022, εκατ. ευρώ)**

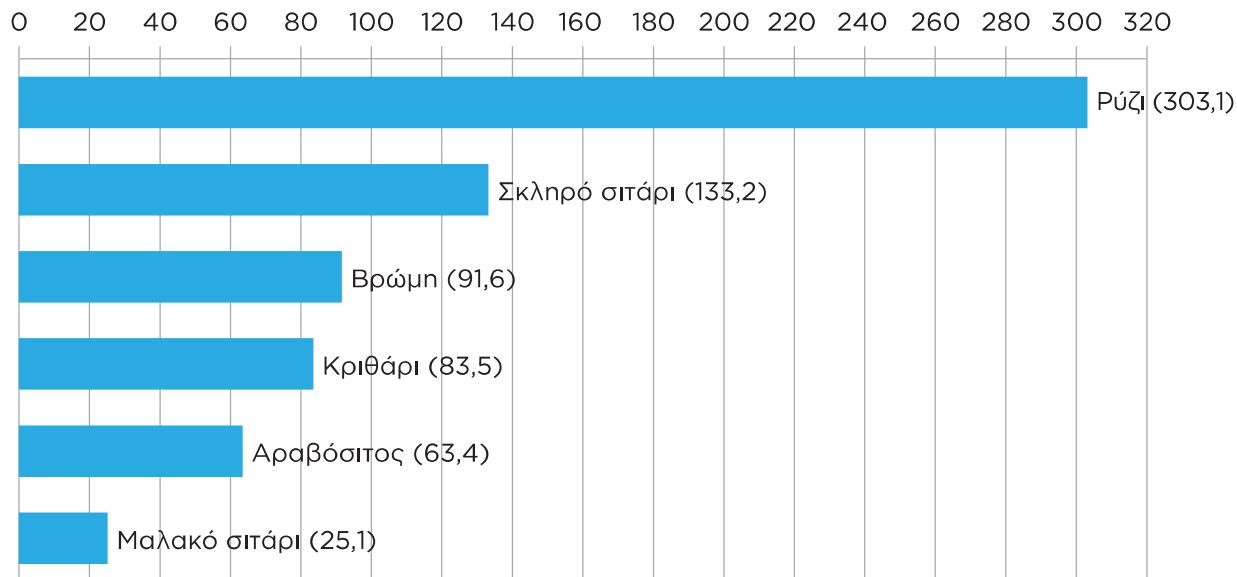
	1° εξάμηνο	1° εξάμηνο	Μεταβολή	2021	2020	2019
	2022	2021	2022/21	(%)		
Εισαγωγές	4.440,9	3.333,5	33,2	8.584,9	7.129,3	6.765,9
-Τρόφιμα και ζώντα ζώα	3.781,0	2.870,1	31,7	7.368,7	6.245,8	5.887,2
-Ποτά και καπνός	401,5	311,2	29,0	786,3	629,6	656,6
-Έλαια και λίπη	258,4	152,2	69,8	429,9	253,9	222,1
Εξαγωγές	4.275,3	3.706,7	15,3	8.739,3	7.512,2	5.882,2
-Τρόφιμα και ζώντα ζώα	3.355,9	2.834,1	18,4	6.818,8	5.972,2	4.731,1
-Ποτά και καπνός	506,8	471,1	7,6	1.075,9	897,3	739,3
-Έλαια και λίπη	412,6	401,5	2,8	844,6	642,7	411,8
Εμπορικό Ισοζύγιο	-165,6	373,2		154,4	382,9	-883,7

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Πλανελλήνιου Συνδέσμου Εξαγωγέων, Απρίλιος-Σεπτέμβριος 2022, Μάιος 2021

Η ανατροπή αυτή συνδέεται, σε ότι αφορά τα προϊόντα της φυτικής παραγωγής, κυρίως με τη σημαντική άνοδο των τιμών εισαγόμενων γεωργικών προϊόντων που χαρακτηρίζονται ως εμπορεύματα (σιτηρά, ρύζι, άλευρα, ελαιούχοι σπόροι και υπολείμματά τους, φυτικά έλαια, ζάχαρη κ.ά.), ενώ συνέβαλε και η έντονη ανατίμηση του δολαρίου έναντι του ευρώ που κατέστησε ακριβότερες τις εισαγωγές τους, μια και σημαντικό μέρος των εμπορευμάτων αυτών προέρχεται από τρίτες χώρες. Από την άλλη πλευρά, η μικρότερη άνοδος των εξαγωγών προέρχεται από τη μείωση του όγκου και της αξίας εξαγωγής σε ελαιοκομικά προϊόντα (παρθένο ελαιολάδο) και σε ορισμένα φρούτα (βερίκοκα, κεράσια, μήλα, εσπεριδοειδή, σταφύλια), αλλά και από τη μείωση του όγκου εξαγωγών σε ορισμένα κηπευτικά (επιπραέζιες ντομάτες, καρπούζια, πεπόνια). Γενικότερα, πάντως, στη διάρκεια του 2022 αντιμετωπίζεται μείωση της κατανάλωσης νωπών φρούτων και λαχανικών σε βασικές αγορές του τομέα, η οποία σε συνδυασμό με την άνοδο του κόστους παραγωγής (ενέργεια, λιπάσματα, κόστος συσκευασίας και μεταφορών) και την έλλειψη εποχικών, εργατών είχε ως συνέπεια τη μείωση του όγκου εξαγωγών (-4,3% στο Οκτάμηνο 2022/21) και τη χαμηλή επίδοση στην αξία τους (στοιχεία Incofruit-Hellas, 31.10.2022).

Στα **δημητριακά**, επισημαίνεται η πτώση της παραγωγής σιτηρών λόγω της συχνής επικράτησης δυσμενών καιρικών συνθηκών στο διάστημα των τελευταίων ετών, ενώ κρίσιμο ζήτημα αποτελεί η μεγάλη και αυξανόμενη εξάρτηση από εισαγωγές, με συνέπεια τον χαμηλό βαθμό αυτάρκειας στο μαλακό σιτάρι και τον αραβόσιτο και με σχετικά καλύτερη επίδοση στο κριθάρι και τη βρώμη. Αντίθετα, σε υψηλό επίπεδο βρίσκεται η αυτάρκεια στο ρύζι και το σκληρό σιτάρι.

Γράφημα 16. Βαθμός αυτάρκειας δημητριακών (μ.ό. 2018-2020, %)

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Οι προβλέψεις στην εγχώρια παραγωγή σιτηρών το 2022 είναι δυσμενείς, ενώ ο εφοδιασμός σε μαλακό σιτάρι που αποτελεί πρώτη ύλη για την παρασκευή βασικών προϊόντων διατροφής (άλευρα αρτοποιίας, αρτοσκευάσματα και συναφή προϊόντα) παρουσιάζει έντονη αβεβαιότητα. Ζήτημα εξάλλου προκύπτει στη βραχυπρόθεσμη κάλυψη των αναγκών σε ζωοτροφές από αραβόσιτο, μια και λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών αναμένεται πτώση της παραγωγής στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία που αποτελούν από κοινού τους σημαντικότερους προμηθευτές της χώρας σε αραβόσιτο, μαλακό σιτάρι και κριθάρι. Η άνοδος των τιμών των σιτηρών στη διάρκεια του 2022 μετρίασε κάπως τις απώλειες των παραγωγών από την εκρηκτική άνοδο του κόστους των εισροών (ενέργεια, λιπάσματα). Από την άλλη πλευρά, όμως, συνέβαλε στη μεγάλη άνοδο του κόστους των ζωοτροφών, η αναμενόμενη έλλειψη των οποίων, ιδιαίτερα στις ζωοτροφές από αραβόσιτο και κριθάρι, αποτελεί εξέλιξη με ισχυρό αρνητικό αντίκτυπο στην κτηνοτροφία της χώρας. Στο ρύζι, οι αθρόες εισαγωγές από ορισμένες Ασιατικές χώρες εξακολουθούν να αποτελούν την πλέον κρίσιμη πρόκληση στην Ελλάδα (και την ΕΕ). Ωστόσο, οι ελληνικές εξαγωγές ρυζιού παραμένουν σημαντικές.

Στο **Βαμβάκι**, δεν τίθεται θέμα αυτάρκειας μια και η παραγωγή εικοκοκισμένου προϊόντος παραμένει πολλαπλάσια της κατανάλωσης. Σε ετήσια βάση οι εξαγωγές ενισχύθηκαν το 2021, παρά τον περιορισμό στην έκταση και την παραγωγή σύσπορου βαμβακιού, με όγκο 382 κιλ. τόνων και αξία που υπερέβη το ύψος των 682 εκατ. ευρώ, αθούμενες από την άνοδο των τιμών. Οι προοπτικές στην εγχώρια αγορά βαμβακιού θεωρούνται, προς το παρόν, ευνοϊκές μια και στο οκτάμηνο του 2022 καταγράφεται σημαντική άνοδος της αξίας εξαγωγών ως προς το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους, λόγω της μεγάλης ανόδου της εγχώριας μέσης τιμής εξαγωγής. Στο διάστημα ωστόσο της περιόδου 2022/23 οι προοπτικές στις εξαγωγές του προϊόντος δεν φαίνονται ενθαρρυντικές, μια και αναμένεται να επηρεαστούν από τις μειωμένες ανάγκες της Τουρκίας, που εξακολουθεί να αποτελεί την κυριότερη χώρα προορισμού. Σημειώνεται ωστόσο ότι η Τουρκία αποτελεί τον κυριότερο προμηθευτή εισαγωγών της χώρας σε νήματα από βαμβάκι, το εμπορικό ισοζύγιο των οποίων παραμένει αρνητικό.

Στα **πυρηνόκαρπα φρούτα** αντιμετωπίζονται κρίσιμες προκλήσεις στο επίπεδο του παραγωγικού δυναμικού λόγω των έντονων και συχνά απότομων διακυμάνσεων της παραγωγής εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών, με συνέπεια τη μεγέθυνση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο εξαγωγικός προσανατολισμός του τομέα στα νωπά προϊόντα επί σειρά ετών. Ανάλογες προκλήσεις αντιμετωπίζονται και σε άλλα φρούτα, ενώ κοινό ζήτημα αποτελεί η μεγάλη άνοδος του κόστους παραγωγής λόγω της εκτίναξης των τιμών ορισμένων εισροών (ενέργεια, λιπάσματα), σε συνδυασμό με τις χαμηλές τιμές παραγωγού, αλλά και με την έλλειψη εποχικών εργατών για τη συγκομιδή των προϊόντων. Πάντως, ο βαθμός αυτάρκειας στα αναφερόμενα προϊόντα παραμένει σε υψηλό επίπεδο με καλύτερη επίδοση στα ακτινίδια και μικρότερη στα αχλάδια.

Γράφημα 17. Βαθμός αυτάρκειας πυρονόκαρπων και άλλων φρούτων (μ.ό. 2018-2020, %)

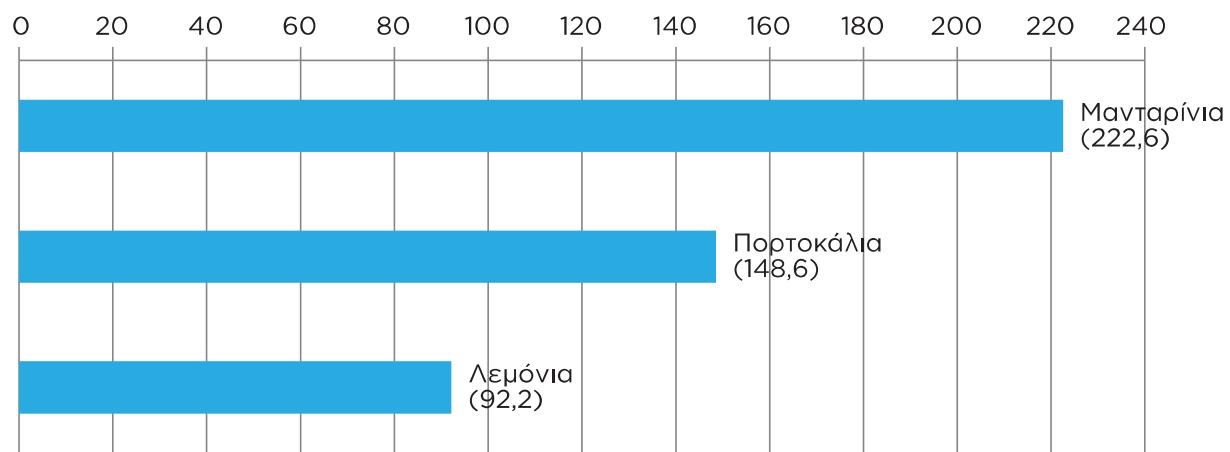

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Στα ροδάκινα και τα νεκταρίνια οι επιπτώσεις των αναφερόμενων προκλήσεων στο παραγωγικό δυναμικό είχε ως συνέπεια την έντονη μείωση του όγκου εξαγωγών, ιδιαίτερα αισθητή το 2021. Επιπλέον, στη διάρκεια του 2022, παρά τη βελτίωση της κατάστασης στην ευρωπαϊκή αγορά και την ενίσχυση των εξαγωγών, καταγράφεται έντονη μείωση στις τιμές παραγωγού που εξακολουθούν να υπολείπονται σημαντικά του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Στα βερίκοκα και στα αχλάδια οι εξαγωγές παρουσίασαν μείωση το 2021, αλλά η κατάσταση φαίνεται να βελτιώνεται το 2022. Αντίθετα, στα κεράσια η πτωτική πορεία των εξαγωγών συνεχίστηκε. Στα μήλα, η εγχώρια αγορά εξακολουθεί να αντιμετωπίζει έντονο (έως αθέμιτο) ανταγωνισμό από φθινά και μη ελεγχόμενα εισαγόμενα προϊόντα, ενώ προβληματίζει η πτωτική πορεία των εξαγωγών στη διάρκεια του 2022. Στα ακτινίδια, η καλλιέργεια διατηρεί τον δυναμισμό και την εξωστρέφειά της, με σημαντική άνοδο της παραγωγής και των εξαγωγών. Έντονος ωστόσο παραμένει ο προβληματισμός των παραγωγών λόγω της καθήλωσης των τιμών εξαγωγής.

Στα **εσπεριδοειδή**, το εμπορικό ισοζύγιο, με εξαίρεση τα λεμόνια, παραμένει θετικό στην τριετία 2018-2020, με μέσο όρο όγκου εξαγωγών της τάξεως των 414 χιλ. τόνων, ενώ η αυτάρκεια στα σημαντικότερα προϊόντα βρίσκεται σε υψηλό επίπεδο, με καλύτερη επίδοση στα μανταρίνια και μικρότερη στα λεμόνια.

Γράφημα 18. Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων εσπεριδοειδών (μ.ό. 2018-2020, %)

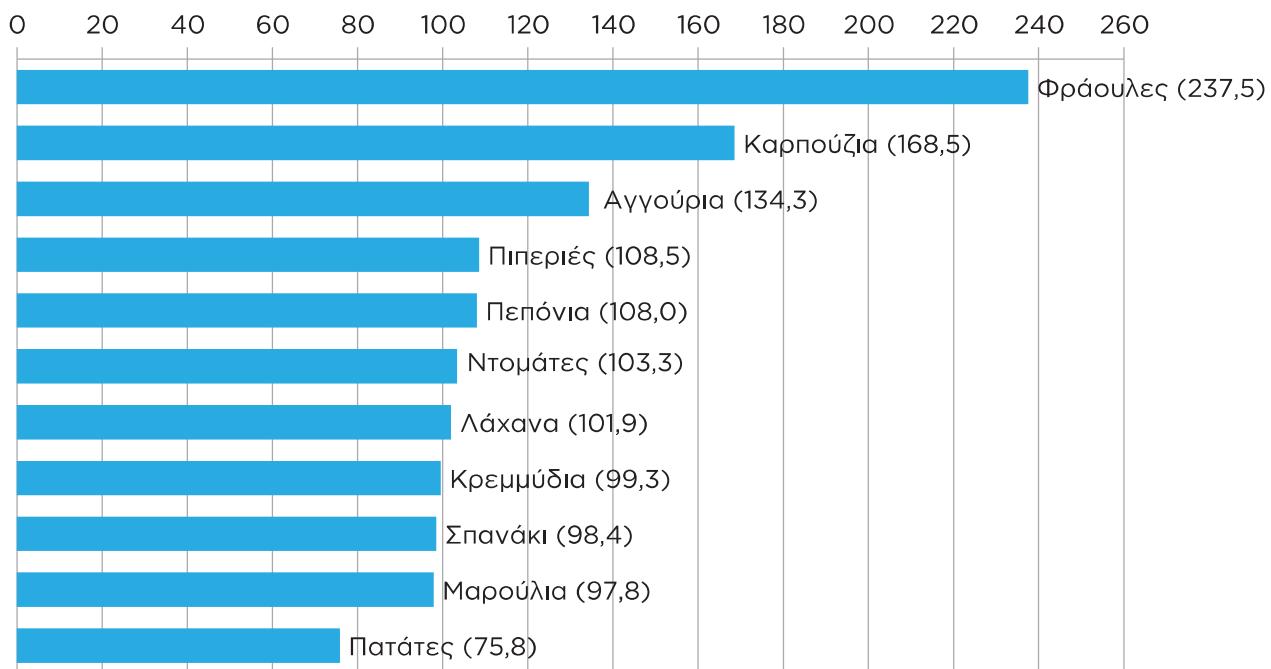

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Στη συνέχεια όμως καταγράφεται μείωση της εγχώριας παραγωγής εσπεριδοειδών λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, ενώ οι χαμηλές τιμές παραγωγού και οι φθηνές εξαγωγές σε ορισμένες Βαλκανικές χώρες εξακολουθούν να αποτελούν τις κυριότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας. Στα πορτοκάλια, η μέση τιμή παραγωγού παραμένει χαμηλή το 2022 και εξακολουθεί να υπολείπεται σημαντικά του ευρωπαϊκού μέσου όρου, ενώ πτώση καταγράφεται στον όγκο και την αξία εξαγωγών, με σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο παραγωγικό δυναμικό λόγω της εκτίναξης του κόστους των εισροών. Στα μανταρίνια και τα λεμόνια, οι εξαγωγές ενισχύθηκαν το 2021. Ωστόσο, οι φθηνές εξαγωγές σε ορισμένες Βαλκανικές χώρες, που απορροφούν σημαντικό μέρος των εξαγόμενων εσπεριδοειδών της χώρας, εξακολουθούν να αποτελούν την κρισιμότερη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο τομέας επί σειρά ετών. Αρνητικές εξάλλου παραμένουν οι βραχυπρόθεσμες προοπτικές στην αγορά εσπεριδοειδών της ΕΕ.

Η καλλιέργεια **κηπευτικών** αντιμετώπισε σημαντικές προκλήσεις στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 με κάμψη της εγχώριας παραγωγής λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, σε συνδυασμό με τον περιορισμό της ζήτησης ως συνέπεια των επιπτώσεων των μέτρων της πανδημίας. Στα περισσότερα προϊόντα η εγχώρια παραγωγή καλύπτει την κατανάλωση με υψηλότερο βαθμό αυτάρκειας σε ορισμένα (φράουλες, καρπούζια, αγγούρια) και μικρότερο σε άλλα (πιπεριές, πεπόνια, επιτραπέζιες ντομάτες, λάχανα, κρεμμύδια). Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις (πατάτες, σπανάκι, μαρούλια) η παραγωγή εξακολουθεί να υπολείπεται της κατανάλωσης. Επιπλέον, σε ορισμένα σημαντικά, από άποψη όγκου, προϊόντα (επιτραπέζιες ντομάτες, καρπούζια, πατάτες) το 2021 καταγράφεται σημαντική μείωση της εγχώριας παραγωγής λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, ενώ οι τιμές παραγωγού παραμένουν χαμηλές και αδυνατούν να καλύψουν τη μεγάλη άνοδο του κόστους παραγωγής στη διετία 2021-2022.

Γράφημα 19. Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων κηπευτικών (μ.ό. 2018-2020, %)

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

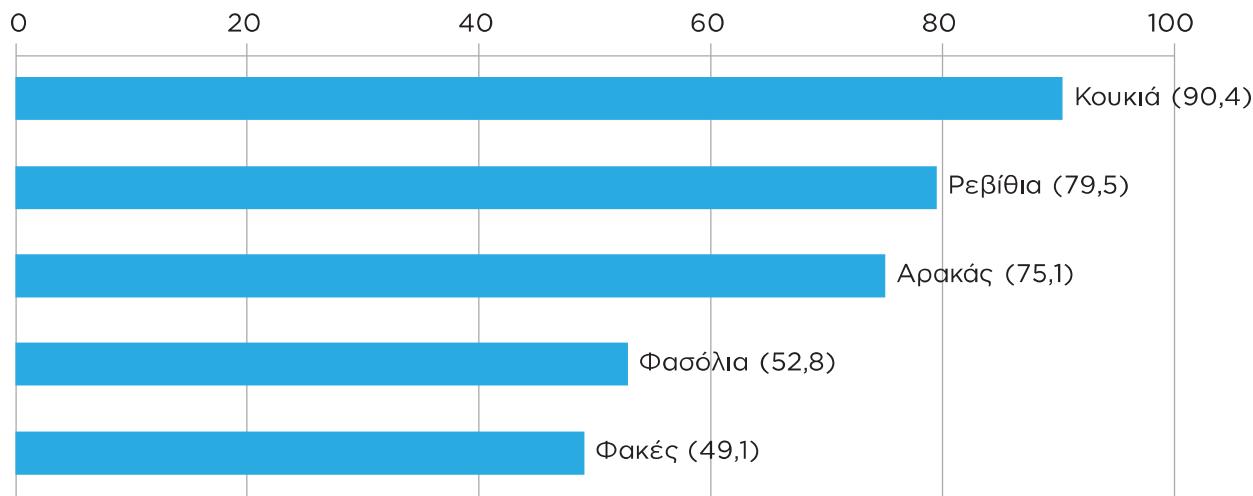
Η εξαγωγική δραστηριότητα μειονεκτεί στις επιτραπέζιες ντομάτες λόγω των φθηνών εξαγωγών, ενώ η μέση τιμή παραγωγού σε ορισμένα προϊόντα παραμένει σημαντικά μικρότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Η εγχώρια παραγωγή καρπουζιών δοκιμάστηκε από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες και από τον περιορισμό της ζήτησης, αλλά η εξαγωγική δραστηριότητα παραμένει σημαντική. Στις πατάτες

η πτώση της παραγωγής, η μειωμένη ζήτηση από τις συνέπειες της πανδημίας, το αυξανόμενο κόστος παραγωγής, αλλά και η μεγάλη εξάρτηση από εισαγωγές σε νωπά και μεταποιημένα προϊόντα εξακολουθούν να αποτελούν τις κυριότερες προκλήσεις. Δυναμική ωστόσο παραμένει η ανάπτυξη στην καλλιέργεια φράουλας που καταγράφει συνεχή άνοδο στον όγκο και την αξία εξαγωγών, αλλά χωρίς βελτίωση των τιμών εξαγωγής. Όπως φαίνεται, πάντως, οι επιπτώσεις από την απώλεια εξαγωγών στις χώρες της εμπόλεμης ζώνης έχουν μετριαστεί.

Τα **καρποδοτικά όσπρια** διακρίνονται για την υψηλή διατροφική τους αξία και για τη σημαντική συμβολή τους στην αειφορία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με τον εμπλούτισμό του εδάφους με άζωτο, περιορίζοντας την εξάρτηση από αζωτούχα λιπάσματα, ιδιότητα κρίσιμης σημασίας στη σημερινή συγκυρία που χαρακτηρίζεται από την εκτίναξη των τιμών τους. Εντούτοις, η εγχώρια αγορά κατακλύζεται από φθηνά εισαγόμενα προϊόντα προερχόμενα κυρίως από τρίτες χώρες, με συνέπεια το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας στα ξερά όσπρια να παραμένει αρνητικό επί σειρά ετών, ζήτημα που αποτελεί την κυριότερη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο τομέας.

Τα ρεβίθια αποτελούν το σημαντικότερο, από άποψη όγκου, προϊόν αλλά η εγχώρια παραγωγή καλύπτει μέρος της κατανάλωσης. Η κατάσταση στις εισαγωγές ρεβίθιών δεν μεταβλήθηκε το 2021 με το Μεξικό να εξακολουθεί να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του όγκου, ενώ σε πολύ χαμηλό επίπεδο βρίσκονται οι εξαγωγές. Στα φασόλια, η εγχώρια παραγωγή αποτελεί μέρος της κατανάλωσης και ο βαθμός αυτάρκειας παραμένει χαμηλός, με τον Καναδά και την Κίνα να καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών. Χαμηλός επίσης παραμένει ο βαθμός αυτάρκειας στις φακές, με τον Καναδά και τις ΗΠΑ να αποτελούν τους κυριότερους προμηθευτές. Στα κουκιά και τα λαθούρια η εγχώρια παραγωγή καλύπτει ικανοποιητικά την κατανάλωση, αλλά ο ανταγωνισμός παραμένει έντονος λόγω των φθηνών εισαγωγών από την Τουρκία. Μέρος των αναγκών καλύπτει η εγχώρια παραγωγή στον αρακά και με σημαντική άνοδο των εισαγωγών το 2021, προερχόμενων κυρίως από τη Γερμανία και τη Βουλγαρία.

Γράφημα 20. Βαθμός αυτάρκειας καρποδοτικών οσπρίων (μ.ό. 2018-2020, %)

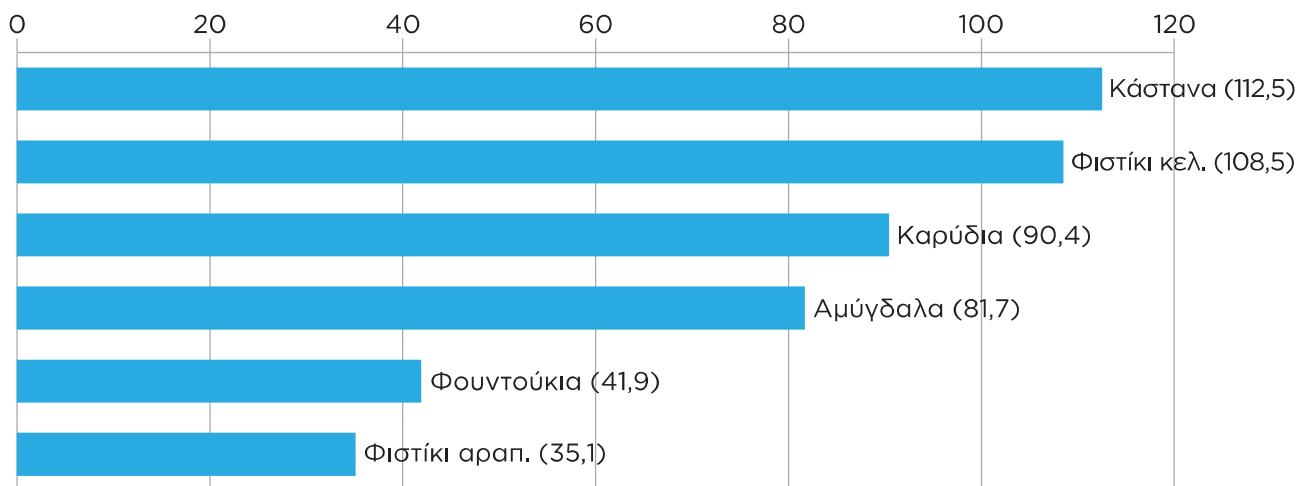
Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Η καλλιέργεια **κτηνοτροφικών ψυχανθών** αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την κάλυψη των αναγκών της χώρας σε ζωοτροφές λόγω της υψηλής διατροφικής αξίας των σπερμάτων τους, αλλά και εξαιτίας της ικανότητάς τους να δεσμεύουν το άζωτο συνεισφέροντας στην αειφορία των εκμεταλλεύσεων. Η Ελλάδα παραμένει αυτάρκης στα κυριότερα καρποδοτικά κτηνοτροφικά ψυχανθή (βίκος, λούπινα, μπιζέλια) με περιορισμένες εμπορικές συναλλαγές. Κρίσιμη πρόκληση στον τομέα αυτό αποτελεί η ανάγκη περαιτέρω αξιοποίησης της καλλιέργειας λούπινων, τα σπέρματα των οποίων διαθέτουν υψηλή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες και μπορούν να υποκαταστήσουν μέρος, έστω, των συνεχώς αυξανόμενων εισαγωγών σόγιας και σογιάλευρου. Για τον σκοπό αυτό θεωρείται απόλυτα αναγκαία η δημιουργία

Ισχυρών οργανώσεων παραγωγών για την υλοποίηση στοχευμένων επιχειρησιακών προγραμμάτων με την αξιοποίηση των πόρων που παρέχει η νέα ΚΑΠ.

Οι **καρποί με κέλυφος** αποτελούν προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας και η καλλιέργειά τους αναπτύχθηκε σημαντικά στην Ελλάδα στο διάστημα των τελευταίων ετών. Εντούτοις, το εμπορικό ισοζύγιο είναι αρνητικό στα περισσότερα προϊόντα (καρύδια, αμύγδαλα, αράπικο φιστίκι, φουντούκια). Παραμένει ωστόσο θετικό στα κάστανα και στο κελυφωτό φιστίκι, δύο προϊόντα στα οποία η εγχώρια παραγωγή υπερκαλύπτει την κατανάλωση.

Γράφημα 21. Βαθμός αυτάρκειας καρπών με κέλυφος (μ.ό. 2018-2020, %)

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Η ζήτηση των προϊόντων βελτιώθηκε το 2021, αλλά οι ανάγκες της αγοράς καλύφθηκαν κυρίως με τη σημαντική αύξηση των εισαγωγών, αποτελώντας την κυριότερη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο τομέας. Στα κάστανα, οι εξαγωγές ενισχύθηκαν το 2021, αλλά η καλλιέργεια αντιμετωπίζει προβλήματα από ορισμένες προσβολές που εντάθηκαν στη διάρκεια του 2022. Σημαντική επίσης θεωρείται η ενίσχυση του όγκου και της αξίας εξαγωγών στα φιστίκια με κέλυφος. Στα καρύδια, η εγχώρια παραγωγή παρουσίασε μεγάλο άνοδο το 2021 ως προς το προηγούμενο έτος, συνοδευόμενη όμως από αισθητή άνοδο των εισαγωγών. Στα αμύγδαλα, η εγχώρια παραγωγή περιορίστηκε το 2021, αλλά οι εξαγωγές ενισχυθήκαν. Ωστόσο, σημαντικό μέρος των αναγκών του προϊόντος εξακολουθεί να καλύπτεται με εισαγωγές. Μεγάλη επίσης παραμένει η εξάρτηση από εισαγωγές στο αράπικο φιστίκι, με κυριότερους προμηθευτές την Αργεντινή και την Κίνα, αλλά και στα φουντούκια, με την Τουρκία να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος. Επισημαίνεται ότι η ΕΕ παραμένει έντονα ελλειμματική στους καρπούς με κέλυφος σε όρους όγκου και αξίας εισαγωγών και κυριότερους προμηθευτές τις ΗΠΑ, την Τουρκία, τη Χιλή και το Ιράν. Υψηλή πάντως παραμένει η ζήτηση ορισμένων καρπών με κέλυφος (αμύγδαλα, καρύδια) στην παγκόσμια αγορά.

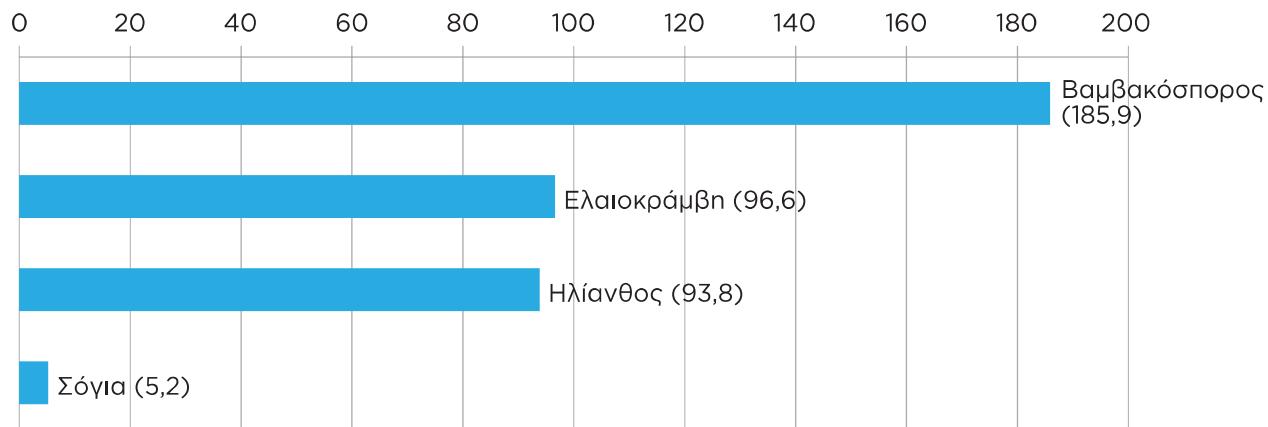
Στα **ελαιοκομικά προϊόντα** στο διάστημα των τελευταίων ετών αντιμετωπίζονται κρίσιμες προκλήσεις στο επίπεδο του παραγωγικού δυναμικού λόγω των έντονων και συχνά απότομων διακυμάνσεων της παραγωγής εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών, ιδιαίτερα αισθητών το 2021 στις επιτραπέζιες ελιές και σε μικρότερο βαθμό στο ελαιόλαδο. Φυσικά, θέμα αυτάρκειας δεν τίθεται στα ελαιοκομικά προϊόντα, μια και η εγχώρια παραγωγή παραμένει πολλαπλάσια της κατανάλωσης λόγω του σημαντικού όγκου εξαγωγών. Παρά τη μείωση του όγκου στις περισσότερες επιμέρους κατηγορίες, η αξία εξαγωγών των ελαιοκομικών προϊόντων της χώρας υπερέβη το 2021 το ύψος του 1,16 δισ. ευρώ, σημειώνοντας άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος, κυρίως λόγω της σημαντικής αύξησής της στο εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο. Περιορισμένες εξάλλου παραμένουν οι εξαγωγές που κατευθύνθηκαν

σε χώρες της εμπόλεμης ζώνης, αντιπροσωπεύοντας στο διάστημα της πενταετίας 2017-2021 μικρό μέρος του συνολικού όγκου.

Σε σχέση με τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές προβληματισμός επικρατεί από την άνοδο του κόστους παραγωγής ως συνέπεια της εκτίναξης των τιμών των εισροών (λιπάσματα, ενέργεια). Στην ΕΕ η παραγωγή ελαιολαδού και επιτραπέζιων ελιών την περίοδο 2021/22 αναμένεται να αυξηθεί ως προς την προηγούμενη. Ωστόσο, οι εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες που επικράτησαν στους ελαιώνες σημαντικών παραγωγικών χωρών της ΕΕ στο διάστημα Ιουλίου-Αυγούστου του 2022 αναμένεται να πλήξουν την παραγωγή ελαιοκομικών προϊόντων στην ΕΕ. Οι συνέπειες των ακραίων αυτών φυσικών φαινόμενων προβλέπουν μεγάλη μείωση στην παραγωγή ελαιολαδού και επιτραπέζιων ελιών στις σημαντικότερες παραγωγικές χώρες της ΕΕ, με εξαίρεση την Ελλάδα, όπου αντίθετα προβλέπεται σημαντική άνοδος.

Στους **ελαιούχους σπόρους**, ο πλίανθος εξακολουθεί να αποτελεί το σημαντικότερο προϊόν, αλλά η εγχώρια παραγωγή δεν καλύπτει πλήρως την κατανάλωση και το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος παραμένει ελλειμματικό.

Γράφημα 22. Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων ελαιούχων σπόρων (μ.ό. 2018-2020, %)

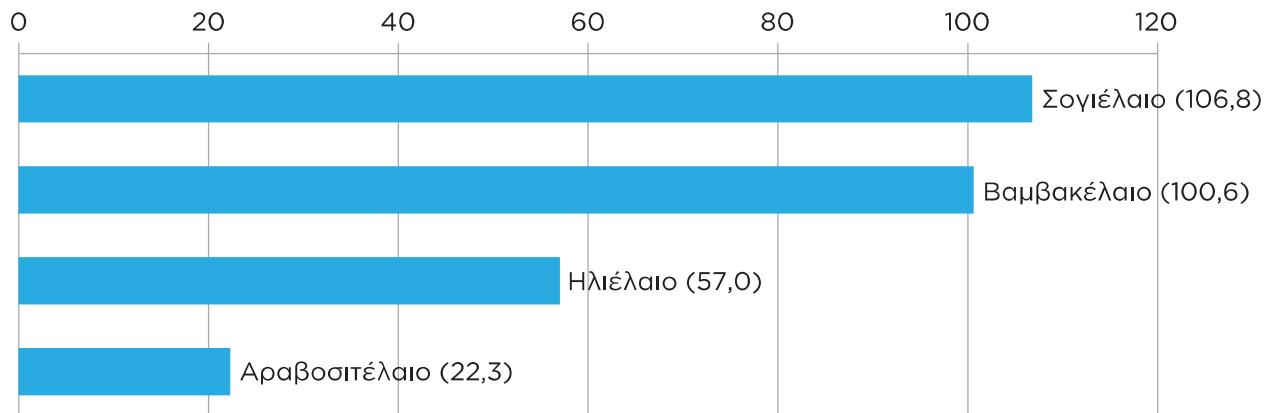

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

Η εγχώρια παραγωγή σπερμάτων πλίανθου αναμένεται να περιοριστεί το 2022, ενώ αντιμετωπίζονται δυσκολίες στον εφοδιασμό της αγοράς, κυρίως εξαιτίας του περιορισμού των εξαγωγών από την Ουκρανία. Η παραγωγή σπερμάτων ελαιοκράμβης βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο λόγω κλιματολογικών συνθηκών, αλλά και ως συνέπεια της μειωμένης απόδοσης λόγω της απαγόρευσης της χρήσης ορισμένων εντομοκτόνων. Πολύ μικρή εξάλλου παραμένει η παραγωγή σόγιας, με την εγχώρια αγορά να εξαρτάται απόλυτα από εισαγωγές, ο όγκος και η αξία των οποίων πολλαπλασιάστηκαν το 2021 με συνέπεια την εκτίναξη του κόστους των ζωοτροφών, ιδιαίτερα αισθητή στην πτηνοτροφία και τη χοιροτροφία. Σημαντική παραμένει η εγχώρια παραγωγή βαμβακόσπορου που υπερκαλύπτει την κατανάλωση, με μεγάλο όγκο εξαγωγών και άνοδο της μέσης τιμής εξαγωγής.

Στα **φυτικά έλαια**, επισημαίνεται η σημαντική μείωση της κατανάλωσης, με εξαίρεση το ελαιόλαδο, συνδεόμενη στενά με τη μεγάλη άνοδο των τιμών τους στη διάρκεια του τρέχοντος έτους. Πέραν του ελαιολαδού, το πλιέλαιο εξακολουθεί να αποτελεί το κυριότερο προϊόν, καλύπτοντας όμως μέρος της κατανάλωσης μια και οι εισαγωγές παραμένουν μεγαλύτερες των εξαγωγών. Ζήτημα ωστόσο αποτελεί ο εφοδιασμός της εγχώριας αγοράς, κυρίως εξαιτίας του περιορισμού των εισαγωγών πλιέλαιου από την Ουκρανία, αλλά και ως συνέπεια της αβεβαιότητας που επικρατεί στην ευρωπαϊκή αγορά. Στο σογιέλαιο, η εγχώρια παραγωγή κάλυπτε πλήρως την κατανάλωση, αλλά το 2021 το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος κατέστη αρνητικό λόγω της μεγάλης ανόδου των εισαγωγών. Στο βαμβακέλαιο, η εγχώρια παραγωγή εξακολουθεί να καλύπτει πλήρως την κατανάλωση, ενώ αντίθετα πολύ χαμηλός παραμένει ο βαθμός αυτάρκειας στο αραβοσιτέλαιο.

Γράφημα 23. Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων φυτικών ελαίων (μ.ό. 2018-2020, %)

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

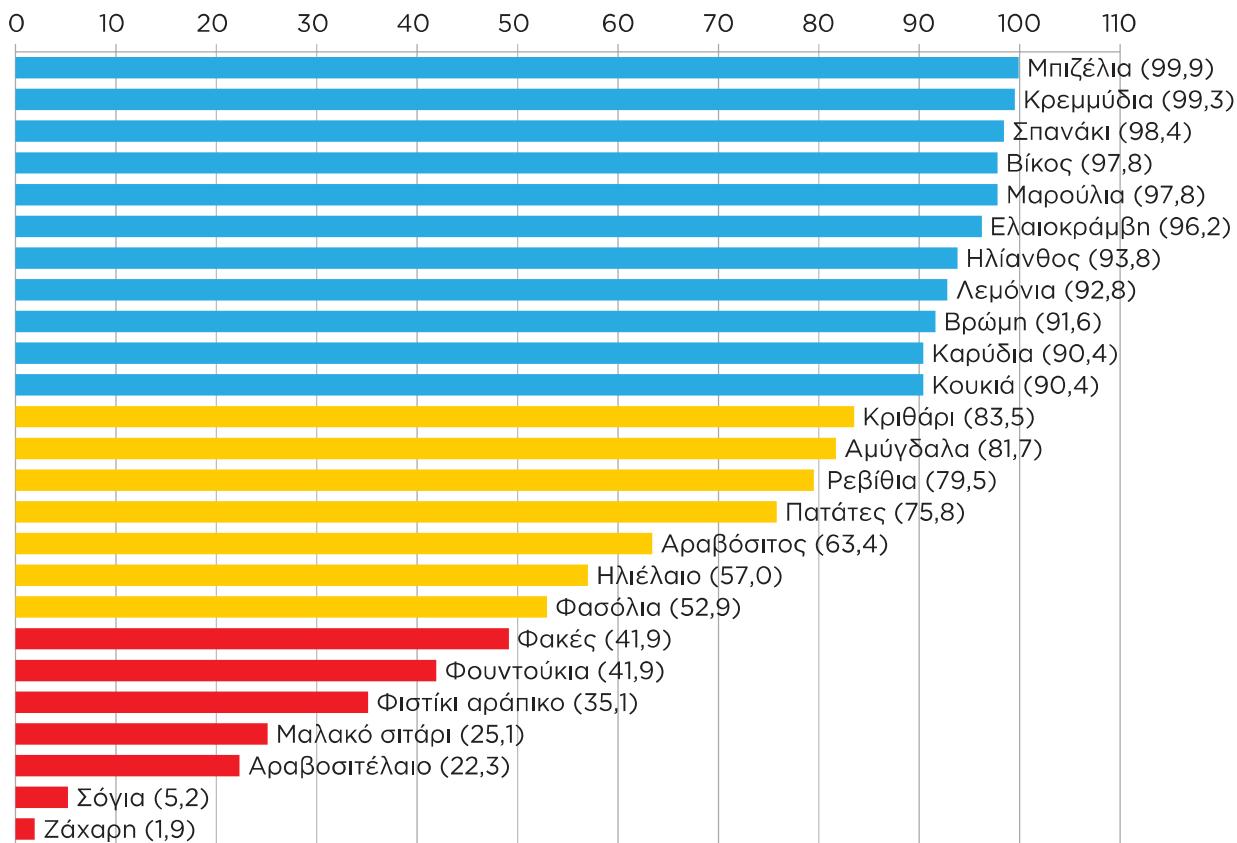
Στην **αμπελοκομία** η ζήτηση των προϊόντων περιορίστηκε δραστικά το 2020 λόγω των συνεπειών της πανδημίας, ενώ η επικράτηση δυσμενών καιρικών συνθηκών το 2021 μείωσε περαιτέρω την παραγωγή και τις εξαγωγές. Στο κρασί, η εγχώρια παραγωγή την περίοδο αναφοράς καλύπτει πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 102%), παρουσιάζοντας αισθητή άνοδο το 2021, με κάμψη του όγκου εξαγωγών, αλλά με βελτίωση της μέσης τιμής εξαγωγής. Οι κρισιμότερες προκλήσεις στην οινοπαραγωγή συνδέονται κυρίως με τη χαμηλή αναλογία στην αξία και τον όγκο εξαγωγής στα προϊόντα με γεωγραφικές ενδείξεις, ιδιαίτερα στα ΠΟΠ κρασιά, που διατίθενται με σημαντικά υψηλότερες τιμές. Από την άλλη πλευρά, σημαντική πρόκληση στον τομέα εξακολουθούν να αποτελούν οι πολύ φθηνές εισαγωγές κρασιών από ορισμένες χώρες, σε συνδυασμό με την αποφυγή τίρησης (και ελέγχου) των ενδείξεων προέλευσης και σήμανσης.

Στα επιτραπέζια σταφύλια, η εγχώρια παραγωγή υπερκαλύπτει την κατανάλωση στην περίοδο αναφοράς (βαθμός αυτάρκειας 130%). Το 2021 η παραγωγή του προϊόντος παρουσίασε οριακή μεταβολή, αλλά με σημαντική μείωση των εξαγωγών που όπως φαίνεται συνεχίζεται και το επόμενο έτος. Στη σταφίδες η εγχώρια παραγωγή υπερκαλύπτει την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 234%), αλλά την περίοδο 2020/21 καταγράφεται πτώση, ενώ παράλληλα η μείωση της ζήτησης, η διόγκωση των αποθεμάτων και η κατάρρευση των τιμών παραγωγού προκάλεσαν κρίση στην αγορά του προϊόντος. Σημαντικές εξάλλου ήταν οι επιπτώσεις από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες του 2021 με συνέπεια τον περαιτέρω περιορισμό της παραγωγής και των εξαγωγών, ενώ μείωση εκτιμάται το 2022 στην αξία εξαγωγών του προϊόντος.

Η καλλιέργεια τεύτλων για την παραγωγή ζάχαρης περιορίστηκε δραστικά στο διάστημα των τελευταίων ετών, ενώ η διακοπή της λειτουργίας της Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης είχε ως συνέπεια το σύνολο σχεδόν των αναγκών του προϊόντος να καλύπτεται από εισαγωγές (βαθμός αυτάρκειας 1,9%).

Από την ανάλυση των στοιχείων της αυτάρκειας στο σύνολο των 57 προϊόντων της φυτικής παραγωγής συμπεραίνεται ότι ένας σημαντικός αριθμός (25 προϊόντα) παρουσιάζει στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 βαθμό αυτάρκειας μικρότερο του 100%. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται προϊόντα (11 περιπτώσεις) στα οποία η εγχώρια παραγωγή καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης, με βαθμό αυτάρκειας κυμαίνομενο από 90-100% που θεωρείται ικανοποιητικός. Ζήτημα ωστόσο αποτελεί η χαμηλή αυτάρκεια σε ορισμένα προϊόντα (7 περιπτώσεις) στα οποία ο βαθμός αυτάρκειας κυμαίνεται από 53-83%, ενώ στην “κόκκινη” ζώνη βρίσκονται προϊόντα (7 περιπτώσεις) με βαθμό αυτάρκειας μικρότερο του 50%. Η πρόκληση αυτή, πέραν της ανάγκης αντιμετώπισης των επιπτώσεων της τρέχουσας συγκυρίας, προϋποθέτει μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και εφαρμογή μέτρων πολιτικής για τη στήριξη του παραγωγικού δυναμικού, αλλά και για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ευάλωτων αυτών προϊόντων.

Γράφημα 24. Προϊόντα εγχώριας φυτικής παραγωγής με βαθμό αυτάρκειας <100%

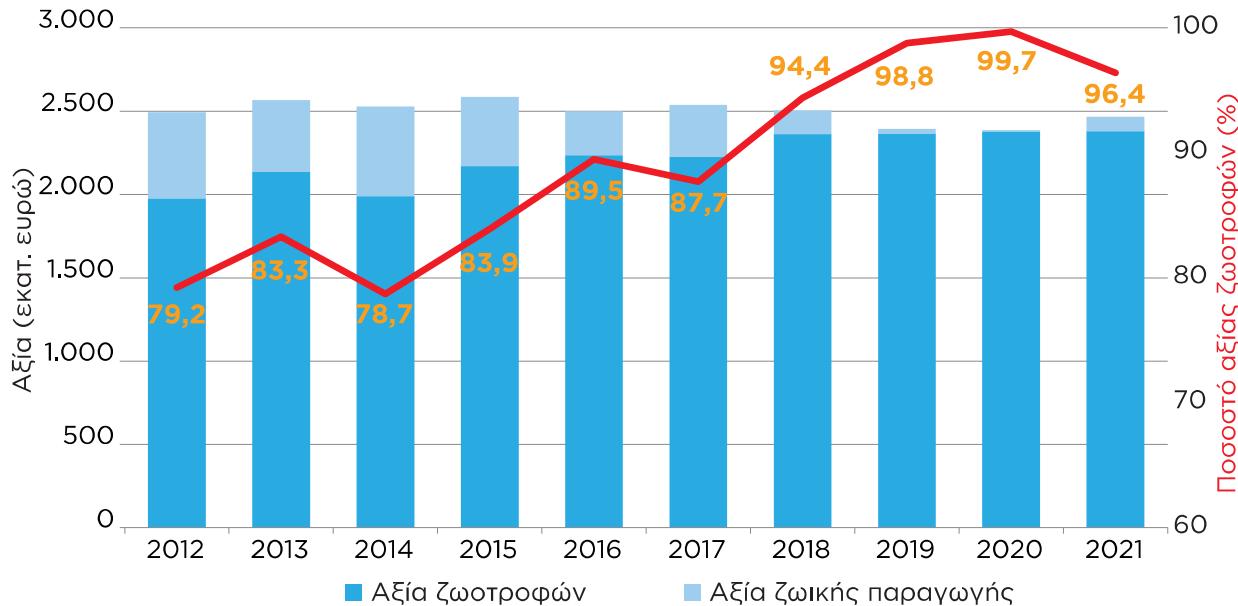
Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 1 Παραρτήματος

3.2 Ζωική παραγωγή

Η πλέον κρίσιμη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο κλάδος της κτηνοτροφίας της χώρας αφορά το υψηλό κόστος των ζωοτροφών που εκτινάχθηκε στο διάστημα της διετίας 2021-2022 κυρίως εξαιτίας της έντονης ανόδου των τιμών σημαντικών πρώτων υλών (αραβόσιτος, σιτάρι, κριθάρι, βρώμη, σόγια, σογιάλευρο) με συνέπεια τη σημαντική άνοδο των τιμών στα προϊόντα της ζωικής παραγωγής (κρέας, γαλακτοκομικά, τυροκομικά προϊόντα), αλλά και την επακόλουθη πτώση της κατανάλωσης, θέτοντας σε κρίσι ο κλάδο στο σύνολό του. Να σημειωθεί όμως ότι το υψηλό κόστος των ζωοτροφών στην Ελλάδα αποτελούσε ζήτημα επί σειρά ετών, μια και στο διάστημα της δεκαετίας 2012-2021 η δαπάνη τους αυξήθηκε με έντονο μέσο ετήσιο ρυθμό σε σχέση με τη στασιμότητα στην αξία της ζωικής παραγωγής, καλύπτοντας το 2021 το 96% της αξίας της⁴⁰, σύμφωνα με τις προσωρινές εκτιμήσεις της Eurostat (21.1.2022) για το συγκεκριμένο έτος.

⁴⁰ Βλ. Τσιφόρος, I., "Ζήτημα αποτελεί το υψηλό κόστος των ζωοτροφών στην Ελλάδα", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 4.3.2022

Γράφημα 25. Αξία εγχώριας ζωικής παραγωγής και δαπάνη ζωοτροφών (εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές)

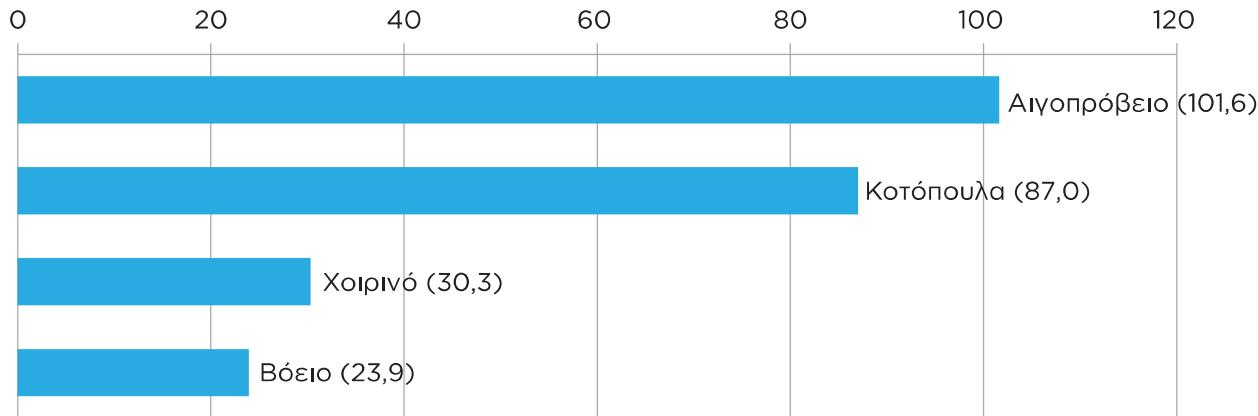

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economic Accounts for Agriculture, 21.1.2022

Πρόκειται για εξαιρετικά υψηλό ποσοστό που απέχει σημαντικά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (61% στην ΕΕ), θέτοντας τη χώρα στη δυσμενέστερη θέση μεταξύ όλων των Κρατών Μελών της Ένωσης. Εντούτοις, στο διάστημα αυτό εντυπωσιάζει η απουσία ουσιαστικών μέτρων πολιτικής προκειμένου να αντιμετωπιστούν πολύχρονες αδυναμίες οργανωτικού και επενδυτικού χαρακτήρα, ενώ δεν φαίνεται να τυγχάνει υψηλής προτεραιότητας η ειράρχηση κρίσιμων αναγκών του τομέα στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδίου της χώρας για την ΚΑΠ της νέας προγραμματικής περιόδου.

Στα **προϊόντα κρέατος** η εγχώρια παραγωγή στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 καλύπτει πλήρως την κατανάλωση στο αιγοπρόβειο κρέας και σημαντικό μέρος στα κοτόπουλα. Αντίθετα, πολύ χαμηλή παραμένει η αυτάρκεια στο χοιρινό κρέας και ακόμα μικρότερη στο βόειο.

Γράφημα 26. Βαθμός αυτάρκειας ορισμένων προϊόντων κρέατος (μ.ό. 2018-2020, %)

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Στο αιγοπρόβειο κρέας, η ζήτηση στην εγχώρια αγορά του προϊόντος στο διάστημα των τελευταίων ετών περιορίστηκε, ενώ η αξία και ο όγκος εξαγωγών ενισχύθηκαν στη διετία 2021-2022, αλλά με μικρή βελτί-

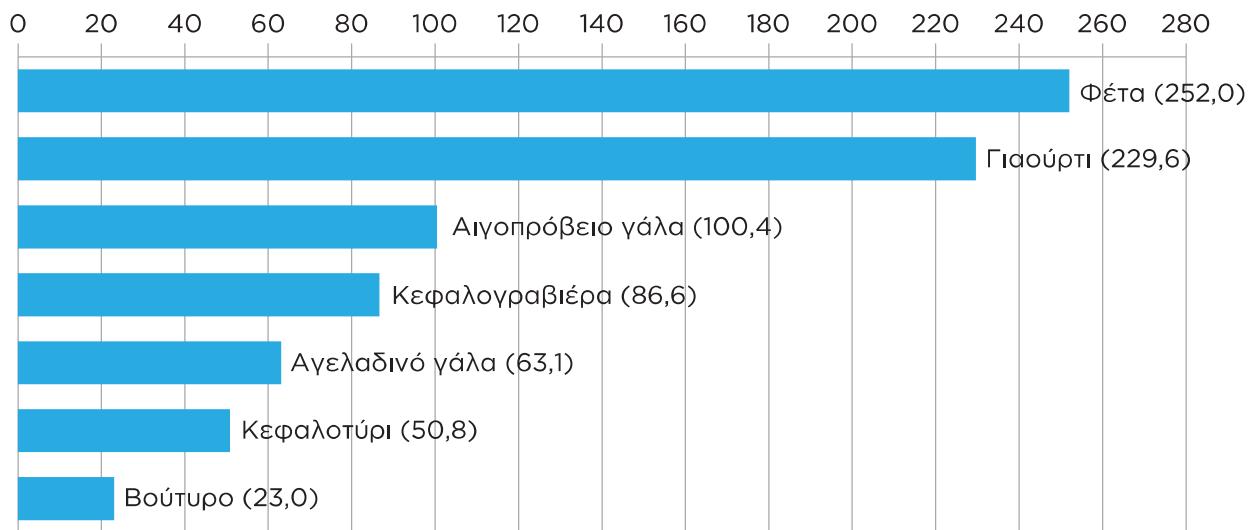
ωση της μέσης τιμής εξαγωγής. Εξαιρετικά χαμηλός παραμένει ο βαθμός οργάνωσης της παραγωγής, με χαμηλές τιμές παραγωγού και μικρή αύξηση στη διάρκεια του 2022, που αδυνατεί να καλύψει τη μεγάλη άνοδο στο κόστος των ζωοτροφών, θέτοντας τον τομέα σε διαρκή και εντεινόμενη κρίση.

Στο κρέας κοτόπουλων το εμπορικό ισοζύγιο είναι αρνητικό, αλλά αναμένεται βελτίωση λόγω της ταχύτερης ανόδου των εξαγωγών στη διετία 2021-2022. Μειονέκτημα πάντως της εξαγωγικής δραστηριότητας αποτελούν οι φθηνές εξαγωγές κρέατος κοτόπουλων σε ορισμένες Βαλκανικές χώρες, ενώ κρίσιμη πρόκληση για τις πτηνοτροφικές επιχειρήσεις του τομέα αποτελεί η σημαντική εξάρτησή τους από εισαγόμενες πρώτες ύλες ζωοτροφών (σόγια, σογιάλευρο), οι τιμές των οποίων παρουσίασαν έντονη άνοδο στη διάρκεια του 2022. Στο χοιρινό κρέας η εγχώρια παραγωγή συρρικνώθηκε στο διάστημα των τελευταίων ετών καταγράφοντας περαιτέρω μείωση το 2021, με συνέπεια οι συνεχώς αυξανόμενες εισαγωγές να καλύπτουν ολοένα και μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης. Στο βόειο κρέας η εγχώρια αγορά εξακολουθεί να κυριαρχείται από εισαγωγές, ενώ πιωτική τάση παρουσιάζει η κατανάλωση του προϊόντος στην Ελλάδα και στην ΕΕ.

Στο **γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα**, επισημαίνεται η άνοδος του όγκου των παραδόσεων γάλακτος στα γαλακτομεία στο διάστημα της πενταετίας 2016-2020, ιδιαίτερα στο αιγοπρόβειο και σε μικρότερο βαθμό στο αγελαδινό. Στο πρόβειο γάλα η Ελλάδα εξακολουθεί να ηγείται στον όγκο των παραδόσεων του προϊόντος στην ΕΕ, βρισκόμενη σε υψηλή θέση και σε παγκόσμιο επίπεδο. Στο αίγειο γάλα όμως υστερεί έναντι της Γαλλίας, της Ισπανίας και της Ολλανδίας, μια και μικρό μέρος της παραγωγής του προϊόντος οδηγείται στη μεταποίηση λόγω της χαμηλής του αναλογίας στην παραγωγή φέτας, αλλά και εξαιτίας της περιορισμένης αξιοποίησής του, παρά την αναγνώριση της υψηλής διατροφικής του αξίας και την άνοδο της ζήτησής του στην αγορά της ΕΕ. Οι εμπορικές συναλλαγές στο αιγοπρόβειο γάλα παραμένουν περιορισμένες. Ωστόσο, το 2021 η στροφή σε εισαγωγές συμπυκνωμένου κατσικίσιου γάλακτος, έστω και αν πρόκειται για μικρή ποσότητα, δεν αποτελεί θετική εξέλιξη για τις προοπτικές του τομέα. Από την άλλη πλευρά, η σημαντική άνοδος των εξαγωγών πρόβειου γάλακτος σε μια περίοδο έντονης ζήτησης και υψηλών τιμών έρχεται σε αντίθεση με την ανεπάρκεια του προϊόντος προκειμένου να καλυφθούν αυξημένες ανάγκες εξαγωγών σε τυροκομικά προϊόντα κρίσιμης σημασίας (περίπτωση φέτας).

Στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 οι παραδόσεις αιγοπρόβειου γάλακτος καλύπτουν πλήρως την κατανάλωση (βαθμός αυτάρκειας 100,4%). Ο όγκος των παραδόσεων του προϊόντος παρουσίασε βελτίωση το 2021 με άνοδο της μέσης τιμής παραγωγού που ήταν έντονότερη στο πρώτο εξάμηνο του 2022. Εντούτοις, οι αυξήσεις αυτές αδυνατούν να καλύψουν τη μεγάλη άνοδο του κόστους των ζωοτροφών με συνέπεια τη μείωση του αριθμού των παραγωγών και του όγκου των παραδόσεων του προϊόντος στο πρώτο εξάμηνο του 2022, ιδιαίτερα αισθητή στο αίγειο γάλα.

Γράφημα 27. Βαθμός αυτάρκειας γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων (μ.ό. 2018-2020, %)

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Στα τυροκομικά προϊόντα από αιγοπρόβειο γάλα η φέτα εξακολουθεί να αποτελεί το δημοφιλέστερο προϊόν, καλύπτοντας το 90% της παραγωγής ΠΟΠ τυριών της χώρας, με πολύ υψηλό βαθμό αυτάρκειας και συνεχή άνοδο της αξίας εξαγωγών. Ωστόσο, στο πρώτο εξάμηνο του 2022 η μείωση των παραδόσεων αιγοπρόβειου γάλακτος συνέβαλε στον περιορισμό του όγκου εξαγωγών του προϊόντος. Η εξέλιξη αυτή φαίνεται να αποτελεί την πλέον κρίσιμη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο τομέας. Μικρή ωστόσο παραμένει η εγχώρια παραγωγή σε άλλα ΠΟΠ τυροκομικά προϊόντα από αιγοπρόβειο γάλα, όπως η κεφαλογραβιέρα και το κασέρι, καλύπτοντας μέρος της κατανάλωσης, ενώ σημαντικά χαμηλότερη παραμένει η αυτάρκεια στο κεφαλοτύρι.

Στο αγελαδινό γάλα οι παραδόσεις παρουσίασαν άνοδο, αλλά σημαντικό μέρος της κατανάλωσης καλύπτεται από εισαγωγές, οι οποίες σε συνδυασμό με τις μπαμινές εξαγωγές περιόρισαν την αυτάρκεια του προϊόντος στο διάστημα της αναφερόμενης τριετίας. Ο όγκος των παραδόσεων αγελαδινού γάλακτος βελτιώθηκε το 2021, αλλά ο ρυθμός ανόδου του όγκου εισαγωγών ήταν υψηλότερος, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων αφορά εισαγωγές συμπυκνωμένου γάλακτος. Η μέση τιμή παραγωγού αγελαδινού γάλακτος ακολούθησε πτωτική πορεία στο διάστημα της δεκαετίας 2012-2021 και παραμένει το 2021 πολύ χαμηλότερη από εκείνη στις αρχές της δεκαετίας, εξέλιξη που εξηγεί ως ένα βαθμό τη μεγάλη μείωση του αριθμού των παραγωγών. Στο πρώτο εξάμηνο του 2022, σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου, η μέση τιμή παραγωγού αυξήθηκε σημαντικά. Παράλληλα όμως καταγράφεται σημαντική μείωση στον αριθμό των παραγωγών και στον όγκο των παραδόσεων. Επιπλέον, η άνοδος των τιμών στη λιανική αγορά νωπού αγελαδινού γάλακτος είχε ως συνέπεια τη σημαντική μείωση των πωλήσεων του προϊόντος και όπως φαίνεται αποτελεί μια από τις κρισιμότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας της χώρας, στο σύνολό του.

Στο γιαούρτι η εγχώρια παραγωγή παρουσίασε σημαντική ανάπτυξη στη διάρκεια των τελευταίων ετών, ωθούμενη από την άνοδο των εξαγωγών, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων αποτελεί το στραγγιστό γιαούρτι αγελαδινού γάλακτος. Στο διάστημα της αναφερόμενης τριετίας η εγχώρια παραγωγή γιαουρτιού υπερκαλύπτει την κατανάλωση. Η παραγωγή γιαουρτιού αυξήθηκε αισθητά το 2021 και οι εξαγωγές ενισχύθηκαν ως προς τον όγκο και την αξία, με την Ελλάδα να διατηρεί μεταξύ των παραγωγικών χωρών της ΕΕ την 3^η θέση στις εξαγωγές του προϊόντος. Αντίθετα, στο βούτυρο η εγχώρια παραγωγή αποτελεί πολύ μικρό μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 23%) με το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών να εξακολουθεί να καλύπτεται από εισαγωγές.

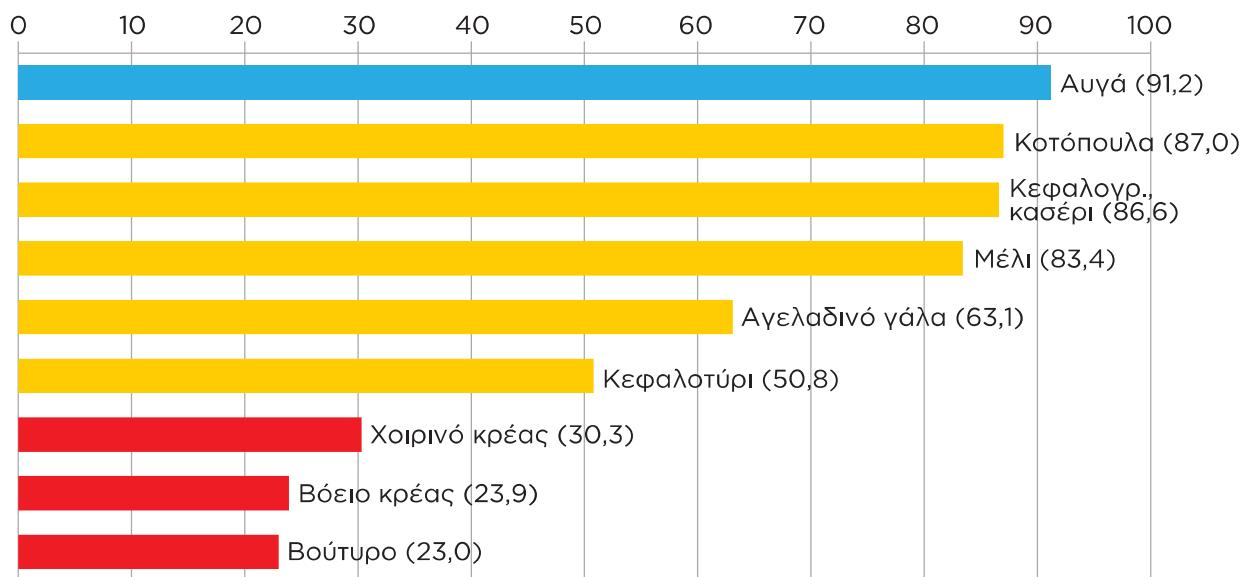
Στα αυγά κατανάλωσης ορνίθων η εγχώρια παραγωγή καλύπτει στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 93,2%), αλλά οι εισαγωγές υπερισχύουν των εξαγωγών με έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο σε όρους όγκου και αξίας που μεγεθύνεται εάν εκτιμηθούν και οι εισαγωγές αυγών χωρίς κέλυφος και άλλων συναφών προϊόντων. Τα εισαγόμενα αυγά με κέλυφος, προερχόμενα κυρίως από ορισμένες Βαλκανικές χώρες, διατίθενται στην εγχώρια αγορά με πολύ χαμηλές τιμές αποτελώντας μια επιπλέον κρίσιμη πρόκληση στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων του τομέα, πέραν εκείνης της μεγάλης ανόδου του κόστους των παραγωγικών εισιστών. Σημειώνεται επίσης ότι η μέση τιμή παραγωγού στα αυγά κατανάλωσης το 2022 αυξήθηκε σημαντικά στην ΕΕ, αλλά στην Ελλάδα η άνοδος αυτή παραμένει αισθητά μικρότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Οι βραχυπρόθεσμες προοπτικές στην παραγωγή αυγών κατανάλωσης στην ΕΕ δεν φαίνονται ευνοϊκές μια και προβλέπεται μείωση της παραγωγής, ενώ στην Ελλάδα αναμένεται η μεγαλύτερη πτώση μεταξύ όλων των Κρατών Μελών.

Στο μέλι, η εγχώρια παραγωγή στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 καλύπτει μέρος της κατανάλωσης (βαθμός αυτάρκειας 83,4%), ενώ ελλειμματικό παραμένει το εμπορικό ισοζύγιο του προϊόντος σε όρους όγκου. Οι εισαγωγές μελιού, κατά μέσο όρο 8,2 χιλ. τόνοι ετησίως, αποτελούν το 32% της κατανάλωσης του προϊόντος, προερχόμενες κυρίως από τη Βουλγαρία και δευτερευόντως από την Πολωνία και την Κίνα, με προϊόντα που διατίθενται στην εγχώρια αγορά σε τιμές πολύ χαμηλότερες από την εγχώρια μέση τιμή εξαγωγής, από την οποία υπολείπονται σημαντικά (-54%). Η ποιότητα των εισαγόμενων προϊόντων είναι υποβαθμισμένη, ειδικά για τα προερχόμενα από την Κίνα, τα οποία κατά το μεγαλύτερο μέρος τους (70%) αποτελούνται από σιρόπι ζάχαρης. Πρόκειται για αθέμιτο ανταγωνι-

σμό που πλήττει ευθέως τους μελισσοκόμους και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις τυποποίησης του προϊόντος, αποτελώντας τη σημαντικότερη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο τομέας στην Ελλάδα (και στην ΕΕ) επί σειρά ετών. Ωστόσο, η ζήτηση του προϊόντος παραμένει υψηλή, συμβάλλοντας στην ενίσχυση των ελληνικών εξαγωγών.

Επισημαίνεται ότι ο κλάδος της κτηνοτροφίας, όπως είναι γνωστό, αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει χρόνια προβλήματα και διαρθρωτικές αδυναμίες, χαρακτηριζόμενος από τη στασιμότητα στον όγκο και την αξία της ζωικής παραγωγής και κυρίως από το διαχρονικό έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου στα κτηνοτροφικά προϊόντα. Η τάση αυτή επιβεβαιώνεται από την ανάλυση των στοιχείων της αυτάρκειας στο διάστημα της τριετίας 2018-2020 στο σύνολο των αναφερόμενων προϊόντων της εγχώριας ζωικής παραγωγής (13 περιπτώσεις), μια και στα περισσότερα προϊόντα (9 περιπτώσεις) ο βαθμός αυτάρκειας παραμένει μικρότερος του 100%.

Γράφημα 28. Προϊόντα εγχώριας ζωικής παραγωγής με βαθμό αυτάρκειας <100%

Πηγή: Στοιχεία Πίνακα 2 Παραρτήματος

Η κρίση στα κτηνοτροφικά προϊόντα, με λίγες εξαιρέσεις (αιγοπρόβειο γάλα, φέτα, γιαούρτι), παραμένει διαρκής και εντεινόμενη, κυρίως εξαιτίας της μεγάλης ανόδου των τιμών των ζωοτροφών, αλλά και λόγω του περιορισμού της ζήτησης ως συνέπεια της σημαντικής ανόδου των τιμών των προϊόντων. Είναι ωστόσο προφανές ότι οι προκλήσεις που αναφέρονται στους επιμέρους τομείς της ζωικής παραγωγής δεν αντιμετωπίζονται με βραχυχρόνιες παρεμβάσεις που αποβλέπουν, απλά και μόνο, στον μετριασμό των επιπτώσεων της τρέχουσας συγκυρίας. Επιβάλλεται συνεπώς ο εκ νέου σχεδιασμός των πολιτικών για τη στήριξη της κτηνοτροφίας της χώρας σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, με στρατηγική, στόχους και εξειδίκευση μέτρων, ικανών να συμβάλλουν στη σταδιακή ανάκαμψη της φθίνουσας πορείας της. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται αναγκαία η τροποποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου της χώρας για την ΚΑΠ της νέας προγραμματικής περιόδου, με σκοπό την αναβάθμιση των αναγκών του κλάδου της κτηνοτροφίας, ιδιαίτερα στον τομέα των ζωοτροφών, η δαπάνη των οποίων, όπως επισημαίνεται στη συνέχεια, έχει ήδη υπερβεί την αξία της ζωικής παραγωγής.

Κεφάλαιο 4. Εξελίξεις στα οικονομικά μεγέθη της ελληνικής γεωργίας

Η ακαθάριστη αξία της εγχώριας γεωργικής παραγωγής ανήλθε το 2021 σε 11,18 δισ. ευρώ παρουσιάζοντας άνοδο ως προς το προηγούμενο έτος (+3%), σε συνέχεια εκείνης του 2020 (+1,9%). Στη φυτική παραγωγή η αξία αυξήθηκε το 2021 ανερχόμενη σε 8,72 δισ. ευρώ (+2,6%), κυρίως εξαιτίας της σημαντικής ανόδου της στα βιομηχανικά φυτά (+21,7%) -λόγω της σημαντικής ανόδου των τιμών στο βαμβάκι- και στα δημητριακά (+12,4%) -λόγω της ανόδου των τιμών στα σιτηρά. Μικρότερη ήταν η άνοδος στα φρούτα και στα λαχανικά (+3,4%), ενώ αντίθετα οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες περιόρισαν για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά την αξία παραγωγής στα ελαιοκομικά προϊόντα (-6,1% το 2021 και -9,7% το 2020). Έντονη επίσης ήταν η μείωση της αξίας στα αμπελοκομικά προϊόντα (-13,1%), στα κτηνοτροφικά φυτά (-11,7%) και στις πατάτες (-8,5%), προϊόν που επλήγη ιδιαίτερα από την πτώση της κατανάλωσης λόγω των μέτρων της πανδημίας.

Πίνακας 46. Αξία εγχώριας γεωργικής παραγωγής (εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές)

	2021	2020	2019	Μεταβολή (%)	
				2021/20	2020/19
Αξία φυτικής παραγωγής	8.725	8.505	8.258	2,6	3,0
-Φρούτα	2.538	2.455	2.190	3,4	12,1
-Λαχανικά	1.800	1.742	1.703	3,4	2,3
-Ελαιοκομικά προϊόντα	1.015	1.081	1.197	-6,1	-9,7
-Βιομηχανικά φυτά	1.196	983	1.002	21,7	-1,9
-Δημητριακά	810	720	657	12,4	9,6
-Κτηνοτροφικά φυτά	607	688	648	-11,7	6,2
-Αμπελοκομικά προϊόντα	444	511	470	-13,1	8,8
-Πατάτες	202	220	294	-8,5	-25,1
-Άλλα προϊόντα	113	105	97	7,6	8,2
Αξία ζωικής παραγωγής	2.456	2.354	2.399	4,3	-1,9
-Αιγοπρόβατα	342	315	335	8,5	-6,0
-Πουλερικά	373	335	336	11,3	-0,1
-Χοίροι	192	190	193	1,1	-1,7
-Βοοειδή	150	160	173	-6,6	-7,3
-Άλλα ζώα	13	14	13	-4,7	4,4
-Γάλα	963	918	898	4,9	2,2
-Αυγά	281	274	279	2,4	-1,9
-Άλλα ζωικά προϊόντα	143	148	172	-3,4	-14,0
Ακαθάριστη αξία γεωργικής παραγωγής	11.180	10.859	10.657	3,0	1,9

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economic Accounts for Agriculture, 11.11.2022

Στη ζωική παραγωγή η ακαθάριστη αξία ανήλθε το 2021 σε 2,46 δισ. ευρώ, σημειώνοντας αισθητή άνοδο (+4,3%). Στο γάλα, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, η αξία βελτιώθηκε (+4,9%) κυρίως εξαιτίας της αύξησης του όγκου των παραδόσεων και της βελτίωσης των τιμών. Θετικές επίσης θεωρούνται οι μεταβολές στην αξία του ζωικού κεφαλαίου, ιδιαίτερα στα πουλερικά και σε μικρότερο βαθμό στα αιγοπρόβατα. Αντίθετα, μείωση καταγράφει η αξία στα βοοειδή και οριακή μεταβολή στους χοίρους. Στα αυγά, μετά την κάμψη του 2020, η αξία ενισχύθηκε το 2021 (+2,4%), ευνοούμενη από την άνοδο των τιμών.

Οι γεωργικές εισροές παρουσίασαν σημαντική άνοδο το 2021 (+4,5%) ανερχόμενες, σε τρέχουσες τιμές και όρους ενδιάμεσης ανάλαβοσης, σε 6 δισ. ευρώ, μέγεθος που αποτελεί το 55% περίπου της αξίας της γεωργικής παραγωγής της χώρας. Μεγαλύτερη ωστόσο ήταν η άνοδος των γεωργικών εισροών στην ΕΕ (+10% στην ΕΕ-27) και πολύ υψηλότερη σε αρκετά Κράτη Μέλη, ιδιαίτερα στην Ρουμανία και τη Βουλγαρία, αλλά και σε ορισμένες άλλες χώρες. Στην Ελλάδα, η δαπάνη των ζωοτροφών εξακολουθεί να αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος του κόστους των γεωργικών εισροών (43%), ανερχόμενη

το 2021 σε 2,64 δισ. ευρώ, παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση ως προς το προηγούμενο έτος (+7,4%). Να σημειωθεί ότι η δαπάνη των ζωοτροφών στην Ελλάδα το 2021 υπερέβη την αξία της ζωικής παραγωγής (2,45 δισ. ευρώ), με αναλογία (108%) πολύ μεγαλύτερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (62% το 2021), σύμφωνα με τις οριστικές εκτιμήσεις της Eurostat (11.11.2022) για το συγκεκριμένο έτος. Η δυσμενής αυτή εξέλιξη αναδεικνύει την έντονη κρίση που ήδη αντιμετωπίζει ο κτηνοτροφικός κλάδος της χώρας, η οποία αναμένεται να επιδεινωθεί στη συνέχεια λόγω της μεγαλύτερης ανόδου των τιμών στις πρώτες ύλες ζωοτροφών, όπως αναφέρθηκε προηγούμενα.

Το κόστος της ενέργειας αποτελεί τη δεύτερη σημαντικότερη γεωργική εισροή στην Ελλάδα, παρουσιάζοντας αισθητή άνοδο (+3,9% το 2021). Έντονη επίσης ήταν η άνοδος της δαπάνης στους σπόρους και το πολλαπλασιαστικό υλικό (+11,9%) και αισθητή στα λιπάσματα (+4,4%).

Πίνακας 47. Αξία γεωργικών εισροών Ελλάδος (2019-2021, εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές)

	2021	2020	2019	Μεταβολή (%)	
				2021/20	2020/19
Ζωοτροφές	2.645	2.462	2.348	7,4	4,9
Ενέργεια & λιπαντικά	1.031	992	995	3,9	-0,4
Σπόροι & πολλαπλασιαστικό υλικό	408	364	369	11,9	-1,4
Λιπάσματα & εδαφοβελτιωτικά	345	330	313	4,4	5,4
Φυτοπροστατευτικά προϊόντα	254	254	243	-0,1	4,5
Συντήρηση υλικών & κτηρίων	238	238	237	0,2	0,3
Κτηνιατρικές δαπάνες	37	34	37	7,7	-6,8
Γεωργικές υπηρεσίες	347	336	348	3,2	-3,3
Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	789	820	830	-3,8	-1,2
Σύνολο εισροών	6.093	5.831	5.720	4,5	1,9
Αξία γεωργικής παραγωγής	11.180	10.859	10.657	3,0	1,9
Ποσοστό εισροών (%)	54,5	53,7	53,7		

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economic Accounts for Agriculture, 11.11.2022

Η ακαθάριστη αξία του γεωργικού κλάδου της χώρας, που περιλαμβάνει την αξία της γεωργικής παραγωγής (φυτικής και ζωικής), των δευτερογενών δραστηριοτήτων και των υπηρεσιών που χρησιμοποιούν οι παραγωγοί, σημείωσε άνοδο (+2,9%) εκτιμώμενη το 2021, σε τρέχουσες τιμές, σε 12,4 δισ. ευρώ, ενώ μικρή αύξηση σημείωσε η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (+1,4%) που ανήλθε σε 6,3 δισ. ευρώ.

Πίνακας 48. Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και γεωργικό εισόδημα (εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές)

	2021	2020	2019	Μεταβολή (%)	
				2021/20	2020/19
Ακαθάριστη αξία γεωργικού κλάδου	12.403	12.052	11.905	2,9	1,2
-Φυτική παραγωγή	8.725	8.505	8.258	2,6	3,0
-Ζωική παραγωγή	2.456	2.354	2.399	4,3	-1,9
-Δευτερογενείς δραστηριότητες	902	888	938	1,5	-5,3
-Υπηρεσίες	320	305	310	4,9	-1,6
(-) Ενδιάμεση ανάλωση	6.093	5.831	5.720	4,5	1,9
(=) Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία	6.310	6.221	6.185	1,4	0,6
(-) Ανάλωση παγίου κεφαλαίου	1.234	1.188	1.179	3,9	0,7
(-) Φόροι επί παραγωγής	448	397	389	12,9	2,2
(+) Επιδοτήσεις	2.444	2.518	2.353	-2,9	7,0
(=) Γεωργικό εισόδημα	7.072	7.154	6.970	-1,2	2,6

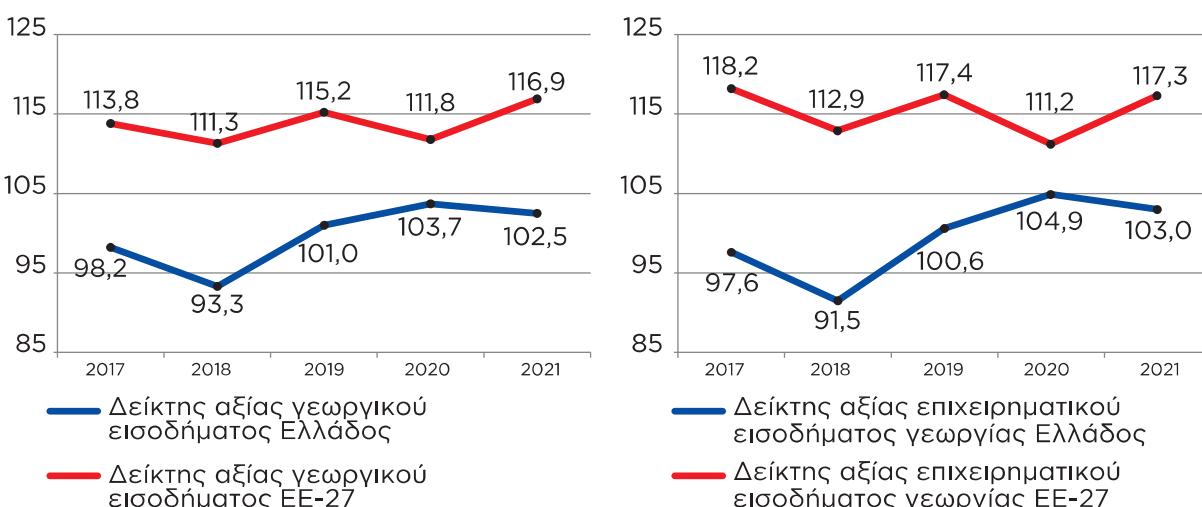
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economic accounts for agriculture, 11.11.2022

Σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ τα μεγέθη της αξίας του γεωργικού κλάδου και της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας, σε τρέχουσες τιμές, παρουσίασαν χαμηλότερες επιδόσεις το 2021, μια και στην ΕΕ η αντίστοιχη άνοδος ήταν μεγαλύτερη (+8,3% και +6,2% αντίστοιχα), εξέλιξη που συνέβαλε στη διεύρυνση της απόκλισης των μεγεθών αυτών από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Μείωση επιπλέον παρουσίασε το γεωργικό εισόδημα σε όρους συντελεστών παραγωγής που περιορίστηκε το 2021 σε 7 δισ. ευρώ, σημειώνοντας κάμψη (-1,2%), ενώ στην ΕΕ παρουσίασε αισθητή άνοδο (+4,6%). Η εξέλιξη αυτή προήλθε από την πτώση των επιδοτήσεων (-2,9%), σε συνδυασμό με τη σημαντική αύξηση των φόρων επί της παραγωγής (+12,9%).

Να σημειωθεί ότι το ύψος των φόρων στην εγχώρια γεωργική παραγωγή (448 εκατ. ευρώ το 2021) παραμένει το τρίτο υψηλότερο μέγεθος στην ΕΕ, μετά τη Γαλλία (1.652 εκατ. ευρώ) και την Ιταλία (667 εκατ. ευρώ). Από την άλλη πλευρά, οι επιδοτήσεις, παρά τη μείωσή τους, εξακολουθούν να καλύπτουν σημαντικό μέρος της αξίας του γεωργικού εισοδήματος της χώρας (34,6% το 2021). Η αναλογία αυτή θεωρείται υψηλή, μια και απέχει αισθητά από την αντίστοιχη στην ΕΕ (29,7%) και πολύ περισσότερο από εκείνη άλλων Κρατών Μελών με ανταγωνιστικά προϊόντα, όπως η Ιταλία (18%) και η Ισπανία (19,3%).

Από τη σύγκριση του γεωργικού εισοδήματος της χώρας σε τρέχουσες τιμές ως προς τον μέσο όρο της ΕΕ, με βάση το σχετικό δείκτη (2015=100), φαίνεται ότι στην Ελλάδα ο δείκτης αυτός εξακολουθεί να παραμένει αισθητά χαμηλότερος στη διάρκεια των τελευταίων ετών. Ωστόσο, η απόκλιση μεγεθύνθηκε το 2021 και παραμένει μεγαλύτερη σε όρους καθαρού επιχειρηματικού εισοδήματος από τη γεωργία, όπως προκύπτει μετά την αφαίρεση της αποζημίωσης των εργαζόμενων, των τόκων που πληρώθηκαν και των ενοικίων που καταβλήθηκαν.

Γράφημα 29. Μεταβολή εισοδήματος γεωργίας Ελλάδος και ΕΕ (δείκτης 2015=100)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economic Accounts for Agriculture, 11.11.2022

Εξάλου, σε σταθερές τιμές, η απόκλιση των οικονομικών μεγεθών της ελληνικής γεωργίας από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο διευρύνθηκε το 2021 στην ακαθάριστη αξία του γεωργικού κλάδου, η οποία παρουσίασε πτώση σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (-6,2%) έναντι της θετικής μεταβολής στην ΕΕ (+0,8%), ενώ ακόμη μεγαλύτερη ήταν η πτώση και η απόκλιση στην ακαθάριστη και την καθαρή προστιθέμενη αξία (-8,1% και -10,5% αντίστοιχα) σε αντίθεση με τις θετικές μεταβολές στην ΕΕ.

**Πίνακας 49. Μεταβολή οικονομικών μεγεθών γεωργίας Ελλάδος και ΕΕ
(σταθερές τιμές 2015)**

	Ελλάδα			ΕΕ-27		
	2021	2020	Μεταβολή (%)	2021	2020	Μεταβολή (%)
Ακαθάριστη Αξία γεωργικού κλάδου	11.421	12.181	-6,2	403.465	400.403	0,8
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία	5.751	6.257	-8,1	164.552	163.819	0,4
Καθαρή Προστιθέμενη Αξία	4.551	5.086	-10,5	108.537	107.863	0,6

Πηγή: Eurostat, Economic accounts for agriculture at constant 2015 prices, 11.11.2022

Οι βραχυπρόθεσμες προοπτικές στο γεωργικό εισόδημα της χώρας δεν φαίνονται ευνοϊκές, κυρίως λόγω της ήδη ταχύτερης ανόδου του κόστους των γεωργικών εισροών έναντι των εκροών. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ, έντονη ήταν η άνοδος του δείκτη εισροών (2015=100) τον Σεπτέμβριο του 2022 σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους στην ενέργεια (+31,9%), στα λιπάσματα (+60,5%) και στις ζωτροφές (+27%)⁴¹.

Σημειώνεται ότι στην ελληνική γεωργία και δασοπονία η άμεση κατανάλωση ενέργειας, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις⁴², εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πλεκτική ενέργεια, που εξακολουθεί να καλύπτει σχεδόν τα 3/4 των αναγκών (74% το 2020), γεγονός που καθιστά τον γεωργικό κλάδο ευαίσθητο στις ανατιμήσεις του φυσικού αερίου, μια και όπως είναι γνωστό το μίγμα πλεκτροπαραγωγής της χώρας επηρεάζεται κατά περίπου 42% από το φυσικό αέριο. Στην ΕΕ, ωστόσο, την κυριότερη πηγή ενέργειας στη γεωργία και τη δασοπονία αποτελούν τα προϊόντα πετρελαίου (56% το 2020), αλλά υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των Κρατών Μελών. Στην Ολλανδία για παράδειγμα, το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης καλύπτεται από φυσικό αέριο (53,5%) και ακολουθούν η πλεκτική ενέργεια (24,3%) και τα προϊόντα πετρελαίου (10,6%), ενώ στη Σουηδία και την Αυστρία οι ανανεώσιμες πηγές και τα βιοκαύσιμα καλύπτουν το 1/3 των αναγκών (37,1% και 31,1% αντίστοιχα).

Στα λιπάσματα το ενδιαφέρον αφορά κυρίως την κατηγορία των αζωτούχων προϊόντων που αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης στην Ελλάδα και την ΕΕ, ενώ για την παρασκευή τους χρησιμοποιείται φυσικό αέριο, οι τιμές του οποίου παρουσίασαν εκρηκτική άνοδο στη διάρκεια του 2022. Στην ΕΕ η κατανάλωση αζωτούχων λιπασμάτων παρουσιάζει σημαντική εξάρτηση από εισαγωγές, εκτιμώμενη το 2021, σε όρους θρηπτικών στοιχείων αζώτου, σε 3,9 εκατ. τόνους⁴³, με τη Ρωσία, την Ουκρανία και τη Λευκορωσία να καλύπτουν από κοινού σημαντικό μέρος του όγκου των εισαγόμενων προϊόντων (38%). Αβεβαιότητα ωστόσο επικρατεί σε βραχυπρόθεσμο, τουλάχιστον, επίπεδο στον εφοδιασμό της ευρωπαϊκής αγοράς από τις χώρες αυτές, κυρίως εξαιτίας του περιορισμού των ροών εξαγωγής, αλλά και λόγω ορισμένων άμεσων και έμμεσων κυρώσεων, ενώ η βιομηχανία αζωτούχων λιπασμάτων της ΕΕ εξακολουθεί να επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τη μειωμένη παροχή φυσικού αερίου από τη Ρωσία.

Στην Ελλάδα η κατανάλωση αζωτούχων λιπασμάτων παρουσιάζει μεγάλη εξάρτηση από εισαγωγές μια και ορισμένες σημαντικές κατηγορίες προϊόντων δεν παράγονται στη χώρα (ουρία, θειϊκή αμμωνία κ.ά.), οι ανάγκες των οποίων καλύπτονται αποκλειστικά από εισαγωγές. Στο σύνολό τους οι εισαγωγές αζωτούχων λιπασμάτων της χώρας εκτιμώνται το 2021 σε 393,2 χιλ. τόνους, αξίας 137 εκατ. ευρώ, ιδιαίτερα αυξημένη ως προς το 2020 (+58%). Η ουρία εξακολουθεί να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών σε όρους όγκου (64% το 2021) και αξίας (70%) με σημαντική άνοδο της μέσης τιμής εισαγωγής που ανήλθε το 2021 σε 380 ευρώ/τόνο, μέγεθος ιδιαίτερα αυξημένο ως προς το προηγούμενο έτος (+70%). Σημειώνεται όμως ότι το μεγαλύτερο μέρος του όγκου εισαγωγών ουρίας της χώρας προέρχεται από την Αίγυπτο (72,4%), ενώ περιορισμένο θεωρείται το μερίδιο της Ρωσίας (6,7%) και πολύ μικρό το αντίστοιχο της Ουκρανίας (1%).

⁴¹ Β.Ε. ΕΛΣΤΑΤ, "Δείκτης τιμών εισροών και εκροών στη γεωργία-κτηνοτροφία, Σεπτέμβριος 2022", Δελτίο Τύπου, 14.11.2022

⁴² Β.Ε. Eurostat, "Agri-environmental indicator-energy use", 30.9.2022

⁴³ Β.Ε. Fertilizers Europe/IFA, "Fertilizers Industry Facts & Figures 2022", September 2022

Σύμφωνα πάντως με τις προβλέψεις της Παγκόσμιας Τράπεζας (Commodity Markets Outlook, October 2022), οι διεθνείς τιμές στην ενέργεια, μετά την εκτίναξή τους στη διάρκεια του 2021, εκτιμάται ότι θα παραμείνουν σε υψηλό επίπεδο το 2022, με πρόβλεψη αποκλιμάκωσης το 2023. Στο αργό πετρέλαιο (Brent), η τιμή από 70,4 δολ. ΗΠΑ ανά βαρέλι το 2021 αναμένεται να ανέλθει το 2022 σε 100 δολ. ΗΠΑ ανά βαρέλι, σημειώνοντας κάμψη το 2023 στα 92 δολ. ΗΠΑ ανά βαρέλι, με πρόβλεψη να περιοριστεί το 2024 στα 80 δολ. ΗΠΑ ανά βαρέλι. Επίσης, στο φυσικό αέριο Ευρώπης, οι τιμές θα κυμανθούν το 2022 σε υψηλό επίπεδο, με αισθητή αποκλιμάκωση το 2023, αν και το 2024 αναμένεται να κυμανθούν σε 28 δολ. ΗΠΑ/εκατ. Btu, επίπεδο σημαντικά υψηλότερο του 2021. Αποκλιμάκωση επίσης προβλέπεται το 2023 στις τιμές των λιπασμάτων, αλλά με μικρότερη μείωση σε ορισμένα προϊόντα (φωσφορικό διαμμώνιο, ουρία).

Πίνακας 50. Προβλέψεις διεθνών τιμών ενέργειας και λιπασμάτων (τρέχουσες τιμές)

Τιμή μονάδος	2021	2022	2023	Μεταβολή (%)	
				2022/21	2023/22
Ενέργεια					
Αργό πετρέλαιο (Brent)	δολ. ΗΠΑ/βαρέλι	70,4	100,0	92,0	42,0
Φυσικό αέριο Ευρώπης	δολ. ΗΠΑ/εκατ. Btu	16,1	40,0	32,0	148,2
Λιπάσματα					
Ουρία Ευρώπης	δολ. ΗΠΑ/τόνο	483	720	650	49,0
Φωσφορικό διαμμώνιο (DAP)	δολ. ΗΠΑ/τόνο	601	790	750	31,5
Τρίκλινο υπερφωσφορικό (TSP)	δολ. ΗΠΑ/τόνο	538	735	650	-11,6
Πέτρωμα φωσφόρου	δολ. ΗΠΑ/τόνο	123	270	200	119,1
Πηγή: World Bank, Commodity Markets Outlook, October 2022					

Σε επίπεδο μεσοπρόθεσμων προοπτικών οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν φαίνονται αισιόδοξες. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της (EU Agricultural Outlook, December 2022), στο διάστημα της περιόδου 2022-2032 η αξία της γεωργικής παραγωγής στην ΕΕ, σε ονομαστικές τιμές, προβλέπεται να αυξηθεί με μικρό ετήσιο ρυθμό (+0,3%). Πρόκειται για επιδείνωση της τάσης του παρελθόντος, μια και στη δεκαετία 2012-2022 η αξία αυτή αυξήθηκε με πολύ μεγαλύτερο ετήσιο ρυθμό (+2,1%). Επιπλέον, η αύξηση του γεωργικού εισοδήματος σε ονομαστικές τιμές (+1,7% ετησίως) αναμένεται πολύ μικρότερη από εκείνη της προηγούμενης δεκαετίας (+2,4%), ενώ σε πραγματικές τιμές ο δείκτης του γεωργικού εισοδήματος (2020-2022=100) προβλέπεται να περιοριστεί σε 88,3 μονάδες, σημειώνοντας σημαντική πτώση (-11,7%).

Οι αναφερόμενες μεσοπρόθεσμες προβλέψεις δεν φαίνεται να δημιουργούν ευνοϊκό περιβάλλον για τη βελτίωση των οικονομικών μεγεθών της ελληνικής γεωργίας, λαμβάνοντας υπόψη την ήδη ταχύτερη άνοδο του κόστους των εισροών από την αξία της γεωργικής παραγωγής, αλλά και τις σημαντικές αποκλίσεις που παρουσιάζει από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο σε όρους προστιθέμενης αξίας και εισοδήματος. Από την άλλη πλευρά, η βραχυπρόθεσμη άνοδος των τιμών σε ορισμένα γεωργικά προϊόντα δεν είναι βέβαιο ότι θα μετακυλιστεί στους παραγωγούς, μια και όπως είναι γνωστό η παραγωγική πλευρά στην εφοδιαστική αλυσίδα αγροτικών προϊόντων και τροφίμων της χώρας αντιμετωπίζει χρόνιες αδυναμίες διαρθρωτικού χαρακτήρα έναντι της ισχυρής θέσης των μεγάλων καταστημάτων τροφίμων και του εμπορίου γενικότερα.

Πηγές

- California Canning Peach Association - CCPA, Statistics, 15.8.2022 (www.calpeach.com)
- California Canning Peach Association - CCPA, "Peach Fuzz", Volume 52, No 5, 15.8.2022
- Copa-Cogeca, Press Release, "Copa-Cogeca forecasts a decimated 2022/23 olive oil and table olives production", 14.9.2022
- Copa-Cogeca Statement, "Harvests 2022 confirm a reduction of EU cereal productions", 9.9.2022
- Copa-Cogeca, "Position paper on the European honey market", Brussels, February 2020
- European Association of Sugar Markets-CEFS, "Statistics 2021/22", 24.2.2022 (www.cefs.org)
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "EU Agricultural Outlook for Markets, Income and Environment 2022-2032", 8.12.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Market situation in the olive oil and table olives sectors", 25.11.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Wine market situation, CDG-Wine", 10.11.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Cereals market situation", 27.10.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Dashboard Apples", 18.10.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Short-term Outlook for EU agricultural markets in 2022, Autumn 2022", 5.10.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Cereals market situation", 30.9.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Cereals, oilseeds and protein crop market situation", 7.9.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "EU Representative Market Prices for cereals", 18.8.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "The tomato market in the EU-Prices for fresh products", 29.6.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Market statistics in the cotton sector", CDG, 27.6.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Short-term for EU agricultural markets in 2022, Summer 2022", 15.6.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Historical EU price serie of raw cow's milk in Euro/100 kg", last update 2.6.2022
- European Commission, DG Agriculture and Rural Development, "Rice market situation", 1.6.2022
- Eurostat, "Agri-environmental indicator-energy use", 30.9.2022
- "Industry Report 2021: Canned peaches", March 2021 (www.cdn.tridge)
- International Fertilizers Association-IFA, "Fertilizers Industry Facts & Figures 2022", September 2022
- International Nut and Dried Food Council, "Statistical Yearbook 2021/22", 2022 (www.nutfruit.org)
- International Organisation of Vine and Wine-OIV, "World Wine Production Outlook 2022", 31.10.2022
- Joint Research Centre, "Yield outlook for summer crops further reduced", JRC MARS Bulletin, 22.8.2022
- USDA/FAS, "Grain: World Markets and Trade", 9.11.2022
- USDA/FAS, "Cotton: World Market and Trade", 9.11.2022
- USDA, FAS, "Tree Nuts: World Markets and Trade", 27.10.2022.
- USDA, FAS, "Oilseeds: World Markets and Trade", 12.9.2022

- USDA/FAS, "European Union, Stone Fruit Annual", 23.8.2022
- USDA/FAS, "European Union, Oilseeds and Product Annual", 21.4.2022
- World and Pear Association-WAPA, "Press release", 4.8.2022
- World Bank, "Commodity Markets Outlook, October 2022", 26.10.2022
- ΕΛΣΤΑΤ, "Δείκτης τιμών εισροών και εκροών στη γεωργία-κτηνοτροφία, Σεπτέμβριος 2022", Δελτίο Τύπου, 14.11.2022
- ΕΛΣΤΑΤ, "Εμπορευματικές συναλλαγές Ελλάδος, Σεπτέμβριος 2022", Δελτίο Τύπου, 7.11.2022
- Βλαχοστέργιος, Δ., "Κτηνοτροφικά ψυχανθή. Προβλήματα και προοπτικές ανάπτυξης της καλλιέργειας", Άρθρο στο τριμηνιαίο περιοδικό «ΔΗΜΗΤΡΑ», τεύχος 9, Ιανουάριος-Μάρτιος 2015
- Κοτσάμπαση, Β. κ.ά., "Η χρήση των σπερμάτων των εγχώριων κτηνοτροφικών ψυχανθών στη διατροφή των παραγωγικών ζώων", Άρθρο στο τριμηνιαίο περιοδικό «ΔΗΜΗΤΡΑ», τεύχος 16, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2016
- Τσιφόρου, Ε., "Η Κοινή Αγροτική Πολιτική 2023-2027", Έκδοση GAIA ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ ΑΕ, Μάρτιος 2022
- Τσιφόρος, Ι., "Σταθερή παραμένει η παγκόσμια αγορά κρεάτων κοτόπουλων", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 17.3.2022
- Τσιφόρος, Ι., "Ζήτημα αποτελεί το υψηλό κόστος των ζωοτροφών στην Ελλάδα", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 4.3.2022
- Τσιφόρος, Ι., "Άνοδο καταγράφει η αγορά μήλων σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 11.1.2022
- Τσιφόρος, Ι., "Μεγεθύνεται η αγορά νωπών και ξηρών καρπών στην Ελλάδα και την ΕΕ", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 19.11.2021
- Τσιφόρος, Ι., "Η μείωση των αποθεμάτων και η βελτίωση της ζήτησης διατηρούν ψηλά τις τιμές στο βαμβάκι", Άρθρο στην εφημερίδα "ΑγροΕκφραση", 23.10.2021
- Τσιφόρος, Ι., "Ανοδικά κινείται η αγορά πρωτεΐνούχων προϊόντων και οσπρίων στην ΕΕ", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 26.11.2021
- Τσιφόρος, Ι., "Αντιμέτωπα με μειωμένη εγχώρια ζήτηση και χαμηλές τιμές εξαγωγής τα κηπευτικά το 2020", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 25.6.2021
- Τσιφόρος, Ι., "Έσπασαν το φράγμα του 1 δισ. ευρώ οι εξαγωγές ελαιοκομικών προϊόντων το 2020", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 14.5.2021
- Τσιφόρος, Ι., "Εξελίξεις και προβλέψεις στην παραγωγή και την αγορά κρασιού", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 16.10.2020
- Τσιφόρος, Ι., "Εξελίξεις και προβλέψεις στην αγορά σιτηρών", Άρθρο στην εφημερίδα "Υπαιθρος Χώρα", 18.6.2020

Πίνακας 1. Αυτάρκεια προιόντων φυτικής παραγωγής

2018-2020 (Μέσος όρος)										2020			
Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια	Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια	(σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)	(%)	(σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)	(%)
Δημητριακά													
Αραβόσιτος	1.206	703	5	1.903	63,4	1.178	629	6	1.801	65,4			
Σκληρό σιτάρι	751	94	281	563	133,2	794	105	260	639	124,2			
Κριθάρι	370	78	4	443	83,5	399	49	11	437	91,3			
Μαλακό σιτάρι	276	831	8	1.098	25,1	233	717	19	931	25,0			
Βρώμην	80	7	0	88	91,6	80	9	0,02	89	89,4			
Ρύζι	142	31	125	47	303,1	154	31	137	48.134	319,7			
Πυρπνόκαρπα φρούτα													
Ροδάκινα, νεκταρίνια	929	2	162	768	120,9	891	2	160	733	121,6			
Βερίκοκα	118	0	23	95	123,8	126	0,4	22	104	120,3			
Κεράσια	89	0	23	66	135,0	94	0,1	32	63	150,3			
Δαμάσκηνα	24	1	7	17	140,4	21	0,6	9	13	162,2			
Άλλα φρούτα													
Μήλα	286	20	79	227	125,9	280	21	75	226	123,9			
Ακτινίδια	286	2	158	131	219,1	307	2	167	143	215,2			
Αχλάδια	66	4	7	63	104,8	80	4	8	76	104,9			
Εσπεριδοειδή													
Πορτοκάλια	902	5	300	607	148,6	887	5	323	569	155,7			
Μανταρίνια	174	2	98	78	222,6	172	2	100	74	232,0			
Λεμόνια	86	23	16	93	92,2	88	26	19	95	92,7			
Κηπευτικά													
Ντομάτες επιτραπέζιες	511	20	37	495	103,3	536	14	36	514	104,4			
Καρπούζια	469	2	192	278	168,5	431	1	205	226	190,3			
Πατάτες	462	192	44	610	75,8	451	182	55	578	78,0			
Πιπεριές	155	7	19	143	108,5	164	7	19	153	107,6			
Αγγούρια	155	1	40	115	134,3	159	1	39	120	132,1			
Κρεμμύδια ξερά	121	1	1	122	99,3	126	1	0,2	127	99,1			
Σπανάκι	76	3	2	77	98,4	67	3	1	68	98,2			
Λάχανο	75	2	3	74	101,9	69	1	2	68	101,9			
Φράουλες	73	1	43	31	237,5	84	2	55	30	276,2			
Πεπόνια	69	1	6	64	108,0	65	1	8	58	112,4			
Μαρούλια	52	2	1	54	97,8	51	2	0,6	53	97,5			
Καρποδοτικά όσπρια													
Ρεβίθια	15	4	0	18	79,5	14	4	0	17	80			
Φασόλια ξερά	13	12	1	24	52,9	14	14	1	27	51,3			
Κουκιά, λαθούρια	10	1	0	11	90,4	4	1	0,1	6	77,3			
Φακές	10	12	1	20	49,1	10	13	1	22	46			
Αρακάς	2	1	0	3	75,1	3	1	0	4	72			
Κτηνοτροφικά ψυχανθή													
Βίκος	77	2	1	79	97,8	85	1	1	85	100,0			
Λούπινα	21	0	0	21	100,9	21	0	0,1	21	100,3			
Μπιζέλια	19	0	0	19	99,9	18	0	0	18	99,7			

Προκλήσεις στην παραγωγή, το εμπόριο και την αυτάρκεια των γεωργικών προϊόντων της χώρας

Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)	2018				
					Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
			(σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)			(σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)			
1.234	756	4	1.721	71,7	1.206	723	6	1.923	62,7
684	95	269	778	87,9	774	83	315	542	143,0
367	93	1	459	79,9	345	90	2	433	79,5
295	859	1	1.155	25,6	299	915	4	1.210	24,7
79	10	0,03	110	72,1	82	3	0,05	84	97,1
140	31	117	23	617,5	131	29	122	39	339,6
927	2	164	764	121,3	969	1	162	808	119,8
118	0,3	23	95	124,3	109	0,3	24	85	127,9
82	0	21	62	133,6	90	0,1	17	73	122,9
21	0,7	5	16	126,2	29	0,5	8	21	137,7
276	24	89	211	130,9	301	15	72	244	123,5
286	3	172	117	243,4	265	2	135	133	200,0
58	4	8	54	107,4	60	5	7	59	102,3
910	4	265	649	140,2	910	6	314	602	151,1
174	2	101	75	231,7	177	1	93	86	206,4
82	23	15	91	90,7	88	20	14	95	93,2
463	18	35	446	103,9	532	30	38	524	101,5
345	1	188	159	217,3	630	4	184	449	140,2
470	216	48	638	73,6	466	177	29	614	75,9
155	7	17	144	107,4	146	6	20	132	110,6
150	1	40	111	135,5	155	1	42	115	135,4
123	1	1	123	99,9	115	1	0,2	116	98,9
74	3	2	75	98,6	87	4	2	88	98,4
70	3	3	70	100,0	86	1	4	83	103,4
74	0,5	45	30	249,9	59	2	29	31	188,4
66	1	6	61	107,8	75	1	4	72	104,5
47	2	0,9	49	97,5	58	2	1	60	98,2
14	4	0	17	81	16	5	0	20	78
11	11	0,7	21	49,9	13	11	0,6	23	57,5
12	1	0	12	93,0	14	1	0	15	93,0
10	10	1	19	53	10	11	1	19	49
2	1	0	3	79	2	1	0	3	76
76	2	0,6	78	98,5	71	4	0,2	75	94,7
22	0	0,4	22	101,7	18	0	0,1	18	100,4
17	0	0	17	99,9	22	0	0	22	100,0

Πίνακας 1. Αυτάρκεια προιόντων φυτικής παραγωγής

2018-2020 (Μέσος όρος)							2020			
Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια	Παραγωγή	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια	
(σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)				(%)		(σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)			(%)	
Καρποί με κέλυφος										
Καρύδια	34	4	1	37	90,4	37	4	1.0	40	93,3
Κάστανα	32	0	4	29	112,5	35	0,3	4	31	113,3
Αμύγδαλα	29	8	2	36	81,7	34	9	2	41	82,4
Φιστίκι κελυφωτό	9	1	1	8	108,5	10	0,5	1	9	107,1
Φιστίκι αράπικο	7	13	1	19	35,1	7	13	1	19	35
Φουντούκια	1	2	0	2	41,9	1	2	0,2	3	45,9
Ελαιοκομικά προϊόντα										
Ελαιόλαδο	245	2	148	99	246,7	185	2	175	12	1524,5
Ελιές επιτραπέζιες	217	16	208	25	865,5	230	16	213	33	689,3
Ελαιούχοι σπόροι										
Ηλίανθος	258	32	15	275	93,8	245	15	22	237	103,2
Ελαιοκράμβη	48	4	2	49	96,6	62	2	2	63	99,1
Σόγια	16	304	2	319	5,2	14	279	2	290	4,8
Βαμβακόσπορος	475	1	220	256	185,9	500	0,2	152	349	143,4
Φυτικά έλαια										
Ηλιέλαιο	80	63	2	141	57,0	96	55	2	148	64,8
Σογιέλαιο	55	9	12	52	106,8	54	9	9	54	100,1
Βαμβακέλαιο	49	0	1	49	100,6	49	0,3	0,5	49	100,5
Αραβοσιτέλαιο	5	18	0	22	22,3	5	15	0,4	19	25,8
Φοινικέλαιο	0	97	13	84	0,0	0	85	14	71	0,0
Προϊόντα αμπελοκομίας, ζάχαρη										
Κρασί (σε 1.000 hl)	2.314	8	55	2267	102,1	2.283	7	69	2.221	102,8
Σταφύλια, επιτραπέζια	280	1	67	215	130,3	273	2	68	206	132,2
Σταφίδες	21	6	18	9	234,1	21	5	18	8	251,6
Ζάχαρη	6	333	24	315	1,9	0	337	14	322	

Προκλήσεις στην παραγωγή, το εμπόριο και την αυτάρκεια των γεωργικών προϊόντων της χώρας

Παραγωγή	2019				2018				
	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)	Παραγωγή	Εισαγωγές (σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)	Εξαγωγές	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
31	5	0,7	35	88,1	32	4	0,4	36	89,4
29	0,5	4	26	112,6	34	0,5	4	30	111,6
22	8	2	29	76,9	31	7	1	37	84,5
9	0,5	1	9	105,8	7	1	2	6	114,9
6	14	1	19	31,2	8	13	1	19	38,9
1	2	0,2	3	42,9	0,9	2	0,1	2	36,3
275	3	105	173	158,7	275	2	164	113	244,4
222	16	198	40	557,4	199	17	214	2	9871,0
299	52	1	349	85,6	231	31	22	239	96,5
39	5	0,5	43	89,0	42	4	4	42	100,8
17	301	2	317	5,5	18	333	2	349	5,2
470	2	228	243	193,3	455	0,7	281	175	260,3
79	56	3	132	59,9	66	78	1	143	46,3
52	11	12	51	101,6	60	7	16	50	119,2
53	0,2	0,6	53	100,7	46	0,5	1	46	100,6
5	19	0,6	23	21,7	5	20	0,3	25	20,2
0	110	13	98	0,0	0	97	14	83	0,0
2.425	7	46	2.386	101,6	2.235	11	51	2.195	101,8
273	1	64	211	129,5	293	1	68	227	129,4
25	6	18	13	198,2	18	6	17	6	282,4
10	321	22	308	3,1	8	340	35	313	2,7

Πίνακας 2. Αυτάρκεια κυριότερων προϊόντων εγχώριας ζωικής παραγωγής

	2018-2020 (Μέσος όρος)						2020			
	Παραγωγή		Εισαγωγές		Κατανάλωση		Αυτάρκεια		Παραγωγή	
	(σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)		(%)						(σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)	
Κρέας νωπό, κατεψυγμένο										
Κοτόπουλων	227	69	35	261	87,0	237	61	35	262	90,1
Χοιρινό	80	188	5	263	30,3	76	168	5	240	31,7
Αιγοπρόβειο	70	6	7	69	101,6	67	4	7	64	103,8
Βόειο	36	115	1	151	23,9	35	113	0,8	147	23,7
Γάλα, γαλακτοκομικά										
Αιγοπρόβειο γάλα	819	3	6	816	100,4	846	2	4	843	100,3
Αγελαδινό γάλα	636	372	0,2	1.007	63,1	653	381	0,5	1.033	63,2
Γιαούρτι	142	10	90	62	229,6	155	6	104	57	270,8
Βούτυρο	2	8	0	10	23,0	3	8	0,3	10	25,6
Τυροκομικά προϊόντα										
Φέτα	122	0	74	49	252,0	128	0	81	47	272
Κεφαλογραβιέρα, κασέρι	6	2	1	7	86,6	6	2	1	7	81
Κεφαλοτύρι	3	3	0	6	50,8	3	2	1	5	62
Άλλα προϊόντα										
Μέλι	22	8	4	26	83,4	20	9	5	24	84,6
Αυγά κατανάλωσης	81	6	0	86	93,2	79	6	0,5	85	93,1

Προκλήσεις στην παραγωγή, το εμπόριο και την αυτάρκεια των γεωργικών προϊόντων της χώρας

Παραγωγή	2019				2018				
	Εισαγωγές (σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)	Εξαγωγές (σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)	Παραγωγή	Εισαγωγές (σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)	Εξαγωγές (σε 1.000 τόνους, με στρογγυλοποίηση)	Κατανάλωση	Αυτάρκεια (%)
228	73	36	265	86,0	217	74	35	257	84,7
81	193	5	270	30,0	82	202	5	279	29,4
72	6	7	71	101,5	70	7	7	70	99,9
33	116	0,6	149	22,4	40	117	0,6	156	25,4
787	4	7	783	100,4	825	3	6	822	100,4
633	348	0,03	981	64,5	621	387	0,2	1.007	61,6
141	10	91	60	236,2	130	14	75	69	189,7
2	9	0,3	11	21,4	2	8	0,3	10	22,0
119	0	73	46	260	120	0	67	52.744	227,5
5	2	1	6	86	7	2	1	7.977	91,5
3	4	0	7	49	3	4	0	6.592	44,0
23	9	3	28	80,9	22	8	4	26	85,0
80	7	0,4	87	92,9	82	6	0,2	88	93,7

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ

Πολυδεύκους 42 & Ασκληπιού, 185 45, Πειραιάς
Τ 213 018 7300 Φ 213 018 7399 Ε info@c-gaia.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

PHOENIX CENTER, Λεωφόρος Γεωργικής Σχολής 27, 570 01, Θεσσαλονίκη
Τ 2316 004800 Ε info@c-gaia.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ

19 Rue Guimard, 1040, Brussels
Τ +32 (0) 25134173 Ε gaiabrussels@c-gaia.gr

www.c-gaia.gr

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

